

Ayşen Işık'ın Kör Dövüşü Adlı Öykü Kitabının Feminist Yaklaşımla Söylem Çözümlemesi

Berfu Çelebi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Türk Dili ve
Edebiyatı Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Eylül 2021
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Ali Hakan Ulusoy
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Prof. Dr. Adnan Akgün
Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Yrd. Doç. Dr. Emel Kaya
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Yrd. Doç. Dr. Mihrican Aylanç

2. Yrd. Doç. Dr. Emel Kaya

3. Yrd. Doç. Dr. Gülseren Tor

ÖZ

Bu çalışmanın konusu, Ayşen Işık'ın *Kör Dövüşü* adlı öykü kitabının feminist yaklaşımla söylem çözümlemesidir. Çalışmadaki amaç kitapta yer alan on beş öykünün alt metnini yüzeye taşıyabilmektir. Bu doğrultuda öykü kitabı söylem çözümlemesi teknikleriyle incelenmiştir.

Bu çalışma giriş, inceleme ve sonuç olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde öncelikle söylemin tanımı ve tarihçesi ardından dil ve edebiyatla ilişkisine değinilmiştir. Sonrasında söylem çözümlemesinin ne olduğu ve nasıl yapıldığıyla ilgili bilgilere değinilerek yazar ve öykü kitabı hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmanın inceleme başlığı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci ve ikinci bölümler oluşturmaktadır. Birinci bölümde metindilbilimsel incelemeye yer verilerek metinselliğin iki temel ölçütü olan bağdaşıklık - bağlaşıklık unsurları ve bunları oluşturan alt başlıklar hakkında kısa bilgiler verilmiş ardından Ayşen Işık'ın “*Kör Dövüşü*” adlı öykü kitabı bu iki ana ölçüte göre incelenerek çözümlenmiştir.

İncelemenin ikinci bölümünde ise öykülerin her biri feminist bakış açısıyla “öykülerdeki erkekler ve kadınların üstlendiği toplumsal roller”, “beden ve cinsellik”, “aile ve evlilik ile ilgili ifadeler”, “toplum ve gelenek ile ilgili ifadeler ve “öykülerdeki nesnelerin feminist söylem üretimine katkıları” söylem çözümlemesi teknikleri dikkate alınarak incelenmiştir.

Sonuç bölümünü oluşturan üçüncü bölümde ise çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Feminist yaklaşımla yapılan incelemede metindilbilimsel çalışmanın ardından feminist yaklaşımla yapılan incelemelerde ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda öykülerde kadının toplumsal cinsiyet üzerinden

nasıl görünür kılındığı, kadınlara yüklenen toplumsal rollerin saptanması ve farklı yapıdaki ideolojilerin erkek ve kadın üzerinden konumlandırılışının dilsel düzlemde nasıl ifade edildiği açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ayşen Işık, Kör Dövüşü, Dilbilim, Söylem Çözümlemesi, Kadın, Kadın Çalışmaları, Feminist Söylem Çözümlemesi, Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları

ABSTRACT

The main subject of this study is the discourse analysis of Ayşen Işık's story book called "Kör Dövüşü" with a feminist approach. The ultimate purpose of the study is to reveal the subtexts of the fifteen stories to the surface within the book. In this regard, discourse analysis techniques have been utilized to examine the story book.

This study consists of three parts as introduction, review and conclusion. Initially, the definition and history of discourse and its relationship with language and literature are mentioned in the introduction part. Afterwards, knowledge regarding what discourse analysis is and how it is done are mentioned as well as information about the author and the story book.

The review title of the study consist of two parts. In the first chapter, text-linguistic analysis is included, and a brief information is provided concerning the two basic criteria of textuality, coherence-cohesion elements and the subtitles that form them, and further, Ayşen Işık's story book "Kör Dövüşü" is analyzed according to aforementioned criteria.

In the second part of the analysis, each stories is examined through a feminist perspective, such as "the social roles of men and women in the stories", "body and sexuality", "statements concerning the family and marriage," statements regarding the society and tradition, and "the contribution of the objects in the stories to the feminist discourse production", by taking discourse analysis techniques into account.

In the third part, which constitutes the conclusion part, the findings acquired for this study were assessed. In line with the results of the study conducted with the feminist approach after the text-linguistic study, it has been attempted to explain how

women are displayed through gender in the stories, the determination of the social roles attributed to women and how the positioning of ideologies of different structures over men and women are expressed in the linguistic manner.

Keywords: Ayşen Işık, Kör Dövüşü, Linguistics, Discourse Analysis, Women, Women's Studies, Feminist Discourse Analysis, Gender Studies

TEŞEKKÜR

Bu çalışmamın gerçekleştirilmesi sırasında, danışmanlığımı üstlenerek konu seçimimden çalışmamın yürütülmesine dek desteklerini benden esirgemeyen ve yüksek lisanstaki yeterliliğimin gösterilmesine olanak tanıyan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Emel Kaya'ya, tezim sırasınca bilgisini, tecrübesini, desteğini ve zamanını esirgemeyerek benimle paylaşan değerli hocam Doç. Dr. Canan Zeki'ye, yüksek lisans eğitimim boyunca değerli görüşleri ve bilgi birikimiyle araştırmamın şekillenmesine yardımcı olan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Gülseren Tor'a, başımız her sıkıştığında kapısını çaldığımız ve eğitim süresince desteklerini bizden esirgemeyen bölüm başkanımız Prof. Dr. Adnan Akgün' e, tezimin düzenlenme sürecinde büyük emekler gösteren ve söylem çözümleme tekniklerine dair tecrübeleriyle beni aydınlatan değerli arkadaşım Uğurcan Taşdelen'e, bir yıl boyunca aynı ofisi paylaştığım ve yabancı dil alanında bilgilerini benden esirgemeyerek her zaman destek sağlayan değerli arkadaşım Arş. Gör. Ahmet İyici'ye ve hayatımın her anında yanımda olarak maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyip bugünlere gelebilmemi sağlayan haklarını asla ödeyemeyeceğim annem Yasemin Çelebi ve babam Ziya Gökalp Çelebi'ye ayrıca çalışmamdaki en büyük motivasyon kaynağım olan kıymetli kardeşim Gökçe Çelebi ve hayatımın her alanında desteğini gördüğüm kardeşim Tahircan Çelebi'ye teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vii
KISALTMALAR	xiii
1 GİRİŞ	1
1.1 Söylem Nedir?	1
1.2 Söylemin Tarihçesi	2
1.3 Söylem ve Dil İlişkisi	4
1.4 Söylem ve Edebiyat İlişkisi	5
1.5 Söylem Çözümlemesi Nedir ve Nasıl Yapılır?	6
1.6 Yazar ve İncelenen Eser Hakkında Bilgiler	7
2 İNCELEME	10
2.1 Metindilbilimsel İnceleme	10
2.1.1 Bağdaşıklık	10
2.1.1.1 Konu	11
2.1.1.2 Başlık	13
2.1.1.3 Özet	19
2.1.1.4 Anahtar Sözcükler	24
2.1.1.5 Ana Düşünce Tümce/leri (Konu Tümcesi)	29
2.1.1.6 İçerik Şeması	33
2.1.1.7 Konu Değişim Belirleyicileri	43
2.1.1.8 Biçem	48
2.1.1.8.1 Devrik Cümle	48

2.1.1.8.2 İkileme	53
2.1.1.8.2.1 Aynı Sözcüklerin Yinelenmesiyle Oluşan İkilemeler.....	53
2.1.1.8.2.2 Yakın Anlamlı Sözcüklerle Oluşan İkilemeler	55
2.1.1.8.2.3 Zıt Anlamlı Sözcüklerle Oluşan İkilemeler...	55
2.1.1.8.2.4 Biri Olumlu Diğeri Olumsuz Sözcüklerle Oluşan İkilemeler	55
2.1.1.8.2.5 Biri Anlamlı Diğeri Anlamsız Sözcüklerle Oluşan İkilemeler	55
2.1.1.8.2.6 İkisi de Anlamsız Sözcüklerle Oluşan İkilemeler.....	56
2.1.1.8.2.7 Yansıma Sözcüklerle Oluşan İkilemeler	56
2.1.1.8.2.8 İsmi Hâl Ekleriyle Yapılan İkilemeler.....	56
2.1.1.8.3 Pekiştirme	57
2.1.1.8.4 Deyim	58
2.1.1.8.4.1 Değişmece Anlamlı Deyimler	59
2.1.1.8.4.2 Sözcüksel Anlamını Koruyan Deyimler.....	60
2.1.1.8.4.3 Tümce Biçiminde Deyimler	60
2.1.1.8.4.4 Kısmen Deyimleşenler	61
2.1.1.8.5 Betimleme	62
2.1.1.8.5.1 Mekân Betimlemeleri	62
2.1.1.8.5.1.1 İç Mekân Betimlemeleri	62
2.1.1.8.5.1.2 Dış Mekân Betimlemeleri.....	63
2.1.1.8.5.2 Kişi Betimlemeleri.....	64

2.1.1.8.5.2.1 Ruh Hâlinin Betimlenmesi	64
2.1.1.8.5.2.2 Dış Görünüşün Betimlenmesi..	64
2.1.1.8.6 Benzetme	65
2.1.1.8.6.1 Ad Aktarması.....	66
2.1.1.8.6.2 Deyim Aktarması.....	66
2.1.1.8.6.3 “Gibi” ve “Sanki” Edatıyla Kullanılan Benzetmeler	66
2.1.1.8.7 İç Monolog.....	68
2.1.1.8.8 Derecelendirme	71
2.1.1.9 İzlek	71
2.1.1.10 İşlev	77
2.1.1.11 Sonuç Cümle/leri	81
2.1.2 Bağlılık	84
2.1.2.1 Sözcüksel Bağlılık.....	84
2.1.2.1.1 Yineleme.....	85
2.1.2.1.1.1 Aynı Sözcüğün Yinelenmesi	85
2.1.2.1.1.2 Zıt veya Yakın Anlamlı Sözcüklerin/İfadelerin Kullanımı	88
2.1.2.1.1.2.1 Zıt Anlamlı Sözcüklerin/İfadelerin Bir Arada Kullanımı	88
2.1.2.1.1.2.2 Yakın Anlamlı Sözcüklerin/İfadelerin Bir Arada Kullanımı	92
2.1.2.1.1.3 Üst Terim – Alt Terim İlişkili Sözcük Kullanımı.....	98
2.1.2.1.1.4 Genel Kavramlar Kullanma.....	102

2.1.2.1.1.5 Kısmi Yinelemeler.....	106
2.1.2.1.2 Eşdizimsel Örüntüleme.....	110
2.1.2.2 Dil Bilgisel Bağlıklık	118
2.1.2.2.1 Gönderim	118
2.1.2.2.1.1 Dış Gönderim	119
2.1.2.2.1.2 İç Gönderim.....	121
2.1.2.2.1.2.1 Ön Gönderim	121
2.1.2.2.1.2.2 Art Gönderim.....	126
2.1.2.2.2 Eksiltili Yapı.....	132
2.1.2.2.3 Değiş tirim	135
2.1.2.2.3.1 Ada Dayalı Değiş tirim.....	135
2.1.2.2.3.2 Tümceye Dayalı Değiş tirim.....	137
2.1.2.2.4 Bağ ıntı Ögeleri.....	142
2.1.2.2.5 Benzerlik / Koş utluk	147
2.1.2.2.6 Zaman ve Kip Uyumu	152
2.1.2.2.6.1 Zaman	152
2.1.2.2.6.2 Kip	161
2.1.2.2.7 İşlevsel Tümce Yapısı.....	163
2.1.2.2.8 Örtük Anlatım.....	171
2.2 Öykülerin Feminist Yaklaş ımla Söylem Çözümlemesi	178
2.2.1 Feminizmin Kısa Tarihi	178
2.2.2 Feminist Söylem Çözümlemesi.....	182
2.2.3 Öykülerdeki Erkekler ve Kadınların Üstlendiği Toplumsal Roller	184
2.2.3.1 Erkeklerin Toplumsal Roller i	184
2.2.3.2 Kadınların Toplumsal Roller i.....	187

2.2.4 Beden ve Cinsellik	189
2.2.4.1 Erkek Bedenleri	191
2.2.4.1.1 Erkek Bedenleri İçin Kullanılan Sıfatlar	191
2.2.4.1.2 Erkek Bedenleri için Kullanılan Zarflar	196
2.2.4.1.3 Erkek Bedenleri için Kullanılan Eylemlilik Halleri	199
2.2.4.1.4 Erkek Bedenlerinde Öne Çıkan Organlar	205
2.2.4.2 Kadın Bedenleri	209
2.2.4.2.1 Kadın Bedenleri İçin Kullanılan Sıfatlar	209
2.2.4.2.2 Kadın Bedenleri için Kullanılan Zarflar	215
2.2.4.2.3 Kadın Bedenleri İçin Kullanılan Eylemlilik Halleri	222
2.2.4.2.4 Kadın Bedenlerinde Öne Çıkan Organlar	233
2.2.5 Aile ve Evlilik	243
2.2.6 Toplum ve Gelenek	254
2.2.7 Öykülerdeki Nesneler ve Bunların Feminist Söylemin Üretimine Katkıları	257
3 SONUÇ	264
KAYNAKLAR	271

KISALTMALAR

A	Ateş
Ap	Aporia
B	Baraka
Bb	Bağbozumu
BB	Bodrum Bodrum
Bi	Bitti
ÇYY	Çünkü Yanlış Yerdeydik
DAÜ	Doğu Akdeniz Üniversitesi
G	Gerekçe
GÜ	Gazi Üniversitesi
HOK	Hiç Olmadığımız Kadar
İÜ	İstanbul Üniversitesi
K	Karar
KD	Kör Dövüşü
KEFAD	Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi
M	Miras
ÖNTY	Özne, Nesne, Tümleç, Yüklem
ÖNY	Özne, Nesne, Yüklem
ÖTY	Özne, Tümleç, Yüklem
ÖY	Özne, Yüklem
s.	Sayfa
SDÜ	Süleyman Demirel Üniversitesi
SY	Sanma ki Yaşıyorum

TDK	Türk Dil Kurumu
vb.	Ve Benzeri
vd.	Ve Diğerleri
YM1	Yılanlar ve Merdivenler
YM2	Yarın Mutlaka

Bölüm 1

GİRİŞ

1.1 Söylem Nedir?

Kökeni Latince olan “Discourse” sözcüğü Türkçede “Söylem” şeklinde karşılık bularak “Bir şey bildirirken konuşanın ağzından çıkan sözlerin bütünü.” olarak tanımlanır (TDK, 2010). Türk Dil Kurumunun resmî internet sitesindeki sözlükte ise söylem sözcüğü, “söyleyiş, sesletim, telaffuz”, “kalıplaşmış klişeleşmiş söz, ifade”, “bir veya birçok cümleden oluşan”, “başı ve sonu olan bildiri, tez gibi ifadelerle tanımlanır” (<https://sozluk.gov.tr/>). Günay’a göre; “söylem bir şey/konu/durum hakkında bir öznesi (vericisi), bir alıcısı ve bir konusu olan, öznenin kendi değer yargılarını ve güç değerlerini yansıtan, iç ve dış bağlama gönderimde bulunan tutarlı, tümce ötesi bir dilsel birimdir” şeklinde tanımlanır (Günay, 2010). “Söylem iletinin içeriği de dâhil olmak üzere onu söyleyeni, otoritesini, kime hitap ettiğini ve tüm bunlardaki asıl amacın ne olduğu ve söylenilenle neyin kastedilmek istendiğini içerir. Söylem belirli bir zaman dilimi içinde belli insan grupları arasında olan ve diğer insan grupları ile ilişkili olarak geliştirilen fikirleri, ifadeleri ve bilgileri içerir” şeklinde ifade edilmiştir” (Çelik ve Ekşi, 2008:105).

Kocaman’a göre; “söylemi incelemenin temel nedeni insan iletişimini bütünlüğü içinde kavramaktır” (Kocaman, 2003: 10).

Söylem sözcüğü, dış dünyanın nasıl ve ne şekilde algılanacağı üzerinde tesirli olan ideolojilerden ayrı düşünülemez. Bu sebeple ideoloji kavramına da açıklık getirmek gerekmektedir.

İdeoloji, bir iletinin veya mesajın meydana gelişindeki semantik sistem şeklinde tanımlanabilir.

Umberto Eco'ya göre;

“İdeoloji alıcının ait olduğu bilgi evrenidir. Bu bilgi evreninin iletimi gerçekleşmediği sürece göstergebilimsel çözümleme onu ele alarak inceleyemez. Bu sebeple bilginin iletilebilir forma dönüşümü gerekmektedir. Daha sonra bilgi sistemi gösterge sistemine dönüşür. Böylelikle ideoloji kodlanarak anlaşılabilirliği artırılmış olur” (Akt. Devran, 2010: 26).

“Söylemler ideoloji kavramını kuşatır; yoruma da teslim olur” (Sözen, 2017: 10).

“Söylem; yazılı ve sözlü biçimleriyle hemen her alanda kullanılan bir kavram durumundadır. Örneğin edebiyat, dilbilim, tarih, sosyoloji, siyaset, ekonomi vd. söylemin sıkça rastlanıldığı alanlardır. Bu alanlar söyleme disiplinlerarası bir kavram olma niteliği kazandırır. Söylem aynı zamanda yazarın okuyucusuyla, gösterenin izleyicisiyle ve söyleyenin dinleyicisiyle karşılıklı iletişimine katkıda bulunan temel öğedir.”

“Söylemler durağan olmamakla birlikte gelişimini bir bağlam içinde gerçekleştirir. Söylemin çıkış noktasındaki temel kaynak sosyal bağlamdır. Türlü söz ve bağlamlarla etkileşimde bulunan söylemler dışsallaşma sürecini; insanlar, toplumlar ve farklı kültürler aracılığıyla anlamlandırarak tamamlamaktadırlar.”

“Söylemin bize ulaşması yani gösterilenlerin, göstergeyle dışarı yansıması söz ve yazı ile gerçekleşmektedir” (Sözen, 1999: 34).

“Söylemler metin içinde yazılı olarak, konuşma, resim ve semboller gibi değişik formlarda hitap ettiği kitleye sunulabilirler. Bu sebeple söylem ve metinler birbiri içinde bir bütünlük oluşturmaktadırlar. Dolayısıyla metinlerin de yardımıyla söylemler, dilin bireysellikten ziyade sosyal ve toplumsal bir pratik halinde değerlendirilmesine olanak sağlarlar.”

“Söylemler dünyayı temsil eden bir pratik değil, dünyaya işaret eden bir pratik” olarak değerlendirilmektedir” (Sözen, 1999: 40).

Söylemler bu sebeptendir ki sosyal bilimlerde varlık bularak bu alandaki araştırmaların en önemli odak noktası konumunda olmuştur.

1.2 Söylemin Tarihçesi

“Söylem analizi yaklaşımı ile özdeşleşmiş olan Van Dijk, söylem analizini çok kısa ve net bir şekilde bir şeyi söyleme şekli olarak tanımlamaktadır” (Güngör,2020: 4).

“Söylem çözümlemesinin çıkış noktası yapısal dilbilim olmakla birlikte günümüze kadar gelen yaklaşım ve kuramlar çerçevesinde farklı bilim adlarının da yer aldığını söylemek mümkündür.”

“Ruhçözümleme, toplumsal ya da bilişsel ruhbilim, ruhdilbilim, budunbilim, insanbilim, toplumbilim, toplumdilbilim, sözbilim, tarih, istatistik, edimbilim, göstergebilim, yorumdilbilgisi, metindilbilim, budunsal yöntembilim” adlarıyla anılabilir” (Günay,2013: 26).

Söylemin dilbilimdeki tarihsel çıkış noktası incelendiğinde bu terimi dilbilimcilerin kendi çalışmalarına uygun olarak kullandığı görülmektedir.

Antik Yunanda siyasi amaçlı yapılan konuşmalar söylemin meydana gelmesi açısından önemli bir örneği temsil etmekle birlikte Aristo’nun Poetika adlı eserinde dilin varlık alanlarına değinilmesi de söylemin oluşum sürecini pekiştirmektedir.

Dilbilimin ve göstergebilimin modern anlamda başlatıcısı sayılan Saussure, dil içindeki temel karşıtlıklardan söz ederek dil yetisinin tanımını yapmaya çalışır. Dil ve söz ayrımını yaparak modern dilbilim anlayışını belirleyen Saussure, “dilbilimin diğer bilimlerden farklılığını, verili olanla uğraşmadığını ve töz olmayan bir biçim olan şeyle ilgilendiğini söyleyerek ortaya koymuştur” (Bircan,2015: 59). Bu nedendir ki İsviçreli dilbilimci Saussure, kullandığı dili incelemiyor olduğundan söylem kavramına hiçbir çalışmada yer vermeyerek söylemin ideolojik bağlamda sözün de ötesinde bir kavram olduğunu açıklamıştır.

“Chomsky insanın doğuştan gelen dil yetisinin keşfedilmesiyle dilbilimin amacının ortaya koyulabileceğini söyler. “Chomsky’nin dil gelişimini biyolojik ve psikolojik temeller bağlamında ele aldığı görüşleri “psikolinguistik” kuramlar olarak adlandırılmaktadır” (Taştekin, 2016: 991).

Göstergebilimin gelişmesinde Propp’un incelediği Rus Halk Masalları metin çözümleme yöntemlerine katkı sağlamıştır (Kavuran, Acar, 2014) “Rus biçimcileri arasında yer alan Vladimir Propp’un 1928 yılına ait Masalın Biçimbilimi başlıklı eseri, 1960 sonrası göstergebilim kuramcılarının anlatı yapılarını çözümlemesi bakımından önemli bir çıkış noktası olmuştur” (Kavuran, Acar, 2014: 150).

Söylem çözümlemesi kavramı dağıtımsal dilbiliminin kurucusu Harris'in kullanımıyla bilim ve yazın dünyasında ilk defa kullanılmaya başlanmıştır (Günay, 2013: 30). “Böylece bu dönemden itibaren metnin derin yapısı, metnin içeriğinden hareketle çözümlenmeye başlanarak doğrudan tümce ötesi yapılara ulaşılmaya çalışılır” (Akt. Taşdelen, 2019: 8).

Tümce ötesi yapılara Roman Jakobson ve Emile Benveniste'nin 50'li yıllarda yapmış oldukları sözceleme kuramıyla ilgili çalışmalara rastlanır. Günümüzde söylem çözümlemesi ya da metin dilbilim alanında adından söz edilen birkaç akım ya da okul olarak şu adlar sayılabilir: Cenevre Okulu, Chicago Okulu, Edimburg Okulu, Fransız Söylem Çözümleme Okulu, Hollanda Okulu, Palo Alto Okulu, Paris Göstergibilim Okulu, Viyana Okulu, Yale Okulu vb. (Günay, 2013: 32)

1.3 Söylem ve Dil İlişkisi

Söyleme dair düşünceler dil ile inşa edilerek ortaya çıkar. “Foucault, Avrupa merkezci tarih okuması üzerinden yaptığı değerlendirmede, söylemsel oluşumların temelinde özellikle dilin önemli bir konumunun olduğuna dikkat çekmektedir” (Şahin, 2017: 129).

Sözen'in de dediği gibi; “söylemlerin fonksiyonları bilgi, güç, iktidar, hâkimiyet, otorite ve kontroldür ve bütün bunlar dilde varlık kazanır. Ayrıca söylem yalnızca dil ile birlikte düşünülebilir ve yalnızca dil olarak mümkündür” (Sözen, 2017: 10-14). Dildeki tüm ifadeler belli bir fonksiyona sahip olan ifadeler olup söylem içinde anlamlı duruma gelerek var olmaktadır. Bu noktada söylemin içindeki anlamı dil ile anlaşılabilir kılan söyleyicinin içinde bulunduğu kimlik açığa çıkar. Böylelikle de söyleyicinin kullandığı söylem anlaşılabilir bir hal kazanır. “Söylem; yapı ve içerik tutarlılığı olan her bağlamda bireylere anlam olanağı sağlayan dilin bir malzeme aracıdır. Dil farklı şekillerde incelemeye alındığında onun

değişik yapı / yapılar bürünebildiği gözlenmektedir. Sözü edilen bu yapı/yapılar daha çok anlamsal açıdan ve bağdaşıklık yönünden dikkate değerdir. Ögeler parçadan bütüne şeklinde bir yol izlediğinden tek başlarına anlamsal değerleri yoktur. Dolayısıyla “bütün” tüm bu ögeleri biçimlendiren yapıdır ve biçimler anlatım ve içeriğin oluşturulmasında başat rol oynar” (Vardar, 2001: 42).

1.4 Söylem ve Edebiyat İlişkisi

Edebiyat terimi Türk Dil Kurumunun resmî sitesindeki güncel sözlükte ilk anlamı olan; “Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın, gökçe yazın.” ifadeleriyle tanımlanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr/>). Beaugrande ve Dressler’e göre “edebiyat, metinlerde yer alan kodlamalardan ve estetik yapılardan doğar. “Metin, bir niyete göre düzenlenmiş, belli ölçüler ile bilişsel işlemlerin birbiriyle etkileşimi sonucunda ortaya çıkan temel dilsel özelliğini sürekli olarak gösteren bir üründür” (Akt. Elbirlik, Karabulut, 2015: 47).

Edebiyatın kaynağı edebî metinlerdir dolayısıyla metin ve söylem arasında sıkı bir ilişki vardır.

“Yazınsal metinler dilin en güzel kullanım örneklerinin sergilendiği, diğer metin türlerinden farklı olarak daha dolaylı ve örtük bir dilin kullanıldığı çoklu anlam yapılarına sahip metinler” olarak ifade edilir (Aydın ve Torusdağ, 2014:114).

Edebiyatın temel işlevi iletişime ait sistemlerin gerçekleştirilmesini sağlamaktır. Bu sebeple metinlerin sözcelerden meydana gelerek iletişimi oluşturması yazılı metni dil bilimin araştırma sahasına dâhil eder.

Metin okuruyla diyaloga geçen bir üründür dolayısıyla bir yazılı metnin okuyucusu hiçbir zaman pasif alıcı olarak düşünülemez. Bu noktada alıcısı tarafından söylemlerin algılanarak metnin konumlandırılışı önemlidir. Böylelikle edebiyat, okurun yazarla direkt iletişime geçmesiyle onun metinde vermek istediği asıl amaca

ulaşmasına katkı sağlar. Dolayısıyla edebiyat ürünleri irdelenip yoruma sunulduğunda ana izleğe erişilerek metnin söylemleri üzerine tespitlerde ve çıkarımlarda bulunulabilir.

1.5 Söylem Çözümlemesi Nedir ve Nasıl Yapılır?

Söylem çözümlemesine ait geçmişten günümüze pek çok tanımlama bulunmaktadır. Bu sebeple söylem çözümlemesi tek ve sabit bir tanımlama ile düşünülemez. Söylem çözümlemesi yorumlama anlamlandırma amacı güden ve her türlü konu yelpazesine sahip bir alandır.

Foucault'nun söylem üzerindeki görüşlerini temel alan söylem analizi, geleneksel düşünme ve yazma pratiklerinin kültürel yapı içinde politik ve ideolojik amaçlara nasıl hizmet ettiğini, benzer şekilde insanların düşünme biçimlerinin ve sosyal bir varlık olarak eylemlerin nasıl sınırlandırdığına, kısıtlandığına yönelik açıklamalar getirmeyi amaç edinir (Çelik ve Ekşi, 2008:105).

“Söylem çözümlemesi, her türlü sözel üretimi ve belli bir bağlam içinde üretilen her sözceyi incelemektir” (Günay,2013:21).

Söylem analizi, metin yapılarını incelemekle sınırlı kalmaz; anlamlar, fikirler ve ideolojiler de açığa çıkarılmaya çalışılır. Bu bilişsel yaklaşım, olay hakkında metnin sahip olmadığı fakat dil kullanıcılarının zihinsel sürecine ilişkin anlamları gösterir (Sözen, 1999: 42).

“Söylemi oluşturan dilin toplumla olan ilişkisi; “dil ve toplum arasında içsel ve eylemsel bir ilişkisi bulunmaktadır” biçiminde ifade edilmiştir” (Ercan ve Danış, 2019: 531).

“Sosyal bilimlerde gittikçe artan bir öneme sahip olan söylem çözümlemesi, yorumlamacı ve nitel araştırma yöntemlerinden biri olarak görülmektedir. Nitel araştırmalar ise “olguların, kavramların, sosyal gerçekliğin ve sosyal dünyanın” içinde yaşayan insanlar için ne anlama geldiğini araştırır” (Gür, 2013: 189)

“Metnin yazılış amacının saklı olduğu kodlar anlambilim (semantik), sözcükbilim, metin dilbilimi gibi alanların yardımıyla analiz edilir. Kelimelerin temel anlamları ile bağlam içerisinde ifade ettiği anlamları, tekrar sıklığı, metin içi ve metin dışı gönderimleri, çağrışımları, cümle içerisindeki işlevleri vd. özellikleri değerlendirilir. Metnin kendi içerisindeki tutarlılığı, uygunluğu ve mesaj veren unsurları, metinsellik ölçütleri kapsamında irdelenerek tümce ötesi yapılara ulaşmaya çalışılır. Dolayısıyla söylem, tümcenin daha üst boyutundaki bir birimdir ve söylemi oluşturan içeriğin anlamı ile söylemin anlamı birbirinden farklıdır” (Taşdelen, 2019: 6).

Kısaca söylemin çözümleme yöntemine öncelikle sesbilimsel özelliklerin irdelenmesiyle başlanıp ikinci bir aşama olan sözcükbilimsel ve biçimbilimsel incelemeler yapılır beraberinde anlamsal ve sözdizimsel incelemeler de ele alınarak metin bir bütün olarak değerlendirilir böylelikle söylem çözümlenmiş olur (Günay, 2015: 63)

1.6 Yazar ve İncelenen Eser Hakkında Bilgiler

Ayşen Işık, 21 Kasım 1968 yılında İstanbul’da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Bursa’da tamamladı.

1989 yılında Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Tekstil Mühendisliği Bölümü’nden mezun oldu.

2009 yılında *Güneş Her Yüreğe Değer* adlı romanı Siyah Beyaz Kitap tarafından yayımlandı.

2013 yılından bu yana öykü yazıyor. Öyküleri, Notos, Kitap-lık, Sözcükler, Sarnıç Öykü, Öykülem gibi edebiyat dergilerinde yayımlandı.

İlk öykü kitabı olan *Kör Dövüşü* 2018 yılında Sel Yayıncılık tarafından yayımlandı. Kitapta yer alan “Karar” adlı öyküsü 2017 yılında Bursa Nilüfer Belediyesi’nin düzenlediği, Yılın Yazarı Orhan Kemal Öykü Ödülü’nde mansiyona layık görüldü.

Bursa’da yaşayan Işık, öykü yazmayı sürdürüyor.

“Kör Dövuşü” adlı eser yazarın ilk öykü kitabı olmakla birlikte içerisinde 15 öyküye yer verilmektedir. Kitaptaki öyküler sırasıyla; “Çünkü Yanlış Yerdeydik, Baraka, Aporia, Kör Dövuşü, Bağbozumu, Bodrum Bodrum, Hiç Olmadığımız Kadar, Ateş, Miras, Karar, Sanma ki Yaşıyorum, Yılanlar ve Merdivenler, Gerekçe, Yarın Mutlaka, Bitti” şeklinde adlandırılmıştır (Işık, 2018: 3-5). Tezin verilerinin bir araya getirmek için kullandığımız Kör Dövuşü adlı öykü kitabı 2018 yılı, İstanbul, Sel Yayıncılık’a aittir. Genel yayın yönetmenliğini İrfan Sancı’nın yaptığı ve editörünün Öykü Özçinik olduğu öykü kitabının kapak tasarımı ve teknik hazırlıkları ise Gülay Tunç tarafından hazırlanmıştır. Ayrıca Ayşen Işık’ın biyografisinin kısaca yer aldığı kitap yazarın öykülerin hemen öncesinde yer verdiği Henry Miller’a ait olan “Hayat yüzeyin altına indiğimizde başlar, çırpınmayı bırakıp batarak gözden kaybolduğumuzda” epigrafiyle başlar.

Öykülerin yer aldığı kitap boyunca toplum, aile ve arkadaşlar tarafından çeşitli biçimlerde kuşatılmış kadınların, ilk yasa koyucu ve “topluma yararlı” bireylerin yetiştirildiği biricik mekân olan aile ile onun üretip çoğalttığı yaşam biçimleri içinde kırılıp dökülmüş çocukların, irili ufaklı hayal kırıklıklarıyla kıvranıp duran eşlerin hikâyelerine tanık olunmaktadır (Kaya, 2019).

Öyküler konu bakımından incelendiğinde; “Çünkü Yanlış Yerdeydik” öyküsünde erkek çocuk ve ikinci eş çatışması, “Baraka” öyküsünde bir genç kızın tecavüze uğraması, “Aporia” öyküsünde Anne oğul çatışması, “Kör Dövuşü” öyküsünde kadının ikinci evliliği dolayısıyla duyduğu tedirginlik ve eski eşi ile oğullarının gerçekleştirebileceği namus cinayeti korkusu, “Bağbozumu” adlı öyküde kadının kendiyi ve evliliğiyle yüzleşmesi, “Bodrum Bodrum” öyküsünde bir erkeğin aileye yabancılaşması baba ve toplumla olan çatışması üzerinden kendi varoluşsal mücadelesini göstermesi, “Hiç Olmadığımız Kadar” öyküsünde iki kız

kardeşin dayanışması, “Ateş” öyküsünde kayınpederin gelinine tecavüz etmesi, “Miras” öyküsünde hala yeğen mevzusu ve akrabalık ilişkileri, “Karar” öyküsünde eril zihniyetin destekleyicisi olan anne rolündeki karakterin kadını nesneleştirerek eril zihniyete hizmet edişi ve nesneleştirilen kadının hayatına son vermesiyle sisteme başkaldırısı, “Sanma ki Yaşıyorum” öyküsünde kadının iş ve özel hayatındaki var oluş mücadelesi, “Yılanlar ve Merdivenler” öyküsünde ensest saldırgan olan amcanın yeğenine tecavüzü, “Gerekçe” adlı öyküde kadının kadınla olan çatışması ve intikamı, “Yarın Mutlaka” adlı öyküde eşinin ölümü sonrası yalnızlaşan bir erkeğin aşk – beden ve cinsellik algılarını yüzeye döküşü ve çaresizliği, kitabın son öyküsü olan “Bitti” öyküsünde ise ailesi tarafından erken evliliğe zorlanan kadının yaşamsal mücadelesi, şeklinde kaleme alınmıştır.

“Söze dökülmeyen ancak yürekte taşınan ağır yükler ve acı gerçeklerle olan hesaplaşmalar yalın anlatım ve tasvire boğulmayan bir dille sakince anlatılmıştır. Hayatın içinde fazlasıyla karşılaştığımız kişiler, Ayşen Işık’ın üstten olmayan dili aracılığıyla okuyucu ile öykü arasında bütünleşmeyi sağlamaktadır.”

“Kitapta kırılğan ve kırılan hayatların dokunaklı hikâyelerine değinen yazar acı ve hüznün ağır yükünü okuyucuya hissettirmektedir. Kitap aynı zamanda zor durumda kalan, öfkelenen, tahammül sınırları aşıldığında kadınların neler yapabileceğini gösteren öyküler de barındırır” (Çelebi, 2021: 160).

Bölüm 2

İNCELEME

2.1 Metindilbilimsel İnceleme

2.1.1 Bağdaşıklık

Bağdaşıklık metnin bütününi oluşturarak anlatımda yer alan örüntü ve ilişki bütünüdür (Aydın ve Torusdağ, 2014: 109). “Metindilbilimde zaman içinde değişen anlayışlara koşut olarak tutarlılık, metin içinde anlamsal ve mantıksal bağlantı olarak görülmeye başlandı” (Toklu, 2015:175).

“Bağdaşıklık, Halliday ve Hasan’a göre metin olabilmenin tek şartıdır. Bağdaşıklık yoluyla metin içi anlam bağlantıları ortaya çıkarılır ve cümleleri oluşturan dizinlerin meydana getirdiği metinler biçimlendirilir” (Akt. Balyemez, 2011: 12).

Bu bölümün alt başlıkları; “Konu”, “Başlık”, “Özet”, “Anahtar sözcükler”, “Ana Düşünce Tümce/leri” (“Konu Tümcesi”), “İçerik Şeması”, “Konu Değişim Belirleyicileri”, “Biçem” (“Devrik cümle”, “İkileme”, “Pekiştirme”, “Deyim”, “Betimleme”, “Benzetme”, “İç monolog”), “İzlek”, “İşlev”, “Sonuç Cümlesi” şeklinde oluşturulmuştur.

Çalışmada bağdaşıklık çeşitli açılardan ele alınmıştır. Alt başlıklarda yer verilen konu, başlık, özet ve anahtar sözcükler ve ana düşünce tümceleri için her bir öykünün kadın merkezli olduğu ön plana çıkarılacak şekilde incelenmiştir. İçerik şeması ve konu değişim belirleyicileri ile öyküdeki akış takibinin sağlanması amaçlanmıştır. Biçemde odak noktasının dil bilgisi kuralları gözetilerek öykülerin belli bir düzen çerçevesinde kullanıldığı ifade edilmeye çalışılmıştır. Öyküye izlek,

işlev ve sonuç cümleleri de dahil edilerek bahsedilen tüm bu bağlaşıklık unsurları öykülerdeki mantıksal ve anlamsal birlikteliği nasıl bütünleştirdiği ortaya koymaya çalışılmıştır.

2.1.1.1 Konu

Metinde anlatılanın ne olduğu metnin konusunu oluşturur. Metnin anlatıcısı asıl dile getirmek istediklerini konu aracılığı ile okuruna ifade eder.

Ayşen Işık'ın öykülerinde yer alan konularda kadınlar her noktada ön plandadır. Kadınların yaşadıkları ikilemler, çaresizlikler, kadınlar arası dayanışma; kadının kadınla, kadının toplumla, aileyle veya gelenekle çatışma alanları, eril sistemin uygulayıcısına dönüşen anne rolündeki kadınların eleştirilmesi öykülerdeki ana konuları oluşturur.

Bu kısımda, olay örgüsünün de yardımıyla öykülerin konusu açıklamaya çalışılmıştır.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Öyküde, babasının ölümünün ardından babanın ikinci eşini ziyarete gelen Cenk'in ikinci eşle yüzleşmesi ve bu sırada ortaya çıkan ihanet duygusu konu olarak işlenmiştir.

Baraka

Öyküde, Nefise ve Sevim'in evden uzaklaşarak Sevim'in sevgilisi Sedat'ın kamyonuna binmeleriyle başlayan olayların Sedat'ın barakasına vardıklarında Sevim'in uğradığı taciz ve tecavüz ile sonlanması konu olarak işlenmiştir.

Aporia

Öyküde annenin oğlunun günlüğü bularak okuması üzerine kutsal anneliğin yıkılışı ve bir annenin oğlu tarafından tanımlanışı konu olarak işlenmiştir.

Kör Dövüşü

Öyküde eski eşinden ayrılarak yeni bir başlangıç yapmak isteyen ve evlenen bir kadının eski eşi ve çocukları tarafından gördüğü baskılar anlatılmaktadır.

Bağbozumu

Öyküde, evlilikteki gizli niyetlerin “ateşli tartışmaları” açığa çıkarması ve eşler arasındaki beklentilerin karşılıksız kaldığında ilişkinin geleceği nokta konu olarak işlenmiştir.

Bodrum Bodrum

Öyküde çalışmak üzere Bodrum’a giden Şans’ın gerek iş arkadaşlarıyla yaşadığı problemler ve neleri göze alabildiği gerekse de ailesine karşı kendi ayakları üzerinde durarak var olabilme mücadeleleri konu olarak işlenmiştir.

Hiç Olmadığımız Kadar

Öyküde iki kız kardeşten biri olan ablanın evlilik dışı bir ilişki sonucunda hamile kalması ve kürtaj kararı üzerine kardeşinin ona olan desteği konu olarak işlenmiştir.

Ateş

Öyküde kayınpederin gelinine tecavüzü ve kayınpederin öldürülmesi üzerinden gelişen olaylar konu olarak işlenmiştir.

Miras

Öyküde anne ve babasının ani ölümünden sonra Ayla’ya kalan evden halası ve eniştesinin hak iddia etmesi üzerine gelişen olaylar konu olarak işlenmiştir.

Karar

Öyküde, Gülistan’ın karnında bebeğiyle kaçması ve bir anne tarafından sahiplenilip komşularına nesne gibi sunulması üzerinden kadının metalaştırılması durumu konu olarak işlenmiştir.

Sanma ki Yaşıyorum

Öyküde hem iş hayatını hem de özel hayatını dengeye koymaya çalışan tekstil fabrikasında tekstil mühendisi olarak çalışan boşanmış bir kadının annesi tarafından toplumsal yaptırımları desteleyip üstelik bir de kadını anneliği üzerinden eleştirerek baskı altına alması konu olarak işlenmiştir.

Yılanlar ve Merdivenler

Öyküde annesini kaybettikten sonra ensest saldırgan konumundaki amcanın tecavüzüne maruz kalan on altı yaşındaki kızın intikam duygusuyla hareket ederek evi ateşe vermesi konu olarak işlenmiştir.

Gerekçe

Öyküde, halı nesnesi üzerinden kadının ve hizmetçinin üst komşuyla yaşadıkları tartışma anlatılarak kadının kadınla olan çatışması ve birbirlerine besledikleri intikam duygusu konu olarak işlenmiştir.

Yarın Mutlaka

Öyküde bir adamın karısının ölümü ardından hayatı algılayış biçimi ve kendinde gerçekleşen fiziksel ve ruhsal değişimler (beden algısı, doğruyu yanlış sorgulama durumu, aşkı, (cinselliği) konu olarak işlenmiştir.

Bitti

Öyküde erken yaşta evlendirilen kızın kendine biçilen rollerin yükü altında ezilmesi, psikolojik sorunlarla mücadelesi ve kurtuluş yolu olarak intihar etmesi konu olarak işlenmiştir. Öyküde üç farklı anlatıcının kullanılması (kadının kızı, yengesi, kendisi) konunun çok yönlü bir biçimde ele alınmasını sağlamıştır.

2.1.1.2 Başlık

Herhangi bir metnin başına yazılarak içeriğin en iyi şekilde özetlenmeye çalışıldığı harf, kelime, kelime grubu veya cümleye “başlık” denilmektedir.

“Başlık okuyucuyu etkilemesi ve okumaya yönlendirmesi açısından metnin en önemli yeri olmaktadır. Okuyucuya konu hakkında bilgi vermekte ve

metindeki ayrıntıları bulmayı kolaylaştırmaktadır. Yazıdaki bilgi akışını ve sıralanışını göstermektedir” (Güneş, 2015: 292).

Bu bölümde yazarın her bir öyküye vermiş olduğu başlıklar metinlerdeki gerek anlamsal gerek dilsel malzemelerle ilişkilendirerek incelenmeye çalışılmıştır.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Çözümlenen öykünün başlığı “Çünkü Yanlış Yerdeydik” şeklindedir. Başlığın okuyucuda dikkat uyandıracak en önemli yanı merak unsurunu öne çıkarmasıdır. Başlıkta birinci çoğul kişi ekinin kullanımıyla okuyucunun dikkati öykünün ana karakterleri arasında geçecek olan diyaloga yöneltilmektedir. Başlıkta kullanılan “Çünkü” bağlacı metinde bazı nedenlerle karşılaşılacağına işaret eder ve metnin ilerleyen kısımlarında yazar- eser arasında ya da metin arasında sebep sonuç ilişkisi kurulacağına işaret eder.

Baraka

Çözümlenen öykünün başlığı “Baraka” şeklindedir. Baraka kavramı mekân olarak derme çatma yapıdır; ancak başlıkta yalnızca mekâna değil değerlilik kavramına da işaret edilerek öyküde erkek tarafından kadının namusuna ne kadar değer verildiği “baraka” ile ortaya çıkarılmaktadır. Başlık metindeki değer kavramını sorgulatmaktadır. Öykünün ilerleyen bölümlerinde, “tek katlı sıvası dökülmüş derme çatma baraka gibi evler, tuvalet kokan ev, kenarları lime lime olmuş güneşlikler, toplama eşya dolu oda, kara şap zemin” kelimelerinin oluşturduğu detaylandırılmış betimlemeler öykünün ilerleyen kısımlarında yaşanacakların olumsuz sonuçlanacağına işaret eder.

Aporia

Çözümlenen öykünün başlığı “Aporia” şeklindedir. Aporia sözcüğü sözlükte, genel olarak konuşmacının konunun hangi yönü takip etmesi gerektiği, konuya nereden başlanıp nerede bitirileceği, ne deneceği hakkında yolunu yitirdiği durumun

adı olarak ya da konuşmacının ne söyleyeceğini ya da düşüneceğini bilmediği bir durumda başvurduğu, genellikle yapmacıklı kuşku ifadesi olarak açıklanmaktadır (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Aporia>). Öyküde de anne karakterinin beklenmedik bir anda oğlunun gözünden kendisiyle karşılınca ne diyeceğini ve bu durum karşısında nasıl hareket edeceğini bilememesi (hem kendi kendine bir monolog geliştirmesi hem de diğer taraftan intikam duygularını harekete geçirmesi) yönüyle tam bir “aporia” durumu ortaya çıkarılmaktadır. Ayrıca öyküde “ne” sözcüğünün sürekli olarak kullanılması bir belirsizliğin ifadesi olarak “ne yapacağını bilememe durumuna işaret etmektedir. Başlık böylelikle ana metnin içeriği hakkında okura bilgi vermektedir.

Kör Dövüşü

Çözümelenen öykünün başlığı “Kör Dövüşü” şeklindedir. Kör dövüşü deyiimi “Sonuç alınamayacak ve birbirini engelleyecek biçimde, birbirinden habersiz düzensiz ve uyumsuz çabalama, anlamına gelmektedir (<https://www.dersimiz.com/deyimler-sozlugu/kor-dovusu-deyimi-3104>). Öykünün ana karakteri konumundaki kadın (anne, eski eş) çocukları tarafından anlaşılmaq için ne kadar uğraşsa da bu çabalarının sonuçsuz kalması başlıktaki “kör dövüşü” ifadesini karşılamaktadır.

Bağbozumu

Çözümelenen öykünün başlığı” Bağbozumu” şeklindedir. Kelime sözlük anlamıyla “bağda ürünün toplanması” ve “bu işin yapıldığı mevsim, sonbahar” olarak açıklanmıştır (<https://sozluk.gov.tr/>). Başlık sözlük anlamıyla değerlendirildiğinde beklenmedik bir anda evliliğin bağ bozumunun yapıldığı yani evliliğin sonlandırılma kararı kelimenin metin içinde “bordo” renk anlamını karşılamasıyla pekiştirilmiştir. Başlıkta yer alan bu kavram kırmızıdan çürük

kırmızıya dönen bir renk tonu olması yönünden aşkın bitişi ve hayal kırıklıklarını da dile getirmektedir.

Bodrum Bodrum

Çözümlenen öykünün başlığı “Bodrum Bodrum” şeklindedir. Bodrum Bodrum”, sözlerini Mazhar Alanson’un yazarak besteleyip seslendirdiği bir şarkı olup MFÖ’nün klasiklerindendir. Bodrum kimi insanlar için tatil yeri iken kimi insanlar için de para kazanma mücadelesi ve işsizliği anımsatmaktadır. Öyküde, çalışmak için Bodrum’a giden ve tatili de aradan çıkarmayı hayal eden öykünün Şans adındaki kahramanının hayallerinin tersine bambaşka bir hikâyenin içinde kendini bulması anlatılmaktadır. Başlık bu yönüyle incelediğinde ironik bir şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Hiç Olmadığımız Kadar

Çözümlenen öykünün başlığı “Hiç Olmadığımız Kadar” şeklindedir. Başlığın yapı bakımından eksilteli oluşu okuyucudaki merak unsurunu ön plana çıkarmaktadır. İki kız kardeşten abla olanın evlilik dışı ilişki sonucu hamile kalması dolayısıyla hiç olmadıkları kadar birbirlerine yaklaşıp destek olmaları “Hiç Olmadığımız Kadar” ifadesiyle bir sınırın ötesinde olma haline de açıklık kazandırır. Böylelikle başlık ve içeriğin uyumu açığa çıkarılmaktadır.

Ateş

Çözümlenen öykünün başlığı “Ateş” şeklindedir. Ateş kavramı öyküde somut bir kavram olarak BİÇEMak “aile üyelerinin tecavüz olayını gerçekleştiren kayınpederi yakarak öldürmeleri” şeyliyle geçse de anlamsal olarak da incelendiğinde “ateş düştüğü yeri yakar” atasözünü de karşılayarak “tecavüz mağduru gelinin yaşadığı keder ve ailenin uğradığı yıkımı” yansıtır. Bu sebeple başlık okurda anlamsal olarak hem soyut hem de somut kavramı karşılamaktadır. Dolayısıyla başlığın hem soyut

hem de somut anlam taşımakta olması metinde hangi anlamda kullanıldığı konusunda merak unsuru oluşturmuştur.

Miras

Çözümlenen öykünün başlığı “Miras” şeklindedir. Başlık metinde sıklıkla tekrarlanan “ev” sözcüğüne gönderimde bulunmaktadır. Metnin kurgusunun akraba ile ev arasındaki ilişki üzerine kurulu olması başlığın yerinde kullanımına dikkat çeken diğer bir nokta olarak gözlenmektedir.

Karar

Çözümlenen öykünün başlığı “Karar” şeklindedir. Öykünün içeriği incelendiğinde ana karakter ve yardımcı karakterler tarafından alınan kararların olayların gidişini bir şekilde değiştirme ya da olaylara yön verme şeklinde oluşu başlığın metnin içeriğiyle olan uyumunu desteklemektedir.

Sanma ki Yaşıyorum

Çözümlenen öykünün başlığı, “Sanma ki Yaşıyorum” şeklindedir. Bir tekstil fabrikasında tekstil mühendisi olarak çalışan eşinden ayrılmış bir kadının iş hayatında patronunun, özel hayatında ise annesinin otoriterliğiyle karşı karşıya kalması nedeniyle başlık kadının varoluşsal mücadelesini yansıtmada içerikle uyum sağlanmıştır. Böylelikle başlık okuyucuda metindeki olaylara karşı merak unsurunu da ön plana çıkaracak şekilde kurgulanmıştır.

Yılanlar ve Merdivenler

Çözümlenen öykünün başlığı “Yılanlar ve Merdivenler” şeklindedir. Başlık bir oyun adı olmakla birlikte bu oyun birden yüze dek numaralandırılmış, ona on kare bir tahtanın üzerinde piyonlarla oynanıyor. Bazı karelerde yılanlar, bazı karelerde merdivenler var. Birden başlayarak zar atarak ilerlenen oyunda eğer yılanla denk gelerseniz, yılan sizi yutarak kuyruğunun ucuna dek yolluyor, merdivene denk

gelirseniz de merdivenin üstüne çıkıyorsunuz. Bu durum yüzüncü kareye ulaşana kadar böyle devam ediyor (<https://geekyapar.com/oyun/hic-oynamadim-yilanlar-ve-merdivenler/>).

Görünüşte bir kutu oyunundan bahsediliyor gibi görünse de metnin içeriği incelendiğinde bu oyunun hayatla olan benzerliğine dikkat çekilmektedir. Oyunun belirsizliklerle dolu oluşu ve çoğu yerde şans gerektirdiği düşünülürse olay kahramanının kendi şansını kendi yaratması durumu, herkesi ve her şeyi gözden çıkartarak evi ateşe vermesi oyunla özdeşim kurulduğunda oyundaki bitiş noktasına ulaşma durumuyla açıklanabilmektedir.

Gerekçe

Çözümlenen öykünün başlığı “Gerekçe” şeklindedir. Metin içinde gerek kadının evdeki hizmetçiyi evden çıkarmaması için kızlarının ortaya sunduğu gerekçeler gerekse de hizmetçinin üst komşuyla yaşadığı olayda kendini haklı göstermek için savunduğu gerekçeler, öykünün gerekçeler üzerine kurgulandığını ortaya koyarak başlığın öyküyle olan bütünlüğü açık bir şekilde ifade edilmektedir.

Yarın Mutlaka

Çözümlenen öykünün başlığı “Yarın Mutlaka” şeklindedir. “Yarın Mutlaka” ifadesinin tamamlanmamış bir yargı ifade etmesi öykünün ilerleyen bölümlerinde gerçekleşmesi kahraman tarafından cesaret gerektiren bazı olaylara da işaret etmektedir. Ayrıca başlığın eksilteli bir yargı bildirmesi okuyucudaki merak unsurunu ön plana çıkarmaktadır.

Bitti

Çözümlenen öykünün başlığı “Bitti” şeklindedir. Öyküde ailesi tarafından erken yaşta evlendirilen bir kadının intihar ederek yaşamına son vermesi anlatıldığından başlık öykünün içeriğiyle uyum sağlamaktadır.

2.1.1.3 Özet

“Özet bir metnin, onu okumayan birine kısa ve bütünü yansıtacak şekilde anlatımıdır. Özet ile metni okumamış biri, metnin temel düşünceleri ve izleği hakkında fikir sahibi olur” (Günay, 2013: 135).

Bu bölümde incelenen öykülerin özetlerine yer verilmiştir.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Bir hastalığa yakalanarak ölen Asım geçmişte Süheyla ile ikinci evliliğini yapmıştır. Öykü, Asım’ın oğlu Cenk’in Süheyla’yı beklenmedik bir biçimde ziyaret etmesiyle başlar. Süheyla geçmişle yüzleşmekten korktuğu için bu ziyaretten tedirgindir. Öykü ikinci eş olan Süheyla ile Cenk arasındaki geçmişe dair yüzleşme üzerine kuruludur. Süheyla bu yüzleşmenin sonucunda Asım’ın oğluyla gizli gizli mektuplaşması sonucunda kendisine ihanet ettiğini öğrenir. Ve olaylar beklenmedik bir biçimde suçlanmayı bekleyen Süheyla’nın aklanmasıyla son bulur.

Baraka

Nefise ve Sevim iki yakın arkadaşlardır. Sevim, Nefise’yi sevgilisi ve sevgilisinin arkadaşıyla tanıştırmak üzere bir plan yapar. Bu plan doğrultusunda Nefise annesinden habersiz, tedirginlik hissiyle Sevim’le buluşmak üzere evden ayrılır. İki arkadaş yolda Sedat ve arkadaşı Arif’le buluşurlar. Arif’in sürdüğü kamyonette yaptıkları uzun yolculuk sonrası kumsaldaki yıkık dökük bir barakaya geçerler. Nefise yol boyunca tedirgindir ve bu tedirginlik geldikleri barakada devam eder. Nefise, Sedat ve Arif’e güvenmemekte ve arkadaşı Sevim için her an endişelenmektedir. Öykü sonuç olarak Sedat’ın Sevim’e tacizi ve sonrasında gerçekleştireceği tecavüz girişimi ve Nefise’nin arkadaşını kurtarmak için tüm cesaretiyle Sedat’ı öldürmeye teşebbüs etmesiyle son bulur.

Aporia

Öykünün başlangıç bölümünde oğlu Tunç'un aşırı alkol sonrasında kendini kaybederek bayılması ve bu durum karşısında telaşlanmakta olan bir anne anlatılır. Başlangıçta tamamen annelik iç güdülerıyla hareket eden kadın, olaylar ilerleyip oğlunun not defterindeki kendisi hakkındaki yazılarıyla karşılaşır ve onları gizlice okur. Oğlunun yazdığı bu satırlarda anne tahakküm unsuru olarak konumlandırılmaktadır. Kadın oğlunu yetiştirme konusunda eşinden hiçbir şekilde destek görmemiştir. Bu sebeple öykü annenin, baba rolünü üstlenmesi ve genel anlamda kadının eril sistemin uygulayıcısı haline dönüşmesi ile sonuçlanmaktadır.

Kör Dövuşü

Kadın kahraman öykünün başlangıcında ilk eşi ve çocukları tarafından kendisinin ikinci evliliği yapması dolayısıyla maruz kaldığı ve kalacağı tepkileri ifade eder. Ardından ilk evliliğinde ne kadar yıpranıp mutsuz olsa da ikinci evliliğinde eşinin ona karşı anlayışlı ve hayatı paylaşabileceği bir insan oluşu bilgisini okuyucuya aktarır. Yazar kahramanın ilk evliliğinin ne kadar yıpratıcı bir süreçten geçtiğini açıkça ifade etse de ilk eşi ve çocuklarından ikinci evliliğine anlayış göstermelerini umar. Ancak kadının ilk eşi ve çocuklarının ikinci eşine zarar verebileceğinin endişesi ve ikinci evliliğindeki mutluluğunu kaybetme korkusu onu tedirgin etmektedir. Sonuç olarak öykü tüfeğe dokunma cesaretini gösterip her şeyi göze almış bir kadının kararlılığı ile sonlanmaktadır.

Bağbozumu

Öyküde üç aylık evli bir çiftin ev tutması üzerinden gelişen olaylar anlatılır. Tutulan evin kadının beklentilerinin altında olması ve eşinden de bu beklentileri karşılayacak çabayı görmemesi sonucunda yaşadığı hayal kırıklıkları dile getirilir. Metinde kullanılan ayna metaforu kadının evliliğindeki gerçek niyetlerle

yüzleşmesine aracı olur. Öykü kadının yüzleşmiş olduğu gerçek niyetlerin farkına varışıyla evliliğini bitirme kararı alması ile sonlandırılır.

Bodrum Bodrum

Şans ailesinden ayrı bir şehirde okumakta olan öğrencidir. Final haftası annesi oğlunu arayarak işlerin kötü olduğunu bu sebeple eğer yazı İstanbul'da geçirmezse babasının kendisiyle anlaşmazlıklar yaşayacağını söyleyerek konuşmayı sonlandırır. Bu konuşma üzerine Şans arkadaşı Okan'ı arayarak yazı değerlendirebileceği bir iş aradığını söyler. Sonrasında Bodrum'da iş bulur ve hem çalışabileceği hem de tatilini arada kaynatabileceğini düşündüğü işe doğru yola koyulur. Ancak hiçbir şey planlandığı gibi olmaz ve Şans hem çalıştığı yerin ağır işlerine hem de çalışma arkadaşlarının serbest tavırlarına sırf babasının kendisine karşı olan ön yargılarını kırmak için direnir ve mücadele eder. Bu sırada kendini beklenmedik bir kavganın içinde bulur ve işten atılma tehlikesiyle karşılaşır. Böylece tatil ve çalışma hayali kâbusla sonuçlanan bir hikâyeye dönüşerek sonlanır.

Hiç Olmadığımız Kadar

Öykü ablanın kardeşini ziyarete gitmesiyle başlar. Eşi ve kızı tarafından duygusal bağlamda yalnızlığa itilen kadın bu durumun kendinde dışlanmışlık hissi yaratması sonucu ilgi ve sevgiyi başkasında bulması, kimseyi umursamayıp sadece kendisi için yaşayarak toplum tarafından oluşturulan bazı tabuları yıkması anlatılmaktadır. Eşini aldattığı kişinin çocuğunu taşıyor olması ve çocuğu aldirmek istemesi kararında kız kardeşinin yanında olarak ondan destek beklemesi ile anlatı sonlandırılır.

Ateş

Dayı ile yeğen içerisinde ceset bulunan bir araçla ıssız yollardan geçerek kimsenin olmadığı bir düzlüğe doğru ilerlerler. Yeğen yengenin feryat figan eden acı

dolu halini aklından çıkaramamaktadır. Tecavüz olayını gerçekleştiren kayınpedere ait olan ceset yeğenin babasıdır. Öykü, babanın yengeye tecavüz etmesi üzerine aile bireylerinin işlenen bu suçu namus cinayeti olarak değerlendirip kayınpederin yakılarak öldürülmesiyle son bulur.

Miras

Öyküde olay, bir gün iş çıkışı eve dönen Ayla'nın, halası ve eniştesiyle karşılaşmasıyla başlar. Akrabalarının tek istediği Ayla'nın anne babasından kalan ve kendini ait hissettiği evi satmaktır. Ancak Ayla kendisine yapılan tüm bu baskı ve sert söylemlerle direncini kırmaya çalışan halasına rağmen evi satmamaktaki kararlılığını korur. Ayla'nın bu kararlılığı halasının tüm umutlarını söndürür ve halanın gözü kararmış bir halde evdeki fırını açık bırakıp evi tehlikeye atarak evi terk etmesiyle öykü son bulur.

Karar

Öykü, geriye dönüş tekniği kullanılarak ana karakter Gülistan'ın ölüm anının betimlenmesiyle başlar. Olaylar Gülistan'ın karnında bebeğiyle yaşadığı yerden kaçması ve bir anne tarafından himaye edilişi üzerine gelişmektedir. Anne Gülistan'ı sahiplenerek onun tüm ihtiyaçlarını karşılamaya çabalar. Annenin Gülistan'ı alıp evin içinde komşularına bir nesne gibi sunmasından rahatsızdır. Annenin bu sahiplenici tavrı evin öz kızı tarafından eleştirilmektedir çünkü metnin derin yapısına inildiğinde annenin Gülistan'a yaptıkları kadının metalaştırılması durumuyla açıklanır. Öykü Gülistan'ın intihar etmesiyle son bulur.

Sanma ki Yaşıyorum

Ezgi bir tekstil fabrikasında çalışmaktadır. Bir yandan iş yeri çalışanlarıyla ürünlerin teslimatını yetiştirmeye çalışırken diğer yandan evde kızına bakmakta olan annesini idare etmeye çalışmaktadır. Annesinin Ezgi'yi yıkılan yuvası ve anneliği

üzerinden eleştirmesi ve ona destek olmayışı Ezgi'nin hayatını daha da zorlaştırmaktadır. Öykü bu zorlukların Ezgi'nin yaşadığı hayatı sorgulamasıyla son bulur.

Yılanlar ve Merdivenler

Henüz on altı yaşında olan genç kız annesinin ölümünden sonra amcasının taciz ve tecavüzüne maruz kalarak günlerini korku ve tedirginlik geçirmektedir. Bu duruma ancak “kendisini başkalarının eline, başkalarının yargısına bırakmayacağı” kararlılığı ile son verebilecektir. Bunun üzerine öykü, ana karakterin her şeyi göze alarak kendini bu şiddete maruz bırakan amcağı ve buna göz yuman babaannenin de içinde bulunduğu evi ateşe vererek onları öldürme cesaretini göstermesi ile son bulur.

Gerekçe

Öykü kahramanı emekli maaşı yetmediği için gelirine takviye amaçlı özel dersler vermektedir. Evindeki hizmetçiye maddi olarak yetişemediği ve onun samimi ve yüzsüz tavırlarından hoşlanmadığı için onu evden çıkarmanın yollarını aramaktadır. Sonrasında üst komşuyla “halı” mevzusu üzerinden yaşadığı olayları da gerekçe olarak göstererek hizmetçinin işine son verir.

Yarın Mutlaka

Öykünün başkarakter bir gün öncesine geri dönüş yaparak yaşanan kargaşa hakkında bilgi verir. Sonrasında eşiyle birlikte yaşadıkları sıradan bir günü anlatarak onun ansızın ölmesine sitemde bulunur bu durumun etkisiyle bazı ruhsal ve bedensel sıkıntılar yaşar. Başkarakter kadının ölü bedenini evde tutuşuyla da ruhsal bunalımın içinde olduğunu kanıtlanmaktadır. Öykü başkarakterin yaşadıklarını sorgulayarak öz kıyımını gerçekleştirmek isteğiyle son bulur.

Bitti

Öykü üç bölümde ele alınmaktadır. Birinci bölüm başkahramanın kızı, ikinci bölüm başkahramanın yengesi, üçüncü bölümü ise başkahramanın kendisi tarafından anlatılmıştır. Öykünün başkahramanı bir gece vakti kızını ve valizini alarak evi terk eder. Abisinin evine gitmek üzere terminalin yolunu tutar. Sonrasında abisinin evine gelir. Yengesi önce şaşırır ardından konuyu anlamaya çalışırken geriye dönüş tekniğiyle başkarakterin erken yaşta zorla evlendirildiği bilgisini verir. Ardından başkarakter zorla evlendirilmesinin psikolojik birçok sorunla baş etmesine sebep olduğundan bahseder ve tek çıkış yolunun intihar olduğunu düşünerek zihninde bu düşünceyi eyleme geçirme planını kurar.

2.1.1.4 Anahtar Sözcükler

Bir metin etrafında şekillendirilerek, metnin tamamında karşımıza çıkabilen sözcüklerdir.

“Anahtar sözcükler sadece araştırmacıları içeriğe ulaştırmakla kalmaz; araştırmacıların farklı bakış açıları geliştirmelerine de olanak sunar. Anahtar sözcüklerin tespiti, ilgili alandaki gidişatın hangi yöne doğru olduğunu, hangi konuların çok hangilerinin daha az çalışıldığını, alan yazınındaki eğilimlerin hangi yönde olduğunu belirlemeye kaynaklık eden önemli araçlardır” (Erdem, Gün Şengül & Özkan, 2014: 214).

Ayşen Işık’ın öykülerindeki anahtar sözcükler, konuların saptanması bakımından yardımcı unsur niteliğindedir. Bu bölümde anahtar sözcükleri göstermek amaçlanmıştır.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Öyküde olaylar geçmişle ve karakterlerin kendi yaptıklarıyla “yüzleşmesi” üzerine kuruludur. Babanın ölüm döşeğindeyken ilk eşinden olan oğluyla gizli

mektuplaşmaları onun ikinci “eşinin ihanete” uğramışlık hissine kapılması durumu anahtar sözcüklerin aşağıdaki gibi olmasını sağlamaktadır.

İncelenen öyküde anahtar sözcükler “*baba, mektup, ölüm, ihanete uğrama, yüzleşme*” olarak tespit edilmiştir.

Baraka

Öyküdeki olaylar genç kızlar ve adamların “buluşması” üzerinden gelişmektedir. Genç kızlardan biri bu buluşmaya isteksizdir. Buradaki “gönülsüzlük” ve “kaygı” öykünün ilerleyen bölümlerinde kötü şeyler olacağının habercisidir. Sonrasında “barakaya” gidilerek tecavüze “karşı koyma” durumu öykünün anahtar sözcüklerini oluşturmaktadır.

İncelenen öyküde anahtar sözcükler “*buluşma*”, “*gönülsüz*”, “*kaygı*”, “*baraka*”, “*karşı koymak*” olarak tespit edilmiştir.

Aporia

Öyküde baba rolünü üstlenerek oğul yetiştirmeye çalışan bir “annenin” “kaygıları” açıklanmaktadır. Annenin baba kimliğine bürünerek oğlunu tahakkümü altına alması anne-“oğul” arası çatışmayı kaçınılmaz kılmaktadır. Bu sebeple ikisi arasındaki “yabancılaşmanın” ve “mesafenin” temel kaynağını açığa çıkarılarak öykünün anahtar sözcükleri oluşturulmaktadır.

İncelenen öyküdeki anahtar sözcükler “*anne*”, “*kaygı*”, “*didinmek*”, “*oğul*”, “*yabancı*”, “*mesafe*” olarak tespit edilmiştir.

Kör Dövüşü

Öyküde toplumun söylenti ve tutumlarını fazlaca önemseyen aile bireyleri annelerinin babalarından boşanarak ikinci evliliği yapmasına karşı çıkararak kadını geleneğin etkisi ve baskısıyla “örselemektedirler”. Kadında ise çocukları ve ilk eşinin

tepkileri tedirginlik yaratarak ikinci evliliğinde “kaybetme korkusunu” yaşaması durumu anahtar sözcüklerin aşağıdaki gibi olmasını sağlamıştır.

İncelenen öyküde anahtar sözcükler; “örselenmek”, “el alem”, “evlenmek”, “kaybetme korkusu” olarak tespit edilmiştir.

Bağbozumu

Öyküde evlilikteki “kavgalar” ve “gerçek niyetlerin” ortaya çıkması sonucu kadının hayal ve beklentilerini eşinde bulamayışı ve öyküde yer alan “ayna” metaforu aracılığıyla kendiyi yüzleşmesi sonucu kadının üç aylık evliliklerine son verme durumu anahtar sözcüklerin aşağıdaki gibi olmasını sağlamıştır.

İncelenen öyküdeki anahtar sözcükler; “memnuniyetsizlik”, “kavga”, “gerçek niyetler”, “ayna” olarak tespit edilmiştir.

Bodrum Bodrum

Öyküde kahramanın hem babayla olan çatışması “didişip kapışmak” ve “ayak altında dolanmak” ifadeleriyle anlatılırken kendini var edebilme çabası da diğer anahtar sözcüklerde yer alan kelimeler üzerinden açıklanmaktadır.

İncelenen öyküde anahtar sözcükler; “didişip kapışmak”, “ayak altında dolanmak”, “iş bulmak”, “çalışmak”, “alın teri”, “kargaşa”, “postalama” olarak tespit edilmiştir.

Hiç Olmadığımız Kadar

Öyküde kızı ve eşi tarafından “ilgi” görmeyerek “dışlanmışlık” duygusu yaşayan kadının evlilik dışı birliktelik yaşadığı kişiden hamile kalması ve “çaresizliğine” “kürtaj” kararıyla son verip kardeşinin desteğiyle toparlanabilmeyi umması durumu anahtar sözcüklerin aşağıdaki gibi olmasını sağlamıştır.

İncelenen öyküdeki anahtar sözcükler; “dışlanmışlık”, “sürüklenmek”, “ilgi”, “çaresizlik”, “kürtaj” şeklinde tespit edilmiştir.

Ateş

Öyküde “kudurmak” ve “azmak” eylemleriyle kayınpederin gelinine tecavüzü sezdirilmiştir. Çaresizliğini “başına duvarlara vurarak” ifade eden yenge öykü sonunda gözetilen karakter olmakta ve kayınpederin aile bireyleri tarafından yakılarak öldürülmesi durumu anahtar sözcüklerin aşağıdaki gibi olmasını sağlamıştır.

İncelenen öyküde anahtar sözcükler; “*kudurmak*”, “*azmak*”, “*başını duvarlara vurmak*”, “*ölü*”, “*cayır cayır yakmak*” olarak tespit edilmiştir.

Miras

“Börek” sözcüğüne genelde samimiyet anlamı yüklenmektedir. Öyküde “kurnaz hala” erkek kardeşinin ölümü üzerine ev mevzusu üzerinden yeğenine miras huzursuzluğu yaratarak eve “müşteri” olduğunu ve evi “satmak” istediğini dolayısıyla “ev” üzerinde hakkı olduğunu iddia etmektedir. Ancak öykünün ilerleyen bölümlerinde yeğenin bu isteğe karşı çıkması sonucu halanın öfkesi artar ve fırındaki böreği unutarak evi yakma pahasına oradan ayrılır. Böreğin yanması durumu bu öyküde halanın öfkesindeki artışla pekiştirilir.

İncelenen öyküde anahtar sözcükler; “*ev*”, “*kurnaz hala*”, “*satmak*”, “*müşteri*”, “*börek*” olarak tespit edilmiştir.

Karar

Öyküde “Gülistan’ın” anne rolündeki kadının kendini nesneleştirmesine karşı çıkmasıyla kendi “ölümünü kurması” durumu anahtar sözcüklerin aşağıdaki gibi olmasını sağlamıştır.

İncelenen öykünün anahtar sözcükleri, “*ölümünü kurabilmek*”, “*Gülistan*”, “*sığıntı*”, “*el âlem iyisi annem*” olarak tespit edilmiştir.

Sanma ki Yaşıyorum

Fabrikada çalışan tekstil mühendisi ve eşinden boşanmış kadının annesinden evliliği, patronundan ise iş hayatı üzerinden tahakküm durumu anahtar sözcüklerin aşağıdaki gibi olmasını sağlamıştır.

İncelenen öykünün anahtar sözcükleri, “*yorgunluk*”, “*kendiyle cebelleşme*”, “*paydos*”, “*patron*”, “*anne*”, “*yuvası yıkılmak*” olarak tespit edilmiştir.

Yılanlar ve Merdivenler

Öyküde ensest saldırgan konumundaki amcanın tecavüz eylemi “*kemerini çözüyor*”, “*pantolonunu indiriyor*”, “*sıyrıyor donunu*” sözcükleriyle sağlanmaktadır. Yeğenin amcaya ve bu duruma sessiz kalan “*babaannesine*” başkaldırı eylemi olarak evi yakma durumu anahtar sözcüklerin aşağıdaki gibi olmasını sağlamıştır.

İncelenen öykünün anahtar sözcükleri; “*babaannesine*”, “*kemerini çözüyor*”, “*pantolonunu indiriyor*”, “*sıyrıyor donunu*”, “*çakmağın alevi*”, “*tatlı bir ışıık*” olarak tespit edilmiştir.

Gerekçe

Öyküde “*halı*” nesnesi üzerinden komşu, evin hanımı, hizmetli arasındaki çatışma durumu anahtar sözcüklerin aşağıdaki gibi olmasını sağlamıştır.

İncelenen öyküde anahtar sözcükler; “*görgüsüz kadın*, *halı*, *rezalet*” olarak tespit edilmiştir.

Yarın Mutlaka

Öyküde eşi öldükten sonra kendiyle yüzleşmekten korkan ve hayatına son verme eğilimini gerçekleştirmeye cesareti olamayan adamın yaşadıkları anahtar sözcüklerin aşağıdaki gibi olmasını sağlamıştır.

İncelenen öyküde anahtar sözcükler; “*tüpiin vanası*”, “*cesareti tükenmek*, *aynaya bakamama*” olarak tespit edilmiştir.

Bitti

Öyküde erken yaşta “zorla evlendirilen” kadının kendine yüklenen rollerin ve varoluşsal mücadelesine yenik düşerek hayatına son vermesi düşüncesi anahtar sözcüklerin aşağıdaki gibi olmasını sağlamıştır.

İncelenen öyküde anahtar sözcükler “*zorla evermek, umutsuzluk, oyalama, ölümün çağırısı, bitti, mezar*” olarak tespit edilmiştir.

2.1.1.5 Ana Düşünce Tümce/leri (Konu Tümcesi)

“Metinlerde yazarın, anlatılan konulardan hareketle savunduğu ana fikrin belirtildiği tümceyi ifade eder” (Dilidüzgün, 2008: 93).

“Ana fikir belirleme becerisinin okuduğunu anlama için önemli olduğu çoğu araştırmacı tarafından kabul edilmektedir. Metin içerisinde ana fikrin sabit bölgesi olmadığını belirtirken; ana fikrin bazen açıkça, bazen de ima edilmiş bir şekilde verilebileceğini hatta bazen her iki duruma uymayan durumlarla da karşılaşılabilceğini aktarmaktadır” (Çetinkaya, Ateş & Yıldırım,2013: 191).

İncelenen öykülerde ana düşünce tümceleri aşağıdaki gibi saptanmıştır.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Çözümlenen öykünün ana düşünce tümcesi; “*Çünkü yanlış yerdeydik. Ama bunları konuşabiliriz şimdi, konuşabilmeliyiz, öyle değil mi?*” olarak tespit edilmiştir. Buradaki ana düşünce tümceleriyle “*yüzleşme durumu*” vaktinde yüzleşilememiş olay ve durumların yükünün hayat boyunca kişinin omuzlarında yük olarak kalacağı sadece yüzleşebilmesi durumunda bu yükün ortadan kalkacağı ifade edilmiştir.

Baraka

Çözümlenen öykünün ana düşünce tümcesi; “*Bakışları tuhaftı, ona baktıkça sonsuza dek çıkamayacağı bir çemberin içine çekildiğini hissediyordu.*” olarak tespit

edilmiştir. Buradaki ana düşünce tümceleriyle cinsel şiddete maruz kalan Sevim'in ruhsal durumu arkadaşının gözünden yansıtılmıştır.

Aporia

Çözümlenen öykünün ana düşünce tümcesi; *“Dünyaya getirilir ama yetiştirilmeyiz. Bizi dünyaya getirenler, yarattıkları yeni insanı yok etmek için gereken her türlü beceriksizliği ve akılsızlığı yaparlar.”* olarak tespit edilmiştir. Buradaki ana düşünce tümceleriyle erkek çocuk yetiştiren bir anne ve dolayısıyla da erkeklik kadınlık mevzusunun devreye girmesiyle annenin eril bir figüre dönüşmesi ardından ebeveynlerin çocuğun kişiliğindeki yok oluşu nasıl meydana getirdiği anlatılmıştır.

Kör Dövüşü

Çözümlenen öykünün ana düşünce cümlesi; *“Bir şeye başlamak bir şeyi bitirmek insana güç diye söylendi.”* olarak tespit edilmiştir. Buradaki ana düşünce cümlesiyle “hayatta yeni başlangıçlar yapmanın ne kadar güç olduğu” ifade edilmiştir.

Bağbozumu

Çözümlenen öykünün ana düşünce cümlesi; *“Daha ne düşünüyorum, neyi bekliyorum, sabahki kavgada mı açmadı gözümü?”* olarak tespit edilmiştir. Buradaki ana düşünce tümcesiyle “evlilik sonrası beklentilerine eşi tarafından karşılık bulmayan kadının yukarıdaki ifadeler doğrultusunda kısa bir sürede yaşadıklarının ve yaşayacaklarının farkına vararak eşinden ayrılmak için harekete geçmesi durumu” ifade edilmiştir.

Bodrum Bodrum

Çözümlenen öykünün ana düşünce tümcesi; *“Her defasında babamın alaycı sesi yankılandı içimde. Demiştin beceremez diye, iki gün bile dayanamadı bak, nazlı*

bu nazlı, alıştı tabi armut piş ağzıma düş, anca kıcını yaysın.” olarak tespit edilmiştir. Buradaki ana düşünce tümceleriyle “baba – oğul çatışması” ifade edilmiştir.

Hiç Olmadığımız Kadar

Çözümlenen öykünün ana düşünce cümlesi, *“Her şeyi yanlış yapmışım gibi hissediyorum. Birilerinin, bir şeylerin peşinden sürüklenmişim hep.”* olarak tespit edilmiştir. Buradaki ana düşünce tümceleriyle “iradesizlik” ve “geçmişte yaşanılanlara duyulan pişmanlık” ifade edilmiştir.

Ateş

Çözümlenen öykünün ana düşünce cümlesi *“Ateşte kavrulsun eti. Toprağın huzurunu hak etmedi o, bir mezarı hak etmedi”* olarak belirlenmiştir. Buradaki ana düşünce tümceleriyle “aile bireylerinin kayınpederin tecavüzü karşısında mağdur yengeyi haklı bulması” ifade edilmiştir.

Miras

Çözümlenen öykünün ana düşünce cümlesi, *“Devam etmek için bir şeye tutunmaya ihtiyacım vardı, nasıl bir acıyla baş etmeye çalıştığımı anlamıyordu, insanın annesiyle babasını kaybedivermesi ne demek durup düşünmüyordu.”* olarak belirlenmiştir. Buradaki ana düşünce tümceleriyle “halanın, kardeşinin ölümü ardından onun mirasına sahip olma güdüsü ile hareket etmesi ve akrabaların boğuculuğu” ifade edilmiştir.

Karar

Çözümlenen öykünün ana düşünce cümlesi; *“Bir gün olsun sordun mu acaba kendine, niye uzağız sana, niye doğru dürüst bir ilişki yok aramızda, niye paylaşamıyoruz iyi kütü hiçbir şeyimizi?”* olarak belirlenmiştir. Buradaki ana

düşünce tümceleriyle “anne ile kızları arasındaki yabancılaşma” durumu ifade edilmiştir.

Sanma ki Yaşıyorum

Çözümlenen öykünün ana düşünce cümlesi (kadının ifadelerinde yer alan) *“Hayat yeterince zor değilmiş gibi daha da zorlaştırmak için fırsatı hiçbir fırsatı kaçırmıyorlar.”* olarak belirlenmiştir. Buradaki ana düşünce tümcesiyle “toplumsal yaptırımların kadında yarattığı psikolojik etkiler” ifade edilmiştir.

Yılanlar ve Merdivenler

Çözümlenen öykünün ana düşünce tümcesi; *“Bundan böyle kendini başkalarının eline, başkalarının yargısına bırakmayacak.”* olarak belirlenmiştir. Buradaki ana düşünce cümlesiyle “ensest mağdurun kararlı olması durumu ve buna bağlı olarak öykünün yönünün değişmesi durumu” ifade edilmiştir.

Gerekçe

Çözümlenen öykünün ana düşünce cümlesi; *“Ne talihsiz başım varmış. Nerede haddini bilmez densiz var beni bulur.”* olarak belirlenmiştir. Buradaki ana düşünce tümcesiyle; “hayatında bir şekilde yer almış insanlardan (öğrencilerinin özel ders parasını geç vermesi, kız çocuklarının okuması için masraf etmesine karşılık onların evlilikten yana olan tercihleri, evdeki hizmetliye karşı duyulan memnuniyetsizlik ve üst komşusunun duyarsızlığı) kadınla kadının arasındaki çatışma” ifade edilmiştir.

Yarın Mutlaka

Çözümlenen öykünün ana düşünce cümlesi; *“Zamanla ilişkisi kesmenin onca yolu vardı. Niye bekliyordu ki, kararsız, korkak oyalanacak mıydı böyle?”* olarak belirlenmiştir. Buradaki ana düşünce tümceleriyle “kendi hayatına son verme isteğine karşı olan cesaretsizliği” ifade edilmiştir.

Bitti

İncelenen metinde ana düşünce cümlesi; “*Hevesin kalmamışsa yaşamaya, yüreğin ha çarpmış ha çarpmamış ne hükmü var.*” olarak belirlenmiştir. Buradaki ana düşünce cümlesiyle “sahip olduğu hayattan memnun olamama durumu” ifade edilmiştir.

2.1.1.6 İçerik Şeması

Aşağıda verilen her bir öykünün giriş, gelişme ve sonuç bölümleri saptanarak bu kısımların kaç cümle ve paragraftan oluştuğu bilgisi verilmiştir. Bu bölümün incelenme amacı, belirlenen giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini oluşturan cümlelerdeki akışla yazar okura duyurmak istediği mesajları açık ve anlaşılır bir şekilde göstermektir.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

İncelenen öykü iki yüz on üç cümleden oluşmaktadır. Birinci ve on yedinci cümleler arası giriş bölümü olarak tespit edilmiştir. On sekizinci ve yüz doksan sekizinci cümleler arası gelişme bölümü olarak tespit edilmiştir. Eserin sonuç bölümü ise yüz doksan dört ve iki yüz on üçüncü cümleler arası olarak tespit edilmiştir.

Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri kendi içinde yirmi üç bölüme ayrılır. Birinci ve on üçüncü cümleler arası huzursuzluk, on dördüncü ve on yedinci cümleler arası eleştiri, on sekizinci ve on dokuzuncu cümleler karşılaşma anı, yirminci ve yirmi üçüncü cümleler arası görünüşün betimlenmesi, yirmi dördüncü ve yirmi yedinci cümleler mesafe, yirmi sekizinci ve yirmi dokuzuncu cümleler duygulanma, otuzuncu ve otuz beşinci cümleler arası rahatlık, otuz altıncı ve kırk altıncı cümleler arası geçmişle yüzleşme, kırk yedinci ve elli ikinci cümleler arası mekânın betimlenmesi, elli üçüncü ve elli dokuzuncu cümleler arası sıkıntı halini,

altmışıncı ve altmış ikinci cümleler arası sitem, altmış üçüncü ve sekseninci cümleler anın betimlenmesi, seksen birinci ve seksen altıncı cümleler arası gerilme hali, seksen yedinci ve seksen dokuzuncu cümleler arası güzelleme, doksanıncı ve doksan dokuzuncu cümleler arası öfke, yüzüncü ve yüz ikinci cümleler arası şaşkınlık, yüz üçüncü ve yüz on dokuzuncu cümleler tedirginlik ve sıkılma, yüz yirminci ve yüz otuz altıncı cümleler arası merak, yüz otuz yedi ve yüz altmış yedinci cümleler yüzleşme, yüz altmış sekiz ve yüz yetmiş ikinci cümleler baba ve oğul arasındaki çatışmaya, yüz yetmiş üçüncü ve yüz seksen dördüncü cümleler arası tükenmişlik, yüz seksen beşinci ve iki yüz birinci cümleler arası aklanma, iki yüz ikinci ve iki yüz altıncı cümleler arası gerçeklik, iki yüz yedi ikiyüz on üçüncü cümleler arası rahatlama olarak tespit edilmiştir.

Baraka

İncelenen öykü iki yüz otuz iki cümleden oluşmaktadır. Birinci ve onuncu cümleler arası giriş bölümü olarak tespit edilmiştir. On birinci ve iki yüz yirmi dokuzuncu cümleler arası gelişme bölümü olarak tespit edilmiştir. Eserin sonuç bölümü iki yüz otuzuncu ve iki yüz otuz ikinci cümleler arası olarak tespit edilmiştir. Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri kendi içinde on dokuz bölüme ayrılır. Birinci ve onuncu cümleler arası kararsızlık, on birinci ve on beşinci cümleler arası görünüşün betimlenmesi, on altıncı ve kırkıncı cümleler arası isteksizlik, kırk bir ve kırk iki cümleler arası pişmanlık, kırk üç ve elli sekizinci cümleler arası huzursuzluk, elli dokuz ve seksen altıncı cümleler arası memnuniyetsizlik, göz boyama, seksen yedinci ve doksan dördüncü cümleler arası hayal kırıklığı, doksan beşinci ve yüzüncü cümleler arası tanışma, yüz bir ve yüz otuz birinci cümleler arası yolculuk, yüz otuz iki ve yüz otuz beşinci cümleler arası mekânın betimlenmesi, yüz otuz altıncı ve yüz kırk beşinci cümleler arası umursamazlık, yüz kırk altı ve yüz elli

birinci cümleler arası huzursuzluk, yüz elli ikinci ve yüz yetmişinci cümleler arası değersizlik, yüz yetmiş birinci ve yüz yetmiş altıncı cümleler arası tedirginlik, yüz yetmiş yedinci ve yüz seksen dokuzuncu cümleler arası tecavüz anı, yüz doksanınıcı ve yüz doksan yedinci cümleler arası panik, yüz doksan sekizinci ve iki yüz elli altıncı cümleler arası direnç, iki yüz yedinci ve iki yüz otuzuncu cümleler arası çaresizlik, iki yüz otuz bir ve iki yüz otuz ikinci cümleler de ise tedirginlik ve direnç tespit edilmiştir.

Aporia

İncelenen öykü yüz otuz sekiz cümleden oluşmaktadır. Birinci ve ellinci cümleler arası giriş bölümü olarak tespit edilmiştir. Elli bir ve yüz otuzuncu cümleler arası gelişme bölümü olarak tespit edilmiştir. Eserin sonuç bölümü ise yüz otuz bir ve yüz otuz sekizinci cümleler arası olarak tespit edilmiştir.

Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri kendi içinde sekiz bölüme ayrılır. Birinci ve on beşinci cümleler arası telaş, on altıncı ve otuz beşinci cümleler arası öfke, otuz altıncı ve kırk sekizinci cümleler arası görünüşün betimlenmesi, kırk dokuzuncu ve elli birinci cümleler arası çaresizlik, elli iki ve elli sekizinci cümleler arası suçluluk duygusu, elli dokuzuncu ve yetmiş dördüncü cümleler arası sinirlilik hali, yetmiş beşinci ve yüz on yedinci cümleler arası kutsal anneliğin yıkılışı, yüz on yedinci ve yüz otuz sekizinci cümleler arası hırs ve kutsal anneliğin yıkılışı direnç tespit edilmiştir.

Kör Dövüşü

İncelenen öykü seksen iki cümleden oluşmaktadır. Birinci ve on dördüncü cümleler arası giriş bölümü olarak tespit edilmiştir. On beşinci ve yetmiş ikinci cümleler arası gelişme bölümü olarak tespit edilmiştir. Eserin sonuç bölümü ise yetmiş üçüncü ve seksen ikinci cümleler arası olarak tespit edilmiştir.

Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri kendi içinde on iki bölüme ayrılır. Birinci ve altıncı cümleler arası düşünceli olma durumu, yedinci ve on dördüncü cümleler arası şaşkınlık, on beşinci cümle kaybetme korkusu, on altıncı ve yirmi birinci cümleler arası mücadele, yirmi ikinci ve otuzuncu cümleler arası yalnızlık duygusu, otuzuncu ve kırk beşinci cümleler arası mekânın betimlenmesi, kırk altı ve elli üçüncü cümleler arası çekimserlik, elli dördüncü ve altmış beşinci cümleler arası rahatlama, altmış altıncı ve altmış sekizinci cümleler arası duygusal gel git, altmış dokuzuncu ve yetmiş birinci cümleler arası yüzleşme, yetmiş ikinci ve yetmiş üçüncü cümleler korku, yetmiş dördüncü ve seksen ikinci cümleler arası cesaret tespit edilmiştir.

Bağbozumu

İncelenen öykü yüz on yedi cümleden oluşmaktadır. Birinci ve altıncı cümleler arası giriş bölümü olarak tespit edilmiştir. Yedinci ve yüz sekizinci cümleler arası gelişme bölümü olarak tespit edilmiştir. Eserin sonuç bölümü ise yüz dokuzuncu ve yüz on yedinci cümleler arası olarak tespit edilmiştir.

Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri kendi içinde dokuz bölüme ayrılır. Birinci ve altıncı cümleler arası sinirlilik hali, yedinci ve yirmi birinci cümleler arası mekânın betimlenmesi, yirmi ikinci ve yirmi yedinci cümleler arası memnuniyetsizlik, yirmi sekizinci ve otuz yedinci cümleler arası kavga, otuz sekizinci ve kırk beşinci cümleler arası farkına varma, kırk altıncı ve yüz sekizinci cümleler arası tahammülsüzlük, yüz dokuz ve yüz onuncu cümleler kendi ile yüzleşme, yüz on birinci ve yüz on yedinci cümleler arası cesaret tespit edilmiştir.

Bodrum Bodrum

İncelenen öykü iki yüz seksen iki cümleden oluşmaktadır. Birinci ve yedinci cümleler arası giriş bölümü olarak tespit edilmiştir. Yedinci ve yüz sekizinci

cümleler arası gelişme bölümü olarak tespit edilmiştir. Eserin sonuç bölümü ise yüz dokuzuncu ve yüz on yedinci cümleler arası olarak tespit edilmiştir.

Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri kendi içinde on bölüme ayrılır. Birinci ve otuz ikinci cümleler arası telefon konuşması, otuz üçüncü ve ellinci cümleler arası sinirlilik hâli, ellinci ve altmış sekizinci cümleler arası iş arayışı, altmış dokuzuncu ve yetmiş yedinci cümleler arası mekânın betimlenmesi, yetmiş sekizinci ve yüz kırkinci cümleler arası gerçeklik, yüz kır birinci ve yüz yetmiş dördüncü cümleler arası direnç, yüz yetmiş beş ve yüz yetmiş yedinci cümleler arası hırs, yüz yetmiş sekizinci ve iki yüz yirmi dokuzuncu cümleler arası mücadele, iki yüz otuzuncu ve iki yüz kırk beşinci cümleler arası direnç, iki yüz kırk altıncı ve iki yüz seksen ikinci cümleler arası kararlılık tespit edilmiştir.

Hiç Olmadığımız Kadar

İncelenen öykü iki yüz yirmi cümleden oluşmaktadır. Birinci ve beşinci cümleler arası giriş bölümü olarak tespit edilmiştir. Altıncı ve iki yüz dokuzuncu cümleler arası gelişme bölümü olarak tespit edilmiştir. Eserin sonuç bölümü ise iki yüz onuncu ve iki yüz yirminci cümleler arası olarak tespit edilmiştir.

Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri kendi içinde yirmi bölüme ayrılır. Birinci ve beşinci cümleler arası görünüşün betimlenmesi, altıncı ve on yedinci cümleler arası sinirlilik hâli, on sekizinci ve otuz dördüncü cümleler arası yolculuk, otuz beşinci ve otuz sekizinci cümleler arası şaşkınlık, otuz dokuz ve kırk yedinci cümleler arası çekinme, kırk sekizinci ve altmış yedinci cümleler arası mekânın betimlenmesi, altmış sekizinci ve yetmiş yedinci cümleler arası karşılaştırma, yetmiş sekizinci ve seksen altıncı cümleler arası eleştiri, seksen yedinci ve doksan beşinci cümleler arası değersizlik, doksan altıncı ve yüz dokuzuncu cümleler arası görünüşün betimlenmesi, yüz onuncu ve yüz yirmi altıncı cümleler gücenme, yüz yirmi yedinci

ve yüz otuz dördüncü sohbet hâli, yüz otuz beşinci ve yüz kırk altıncı cümleler arası suçlama, yüz kırk yedinci ve yüz kırk dokuzuncu cümleler arası kimsesizlik duygusu, yüz ellinci cümle dalgınlık, yüz elli birinci ve yüz altmış birinci cümleler arası kürtaj, yüz altmış ikinci ve yüz altmış sekizinci cümleler arası şaşırma, yüz altmış dokuzuncu ve yüz yetmiş dokuzuncu cümleler arası kaygı, yüz sekseninci ve yüz seksen sekizinci cümleler arası suskunluk, yüz seksen dokuz ve iki yüz beşinci cümleler arası evlilik dışı ilişki, iki yüz altı ve iki yüz yirminci cümleler arasında dayanışma tespit edilmiştir.

Ateş

İncelenen öykü seksen bir cümleden oluşmaktadır. Birinci ve on dördüncü cümleler arası giriş bölümü olarak tespit edilmiştir. On beşinci ve yetmiş beşinci cümleler arası gelişme bölümü olarak tespit edilmiştir. Eserin sonuç bölümü ise yetmiş altıncı ve seksen birinci cümleler arası olarak tespit edilmiştir.

Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri kendi içinde on bölüme ayrılır. Birinci ve on dördüncü cümleler arası yolculuk, on beş ve on dokuzuncu cümleler arası mekân ve ruh hâlinin betimlenmesi, yirminci ve yirmi beşinci cümleler arası öfke, yirmi altıncı ve otuzuncu cümleler arası mekânın betimlenmesi, otuz birinci ve otuz üçüncü cümleler tiksime hâli, otuz dördüncü ve otuz beşinci cümleler hatırlama, otuz altıncı ve otuz dokuzuncu cümleler arası ruh hâlinin betimlenmesi, kırkinci ve elli dokuzuncu cümleler arası tecavüz sonrası yaşanan travmalar, altmış ve yetmiş beşinci cümleler arası tecavüzcüyü yakma, yetmiş altıncı ve seksen birinci cümleler arası tecavüzcünün öldürülmesi ve çaresizlik tespit edilmiştir.

Miras

İncelenen öykü yüz seksen dokuz cümleden oluşmaktadır. Birinci ve yirminci cümleler arası giriş bölümü olarak tespit edilmiştir. Yirmi birinci ve yüz

seksen beşinci cümleler arası gelişme bölümü olarak tespit edilmiştir. Eserin sonuç bölümü ise yüz seksen altıncı ve yüz seksen dokuzuncu cümleler arası olarak tespit edilmiştir.

Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri kendi içinde on iki bölüme ayrılır. Birinci ve on dokuzuncu cümleler arası karşılaşma anı, yirminci ve yirmi beşinci cümleler arası sinirlilik hâli, yirmi altıncı ve yetmiş birinci cümleler arası akrabaların rahatlığı, yetmiş ikinci ve yetmiş beşinci cümleler daralma, yetmiş altıncı ve yüz on birinci cümleler gerçek niyetler, yüz on ikinci ve yüz yirminci cümleler arasında acıtasyon ve ikna çabaları, yüz yirmi birinci ve yüz yirmi üçüncü cümleler arasında pişmanlık, yüz yirmi dördüncü ve yüz yirmi yedinci cümleler arasında tehdit, yüz yirmi sekizinci ve yüz elli birinci cümleler arasında anlayışsızlık, yüz elli ikinci ve yüz yetmiş sekizinci cümleler arasında tahakküm, yüz yetmiş dokuzuncu ve yüz seksen beşinci cümleler arasında bekleyiş, yüz seksen altıncı ve yüz seksen dokuzuncu cümleler arasında tespit edilmiştir.

Karar

İncelenen öykü yüz elli cümleden oluşmaktadır. Birinci ve altıncı cümleler arası giriş bölümü olarak tespit edilmiştir. Yedinci ve yüz kırk yedi cümleler arası gelişme bölümü olarak tespit edilmiştir. Eserin sonuç bölümü ise yüz kırk sekizinci ve yüz ellinci cümleler arası olarak tespit edilmiştir.

Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri kendi içinde on beş bölüme ayrılır. Birinci ve altıncı cümleler arası görünüşün betimlenmesi, yedinci ve on ikinci cümleler arası sorgulama, on üçüncü ve yirminci cümleler arası sistem eleştirisi, yirmi birinci ve kırkıncı cümleler arası tedirginlik, kırk birinci ve kırk üçüncü cümleler arasında kendini savunma, kırk dördüncü ve kırk dokuzuncu cümleler arasında vurdumduymazlık, ellinci ve altmış birinci cümleler arasında şaşkınlık, altmış ikinci

sayfada duygusal gel git, altmış üçüncü ve yetmiş dördüncü cümleler arasında misafire hazırlık, yetmiş beşinci ve seksen altıncı cümleler arasında acıma, seksen yedinci ve yüz on ikinci cümleler arasında suçlama, yüz on üçüncü ve yüz yirminci cümleler arasında metalaştırma, yüz yirmi birinci ve yüz otuz yedinci cümleler arasında intihar anı ve ruhsal sıkıntı, yüz otuz sekizinci ve yüz kırk sekizinci cümleler arasında metalaştırma, yüz kırık dokuzuncu ve yüz ellinci cümlelerde cesaret tespit edilmiştir.

Sanma ki Yaşıyorum

İncelenen öykü yüz elli bir cümleden oluşmaktadır. Birinci ve on yedinci cümleler arası giriş bölümü olarak tespit edilmiştir. On sekizinci ve yüz kırk dördüncü cümleler arası gelişme bölümü olarak tespit edilmiştir. Eserin sonuç bölümü ise yüz kırık beşinci ve yüz elli birinci cümleler arası olarak tespit edilmiştir.

Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri kendi içinde on bölüme ayrılır. Birinci ve on yedinci cümleler arası iş süreci, on sekizinci ve yirmi ikinci cümleler arası tedirginlik, yirmi üçüncü ve otuzuncu cümleler arası dalgınlık, otuz birinci ve altmış ikinci cümleler arasında tahakküm, altmış üçüncü ve yetmiş dördüncü cümleler arasında sorgulama, yetmiş beşinci ve yüz altıncı cümleler arasında iş süreci, yüz yedinci ve yüz on dokuzuncu cümleler arasında tahakküm ve sinir, yüz yirminci ve yüz kırkinci cümleler arasında tedbirli olmak tespit edilmiştir.

Yılanlar ve Merdivenler

İncelenen öykü yüz bir cümleden oluşmaktadır. Birinci ve on sekizinci cümleler arası giriş bölümü olarak tespit edilmiştir. On dokuzuncu ve doksan dördüncü cümleler arası gelişme bölümü olarak tespit edilmiştir. Eserin sonuç bölümü ise doksan beşinci ve yüz birinci cümleler arası olarak tespit edilmiştir.

Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri kendi içinde on bir bölüme ayrılır. Birinci ve on yedinci cümleler arası anın betimlenmesi, on sekizinci ve yirmi sekizinci cümleler arası şaşkınlık, yirmi sekizinci ve kırk üçüncü cümleler arası planlama, kırk dördüncü ve kırk beşinci cümleler rahatsızlık hâli, kırk altıncı ve elli beşinci cümleler arasında tecavüz, elli beşinci ve altmış birinci cümleler arasında tedirginlik, altmış ikinci ve altmış yedinci cümleler arasında korku ve çaresizlik, altmış sekizinci ve altmış dokuzuncu cümleler arasında mekânın betimlenmesi, yetmişinci ve yetmiş beşinci cümleler arasında kararlılık, yetmiş altıncı ve doksan dördüncü cümleler arası tikslenme, doksan beşinci ve yüz birinci cümleler arası planlama / evi ateşe verme tespit edilmiştir.

Gerekçe

İncelenen öykü yüz doksan dört cümleden oluşmaktadır. Birinci ve onuncu cümleler arası giriş bölümü olarak tespit edilmiştir. On birinci ve yüz seksen dördüncü cümleler arası gelişme bölümü olarak tespit edilmiştir. Eserin sonuç bölümü ise yüz seksen beşinci ve yüz doksan dördüncü cümleler arası olarak tespit edilmiştir.

Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri kendi içinde on dört bölüme ayrılır. Birinci ve altıncı cümleler arası sinirlilik hâli, yedinci ve onuncu cümleler arası aşağılama, on birinci ve on dördüncü cümleler arası tedirginlik, on beşinci ve yirmi birinci cümleler arası yapmacıklık, yirmi ikinci ve yirmi altıncı cümleler arasında huzursuzluk, yirmi yedinci ve otuz sekizinci cümleler arasında eleştiri, otuz dokuzuncu ve elli üçüncü cümleler arasında tedirginlik, elli dördüncü ve yetmiş ikinci cümleler arasında göze girmek, yetmiş üçüncü ve sekseninci cümleler arasında rahatlama, seksen birinci ve doksan dördüncü cümleler arası memnuniyetsizlik, doksan beşinci ve yüz birinci cümleler arası hayıflanma, yüz ikinci ve yüz otuz

altıncı cümleler arası çatışma, yüz otuz yedinci ve yüz elli birinci cümleler arası şikâyet, yüz elliinci ve yüz doksan dördüncü cümleler arası (kadınların birbiri arasındaki) intikam tespit edilmiştir.

Yarın Mutlaka

İncelenen öykü yüz bir cümleden oluşmaktadır. Birinci ve beşinci cümleler arası giriş bölümü olarak tespit edilmiştir. Altıncı ve doksan yedinci cümleler arası gelişme bölümü olarak tespit edilmiştir. Eserin sonuç bölümü ise doksan sekizinci ve yüz birinci cümleler arası olarak tespit edilmiştir.

Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri kendi içinde altı bölüme ayrılır. Birinci ve on üçüncü cümleler arası görünüşün betimlenmesi, on dördüncü ve yirmi birinci cümleler arası yalnızlık, yirmi ikinci ve yirmi sekizinci cümleler arası görünüşün betimlenmesi, yirmi dokuzuncu ve altmış birinci cümleler arası geçmişe özlem, altmış ikinci ve yetmiş yedinci cümleler arasında yalnızlık hissi, yetmiş sekizinci ve yüz birinci cümleler arasında duygusal gelgitler tespit edilmiştir.

Bitti

İncelenen öykü yüz altmış sekiz cümleden oluşmaktadır. Birinci ve on birinci cümleler arası giriş bölümü olarak tespit edilmiştir. On ikinci ve yüz altmış birinci cümleler arası gelişme bölümü olarak tespit edilmiştir. Eserin sonuç bölümü ise yüz altmış ikinci ve yüz altmış sekizinci cümleler arası olarak tespit edilmiştir.

Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri kendi içinde on altı bölüme ayrılır. Birinci ve otuzuncu cümleler arası evden ayrılma, otuz birinci ve elli birinci cümleler arası yolculuk ve tahammülsüzlük (1. Anlatıcı), elli ikinci ve altmışıncı cümleler arası şaşırma (2. Anlatıcı), altmış birinci ve yetmiş beşinci cümleler arası tuhafılık ve tedirginlik (2. Anlatıcı), yetmiş altın ve yetmiş sekizinci cümleler arasında görünüşün

betimlenmesi (2. Anlatıcı), yetmiş dokuzuncu ve doksan üçüncü cümleler arasında isteksizlik (2. Anlatıcı), doksan dördüncü ve yüz birinci cümleler arasında duygu durum bozukluğu (2. Anlatıcı), yüz ikinci ve yüz sekizinci cümleler arasında aile zoruyla gerçekleşen erken evlilik (2. Anlatıcı), yüz sekizinci ve yüz on sekizinci cümleler arasında çekilen sıkıntı(2. Anlatıcı), yüz on dokuzuncu ve yüz yirmi dokuzuncu cümleler arasında intihar anı (2. Anlatıcı), yüz otuzuncu ve yüz otuz beşinci cümleler arasında yakınma (3. Anlatıcı), yüz otuz altıncı ve yüz otuz dokuzuncu cümleler arasında çaresizlik (3. Anlatıcı), yüz kırkıncı ve yüz altmış birinci cümleler arasında tükenmişlik ve yorulmuşluk (3. Anlatıcı), yüz altmış ikinci ve yüz altmış dördüncü cümleler arasında değersizlik (3. Anlatıcı), yüz altmış beşinci ve yüz altmış altıncı cümlelerde intiharda kararlılık (3. Anlatıcı), yüz altmış yedinci ve yüz altmış sekizinci cümlelerde varoluşsal yıkım (3. Anlatıcı), tespit edilmiştir.

2.1.1.7 Konu Değişim Belirleyicileri

Öyküde konu değişim öğeleri sözcük/sözcük grupları ve cümleler olarak belirlenmiştir. Ayşen Işık, öykülerinde konu değişim belirleyicilerine yer vererek konu ve olaylar düzlemindeki geçişleri netleştirip karakterlerle ilgili ayrıntılara yer vererek sebep sonuç ilişkisi çerçevesinde olay akışının takibinin okur açısından daha rahat izlenebilir duruma gelmesini sağlamıştır.

Bu bölümde öyküde yer alan konu değişim belirleyicileri incelenmiştir.

Çünkü Yanlış Yerdedik

Aşağıdaki cümlelerde geçmişte yaşanılmış olaydan içinde bulunulan zamana geçilerek konu değişimi yapılmıştır.

- *Sabırlı değildi* çocuğuna karşı, oğlanı anneannesinin evine götüreceği zamanı iple çeker, bunu saklama zahmetine *girmezdi*. Cenk’in *şu halini* görse bir baba olarak ne düşündürdü acaba? (s.11)

Aşağıdaki cümlede Süheyla yüzey yapıda da ifade edildiği üzere başka soruya geçerek konu değişimi yapılmıştır.

- “Lütfen girmeyelim bu konulara, *diyecekken*, “*O nasıl?*” diye soruverdi.” (s.14).

Baraka

Aşağıdaki cümlede içinde bulunulan zamandan çıkılarak geleceğe yönelik bir tahminde bulunulmuştur.

- *Kıyameti koparacak*, gör bak (s.20).

Aporia

Aşağıdaki cümlede geleceğe yönelik kaygıların belirtilmesiyle bulunulan zamanın dışına çıkılarak konu değişimi yapılmıştır.

- *Ne yapacağız* Tunç? Hayat *nasıl geçecek böyle?* (s.28)

Aşağıdaki cümlelerde içinde bulunulan zamandan geçmişe dönülerek konu değişimi yapılmıştır.

- *Küçücükken* ne kadar *farklıydı* oysa. Ne tatlı ne sevimli bir *çocuktu* (...).(s.28)

Aşağıdaki cümlelerde düşünce dünyasından uyanıp içinde bulunulan zamana geri dönülerek konu değişimi yapılmıştır.

- *Sürekli geriye dönüp* neyi yanlış yaptım diye düşünmekten, (...).
(...) Hırslanıp kalktı, eve döndü. Su içmek için mutfığa girip ortalığın halini görünce hepten ayağa kalktı sinirleri. (s.29)

Kör Dövüşü

Aşağıdaki cümlelerde içinde bulunulan zamandan geçmişe dönülerek konu değişimi yapılmıştır.

- Parmaklarını alçak bir dalın pütürlü kabuğunda *gezdirirken buraya geldiği ilk günü düşündü.* (s.34)

Bağbozumu

Aşağıdaki cümlelerde düşünce dünyasından içinde bulunduğu zamana geri dönüş yapılarak konu değişimi yapılmıştır.

- Evini, işini, çevresini yok sayılmak, aşağılanmak için mi *bırakmıştı?*

Bende kabahat, dedi ayağa *kalkarken.* (s.38)

Bodrum Bodrum

Aşağıdaki cümlelerde geçmiş zamandan içinde bulunulan zamana geri dönüş yapılarak konu değişimi yapılmıştır.

- *Yığıldım.* Şınavcı imdadıma yetişmese, o kargaşadan *sağ çıkamazdım.*

Gözümü bir açtım bizimkiler karga tulumba arabaya *taşıyorlar* beni (s.47).

Hiç Olmadığımız Kadar

Aşağıdaki cümlelerde geçmişle içinde bulunulan zamanın karşılaştırması yapılarak konu değişimi sağlanmıştır.

- Şartmış gibi evlenmedin. *Bir de bana bak.* Elli yaşına geldim her şeyi yanlış yapıyor gibi hissediyorum. Birilerinin, bir şeylerin peşinden **sürüklenmişim hep** (s.51).

Ateş

Olayın yaşandığı ilk zamana (kahramanın olayların olmasını istediği şekilde) geri dönüş sağlanıp sonra tekrar bulunulan zamana geçilerek konu değişimi yapılmıştır.

- Bir mucize olacak *geriye akıverecek zaman*. Annem arayıp ödümü koparan bir sesle “Acele gel,” demeyecek, maçın en heyecanlı yerinde palas pandıras kalkıp eve dönmeyeceğim.” Holden öte *gidemiyorum*. (s.58)

Miras

Aşağıdaki cümlelerde hala ve yeğen diyalog halindeyken halanın ruh halindeki devinimin belirtilmesiyle konu değişimi yapılmıştır.

- *Birden* ağlamaklı oldu. (s.62)

Konuşmuştuk Hâlbuki. (s.64)

Aşağıdaki cümlede karakterin aniden değişen durumuyla konu değişimi sağlanmıştır.

- *Birden* sararıverdi “Yazıklar olsun.” Dedi titrek titrek. (s.65)

Karar

Aşağıdaki cümlede “birkaç saat önce” ifadesiyle Gülistan ölmeden önceki zamana geri dönüş yapılarak konu değişimi sağlanmıştır.

- Öldü Gülistan.

Daha *birkaç saat önce* düşünüyordum, kim bilir neler geçiyor aklımdan diye. (s.67)

Sanma ki Yaşıyorum

Aşağıdaki cümlede kullanılan “birden” ifadesiyle kahramanın fiziksel durumundaki ani değişim konu değişim belirleyicisi olarak kullanılmıştır.

- Rikse deyişiyle yüzümdeki ifade değişiverdi *birden*, gülümsedim. (s.74)

Yılanlar ve Merdivenler

Aşağıdaki cümlelerde geçmişte gerçekleşmiş olayların bulunulan zamandaki süregelen olayları etkilemesine yer verilerek konu değişimi yapılmıştır.

- Bir şey düşünmemek için, aklına üşüşenlerin kısı kacından kurtulmak için zar atıp *duruyor*. Kediyle anne *öldüğünden beri böyle*, mümkün değil uyuyamıyor.

İlk defa o gün *geldi* odasına *sonra her gece*. (s.78)

Aşağıdaki cümlede kahramanın içinde bulunulan zamanda gelecek zamanla ilgili “olacakları düşünmesi” konu değişim belirleyicisi olarak kullanılmıştır.

- *Biraz sonra* olacakları düşündü. (s.79)

Gerekçe

Aşağıdaki cümlede kullanılan “hâlbuki” sözcüğü konu değişim belirleyicisi olarak tespit edilmiştir.

- Güzellikle söyledim hâlbuki. (s.84)

Yarın Mutlaka

Aşağıdaki cümlelerde içinde bulunulan durumun dilsel unsurlar aracılığıyla aniden değişimi söz konusu olduğundan bu kelimeler konu değişim belirleyicisi olarak tespit edilmiştir.

- Hissettiği acı öyle yoğundu ki öfkeleni birden. (s.89)
- Kolu çevirdiği anda, gazın tıslamasını duyar duymaz bütün cesareti tükendi. (s.89)
- Vanayı alelacele kapattı. (s.89)

Bitti

Aşağıdaki cümlelerde içinde bulunulan durum dilsel unsurlar aracılığıyla değişime uğrayarak dinamizm kazandığından konu değişim belirleyicisi olarak tespit edilmiştir.

- Çabuk hazırlan, dedi, gidiyoruz. (91)
- Nasılsa dalıvermişim. (s.93)

- Adam yirmi lira, deyince parayı uzattı hemen. (s.92)

2.1.1.8 Biçem

“Yazınsal metinleri birbirinden farklı kılan unsur, metinlerin yazarının dil kullanım şeklidir. Yazarlar, aynı sözlükten aynı dil yapısında kullanmak üzere kelimeler alsalar da metin oluşturma şartları birbirinden farklıdır. Bu farklılık yazınsal metinleri ayırt etmekte kullanılan temel ölçütlerden biridir. Anılan ölçütü bazı araştırmacılar üslup, bazıları ise biçem olarak adlandırmaktadırlar. Biçem veya üslup, en yalın tanımıyla “dil kullanım biçimi” demektir “ (Şeref, Karagöz ve Kaşaveklioğlu, 2019:1065)

2.1.1.8.1 Devrik Cümle

Türkçede kurallı cümleler genel olarak ÖY, ÖTY, ÖNY, ÖNTY gibi yüklemnin sonda bulunduğu şekilde sıralanırlar. Kurallı cümlelerde yüklemnin dışında kalan diğer ögeler cümlemin anlamına ve vurgusuna göre yer değiştirebilirler.

“Kurallı cümlemin karşıtı olarak devrik cümle (anacoluthon) ise hemen hemen bütün genel dilbilgisi veya münhasıran söz dizimi (cümle bilgisi) üzerine yazılmış kitaplarda “yüklemi sonda olmayan cümle” şeklinde tanımlanmaktadır” (Kahya, 2017: 680).

Bu ölçütler doğrultusunda öyküde yer alan devrik cümlelerde öge dizilimlerinin değişmesi cümlelerin anlamında (bağlama da dayalı olarak) farklılıklar oluşturmaktadır. Ayşen Işık öykülerinde devrik cümlelere yer vererek anlatımı güçlendirip monotonluğun kırılmasını sağlamıştır. Yazarın devrik cümlelere yer vermesi aynı zamanda öykülerde akıcılığı sağlama ve öykülerin gündelik hayata yaklaşılarak olay kişilerini içimizden biri gibi hissedilmesini sağlamaya olanak tanımıştır.

Bu bölümde öykülerde yer alan devrik cümleler örneklendirilmiştir.

- Sadece bir gece *ağırlayacaktı* onu, tek bir gece.(ÇYY, 11)
- En olmadık şeyde *deliriverirdi* oğlan.(ÇYY, 11)
- Dayanamayıp kendi *teklif etmişti* temiz kıyafet vermeyi. (ÇYY, 12)
- *Oturamadı* oturduğu yerde. (ÇYY, 13)
- Başı ağrımaya başlamıştı *düşünmekten*. (ÇYY, 15)
- *Bırak* şimdi tavır yapmayı. (B, 20)
- Kestirme yollardan, uykulu boş sokaklardan *geçtiler*, koştura koştura, hiç konuşmadan. (B, 20)
- Hem ille bir sebep mi lazım hediye için, *çıkıyoruz* sonuçta. (B, 21)
- Göz ucuyla *inceledi adamı*. (B, 22)
- Sevim *kırılıyordu* gülmekten. (B, 22)
- Nefise *fırladı indi* arabadan. (B, 23)
- *İnmiyor* muyuz sahile? (B, 24)
- Kâğıt *gibiydi* teni. (B, 25)
- İyi ki duvarlar yüksek, *diye söylendi*, iyi ki bir gören yok şu halimizi. (A, 27)
- Birden o kız *geldi* aklına. (Ap, 28)
- Bok *ettiniz* hayatımı. (Ap, 28)
- (...) halini görünce hepten ayağa *kalktı* sinirleri. (Ap, 29)
- Aporia *yazıyordu* ilk sayfada. (Ap, 30)
- Oğlunun zihnini, iç dünyasına *girivermişti*, en karanlık, en mahrem alanına. (Ap, 31)
- Acımasız çetin bir kıştan *farksız* ilk evliliği, tek bir mevsimden ibaret, yirmi beşinden ellisine *ziyan olmuş* bir hayat. (KD, 33)
- Bambaşka bir yaşamının *içinde* şimdi, umulmadık, ihtimal dışı. (KD, 33)

- Kaybetme korkusu *nüksediyor* sık sık. (KD, 33)
- *Onun hatıralarıydı* her eşyaya sinen. (KD, 34)
- Ense köküne bıçak dayanmış gibi *fırladı* yerinden. (KD, 35)
- Bende kabahat, *dedi* ayağa kalkarken. (Bb, 38)
- Aptal gibi hâlâ tabak çanak *yerleştiriyorum* dolaplara. (Bb, 38)
- Parmaklarını saçlarının arasından *geçirdi* sinirle. (Bb,38)
- Cümleten *kurtulalım* bu dertten. (BB, 42)
- Allak bullak *oldu* suratı. (BB, 42)
- Yeni eleman sensin demek, *dedi* aynı anda mutfaktan çıkan biri. (BB, 43)
- Bakma bu hallerine, *dedi* koruyup kollayan bir tavırla. (BB, 43)
- Kim eline ne bulduysa *almış* silah niyetine. (BB,47)
- Ses tonuyla dikenli bir tel *çekti* aramıza. (HOK, 49)
- “Bırakıp ne olacak, deyip yine *kandırdım* kendimi.”(HOK, 50)
- Gelip karşımdaki koltuğa *bıraktı* kendini. (HOK, 50)
- “Biliyor musun, aslında her zaman gıpta *etmişimdir* sana.” (HOK, 51)
- İğneler *saplandı* karnıma. (HOK, 53)
- “*Görmüyor musun* halimi!” (HOK, 53)
- Evden çıktığımızdan beri ne o *yeltenmiş* konuşmaya ne ben. (A, 59)
- Kafası bomboşmuş gibi *kullanıyor* kamyoneti.(A, 57)
- *Uyuyamazsın* başka türlü.(A, 57)
- Boğuk feryatları *uğulduyor* kulaklarımda. (A, 57)
- Uğursuz bir ağırlık *çöküyor* göz kapaklarıma. (A, 58)
- Kendimi yüzükoyun toprağa bırakmış ateşe *bakıyorum*, kara kara yükselen dumana. (A, 59)
- (...) beni görür görmez bir telaş *atıverdi* şişleri, fırladı ayağa. (M, 61)

- Söylene söylene *girdim* içeri.(M, 62)
- Abinler çıkıp çıkıp *geliyor* habersiz. (M, 62)
- İkinci sigarayı yakarken *geldi oturdu* karşıma. (M, 63)
- O evin benim için ne kadar değerli olduğunu belki bin kez *anlattım* sana.
Anlamaya niyetin yok senin. (M, 65)
- Apartmana girer girmez *anladım* başıma geleni. (M, 66)
- İki kova suyla *yıkadılar* kanını. (K, 67)
- *Öldü* Gülistan. (K, 67)
- Şu saatte bambaşka sorular *bulandırıyor* zihnimi. (K, 67)
- Topuğumun altında ezivermek *istiyorum* kıpkırmızı açmış çiçeklerini. (K, 67)
- Bütün gece *uyuyamamış* heyecandan. (K, 68)
- Görecekmişim bebek *uğur* *getirecekmiş* kıza. Bizden hayır *yokmuş* madem. (K, 69)
- *Kaçtım* dinlemedim gerisini. (K, 69)
- (...) *dedim* kinayeli bir tonla. (SY, 71)
- Depodan dikim holüne *döndüm*, çatışmaya hevesli bakışların arasına.
(SY, 71)
- *Baktım* arayan annem. (SY, 72)
- Ne boğazımdaki yumru *çözüldü* ne zihnimdeki düğüm. (SY, 73)
- Değil tabii, değil, diye deli deli *haykırdım* içimden. (SY, 75)
- Beş gelse *bitecekti* oyun. (YM1, 77)
- Ayağının ucuyla kenara *ittirdi* taşı. (YM1, 78)
- Gevşek, kuru toprakla *doldurdu* çukuru. (YM1, 78)
- İlk defa o gün *geldi* odasına. (YM1, 78)

- (...) *açılıveriyor* gözleri. (...) pencereden yana *dönük* hep yüzü. (YM1, 78)
- Şimdiye dek duymadığı bir heyecanla *uzandı* yatağına. (YM1, 80)
- *Tokalaştım* yalnızca. (G, 81)
- Kendisinden hoşlanmadığını *seziyor* muhakkak. (G, 81)
- Çok yaşa, *dedim*, fazla alaka göstermeden. (G, 81)
- Bıraksalar şimdiye çoktan *defetmiştim* başımdan. (G, 82)
- Bırak iyileşmeyi daha da *yamulacağım* bu gidişle. (G, 82)
- Işığı açmak *gelmedi* içinden. (YM2, 87)
- Sırtını koltuğa yaslarken kasığındaki berbat sancı *duyurdu* kendini. (YM2,87)
- Açlık hissi *duymuyordu* esasında. Üç beş kaşık *koydu* tabağına. (YM2, 88)
- Bahçedeki çamın kar yüklü dallarına bakarak *çiğnedi* lokmalarını. (YM2,88)
- Kalbinde bir çarpıntı, yenilmiş, yorgun, *çöktü kaldı* olduğu yere. (YM2, 89)
- Gece gece *uyandırdı* annem. (Bi, 91)
- *Çıktık* gecenin ayazına. (Bi, 91)
- Kapıyı *açtım* karşımda görüncem. (Bi, 92)
- Bir tuhafılık *vardı* halinde. (Bi, 92)
- Ne tarih ne bir yazı, adın dahi *yazmıyordu* taşta, hiç var olmamışım gibi.(Bi, 94)

2.1.1.8.2 İkileme

“İkilemeler, anlamı sağlamlaştırmak, anlatımın gücünü arttırmak, kavramı/kavramları açıklamak veya zenginleştirmek, anlama ahenk kazandırmak, söyleyişe özel bir kimlik ve güzellik katmak için kullanılan kalıp ifadelerdir “(Aşçı, 223: 2015).

Çalışmada ikilemeler kısmına yer verilmesinin sebebi Ayşen Işık’ın öykülerindeki ikilemelerin anlatımı nasıl güçlendirdiğini ve bu sayede metne tesirli bir anlam yüklediğini açığa çıkarmaktır. Bu bölümde öykülerdeki ikilemelerin kullanımı örneklendirilmiştir.

2.1.1.8.2.1 Aynı Sözcüklerin Yinelenmesiyle Oluşan İkilemeler

- Suratı beş karış, *sinirli sinirli* bir ileri bir geri yürüyüp duruyordu kaldırımda.(B, 19)
- Beyaz patiskadan kısa güneşliklerin kenarları *lime lime* olmuş, camları tam örtmüyordu.(B, 24)
- Nefesi ihtiyar birinin göğsünden kopup geliyor gibi *kesik kesik*.(Ap, 27)
- Tezgâhın üstünde *yok yok*.(Ap, 29)
- Büyük harfle kalemin ucuna *bastıra bastıra* yazmış(...).(Ap, 30)
- Kaybetme korkusu nüksediyor *sık sık*.(KD, 33)
- Evdeki her şey *tek tek* elimden geçti.(KD, 33-34)
- Yüzüne *bol bol* su çarptı, lavaboda biriken suya *boş boş* bakıp ne yapayım, diye düşündü(...).(Bb, 37)
- (...) sabah sessizliğinde *usul usul* dalga sesleri (BB, 43)
- Çıglıkları *dilim dilim* doğruyor etimi.(A, 58)
- (...) *kara kara* yükselen dumana.(A, 58)
- (...) ayakucuyla *ite ite* balkona sürükledi.(Bb, 37)
- Somurtmaya devam edip *kesik kesik* geçiştiriverdi sorularımı.(HOK, 49)

- *Cayır cayır* yansın iblis.(A, 57)
- Yerdeki kanı siliyor, sessiz, *çabuk çabuk*.(A, 58)
- Abinler *çıkıp çıkıp* geliyor habersiz.(M, 62)
- Onları başımdan nasıl def edeceğimi düşündüm *kara kara*.(M, 63) *Bekle bekle* nereye kadar?(M, 63)
- Apartmanın önündeki kalabalık *yavaş yavaş* dağılıyor.(K, 67)
- Öylece, *sakin sakin* otururken kendi ölümünü kurabilir mi insan?(K, 67)
- Her yer *pırıl pırıl*.(K,68)
- *Yavaş yavaş* açılmaya başlamış.(K, 69)
- Anlatırken sesi titriyordu, gözleri *dolu dolu*.(K, 69)
- Arkadan Ezgi'nin *avaz avaz* ağladığını duyabiliyordum.(SY, 72)
- Hayriye cebinde *buruş buruş* kontrol kâğıdını çıkarırken telefonum çaldı.(SY,73)
- Işığın altında, bir kasa t-shirtü *hızlı hızlı* gözden geçirdim.(SY,74)
- Değil tabii, değil diye *deli deli* haykırdım içimden.(SY, 75)
- Isırmanın daladığı yerler hâlâ kırmızı, *pütür pütür* kabarık.(YM1,77)
- (...) *bol bol* övüyor insanı.(G, 82)
- Suratı *pençe pençe* kırmızı. (G, 84)
- Akşamın alacakaranlığında *ağır ağır* açıldı bilinci. (YM2, 87)
- Hızlanıp *önden önden* gitmeye başladım. (Bi, 91)
- *Gece gece* uyandırdı annem. (Bi, 91)
- Serin esintiye rağmen avuçları *yapış yapıştı*, terliyordu.(YM1,79)
- Ondan korkmasına gerek kalmadığı halde midesinde kızgın, *topak topak* bir kütle oynaşıyordu.(YM1,80)

- *Tir tir* titreyen elleriyle, omuzlarından sarsıp “Hadi kalk!” diye bağırdı.(B, 25)

2.1.1.8.2.2 Yakın Anlamli Sözcüklerle Oluşan İkilemeler

- Daha *doğru düzgün* tanımıyorsun bile adamı.(B, 21)
- Anne sen ne diyorsun diye *feryat figan* bağırmıştı.(KD, 34)
- *Sessiz sedasız* bir bakış, sıcak bir temas.(KD, 35)
- *Bağırıp çağırmış* nihayet kapıyı çarpıp çıkmıştı.(Bb, 38)
- Hep aynı öne bakarak *salya sümük* ağlıyorum.(A, 58)
- Odama doğru yürürken radyoda *şen şakrak* çınlayan bir kadın sesi (...).(SY, 75)

2.1.1.8.2.3 Zıt Anlamli Sözcüklerle Oluşan İkilemeler

- Yalnızca *getir götür* değil iş. (BB, 44)
- Yılmaz’ın *varsa yoksa* işi.(HOK, 51)

2.1.1.8.2.4 Biri Olumlu Diğer Olumsuz Sözcüklerle Oluşan İkilemeler

- Öpüşme tanışma faslı *biter bitmez* lafa girdi Sedat.(B, 21)
- Arabaya *biner binmez* bir sigara yaktı.(HOK, 49)
- Kusura bakma, *gelir gelmez* mutfağa daldım(...).(M, 63)
- Kaldırıma *çıkır çıkmaz* valizi bıraktı yere. (Bi, 91)

2.1.1.8.2.5 Biri Anlamli Diğer Anlamsız Sözcüklerle Oluşan İkilemeler

- *Zar zor* seçiyorum, direksiyondaki patron. (BB, 47)
- Akrobat aydınlatıcılı masanın başında *ufak tefek*, becerikli iki kadın.(SY,73)
- Altı ay olmuş, aramasam *para mara* getirecekleri yok. (G, 81)
- *Çoluk çocuk* dünya masraf. (Bi, 93)
- *Zar zor* toparlanıp salona döndü(...) (YM2, 89)

2.1.1.8.2.6 İkisi de Anlamsız Sözcüklerle Oluşan İkilemeler

- Öyle *apar topar* gelmişti ki vakit bulamamış kendine çekidüzen vermeye. (ÇYY, 12)
- Erkan bir otelden ötekine bir şehirden diğerine *zırt pırt* iş değiştirirken(...).(Ap, 28)
- İşimize yaramayacak *ıvır zıvır* ne varsam(...).(KD, 34)
- Topladım *pılsını pırtısını* koydum kapının önüne. (BB, 42)
- Bir de baktım tüm o *abuk sabuk* espri.(BB, 46)
- Ne oldu, neyi var, niye böyle *apar topar* çıktı geldi(...). (HOK, 50)

2.1.1.8.2.7 Yansıma Sözcüklerle Oluşan İkilemeler

- (...) sinir bozucu *çıt çıt* sesleri arasında büsbütün gerildi.(ÇYY, 14)
- Kendini koyverse *uluya uluya* ağlayacak.(B, 25)
- Başladı *pat pat* silkelemeye. (G, 83)
- Şöyle bi *güm güm* etti kalbim. (Bi, 92)

2.1.1.8.2.8 İsmi Hâl Ekleriyle Yapılan İkilemeler

- Cenk küçücük bir çocukken bile onunla *baş başa* kalmaktan tedirgin olurdu Süheyla. (ÇYY, 11)
- Ocağın çakmağı tutukluk yaptı, *üst üste* düğmeye basarken(...). (ÇYY, 14)
- Boşalan bira şişelerini, *sağa sola* fırlatıyor.(B, 22)
- *Emekleye emekleye* Sevim'in yanına gitti.(B, 25)
- Anlatmak istiyordu, hislerini paylaşmak, anlayış umuyordu *içten içe*.(KD, 34)
- *Gezmeye tozmaya* para bulurlar, giyim kuşam desen tepeden tırnağa marka. (G, 81)

- Kaygılandı, bir *işi gücü* var mıydı acaba? (ÇYY, 14)
- Başını çevirse sanki *göz göze* gelecekler. (YM1,79)

2.1.1.8.3 Pekiştirme

“Pekiştirmenin tanımı; “Dilin söz dizimi kurallarından, kelime veya eklerden birini kullanarak, ifade edilenler arasındaki bir sözün belirginleştirilmesine; kelime, kelime grubu ve cümle gibi bir dil birliğinin anlamının güçlendirilmesine, kesinleştirilmesine veya kavramın aşırılığının belirtilmesine; bir unsura dikkat çekilmesine veya bir unsurun ön plana çıkarılmasına pekiştirme adı verilir” şeklinde yapılmıştır” (Üstüner, 2003: 6).

Öykülerde yer alan pekiştirmeler; m, p, r, s ünsüzlerinin kelimenin ilk hecesine gelerek kurulmuştur. Bu bölümde yazarın öykülerinde kullanarak anlamı güçlendirdiği pekiştirmelerin örneğine yer verilmiştir.

- Şap zemin *kapkaraydı*.(B, 24)
- Sayfayı *büsbütün* toplayan yazıyı okudu.(Ap, 30)
- (...) diye söylenerek *dosdoğru* çalışma odasına gitti.(Ap, 31)
- Erkan’a mesaj atarken *kaskatıydı* içi.(Ap, 32)
- Sormak isterdi oğullarına, sesi titremeden, *dimdik* durarak karşılarında kabullenemediğiniz ne? (KD, 35)
- (...) her şey *apaçık* ortadayken, görmediniz mi çektiklerimi. (KD, 35)
- *Sapasağlam* oldu, güle güle kullanın. (Bb, 38)
- Kısa boylu, *yusyuvurlak* yüzlü tombulca bir tip.(BB, 43)
- Cafcaflı otellerin uzağında, ağaçlık, *yemyeşil*, güzel bir yer. (BB, 43)
- Uzun, *upuzun* bir suskunluğun ardına çekilip aşılması güç bir mesafe koydu aramıza.(HOK, 54)
- Gözleri kanlanmış, yüzü *bembeyazdı*.(A, 58)

- Baktı şöyle ne diyorum diye, bocaladı, bir ifade oturtamadı *yusyuvarlak* yüzüne. (M, 65)
- (...) *şımşıkırdak* giyinmiş geldiler.(K, 69)
- (...) *kıpkırmızı* açmış çiçekleri.(K, 67)
- *Dosdoğru* aşağıya inip kapının önünde bir sigara yaktım.(SYY, 72)
- (...) *dosdoğru* yetmiş sekize kaydırıldı.(YM1, 77)
- (...) *kopkoyu* görüntüsü içini bulandırıyordu.(YM1, 79)
- Odasına dönerken tatlı bir ışık *çepeçevre* sardı evi.(YM1, 80)
- Dışarıdaki çıldırdıkça, ben söylendikçe *büsbütün* aptallaştı.(G, 84)
- *Bembeyaz*, geniş bir alın(...). (YM2, 89)
- İnce beyaz örtünün altındaki *kaskatı* bedene sokuldu.(YM, 89)
- Katıyım, taşların içi gibi *kaskatı*. (Bi, 94)

2.1.1.8.4 Deyim

“Deyimler, dil biliminin bir parçası olarak söz (yapı) ve anlamsal açıdan çok yönlü dil birlikleridir” (Kenzhalin, 2017: 110).

Gramer Terimleri Sözlüğünde deyim kavramının tanımı; “Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici birtakım özelliğe sahip olan kelime veya kelime grubu: dalga geçmek, el ele vermek, abayı yakmak vb.” şeklinde tanımlamaktadır” (Korkmaz 2003: 66).

Berke Vardar Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğünde deyim kavramını; “Bir tür sözlüksel birim oluşturan anlambirim toplaşması, genellikle öz anlamından az çok ayrı bir anlam içeren kalıplaşmış söz.” şeklinde tanımlamaktadır” (Vardar, 2002: 74).

Ayşen Işık’ın öykü kitabına vermiş olduğu “Kör Dövüşü” başlığı da dâhil olmak üzere her bir öyküde örneğine rastlanan deyimlere sıklıkla yer verilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde yazarın kendine özgü anlatımıyla öyküde hedeflediği dünya görüşünü deyimler aracılığıyla açığa çıkarmaya çalışması örnekler aracılığıyla gösterilmektedir.

2.1.1.8.4.1 Değişmece Anlamalı Deyimler

- Yastığa kılıf geçirirken ellerinin titrediğini görünce *canı sıkıldı* Süheyla'nın. (ÇYY, 11)
- Sabırlı değildi çocuğuna karşı, oğlanı anneannesinin evine götüreceği zamanı *iple çeker*, bunu saklama zahmetine girmezdi.(ÇYY, 11)
- Bir nebze olsun *içi sızlar* mıydı?(ÇYY, 11)
- Kendini *küçük düşmüş*, ihanete uğramış gibi hissediyordu.(ÇYY, 16)
- *Günah çıkarmak* için edilmiş tonla laf, her cümleden sahtelik akıyor.(ÇYY, 17)
- Kendi payıma yeterince *acı çektim*.(ÇYY, 17)
- *Suratı beş karış*, sinirli sinirli bir ileri bir geri yürüyüp duruyordu. (B, 19)
- “*Tepemi attırma* bak, dönerim eve.” (B, 19)
- *Ağzından girip burnundan çıkar* yine yumuşatırım Emine Teyze'yi.(B,)
- (...) ortalığın halini görünce hepten *ayağa kalktı sinirleri*(Ap, 29)
- Nefise'yi görür görmez *esip güremeye* başladı. (B, 19)
- *Kıyameti koparacak*.(B, 20)
- Altı üstü *fırça yeriz*, bu mu yani derdin? (B, 20)
- Sevim'in çılgılığıyla *aklı başına* geldi.(Ap, 24)
- Yorgun, huzursuz kafasının içinde bitimsiz bir *kör dövüşü*.(KD, 33)
- Evlendim kızım, deyip *kalbi ağzında bekleyişi* geldi aklına.(KD,34)
- Belki *gönül koyardı* adam.(KD,34)

- Bir terslik olmasın, *ağızlarının tadı bozulmasın* diye duvarlara nazar boncukları, uğur getirsin diye kapıya at nalı astı. (KD,35)
- *Suratı kararmış*, ağlamaklı olmuştu evi dolaşırken. (Bb, 38)
- (...) bırak şımarıklığı, sana da *beş karış suratına da, çileden çıkarıyorsun* insanı.(Bb,38)
- Annem arayıp *ödümü koparan* bir sesle(...) (A, 58)
- *Aklını oynatmış* gibi(...) (A, 58)
- Ev de ev, *bozdular kafayı*.(M, 62)
- Nasıl böyle *katı yürekli*, bencil olabilirmişim(...).(K, 68)
- *Kabak benim başıma patlayacak*.(K, 68)
- Boyuna *fırça yiyorum* elin adamlarından.(SY, 73)
- *İki paralık olacak* adım. (G, 84)
- Kendi başına bir iş *çeviriyor*, ama ne? (Bi, 91)
- “*Kantarın topuzunu kaçırma* yeter.(SY, 72)
- Yakalanırsak bütün mal *elimizde patlar*. (SY, 74)

2.1.1.8.4.2 Sözcüksel Anlamını Koruyan Deyimler

- Bir araya geldiğimizde *maraza çıkarmasını* engelleyemiyorum.(ÇYY, 15)
- *İş işten geçmişti*.(HOK, 54)
- (...) *paha biçilemez* bir hediye gibi tutuyorlardı âni ellerinde kalan vakti düşünmemeye çalışarak. (YM2, 88)
- Yılmaz Enişte gibi *bir dediğini iki etmeyen* bir kocan,
- Sinirden *elim ayağım titriyor*. (G, 84)

2.1.1.8.4.3 Tümce Biçiminde Deyimler

- *Armut piş ağzıma düş*. (BB, 45)

2.1.1.8.4.4 Kısmen Deyimleşenler

- Mutfaktan çıkınca oğlunun odasına *göz atmaya* karar verdi. (Ap, 29)
- Merakına *yenik düşüp* masanın çekmecesini açtı. (Ap, 30)
- Başını kaldırınca duvardaki mantar panoya *takıldı gözü*.(Ap, 30)
- *Gözleri karardı*, oturduğu yerde düşecek gibi oldu.(Ap, 31)
- Kalktı, pencerenin önünde dikilip gecenin karanlığına *dikti gözlerini*.(Ap, 31)
- Bırak şimdi *tavır yapmayı*. (B, 20)
- *Aklını mı kaçırdın* iş açıyorsun başımıza.(KD,34)
- *İçi rahatlayınca* sıvamıştı kolları.(KD,34)
- (...) sabahki kavga da mı *açmadı gözümü*?(Bb,38)
- Afalladı, sana ne demek istedi, *tuttu dilini*.(Bb,39)
- Aman yenge, iyi düşün de *iş işten geçtikten* sonra olmadı deme sakın. (Bb,40)
- Sustum, *sıkboğaz edilmez*. (Bİ, 92-93)
- *Ağzına kilidi vurdu* mu tamam.(Bi, 93)
- (...) *aklı başında* güzeller güzeli bir kızın var.(HOK, 51)
- Bakışlarındaki kopkoyu çaresizlik karşısında ezildim, *içime bir kurt düştü*.(HOK, 53)
- *Donup kaldım*.(HOK, 53)
- *Dilimin ucuna* neler *gelmişti* de susmuştum.(K, 68)
- Onca *dil döktüm*.(K, 68)
- *Kulak vereceğine* kızıp söylendi.(K, 68)
- *Yüzü düşmüş*, alt dudağını dişliyor karşımda.(SY, 71)
- Çaresiz, *eli kolu bağlı* hissetmenin yükü kalkmıştı üzerinden.(YM1, 78)

- (...) *kulak astığı* yok. (G, 83)

2.1.1.8.5 Betimleme

Vardar'ın Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğünde betimleme;

“Genel olarak görgül ve tümevarımlı inceleme, özel olarak da tümceyi kuran öğelerin, anlam birimlerin, sesbirimlerin, bunlara ilişkin birleşim kurallarının dizgesel gösterimi. Yöntem bilimsel açıdan, betimleme açıklama olarak karşıtlaşır” (Vardar, 2007:39).

Ayşen Işık'ın incelenen öykülerinde kişilerin fiziksel ve ruhsal betimlemesinin yapıldığı cümleler, öykünün ilerleyen kısımlarında kahramanların karakter analizine yardımcı olurken nesne betimlemeleri ise gerçekleşecek olayların kavranması noktasında okura yardımcı olmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde öyküyü anlamsal açıdan karmaşaya boğmayarak tasarrufunu sağlayan betimlemeler örneklendirilmiştir.

2.1.1.8.5.1 Mekân Betimlemeleri

2.1.1.8.5.1.1 İç Mekân Betimlemeleri

- Haraptı ev. Rengi kirden griye çalmış duvarlar, örümcekler, toz toprak. (KD, 34)
- Rengi atmış sararmış perdeleri çıkardı, yeni tüller dikti pencerelere. Bütün duvarları badana ettirdi. Her oda başka bir renk, leylak, gülkurusu, pembe. (...) duvarlara nazar boncukları, uğur getirsin diye kapıya at nalı astı. (KD, 35)
- Suratı kararmış ağlamaklı olmuştu evi dolaşırken. Rutubet kokusu, duvarlar harita gibi, parkeler parkelikten çıkmış, banyoda derzleri siyaha dönmüş çivit mavi karolar.(Bb, 38)

- Ölüsü meydanda daha iki adım ötemde anemin kana bulamış terlikler. Dayım benden önce gelmiş, elinde bir kova, bez.(A, 58)
- Kırmızı boyalı, etrafı tel örgülü ikinci kalite bölgesine yürüdük. Akrobat aydınlatıcılı masanın başında ufak tefek, becerikli iki kadın. (SY, 74)
- Odasından çıkıp karanlık holü geçti, salona girdi. Sofra bıraktığı gibi ortadaydı. Tabaklardaki artıklar kurumuş, etrafı berbat bir yemek kokusu sarmıştı.(...)pencereyi araladı. Çarpmanın diye mermerdeki taşı koydu açık kanadın önüne.(...)tozlu, ahşap zeminde yalın ayak evin arka tarafına doğru yürüdü. (YM1, 79)

2.1.1.8.5.1.2 Dış Mekân Betimlemeleri

- Cafcaflı otellerin uzağında ağaçlık yemyeşil, güzel bir yer. İlk bakışta tav oldum. Çatısı kamışlarla örülü bir çardak, incir ağaçları, ahşap masalar, rengarenk minderli hasır sandalyeler, okalıptüslerle çerçevelenmiş yay şeklinde bir koy, sabah sessizliğinde usul usul dalga sesleri.(BB, 43)
- İki tepenin arasında sarsıla sarsıla toprak yolu çıkıyoruz. Yol dar, taşlı etraf kapkaranlık.(A, 57)
- Güneşin altında, boşluğa adım attığı yerdeyim. Saksılardan biri devrilmiş, sardunyanın kökü dışarıda. Topuğumun altında ezivermek istiyorum kıpkırmızı açmış çiçekleri. (K, 67)
- Soğuktan kulaklarım acıyor, karanlık bahçelerin içinden köpekler havladıkça ödüm kopuyordu. (Bi, 91)
- Sokak lambalarının aydınlattığı boş sokaklar boyunca yürüdük.(s.91)

2.1.1.8.5.2 Kişi Betimlemeleri

2.1.1.8.5.2.1 Ruh Hâlinin Betimlenmesi

- Farklı, yeni bir his vardı içinde. Hiç tatmadığı sakin bir mutluluk. Hafiflemişti. (ÇYY, 18)
- Düşündükçe bir şeyler kopuyor içimden. Bir iç yırtılması gibi. Bıçakla derimi yüzüyorlar gibi. Eksilmiş Her şeyimi yitirmiş hissediyorum. (K, 70)
- Asabidir. Tersleyiverir. Huysuz ata yaklaşır gibi ihtiyatlı, usul usul sokulacaksın.(Bi, 93)

2.1.1.8.5.2.2 Dış Görünüşün Betimlenmesi

- Uzun dağınık saçlarını kestirip sakal tıraşı olsa, kocasının yüzü çıkıverecekti ortaya. Hizaya sokmaya meyilli delici yeşil bakışlarıyla bütün bir geçmiş i geri getirivermişti sanki.(ÇYY, 12)
- Olduğundan birkaç yaş daha olgun gösteriyordu, göz kenarlarında, alnında belirgin çizgiler boy vermişti, sanki bütün yazı sokaklarda, güneş altında geçirmiş teni öyle kararmış. (ÇYY, 14)
- Fuşya pantolonunu giymiş, üstünde pembeli yeşilli, çiçekli bir gömlek. Saçlarını maşalamış, dudakları parlıyor. (B, 29)
- Verandaya çıkan basamakların hemen önünde uykusu gelmiş de uzanıvermiş gibi, kolları bacakları, iki yana açık, yüzünü sol tarafı minik, renkli çakılların üzerinde, boylu boyunca yatıyor.(AP, 27)
- Hepsi birbirinden yapılı, kolları pazulu, derileri şimdiden kararmış. Pek beyaz pek çelimsiz kaldım yanlarında.(BB, 43)
- Kısa boylu yusuvarlak yüzlü, tombulca bir tip.(BB, 43)

- Sarıya boyatmış saçlarını, parıltılı bir makyaj yüzünde. Daracık bir kot giymiş, kırmızı deri ceket geçirmiş sırtına. (HOK, 49)
- Beton zeminde belli belirsiz bir ıslaklık. İki kova suyla yıkadılar kanını. Parçalanmış kafası, kırıklar içindeki gövdesi ceset torbasında şimdi. Üzerinde annemin diktiği mavi elbise, karnında bebeği. Öldü Gülistan. (K, 67)
- Saç diplerimden ter boşandı. (SY, 71)
- İşte kemerini çözüyor, pantolonunu indiriyor, sıyrıyor donunu boğuk boğuk soluyarak. (YM1, 79)
- Dövecek gibi üzerime yürüdü. (...) vereceksin tabii.” Deyip kaptı elimden parayı. Kapıyı açıp çekiliverdi kenara. Saldı üzerime deliyi. (G, 85)
- Bembeyaz, geniş bir alın, donmuş çizgiler, kıpırtısız, sakın. (...) kılıftan farksız soğuk deriyi. (YM2, 89)
- İnce beyaz örtünün altındaki kaskatı bedene sokuldu.(YM2, 89)
- Kalbinde bir çarpıntı, yenilmiş, yorgun çöktü kaldı olduğu yere. Zar zor toparlanıp salona döndü, koltuğa bıraktı kendini.(YM2, 89)
- Çökmüş zavallı, görmeyeli hepten kötölemiş, kemikleri ele geliyor. (Bi, 92)

2.1.1.8.6 Benzetme

“Benzetme insanoğlunun anlatıma güç vermek amacıyla, birtakım nesneler, kavramlar arasında görülen yakınlıklardan, benzerliklerden yararlanarak bunlardan birini anlatırken ötekini de anması eğilimidir” (Aksan, 1990: 189).

“Sözlü ya da yazılı anlatımda, bir varlığın özelliğini, başka bir varlığın ya da kavramın özelliğiyle anlatma biçimi” şeklinde tanımlanmaktadır (Kıran 2006: 345).

Ayşen Işık ele aldığı öykülerde dikkat çeken benzetmelere yer vermiştir. Bu bölümde yazarın öykülerdeki etkili anlatımını öne çıkaracak benzetme cümlelerine yer verilmiştir.

2.1.1.8.6.1 Ad Aktarması

Bir kavramın, kendisi kullanılmadan, ilgili, bağıntılı olduğu başka kavramla bir başka göstergeyle dile getirilmesi (Aksan, 1990, 190)

- Kalktı, mutfığa geçip çay suyu koydu *ocağa*. (ÇYY, 13)
- Koşup getiriyorum *bidonu*, her yanına boca edip çakıyorum kibriti. (A, 59)

2.1.1.8.6.2 Deyim Aktarması

“Deyim aktarmaları, göstergelerde birtakım anlam özelliklerinin var olduğunu ortaya koyan tanıklar olarak görülebilir (Aksan, 1990: 189)

- Sevim’i yatağa çivilenmiş, çaresizce karşı koymaya çalışırken görünce *yabani bir güçle* üstüne atıldı adamın. (B, 24)
- *Kendi yabani sesinin* içinde motorun gürültüsünü işitti, çakıl taşlarının üzerinde gıcırdayan tekerleklerin sesini duydu. (B, 25) (Doğadaki canlılarda bulunan ses insanın sesine benzetilmiştir.)
- *Acımasız, çetin bir kıştan farksız ilk evliliği*, tek bir mevsimden ibaret, yirmisinden ellisine ziyan olmuş bir hayat. (KD, 33)
- *Kurnaz halam(...)*.(M, 61)

2.1.1.8.6.3 “Gibi” ve “Sanki” Edatıyla Kullanılan Benzetmeler

- *Sıvışmak için kapının aralanmasını bekleyen kedi misali* yanından süzülüp içeri giriyorum.(K, 70)
- Nefesi *ihhtiyar birinin göğsünden kopup geliyor gibi* kesik kesik. (Ap, 27)
- “*Kukumav kuşu gibi* ne duruyorsun orada, gelsene!” (B, 23)

- Annem niye beni seçmiş, o neden babaanneme kalmış, *hançer gibi koynunda taşıdığı*, ne zaman böğrüne saplayacağını kestiremediğim nefretine alışkındım. (HOK, 53)
- “*Dövecek gibi* bakıyorsun yenge, takıldım öylesine.” (Bb, 39)
- Bütün yıl *köle gibi* çalıştım (...). (BB, 45)
- *Katil surat konuşurken köpek gibi* diktim kulaklarımı. (BB, 46)
- Sözcükler zihnine *zehir gibi* yayılırken o cümle çarptı gözüne. (Ap, 31)
- Aralık camlardan sızan rüzgâr iliğime işliyor, *sıtmaya tutulmuş gibi* titriyorum. (A, 57)
- (...) *akbaba gibi* üşüşemezlerdi başıma.(M, 64)
- *Bir iç yırtılması gibi. Bıçakla derimi yırtıyorlar gibi.*(K, 70)
- *Teftiş eder gibi* dolap kapaklarını açıp kapadı, çayı demledi dönüp. (SY, 63)
- *Hipnotize olmuş gibi* elindeki zara baktı. (YM1, 77)
- *Kedi gibi* bu kız.(G, 81)
- (...) *gölge gibi* geçiyordu inanlar. (YM2, 87)
- *Belleğine bıçak gibi* saptanan karmaşa ânını düşündü. (YM2, 87)
- *Pırasa buz gibiydi.* (YM2, 88)
- *Kurulu saat gibi* hep bu saatlerde bir ağlama tutturuyordu(...) (YM2, 88)
- Katıyım, *taşların içi gibi kaskatı.* (Bi, 94)
- Ömür de *görülecek bir iş gibi*, vardiyalara bölünmüş(...). (Bi, 94)
- *Bir tuhaf karanlık yutacak gibi* olurdu beni. (Bi, 94)
- *Bayat ekmek gibi* ufaladım zamanı. *Soğan gibi* doğradım ince ince. (Bi, 94)
- *Gebe kadınlar gibi* öğürüp duruyorum nicedir. (Bi, 94)

- *Karın boşluğumda koca bir oyuk var sanki*, midem yarıyor. (A, 57)
- Başının yerinde *demir bir külçe* vardı sanki. (ÇYY, 13)

2.1.1.8.7 İç Monolog

“Psikolojinin katkılarıyla kapsamı çizilen, insanın karmaşık dünyasını ele almada ve bilincini yansıtmada öne çıkan ‘iç monolog’ ve ‘bilinç akışı’ teknikleri, birinci şahıs (ben) anlatıcının ve kahraman bakış açısının kullanıldığı anlatma yöntemleridir. “‘Bilinç akışı’ ve ‘iç monolog’ tekniğinde sanatçı anlatı kişileri üzerinden değişik düşünce ayrıntıları sunma imkânına sahip” olur ve “eserde kalabalık şahıs kadrosuna olan ihtiyacı ortadan kaldırır” (Şimşek, 2019:310).

Kör Dövüşü adlı öykü kitabında yazarın iç monolog tekniğinden yararlanması öykü kahramanlarıyla okurun birbirine yaklaşmasına katkı sağlar. Böylece yazar, okurun öykü kahramanının iç dünyasında yer edinmesini sağlayarak metnin olayla olan bağlamına da anlaşılabilirlik kazandırır. Bu bölümde öyküde yer verilen iç monolog tekniği örneklendirilmiştir.

- Cenk’in şu halini görse bir baba olarak ne düşünürdü acaba? Bir nebze olsun içi sızlar mıydı? (ÇYY, 11)
- Akıllı Sevim’deydi. Adamın önünde mi soyunacaktı? O bakarken mi giyinecekti mayosunu? (B, 24)
- Ortalığı velveleye verip bütün sülaleyi başlarına toplar, çözüm üretmek bir yana, olayı büyütür de büyütür. (A, 27)
- Ya adama bir zarar vermeye kalkarlarsa? (KD, 35)
- Dirsekleri dizinde iki eliyle yüzünü kapadı, gürültünün içinde hep aynı soru dönüyordu kafasında ne yapayım? (Bb, 38)
- Tüp bebek olduğumu da söylesem mi, diye düşündüm, iyice eğlenirler. Vazgeçtim. (BB, 43)

- Altı üstü bir saat bekledi diye kopardığı yaygaraya bak. Yanındaki iki koca valize baktım. Sanırsın temelli kalacak.(HOK, 49)
- Belli ki önceden düşünülmüş, tasarlanmış şeyler değildi söyledikleri. Dikkatini dağıtmak ya da onu yeniden kırmak istemedim. Hareketsiz, tepkisiz, kaldım öylece.(HOK, 54)
- Sesinin bu tonunu hiç bilmiyordum. Öyle dokunaklı, öyle kederli. Ne desem sahte gelecek, bu ânı mahvedecekti. (HOK, 55)
- Karın boşluğumda koca bir oyuk var sanki, midem yarıyor.(A, 57)
- Annemin hali gözümün önünden gitmiyor.(A, 57)
- Ürperiyorum. Uğursuz bir ağırlık çöküyor göz kapaklarıma. (A, 58)
- Konuşmuştuk hâlbuki. Anlatmaya çalışmışım. Mesele sadece anılar değil demiştim. Şu hayatta kendimi ait hissettiğim tek yer orasıydı. Daha eşyalara dokunamazken, hiçbir şeye el süremezken o güzelim evi nasıl satabilirdim. Devam etmek için bir şeye tutunmaya ihtiyacım vardı, nasıl bir acıyla baş etmeye çalıştığımı anlamıyordu, insanın annesiyle babasını bir anda kaybedivermesi ne demek durup düşünmüyordu.(M, 64)
- Dilimin ucuna neler gelmişti de susmuştum. Tam vaktiydi oysa. Sana mı kaldı insanlık demenin. (...) Bir gün olsun sordun mu acaba kendine, niye uzağız sana, niye doğru dürüst bir ilişki yok aramızda, niye paylaşamıyoruz iyi kötü hiçbir şeyimizi?(K, 68)
- Kendimi kaybedip senin geri zekâlılığın yüzünden dememek için zor tutum kendimi.(SYY, 74)
- Şeytan diyor delikmiş sökükmüş bakma ne var ne yok doldur kolilere. Yesin reklamasyonu, akli başına gelsin uyuzun. (SYY, 74)

- Biraz sonra olacakları düşündü. İsteddiği tek bir şey var. Eylemlerine yön veren onu ayakta tutan tek bir düşünce. Bundan böyle kendini başkalarının eline, başkalarının yargısına bırakmayacak. (YM1, 79)
- İfrit oluyorum böylelerine. Bir pişkinlik, bir aymazlık. Altı ay olmuş, aramasam para mara getirecekleri yok.küçük beyinleriyle insanı salak yerine koymaya çalışıyorlar. Kusura bakmayacakmışım, bir türlü denkleymemişler. Laf! Gezmeye tozmaya para bulurlar, giyim kuşam desen tepeden tırnağa marka. Söylene söylene oturma odasına dönerken Zeliha'nın hapşırmasıyla irkildim. (G, 81)
- Alıştırmışım, kolaydı sanki. Bıraksalar şimdiye çoktan defetmişim başımdan. (G, 81-82)
- Beni zerre düşündükleri yok. Kendi rahatları kaçacak diye bunca çene. (G, 82)
- Demir parmaklıklı pencerenin birkaç metre ötesinden gölge gibi geçiyordu insanlar. Temkinli adımlarla yürüyüşleri ne aptalcaydı. Ne boş çaba, diye homurdandı, er ya da geç düşeceksiniz işte, bilmiyormuşsunuz gibi. (YM2,87)
- Kendi başına bir iş çeviriyor, ama ne? (Bi, 91)
- Kesin haberi yoktur babamın.(Bi, 92)
- Neden yaptı? Ne oldu? Ne bileyim? Bir şey anlatmadı ki?(Bi, 94)
- Anlaşılmadığını bile bile konuşmak. Ne istediğinin, ne düşündüğünün kıymeti yokken gün geçsin diye çabalamak. Neyse bitti artık. Bitti. (Bi, 94)

2.1.1.8.8 Derecelendirme

Öykülerde kullanılan derecelendirme ögesi anlatıma üstünlüğün yanı sıra aşırılık da katmıştır.

Bu bölümde yalnızca *Çünkü Yanlış Yerdeydik* ve *Aporia* öykülerinde derecelendirme ögesine yer verilmiştir.

- *Bir nebze* olsun içi sızlamaz mıydı? (ÇYY, 11)
- Hayatının *en* toy döneminde karanlık, umutsuz, saplantılı bir kavganın içinde bulmuştu kendini. (ÇYY, 12-13)
- Görüyorsunuz beni *pek* alakadar etmeyen ayrıntılara bile hakimim. (ÇYY, 16)
- Buna görüşme denmez *pek* ama olsun. (ÇYY, 16)
- O mektuplardan sonra *en* çok sizi düşündüm.(ÇYY, 17)
- (...)dünyasına girivermişti, *en karanlık, en mahrem* alanına. (Ap, 31)
- İçinin *en derinlerinde* bir şeyler yerle bir olmuştu. (Ap, 31)

2.1.1.9 İzlek

İzlek, Türkçe Sözlükte “bir edebî eserde işlenen konunun anlamca ortaya koyduğu ana yönelim” şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2011: 1240). “Farklı kaynaklarda izlek, tema ile eş anlamlı olarak kabul edilmektedir” (Şeref, Karagöz ve Kaşaveklioğlu, 2019:1066).

Bu bölümde yazarın öykülerdeki mesajlarının temel ve alt izlekler yardımıyla öngörüselle açıdan tespitleri sağlanmaya çalışılmıştır.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Çözümlenen “Çünkü Yanlış Yerdeydik” adlı öykünün örgeleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Tedirginlik

- Ölüm
- İhanet
- Dostça yaklaşım
- Uzlaşma

İncelenen öyküde eşinin Süheyla'ya hissettirdiği ihanet duygusu ve erkek çocuğun babayla arasındaki bağ kurma problemi öykünün alt izleğini oluşturmakla beraber metnin temel izleğinde erkek çocuk ve ikinci eş çatışması ele alınmaktadır.

Baraka

Çözömlenen “Baraka” adlı öykünün örgeleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Pişmanlık
- Sessizlik / Duygusuzluk
- Katılık
- Sertlik
- Direnç
- Taciz-Tecavüz

İncelenen öykünün sonunda gerçekleşen ve felakete zemin hazırlayan metin içi bazı sözcükler (sıvasız ev, Arif'in direksiyonu kırması, katı sessizlik, ifadesiz yüz) açığa çıkarılarak okurun aşır ulaşmasını istediği temel izleği (tecavüze yeltenecek olan Sedat'ın getireceği fizyolojik ve psikolojik felaketleri) buldurur.

Aporia

Çözömlenen “Aporia” adlı öykünün örgeleri şu şekilde belirlenmiştir.

- İktidar
- Hırs
- Yabancılaşma ve İletişimsizlik
- Tahakküm

İncelenen öykünün alt izleğini kadının varoluşunu derinden sarsan tutumlar oluşturmaktadır. Öyküyü oluşturan temel izleği ise kadının kendini baba yerine koyan ataerkil bir toplum içerisinde oğlunu yetiştirirken eril figüre dönüşmesi olarak belirlenmiştir.

Kör Dövüşü

Çözümlenen “Kör Dövüşü” adlı öykünün örgeleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Evlilik
- Örselenmek
- Anlayış
- Kaybetme Korkusu
- Endişe

Metinde ikinci evliliğinde mutlu olmasına engel olunan, ilk eşi ve çocukları tarafından psikolojik baskıya maruz kalan bir kadının yaşadığı psikolojik çöküntü, mutsuzluk ve umutsuzluklar temel izleğini oluşturmaktadır.

Bağbozumu

İncelenen “Bağbozumu” adlı öykünün örgeleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Gerçek Niyetler
- Yüzleşme
- Hayal Kırıklığı
- Farkına Varma

İncelenen öykünün temel izleğini, evlilikte eşlerin birbirine karşı olan beklentilerinin karşılanamaması sonucu yaşanan hayal kırıklıkları ve duyulan pişmanlıklar oluşturmaktadır.

Bodrum Bodrum

Çözümlenen “Bodrum Bodrum” adlı öykünün örgeleri şu şekildedir:

- Müca dele
- Tahakküm
- Direnç
- Kararlılık

Baba tarafından desteklenmeyen çocuğun sosyal hayattaki zorluklara karşı geliştirdiği direnç ve var olma çabası metnin temel izleğini oluşturur.

Hiç Olmadığımız Kadar

Çözümlenen “Hiç olmadığımız kadar” adlı öykünün örgeleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Kimsesizlik duygusu
- Önemsizlik
- Çaresizlik

İncelenen öyküde “aile alanında eş ve anne konumunda tutulan kadının aile üyelerinden beklediği saygı, ilgi ve anlayışı bulamayarak başka bir insanın ilgisine dayanıp, sığınması” metnin temel izleğini oluşturmuştur.

Ateş

Çözümlenen “Ateş” adlı öykünün örgeleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Ölüm
- Namus Cinayeti
- Tecavüz

Öykünün temel izleği, tecavüz eylemini gerçekleştiren kayınpederin ailede yol açtığı travmalar, toplumsal ruhsal yapıdaki çöküş ve eşitsiz güç ilişkileri olarak tespit edilmiştir.

Miras

Çözümlenen “Miras” adlı öykünün örgeleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Akriba
- Hak
- Ev
- Ölmek

İncelenen metinde “akrabalık ve çıkar ilişkisi” alt izleği oluştururken “akrabaların uygun koşul ve ortam bulduğu anda akrabalık bağlarını çok tehlikeli boyutlara getirebileceği” durumu ise temel izleği oluştur.

Karar

Çözümlenen “Karar” adlı öykünün örgeleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Kader
- Hamile
- Kendi ölümünü kurmak
- Karanlık bir hikâye

İncelenen metnin temel izleğini kadının kadını metalaştırması ve eril sistemin eleştirilmesi olarak belirlenmiştir.

Sanma ki Yaşıyorum

Çözümlenen “Sanma ki Yaşıyorum” adlı öykünün örgeleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Kadın
- Çalışma / İş Hayatı
- Var Oluş Problemi

İncelenen öyküde kadının iş hayatındaki var oluş problemi öykünün temel izleğini oluşturmaktadır.

Yılanlar ve Merdivenler

Çözömlenen “Yılanlar ve Merdivenler” adlı öykünün örgeleri Şu Şekilde belirlenmiştir:

- Saplantı
- Korku
- Tiksilmek
- Tecavüz
- TutuŐturmak

İncelenen öyköde, “ensest ilişki mağduru kız çocuğunun yaşadığı psikolojik bunalımlardan ancak ve ancak ona bunu yaşatanlardan intikam alarak rahatlayacağı” temel izlek olarak belirlenmiştir.

Gerekçe

Çözömlenen “Gerekçe” adlı öykünün örgeleri Şu Şekilde belirlenmiştir:

- Kadın
- İntikam
- Hizmetçi
- Güvensizlik / Huzursuzluk

İncelenen metnin alt izleğinde, “hizmetçinin, üst komőudan intikam alma düşüncesi ile komşusuna ve sonrasında evin hanımına baskın gelme çabası,” oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra “kadının kadınla olan çatışma durumu” da metnin temel izleğini oluşturmaktadır.

Yarın Mutlaka

Çözömlenen “Yarın Mutlaka” adlı öykünün örgeleri Şu Şekilde belirlenmiştir:

- AŞk
- Cinsellik
- Beden algısı

İncelenen metinde “erkeğin kadına biçtiği roller ve kadının eril zihniyet gözünden algısı konumlandırılışı” temel izlek olarak belirlenmiştir.

Bitti

Çözömlenen “Bitti” adlı öykünün örgeleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Zorla evlendirme
- Mecburiyet
- Umutsuzluk
- Baskı

İncelenen metinde alt izleği erken yaşta evlilik oluştururken erken yaşta yapılan evliliklerin kadında ne tür psikolojik ve fizyolojik sorunlara yol açacağı durumu ise metnin temel izleğini oluşturmaktadır.

2.1.1.10 İşlev

Ayşen Işık öyköleri ile okurda belli bir etki yaratmayı amaçlamıştır. Bu amaçların başında; okuruna estetik haz uyandırmak, bilgi vermek, bir konuya eleştirel olarak yaklaşmak, tartışma açmak vb. gibi pek çok konu gelir. Böylelikle metin belli bir işleve hizmet etmiş olur.

Sözer’in işlevsel dilbilimi açıklarken kullandığı “dilın kendine özgü durumlarının varlığı” ve “bir dildeki sözcüklerin yaratılarak yeni anlam ve kullanım şekilleri kazandığını belirten” ifadeleri çalışmada işlev başlığının neden kullanıldığına da açıklık getirmektedir. Çünkü dil aracılığıyla meydana getirilen her sözcük, metnin yeni kullanım ve anlamlar kazanıp belli başlı işlevleri bünyesinde barındırmasıyla işlevin temel oluşturucusu konumundadır.

Bu bölümde Ayşen Işık’ın öykülerindeki alt metinde verilen ifadelerin işlevsellik yardımıyla üst metne taşınması şeklinde bir inceleme yapılmıştır.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Öyküde geçmişte baba ile oğul arasında yaşanan gerilimler ve ikinci eş konumundaki kadının kendini suçlamalarına yer verilmektedir. Sonrasında kadının oğulla konuşması sonrası eşinin suçuyla yüzleşerek kendini oğul ve toplum nezdinde aklaması anlatılmaktadır. Anlatının esasında işlev, insanın geçmişiyle ve kendi yaptıklarıyla yüzleşmesi durumunu açıklamaktadır.

Baraka

Öyküde Nefise ve özellikle de Sevim'in fiziksel ve cinsel varlığını baskı altına alan eril bir şiddet hissettirilmektedir. Anlatının esasında işlev, tecavüzün cinsel bir davranış olmasının yanı sıra erkeğin kadına dayattığı kolektif egemenliğin eleştirisi yapılmaktadır.

Aporia

Öyküde yer alan anne – oğul arasındaki iletişim kopukluğu ve yabancılaşma durumu okura hissettirilerek okurun metni zaman zaman eleştirel bir yaklaşımla değerlendirmesi sağlanmaktadır. Bu yaklaşımla işlevde günümüz aile ilişkilerinin ne derece sağlam, anlaşılabilir ve uzlaşılabilir olduğunu okura sorgulatmanın yanı sıra kadının “baba” rolünü üstlenerek eril sistemin uygulayıcısı/yürütücüsü konumuna geçen annenin eleştirilmesine odaklanılmaktadır.

Kör Dövüşü

Öykünün işlevinde kadının ilk eşinden ayrılarak ikinci evliliğini yapmasına karşı çıkan ve çevrenin dedikodu, söylenti ve tutumlarını fazlaca önemseyen ve yaşamını toplumun beklentilerine göre şekillendirmiş aile bireylerinin kadına karşı psikolojik bağlamda yıkıcı tavırlar sergilemeleri eleştirel bir tutumla ifade edilerek kadın üzerinde toplum ve geleneğin etkisini ve baskısını ortaya çıkarmaktadır.

Bağbozumu

Öyküde, kadının evlilikteki beklentilerini eşi tarafından bulamayışı, farklı hayallerle evlenip sonrasında kocasının ifadelerindeki tutarsızlığın farkına varmasıyla üç aylık evliliklerini sona erdirmek isteyişi ifade edilmektedir. Anlatının esasında evliliğin anlamının sorgulanması ile kadının kendiyle ve evliliğiyle yüzleşmesi süreci ortaya koyularak evlilik kurumunun eleştirisi yapılmaktadır.

Bodrum Bodrum

Öyküde bir erkeğin aileye yabancılaşması ve hem babayla hem de toplumla çatışma sorunu üzerinden kendini var edebilme çabası dolayısıyla işlevsel yönden eril sisteme karşı bir eleştiri söz konusudur.

Hiç Olmadığımız Kadar

Öyküde işlev, ablasının kürtaj kararı üzerine kız kardeşinin ona olan desteği kadınların aralarındaki dayanışmayı ortaya çıkarmaktadır.

Ateş

Öyküde kayınpederinin gelinine tecavüz etmesi ve ardından kayınpederin kendi ailesinin onu öldürmesi anlatılmaktadır. Metin işlevsel açıdan değerlendirildiğinde gelinin hayatta kalmasının doğru bulunarak kayınpederin öldürülmesi durumu toplumun eril sisteme olan eleştirisini ortaya koymaktadır.

Miras

Öykünün başında yazar, okuruna başkahramanın akrabaları hakkında bilgi verir sonrasında akrabalık ilişkileri hakkında okurunu düşünmeye sevk eder. Ailenin kimi zamanlarda ne kadar tehlikeli dönüşümlere uğrayabileceği anlatılmaktadır.

Karar

Öyküde hamile bırakılmış bir kadın anne rolündeki başka bir kadın tarafından sahip çıkma hevesiyle eve alınmaktadır. Kadının hamile kalmasına sebep olan eril

yapı ve annenin kadını bir nesneye çevirme durumu aynı sisteme hizmet etmektedir. Böylelikle öykünün işlevinde sahiplenilen kadının intihar etmesi durumuyla kadının nesneleştirilmesine yönelik gerçekleştirilen bir başkaldırı söz konusudur.

Sanma ki Yaşıyorum

Öyküde olayların kurgusu, kadının kadınla olan çatışma alanına yöneltilerek temelde geleneksel açıdan kadının çalışmasına karşı tutumlar ve toplumun buna karşı nasıl eğilim gösterdiği kadının iş hayatındaki işlevinin çeşitlenmesi üzerinden açığa çıkartılmaktadır.

Yılanlar ve Merdivenler

Öyküde on altı yaşındaki bir genç kızın aile içi şiddetin bir çeşidi olan ensest ilişkiye maruz kalması sonucunda kızın herkesi ve her şeyi göze alarak bu duruma göz yumanların hayatını sonlandırma cesaretini gösterebilmesi anlatıda aile eleştirisini ve toplumsal eleştiriye açığa çıkarmaktadır.

Gerekçe

Öyküde, “halı” kavramı üzerinden kadın ve hizmetçi ilişkisi ve aralarındaki intikam duygusu dile getirilerek, kadının kadınla olan çatışma alanına dikkat çekilmektedir.

Yarın Mutlaka

Öyküde, eşini kaybetmesinin ardından duygusal bağlamda yalnızlaşan bir erkeğin gözünden kadının ev hayatında ve özel hayatta eril sisteme hizmeti ve konumlandırılışının eleştirisi yapılmıştır.

Bitti

Öyküde erken yaşta aile büyüklerinin zoruyla evlendirilen kadın üzerinden yaşam sorgulanmaktadır. Evlilik hayatında karşı karşıya geldiği eşit olmayan güç ilişkileri ve toplum nezdinde kendinden beklenen ev içi rollerin yükünü taşıyamaz

hale gelip varoluş mücadelesinde kaybolmakta olan bir kadının yaşadıkları anlatılarak aile eleştirisi yapılmaktadır.

2.1.1.11 Sonuç Cümle/leri

“Metnin büyük yapısıyla örtüşen, metni genel hatlarıyla özetleyen ve okuyucuyu yazarın istediği doğrultuda yönlendiren tümceye sonuç tümcesi denir. Bu tümce ile okuyucu dengesizlikten istenen denge haline doğru açık ve üstü kapalı bir şekilde yönlendirilir” (Gürgün,2016: 1871).

Bu bölümde öykülerin sonuç cümlesini oluşturan derin yapıdaki ifadeler çözümlenerek yüzey yapıya aktarılmıştır.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Çözümlenen öykünün sonuç cümlesi “*Her şey aynıydı ama her şey değişmişti. Bambaşka birine dönüşmüştü sanki.*” olarak belirlenmiştir. Buradaki sonuç cümleleriyle “suçluluk duygusundan kurtulma” hali açıkça ifade edilmektedir.

Baraka

Çözümlenen öykünün sonuç cümlesi “*Ayak sesleri yaklaşırken korkuyla fırladı, yerde devrik duran, kan bulaşmış sandalyeyi aldı eline. Kapının ardına geçti.*” olarak belirlenmiştir. Buradaki sonuç cümleleriyle “korku” ve “direnc” açıkça ifade edilmektedir.

Aporia

Çözümlenen öykünün sonuç cümlesi “*İçinin en derinlerinde bir şeyler yerle bir olmuştu. Bir perde kalkmış, gerçeğe yüz yüze kalıvermişti.*” olarak belirlenmiştir. Buradaki sonuç cümleleriyle “kutsal anneliğin yıkılışı” açıkça ifade edilmektedir.

Kör Dövüşü

Çözümlenen öykünün sonuç cümlesi; “*Yüreğinin vuruşları, duvardaki saatin insafsız tiktaklarına karışırken uzanıp kavradı tüfeği.*” olarak belirlenmiştir.

Buradaki sonuç cümleleriyle “cesaret” ve “mücadele duyguları” açıkça ifade edilmektedir.

Bağbozumu

Çözümlenen öykünün sonuç cümleleri; *“İstemiyorum, diye tekrarladı, bu kez daha güçlü çıkmıştı sesi. Tamam. İş bitti.”* olarak belirlenmiştir. Buradaki sonuç cümlelerinde kadın kahramanın “üç aylık evliliği sonlandırma kararı” açıkça ifade edilmektedir.

Bodrum Bodrum

Çözümlenen öykünün sonuç cümlesi; *“Ve kendimden eminim eve dönmeye hiç niyetim yok.”* olarak belirlenmiştir. Buradaki sonuç cümlesiyle “kahramanın aileye yabancılaşarak kendini tahakküm altına almaya çalışan babadan uzaklaşma yolunu seçmesi” açıkça ifade edilmektedir.

Hiç Olmadığımız Kadar

Çözümlenen öykünün sonuç cümlesi; *“Yakındık, hiç olmadığımız kadar yakın.”* olarak tespit edilmektedir. Buradaki sonuç cümlesiyle “daha önce iki kız kardeş arasındaki dayanışma” açıkça ifade edilmektedir.

Ateş

Çözümlenen öykünün ana düşüncesi; *“Yengemi düşünüyorum. Ne annemi ne abimi. Yalnız onu. Başını duvarlara vura vura ağlayan yengemi.”* olarak belirlenmiştir. Buradaki sonuç cümleleriyle “çaresizlik duygusu ve aileye düşen ateş” açıkça ifade edilmektedir.

Miras

Çözümlenen öykünün sonuç cümlesi *“Apartmana girer girmez anladım başıma geleni. Asansörü bekleyecek zamanım yoktu. Merdivenlere koşturdum. Yanık börek kokusu sarmıştı ortalığı.”* olarak belirlenmiştir. Buradaki sonuç cümleleriyle

“halanın miras davasının umduğu gibi sonuçlanmaması karşısında evi yakma riskini göze alarak fırını kapatmadan evi terk edişi” açıkça ifade edilmektedir.

Karar

Çözümlenen öykünün sonuç cümlesi; *“Zihnimin arkasında karanlık bir nokta, bir karar kıskırtıyor beni, bazı şeylere son vermeli, tez elden son vermeli, buna kim engel olabilir?”* olarak belirlenmiştir. Buradaki sonuç cümlesi “eril sisteme ve onun uygulayıcılarına karşı sitem” açıkça ifade edilmektedir.

Sanma ki Yaşıyorum

Çözümlenen öykünün sonuç cümlesi *“Yaşamak bu mu? Değil tabii, değil, diye deli deli haykırdım içimden.”* olarak belirlenmiştir. Buradaki sonuç cümleleriyle “tahakküme karşı gösterilen direnç” açıkça ifade edilmektedir.

Yılanlar ve Merdivenler

Çözümlenen öykünün sonuç cümleleri; *“Üzerine düşeni yaptı. Sıra Tanrı'daydı artık.”* olarak belirlenmiştir. Buradaki sonuç cümleleriyle “başta edilgin bir konumda yer alan karakterin öykünün ilerleyen bölümlerinde harekete geçmesiyle etken konuma gelişindeki kararlılık” açıkça ifade edilmektedir.

Gerekçe

Çözümlenen öykünün sonuç cümlesi; *“Aptallık etme, dedim kendime, fırsat bu fırsat kurtul şundan.”* olarak tespit edilmektedir. Buradaki sonuç cümlesiyle “kadının kadından intikamı dolayısıyla kadınla kadın arasındaki çatışma” açıkça ifade edilmektedir.

Yarın Mutlaka

İncelenen öykünün sonuç cümlesi; *“Kalbinde bir çarpıntı, yenilmiş, yorgun çöktü kaldı olduğu yere.”* olarak belirlenmiştir. Buradaki sonuç cümlesiyle “adamın kendi hayatına son verme cesaretini kendinde bulamayışı” açıkça ifade edilmektedir.

Bitti

Çözümlenen öykünün ana düşünce cümleleri; “*Neyse bitti artık. Bitti.*” olarak belirlenmiştir.

Buradaki sonuç cümlesiyle “erken yaşta evlendirilerek varoluş mücadelesinde kaybolan kadının hayatını sonlandırışı” açıkça ifade edilmektedir.

2.1.2 Bağlaşıklık

Bağlaşıklık, De Beaugrande ve Dressler’in, metnin anlamlı bir bütün haline gelerek metinsellik şartlarının yerine getirilmesi için belirlediği yedi temel ölçütün içinde bulunur (Akt. Hirik, 2020:222) . Halliday ve Hasan’a göre, bağlaşıklık kavramı iki başlıktan oluşmaktadır. Bunlar, “dilbilgisel“ ve “sözcüksel bağlaşıklık“ olmak üzere iki başlıkta incelenmektedir (Halliday ve Hasan, 1976: 6).

“Birbiri ardınca sıralanan cümleler metnin oluşumu için yeterli değildir. Bu noktada cümlelerin birbiriyle ilişkilendirilerek onların bir bütün olmasına katkı sağlayacak unsurlar olmalıdır. Bu bütünlüğün gerçekleşmesi sözcüksel ve dil bilgisel çizgide, sözdizim boyutunda ilişkilendirilerek bağlaşıklık yapıların ortaya çıkarılmasıyla gerçekleşir. Ayrıca bağlaşıklık bir metin, okurun bağdaşık yapıda istenen iletiye kolayca ulaşmasını sağlar” (Gürgün,2016: 1846).

Bu bölümde Ayşen Işık’ın öykülerinde yapısal örüntülerin oluşturduğu küçük ölçekli yapılar (bağlaşıklık) incelenmiştir.

2.1.2.1 Sözcüksel Bağlaşıklık

“Cümle ve sözcüklerin birbirleri içindeki bağlantı ve uyumları metnin bir bütün olarak alınıp algılanmasında önemli bir ölçüttür.

Halliday ve Hasan’ın sözcüksel bağlaşıklık olarak nitelendirdiği başlık altında sözcüksel öğelerin arasındaki anlambilimsel ilişkiler ifade edilmektedir. Bu

da yineleme ve eşdizimlilik olmak üzere iki kavramla nitelendirilmektedir” (Otan¹, Otan²,2014: 43).

2.1.2.1.1 Yineleme

“Tekrarlanan kelimeler; kuvvetlendirme, çokluk ve devamlılık olmak üzere başlıca üç fonksiyondan oluşurlar. Bir tekrar o tekrarı meydana getiren kelimenin ya anlamını kuvvetlendirmek için, ya bir çeşit çokluğunu ifade için, veya devamlılığını belirtmek için yapılır” (Ergin, 1993: 101)

“Bir sözcüğün çeşitli yollarla birden fazla tekrar edilmesiyle oluşmuş metnin iletişimsel fonksiyonunu sağlayan yapısal birim olarak tanımlanabilir” (Otan¹, Otan²,2014: 43).

Bu çalışmada yineleme “aynı sözcüğün yinelenmesi, zıt ve yakın anlamlı sözcüklerin/ifadelerin bir arada kullanımı, üst terim – alt terim ilişkili sözcük kullanımı, genel kavram kullanımı ve kısmi yinelemeler” başlıkları altında incelenmiştir.

Ayşen Işık’ın öykülerindeki cümlelerde yinelemelerin kullanımı cümleler arası ilişkileri dilsel açıdan güçlendirerek öykülerin anlaşılabilirliğine kolaylık sağlamıştır.

2.1.2.1.1.1 Aynı Sözcüğün Yinelenmesi

Metinde geçen sözcüklerin ya da ifade biçimlerinin herhangi bir ulamsal değişikliğe uğramadan olduğu şekilde diğer cümlelerde de tekrarlanmasıdır. Burada amaç tekrar edilen sözcük ya da ifadelerle bir varlığın, nesnenin ya da kavramın önemini belirtmek ve ona vurgu yapmaktır.

Çünkü Yanlış Yerdedik

İncelenen metinde “Süheyla” yirmi, “o” on sekiz, “Cenk” on yedi, “öyle” on bir, “bu” on, “ben” dokuz, “baba” yedi, “kendi” altı, “mektup” beş, “oğlan” dört, “çay” dört, “oturmak” altı, “anne” iki defa yinelenmiştir.

Baraka

İncelenen öyküde “Nefise” otuz, “Sevim” otuz bir, “Sedat” on, “adam” dokuz, “kendi” dokuz, “o” sekiz, “sen” yedi, “Arif” altı, “yol” beş, “oda” dört, “bu” dört, “şu” üç, “ben” üç, “kapı” üç, “kamyonet” üç, “anne” üç, “sigara” iki, “şişe” iki defa yinelenmiştir. Ayrıca, “...uluya uluya ağlayacaktı ve “...ters ters baktı. Cümlelerinde kullanılan zarf durumundaki ikilemeler ve ne...ne bağlacı kullanıldıkları paragrafa anlatım bakımından bütünlük kazandırmıştır.

Aporia

İncelenen metinde “bir” otuz bir, “o” dokuz, “ne” on iki, “gibi” sekiz, “oğul” sekiz, “kendi” yedi, “bu” yedi, “öyle” altı, “Tunç” beş, “şu” üç, “Erkan” üç, “baba” iki kez kullanılmıştır.

Kör Dövüşü

İncelenen metinde; “bu” sekiz, “o” altı, “adam” beş, “ev” üç, “sen” üç, “korku” iki, “sessizlik” iki, “öfke” iki defa yinelenmiştir.

Bağbozumu

İncelenen metinde; “adam” on iki, “su” sekiz, “bu” yedi, “gibi” altı, “yenge” altı, “duvar” beş, “boş” sözcüğü dört, “ayna” dört, “kavga” üç, “gerçek” üç, “ne yapayım?” ifadesi üç kez yinelenmiştir.

Bodrum Bodrum

İncelenen metinde; “bu” yirmi dört, “o” on bir, “sen” sekiz, “anne” yedi, “baba” altı, “hikâye” beş, “patron” dört, “öyle” dört defa yinelenmiştir.

Hiç Olmadığımız Kadar

İncelenen metinde; “bu” yirmi altı, “o” sözcüğü on iki, “sigara” yedi, “yakmak” beş, “şarap” beş, “kürtaj” iki defa kullanılmıştır.

Ateş

İncelenen metinde; “ne” on, “dayım” sekiz, “annem” beş, “kamyonet” üç, “yengem” iki defa tekrara edilmiştir.

Metinde kelime tekrarlarından hariç cümle tekrarlarına da rastlanmıştır.

- Sen aklıma mukayyet ol. Sen aklıma mukayyet ol.(s.58)
- (...) başını duvarlara vuruyor.(s.58)
- Başını duvarlara vura vura ağlayan yengemi.(s.59)

Miras

İncelenen metinde; “ev” sözcüğü on üç, “bu” on iki, “sen” on bir, “ben” on bir, “hala” sözcüğü on, “o” yedi, “sigara” sözcüğü beş, “enişte” beş ve “çay” sözcüğü üç defa tekrar edilmiştir.

Karar

İncelenen metinde; “bu” yedi, “ben” altı, “Gülistan” beş, “ne” beş, “her şey” dört, “anne” dört, “yavaş” dört, “o” üç, “ablam” sözcüğü iki defa yinelenmiştir.

Sanma ki Yaşıyorum

İncelenen metinde; “iş” yedi, “anne” altı, “daha” beş, “çalışma” üç defa yinelenmiştir.

Yılanlar ve Merdivenler

İncelenen metinde “piyon” sözcüğü beş, “o” beş, “bu” dört, “zar” sözcüğü dört, “taş” sözcüğü dört defa tekrarlanmıştır.

Gerekçe

İncelenen metinde; “ben” on dört, “bu” dokuz, “abla” sekiz, “para” yedi, “Zeliha” altı, “gibi” altı, “kendi” beş, “diye” sözcüğü beş, “anne” dört ve “halı” dört

defa tekrarlanmıştır. Ayrıca, “Aman yarabbi ne hakaretler ne tehditler.” cümlesinde kullanılan ‘ne...ne’ bağlacı kullanıldığı cümlede ahengi etkili bir şekilde sağlamıştır.

Yarın Mutlaka

İncelenen metinde “mutfak” dört, “kapı” üç, “vana” iki, “bu” iki, “kendi” iki defa kullanılmıştır.

Bitti

İncelenen metinde; “ben” beş, “dedi” yedi, “valiz” dört, “kız” dört, “kendi” üç defa yinelenmiştir.

2.1.2.1.1.2 Zıt veya Yakın Anlamlı Sözcüklerin/İfadelerin Kullanımı

2.1.2.1.1.2.1 Zıt Anlamlı Sözcüklerin/İfadelerin Bir Arada Kullanımı

“Zıt anlamlı ya da zıt dilbilgisi özelliklerine sahip sözcüklerin kullanılması sonucunda söz konusu yineleme yapısı ortaya çıkar” (Özkan, 2011: 1655).

Metinde anlamsal açıdan birbirine karşıt olan sözcüklerin kullanımı, kimi durumlarda birbirlerini çağrıştırarak metnin daha etkili bir biçimde kullanımına olanak sağlar.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

İncelenen öyküde; “kafa dinlemek, huzuru kaçmak”, “yumuşamak, çekilmez olmak”, “suçlanmayı beklemek, dostça bir sohbeğe girişmek”, “gece, gündüz” gibi sözcükler kendi aralarında zıt anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Tam kafa dinleyebileceğini düşünürken huzuru kaçmıştı gene.(s.13)
- “Ne yumuşaması,” diye cevapladı Cenk. “Her geçen gün daha da çekilmez oluyor. (s.15)
- Suçlanmayı beklerken, dostça bir sohbeğe girişmişti Cenk, annesinden yakınıyordu.(s.15)

- Sadece geceleri böyle, karanlıkta,” diye karşılık verdi Süheyla. ”Gündüz görsen beğenmezsin.(s.15)

Baraka

İncelenen öyküde; “yol çekmek, yakın bir yere gitmek”, “soyunmak, giyinmek”, “beyni durmak, aklı başına gelmek” gibi sözcükler kendi aralarında zıt anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Denize giremedikten sonra o yolu çekmeye değer mi? Söyle de yakın bir yere gidelim.(s.20)
- Adamın önünde mi soyunacaktı? O bakarken mi giyecekti mayosunu? (s.24)
- Mayosu elinde beklerken beyni durmuştu sanki. Sevim’in çılgılığıyla aklı başına geldi. (s.24)

Aporia

İncelenen öyküde; “çözüm üretmek, olayı büyütme”, “ne var ne yok” gibi sözcükler kendi aralarında zıt anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Ortalığı velveleye verip bütün sülaleyi başlarına toplar, çözüm üretmek bir yana olayı büyütür de büyütür. (s.27)
- (...) çekmecelerde ne var ne yok doldurmaya başladı içine.(s.32)

Kör Dövüşü

İncelenen öyküde; “iyi, kötü”, “başlamak, bitirmek” gibi sözcükler kendi aralarında zıt anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Onca işin gücün arasında iyi mi ettim, kötü mü diye düşünürken yanı başında bir omuz belirliyordu. (s.35)
- Bir şeye başlamak bir şeyi bitirmek insana güç diye söylendi.(s.35)

Bağbozumu

İncelenen öyküde; “açıp, kapatmak”, sözcükleri zıt anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Kapakları açıp kapadı. (s.39)

Bodrum Bodrum

İncelenen öyküde; “yapılı, pazulu; çelimsiz”, “kararmış, beyaz”, “köle, efendi” gibi sözcükler kendi aralarında zıt anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Hepsi birbirinden yapılı kolları pazulu, derileri şimdiden kararmış. Pek beyaz pek çelimsiz kaldım yanlarında.(s43)
- Bütün yıl köle gibi çalıştım, şimdi efendi olma sırası bende.(s.43)

Hiç Olmadığımız Kadar

İncelenen öyküde; “cezbetmek, rahatsız etmek”, “sahip olma hırsı, kaybetme korkusu” gibi sözcükler kendi aralarında zıt anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Beni bu evde cezbeden şey, bu yükseklik, bu manzara, bu sessizlik; yaşamın güçlüğüne dışarıda bırakan bu mesafe onu rahatsız etmişti.(s.51)
- Gençken sahip olma hırsı, şimdi elindekileri kaybetme korkusu.(s.51)

Ateş

İncelenen öyküde; “azarlamak, yeter artık demek; teskin etmek”, “bağıra bağıra ağlamak, sesi çıkmamak”, “ön, arkaya” gibi sözcükler kendi aralarında zıt anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Dayım ne azarlıyor ne yeter artık diyor ne de teskin etmeye çalışıyor. (s.58)
- Bağıra bağıra ağlamak istiyorum sesim çıkmıyor.(s.58)

- Gövdesi bir öne bir arkaya devriliyor.(s.58)

Miras

İncelenen öyküde; “var, yok” sözcükleri kendi zıt anlamı karşılayacak sözcükler şeklinde kullanılmıştır.

- Nasılsın, ne var ne yok anlat bakalım.(s.63)

Karar

İncelenen öyküde; “yalan, doğru” sözcükleri zıt anlamı karşılayacak sözcükler şeklinde kullanılmıştır.

- Ne kadarı yalan ne kadarı doğru bilmediğin, boşluklu, karanlık bir hikâye.(s.68)

Sanma ki Yaşıyorum

İncelenen öyküde; “bağırarak, susturmak”, “görmek, dönmek” gibi sözcükler kendi aralarında zıt anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Bağırmanın gerekti susturmak için.(s.72)
- “Peki, “dedim çaresizce, tam gidecekken geri döndü. (s.73)

Yılanlar ve Merdivenler

İncelenen öyküde; “kalkmak, yatmak”, “önce, sonra” gibi sözcükler kendi aralarında zıt anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Kalktılar sofradan. Yattılar.(s.77)
- Önce babaannesi, sonra o. (s.77)

Gerekçe

İncelenen öyküde; “gündüz, gece”, “toplamak, çıkarmak”, “aferin, azar işitmek” gibi sözcükler kendi aralarında zıt anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Gündüzü ayrı gecesi ayrı dert.(s.82)

- Topladım çıkardım. (s.83)
- Aferin beklerken azar işitmiş çocuk gibi. (s.84)

Yarın Mutlaka

İncelenen öyküde; “er, geç”, “gündüz, gece”, “tıkırtı, sessizlik” gibi sözcükler kendi aralarında zıt anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Ne boş çaba, diye homurdandı, er ya da geç düşeceksiniz işte. (s.87)
- Gündüzler kadar kıymetlidir geceler, birlikte mutfağı toplayıp ışığı söndürüyor(...).(s.88)
- Telaşlı tıkırtılar, koşuşturmalar, ardından gelen sessizlik. (s.88)

Bitti

İncelenen öyküde; “kaçmak, etrafı sarılmak” sözcükleri kendi aralarında zıt anlamı karşılayacak şekilde kullanılmıştır.

- Ben kaçıkça etrafımı sardı. (s.94)

2.1.2.1.1.2.2 Yakın Anlamli Sözcüklerin/İfadelerin Bir Arada Kullanımı

“Eş ya da yakın anlamli tekrarlar; aynı anlama gelen veya çok yakın anlamli iki ayrı sözcüğün meydana getirdiği tekrarlardır” (Ergin, 2004: 356-357).

Yakın ya da benzer anlamli göstergelerin değişik sözcükler kullanılarak yinelemesidir. Yakın anlamli sözcüklerin kullanımı aynı sözcüğün defalarca kullanımının önüne geçerek metnin anlatımını zenginleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu bölümde yakın anlamli sözcüklerin kullanımına yer vermekle yazarın sözcük dağarcığının genişliği amaçlanmıştır.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

İncelenen öyküde; “sabırlı değil, zamanı iple çekmek”, “karanlık, umutsuz, saplantılı”, “anlayışlı, sabırlı davranmak”, “azimli, pes etmemek” gibi sözcükler kendi aralarında yakın anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

Sabırlı değildi çocuğuna karşı, oğlanı anneannesinin evine götüreceği zamanı iple çeker, bunu saklama zahmetine girmezdi.(s.11)

- Hayatının en toy döneminde karanlık, umutsuz, saplantılı bir kavganın ortasında bulmuştu kendini.(s.12-13)
- Telefonla konuşurken anlayışlı, sabırlı davranmak çok daha kolay.(s.15)
- Ben yazmayınca mektupların arkası kesilir demiştim ama azimliymiş doğrusu, pes etmedi.(s.16)

Baraka

İncelenen öyküde; “suratı beş karış, sinirli sinirli”, “kaş göz etmek, işaret etmek”, “ağzından girip burnundan çıkmak, yumuşatmak” gibi sözcükler kendi aralarında yakın anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

Suratı beş karış, sinirli sinirli bir ileri bir geri yürüyüp duruyordu kaldırımında.(s.19)

- Kaş göz edip Arif’i işaret ederek lafı değiştirdi.(s.23)
- Ağzından girip burnundan çıkar, yine de yumuşatırım Emine Teyze’yi.(s.20)

Aporia

İncelenen öyküde; “onunla konuşamamak, ona erişememek; tek taraflı bir monoloğa dönüşmek” gibi sözcükler kendi aralarında yakın anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Onunla konuşamıyor, ona erişemiyordu, tek taraflı yorucu bir monoloğa dönmüştü ilişkileri.(s.28)

Kör Dövüşü

İncelenen öyküde; “saklamamak, bilmek”, “umulmadık, ihtimal dışı” gibi sözcükler kendi aralarında yakın anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Uyarmıştı adam, saklama demişti, bilsinler. (s.34)
- Bambaşka bir yaşamın içinde şimdi umulmadık, ihtimal dışı. (s.33)

Bağbozumu

İncelenen öyküde; “alevli bir tartışma; iğneleyen, aşağılayan, ima dolu, suçlayıcı, sert sözcükler”, “sorun yok, olmuş” gibi sözcükler kendi aralarında yakın anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Her konuşma alevli bir tartışmaya dönüşüyor, iğneleyen, aşağılayan, ima dolu, suçlayıcı, sert sözcükler uçuşuyordu havada. (s.38)
- Sorun yok gibi, dedi, olmuş.(s.39)

Bodrum Bodrum

İncelenen öyküde; “emir vermek, buyruk”, “sadede gelmek, lafı dolandırmamak”, “ayak altında dolanmamak, gözün gözükmemek”, “ilgi, alaka” gibi sözcükler kendi aralarında yakın anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- (...) şunu yap, bunu yap diye emir verip buyruklarıyla sinir etmez insanı.(s.41)
- Peki, dedim, sadede gelelim.(...) Lafı dolandırmadı.(s.41)
- Gelip ayak altında dolanmam. Babamın gözüne gözükmem.(s.42)
- Başımı omzuna yerleştiriyor, rahat mı böyle, bu ilgi, bu alâka neyin nesi demek geliyor içimden.(s.47)

Hiç Olmadığımız Kadar

İncelenen öyküde; “dalgın, düşünceli”, “memnun olmak, gülümsemek”, işe yaramaz, dışlanmış dışarıda bırakılmış (hissetmek)”, “fersiz, soluk, hasta gibi”, “dili çözülmek, (soruların ağzından) peş peşe dökülüvermesi”, “hareketsiz, tepkisiz, öylece”, “düşünmek, tasarlamak” gibi sözcükler kendi aralarında yakın anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Dalgın, düşünceli sigarasını içmeye devam etti.(s.47)
- Ağırlanmaktan bu hap kadar evle tanıştırmaktan memnun oldu, yüz ifadesi değişti, gülümsedi.(s.50)
- Kendimi işe yaramaz hissediyorum, dışlanmış, dışarıda bırakılmış...(s.51)
- Az önceki vamp halinden eser yok, yeşil gözleri fersiz, yüzü soluk, hasta gibi.(s.52)
- Kadehlerimizi doldururken dilim çözüldü, sorular peş peşe dökülüverdi ağzımdan. (s.54)
- Hareketsiz, tepkisiz bekledim öylece.(s.54)
- Belli ki önceden düşünülmüş, tasarlanmış şeyler değildi söyledikleri.(s.54)

Ateş

İncelenen öyküde; “feryat figan tepinmek, başını duvarlara vurmak”, “kudurmak, azmak” gibi sözcükler kendi aralarında yakın anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Aklını oynatmış gibi feryat figan tepiniyor içerde, başını duvarlara vuruyor. (s.58)
- Ne vakit kudurdu bu? Ne vakit azdı böyle? (s.58)

Miras

İncelenen öyküde; “çıkıp çıkıp gelmek, habersiz”, “göğsü sıkışmak, içi daralmak” gibi sözcükler kendi aralarında yakın anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Abinler çıkıp çıkıp geliyorlar habersiz.(s.62)
- Göğsüm sıkıştı onu izlerken.(...) terk edilmişlik havası hepten daralttı içimi.(s.63)

Karar

İncelenen öyküde; “katı yürekli, bencil, içinde merhamet olmamak”, “sıçramak, korkmak”, “işaret, küçük bir belirti” gibi sözcükler kendi aralarında yakın anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Nasıl böyle katı yürekli, bencil olabilirmişim, hiç mi merhamet yokmuş içimde, korkacak ne varmış, insanlık ölmüş mü? (s.68)
- Ne zaman karar verdi bir işaret, küçük bir belirti olmaz mı?(s.67)
- Omzuma dokunan bir elle sıçıyorum. Kadın da korkuyor.(s.70)

Sanma ki Yaşıyorum

İncelenen öyküde; “yetersiz, beceriksiz”, “uyanık tutmak, gayrete getirmek” gibi sözcükler kendi aralarında yakın anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Birbirlerini yetersiz, beceriksiz hissettirmeye can atanlarla dolu etrafım.(s.73)
- “Hadi hanımlar, az kaldı, toparlayalım şunları, paydos ediyoruz,” diye bağırarak elemanları uyanık tutmaya, gayrete getirmeye çalışıyordu. (s.73)

Yılanlar ve Merdivenler

İncelenen öyküde; “korkmak, kıpırdamamak, ödü kopmak”, “zorunda değil, mecbur değil”, “çaresiz, eli kolu bağlı hissetmek” gibi sözcükler kendi aralarında yakın anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Nefes almaktan korkarak, kıpırdamadan, yüreğinin atışları duyulacak diye ödü koparak. (s.78)
- Devam etmek zorunda değildi, istemediği hiçbir şeyi yapmaya mecbur değildi. (s.77)
- Çaresiz, eli kolu bağlı hissetmenin yükü kalkmıştı üzerinden. (s.77-78)

Gerekçe

İncelenen öyküde; “haddini bilmez, densiz”, “hemen, şimdi” gibi sözcükler kendi aralarında yakın anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Nerede haddini bilmez, densiz biri var beni bulur. (s.84)
- “Merakta kalma sen, hemen hallederim şimdi.” (s.84-84)

Yarın Mutlaka

İncelenen öyküde; “beklemek, oyalanmak”, “kıpırtısız, sakın” gibi sözcükler kendi aralarında yakın anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Niye bekliyordu ki, kararsız, korkak, oyalanacak mıydı böyle? (s.89)
- Bembeyaz geniş bir alın, donmuş çizgiler, kıpırtısız, sakın.(s.89)

Bitti

İncelenen öyküde; “çökmek, kötülemek, kemikleri ele gelmek”, “canı istemek, gönlü olmak”, “içi geçmek, dalıvermek”, “oyalanmak, kandırmak”, “denemek, gayret etmek, boğuşmak”, “tiksinmek, öğürmek”, “gibi sözcükler kendi aralarında yakın anlamı karşılayacak sözcükler/ifadeler şeklinde kullanılmıştır.

- Çökmüş zavallı, görmeyeli hepten kötülemiş, kemikleri ele geliyor. (s.92)

- Ancak canı isteyecek, gönlü olacak öyle.(s.93)
- O tuvaletten için geçmiş. Nasılsa dalıvermişim. (s.93)
- İlle oyalanma, ille kandırmaca.(s.94)
- Denedim, gayret ettim, boğuştum herkes gibi. (s.94)
- Tiksiniyordum her şeyden. Gebe kadınlar gibi öğürüp duruyorum nice dir. (s.94)

2.1.2.1.1.3 Üst Terim – Alt Terim İlişkili Sözcük Kullanımı

Anlatımın güçlendirilmesine katkı sağlayan bir diğer yineleme çeşidi ise üst terim – alt terim ilişkili sözcüklerin bir arada kullanımıdır.

Bu bölümde üst terim – alt terim ilişkili sözcüklere yer verilerek Ayşen Işık’ın öykülerinde konu bütünlüğünü sağlamadaki başarısını göstermek amaçlanmıştır.

Çünkü Yanlış Yerdedik

Aşağıdaki cümlelerde “sulu köfte” alt terimi “ev yemeği” üst terimiyle “banyo” sözcüğü “duş” sözcüğüyle yinelenmiştir.

- “Sulu köfte var, istersen hemen ısıtabilirim.”
- “Ev yemeğine öyle hasret kaldım ki, hayır diyemeyeceğim.”(s.14)
- “Önce banyoya girebilir miyim” diye sordu Cenk. Bir mahsuru yoksa duş almak istiyordu. (s.12)

Baraka

Aşağıdaki cümlelerde “bulutlanan gökyüzü”, “havaya” ve “yağacak” alt terimleri “yağmur” üst terimiyle, “ekran” alt terimi “telefon” üst terimiyle, “akşam” ve “saatler” alt terimleri “vakit” üst terimiyle yinelenmiştir.

- Bulutlanan gökyüzüne bakarak “Baksana şu havaya,” diye homurdandı. Kesin yağacak (...).

“Merak etme yağmur falan yok,” diye geçiştirdi Sevim. “Yatmadan önce özellikle baktım hava durumuna.” (s.20)

- Nefise arkadaşının elindeki telefonu kaptı. Parmağını ekranda kaydırırken gözleri ışıldıyordu. (s.21)
- Sıkıntıyla saatine baktı, akşama daha saatler vardı, vakit nasıl geçecekti böyle? (s.23)

Aporia

Aşağıdaki cümlelerde “sırtının”, “bacaklarının” alt terimi “gövdesini” üst terimiyle, “sesinin” alt terimi “kulakları” üst terimiyle yinelenmiştir.

- Oğlunun gövdesini gücü yettiğince döndürüp sırtının, bacaklarının altına minderleri yerleştirmeye çalıştı. Birini de başının altına koydu.(s.28)
- Kendi sesinin titreşimiyle uğuldadı kulakları.(s.28)

Kör Dövuşü

Aşağıdaki cümlelerde “çetin bir kış” alt terimi “mevsim” üst terimiyle, “yürek” alt terimi “beden” üst terimiyle yinelenmiştir.

- Acımasız, çetin bir kıştan farksızdı ilk evliliğı tek bir mevsimden ibaret, yirmisinden elli beşine ziyan olmuş bir hayat.(s.33)
- Bir ürperti yokladı bedenini.(...) Yüreğinin vuruşları, duvardaki saatin insafsız tiktaklarına karışırken uzanıp kavradı tüfeğini.(s.35)

Bağbozumu

Aşağıdaki cümlelerdeki “matkap” ve “uç” alt terimi “alet edevat” üst terimiyle yinelenmiştir.

- Yere çömeldi, alet edevatını toplarken konuşmaya devam ediyordu.(s.39)

İki dizinin üzerine çökmüş matkaba uç takarken hâlâ konuşuyordu adam.(s40)

Bodrum Bodrum

Aşağıdaki cümlede “defter” ve “kalem” alt terimleri “yazma” üst terimiyle yinelenmiştir.

- Yazma dürtüsü öyle güçlü, öyle alt edilmez bir şekilde sükun etmişti ki başımı defterden kaldıramıyorum. Kalemi bu haldeyken bırakmak, lanetlenmek demek.(s.41)

Hiç Olmadığımız Kadar

Aşağıdaki cümlelerde “paraya” ve “salata” alt terimleri “bankaya” ve “yemekleri” üst terimleriyle yinelenmiştir.

- Peşin paraya almadım herhalde. Kaç sene bankaya çalışacağım, haberin var mı? (s.50)
- Buzdolabından yemekleri çıkarıp ısıttım. Salata yaptım çabucak.(s.52)

Ateş

Aşağıdaki cümlelerde “duman”, “çamlık” ve “taban” alt terimleri “ateş”, “ağaçlık” ve “ayak” üst terimleriyle yinelenmiştir.

- Kendimi yüzükoyun toprağa bırakmış ateşe bakıyorum, kara kara yükselen dumana.(s.59)
- Çamlığı geçince direksiyonu sağa kırıyor. Ağaçlıkların altında, düzlük bir alanda durduruyor motoru.(s.57)
- Tarlanın kıyısına sürüklerken tabanları ak, koca ayakları çıkıyor battaniyenin ucundan. (s.58)

Miras

Aşağıdaki cümlede “örümcek” alt terimi “ağ” üst terimleriyle yinelenmiştir.

- Örümcek ölmüş ağ bozulmuş.(s.64)

Karar

Aşağıdaki örnekte öyküde “saksi” ve “sardunya” alt terimi “çiçek” üst terimiyle yinelenmiştir.

- Sakslardan biri devrilmiş, sardunyanın kökü dışarıda. Topuğumun altında ezivermek istiyorum kıpkırmızı açmış çiçekleri. (s.67)

Sanma ki Yaşıyorum

Aşağıdaki örnekte “mezura” alt terimi “ölçü” üst terimiyle, “şarkı” alt terimi “radyo” üst terimiyle yinelenerek kullanılmıştır.

- Elime bir mezura alıp ölçü kontrolü yapan kızların yanına geçtim. (s.72)
- Odama doğru yürürken radyoda şen şakrak çınlayan bir kadın sesi, yeni bir şarkıyı anons ediyordu. (s.75)

Yılanlar ve Merdivenler

Aşağıdaki cümlelerde “tabaklardaki artıklar”, “yemek kokusu”, “tencere”, “mercimek”, alt terimleri “sofra” üst terimiyle “zar” ve “piyon” alt terimi “oyun” üst terimiyle yinelenmiştir.

- Sofra bıraktığı gibi ortadaydı. Tabaklardaki artıklar kurumuş, etrafı berbat bir yemek kokusu sarmıştı. Tencerede kalan mercimeğin kapkatı (...). (s.79)
- Beş gelse bitecekti oyun. (...)Saplantılı bir arzuyla piyonu orada, bitiş karesinde görmeyi istiyordu. Zarı masanın üstüne bıraktı. (s.77)

Gerekçe

Aşağıdaki cümlelerde “ilaç” ve “süpürge” alt terimleri “reçete” ve “temizlik” üst terimleriyle yinelenmiştir.

- Gözlüğümü taktım, ilaçların reçetelerini falan okudum.(s.82)
- Zeliha, dedim, saat on bir oldu, temizliğe başlayamadın daha. Süpürgeyi çalıştır bir an önce. (s.82)

Yarın Mutlaka

Aşağıdaki örnekte “nota” alt terimi “müzik” üst terimi ile yinelenmiştir.

- (...) Mezzo izleyip odaya yayılan notaları takip ediyorlardı. Buluşan bakışlarında müziğin ritmiyle (...). (s.89)

Bitti

Aşağıdaki cümlede “dua” ve alt terimi “namaz” üst terimiyle yinelenmiştir.

- Sabah namazından sonraydı, hazır oğlanlar uyurken dua okuyayım, dedim. (s.92)

2.1.2.1.1.4 Genel Kavramlar Kullanma

Metindeki sözcüklerin anlamsal olarak genelden özele doğru sıralanmasıyla oluşturulur. Bir sözcük anlamsal olarak birden fazla türdeki varlık ya da kavramı karşılıyorsa genel anlam, yalnızca bir tek türdeki varlık ve kavramı karşılıyorsa özel anlam olarak ifade edilir. Bu şekilde oluşturulan yinelemeler metnin izleksel yapısını güçlendirerek bir bütün olarak algılanmasına hizmet eder.

İncelenen bölümdeki yazarın öykülerindeki bütünlük dengesini genel kavramlarla zengin yapılara dönüştürmesi örnek cümleler aracılığıyla açıklanmıştır.

Çünkü Yanlış Yerdedik

Aşağıdaki cümlede “dokumacılık” ve “program” sözcükleri “belgesel” sözcüğü ile genelleştirilerek yinelenmiştir.

- Bir belgesel çekiyoruz dokumacılıkla ilgili, program öyle sıkıştı ki ancak son gün kaçabildim.(s.18)

Baraka

Aşağıdaki cümlelerde “gerizekalı” sözcükleri “Sevim” özel adının, “herifler” sözcüğü “Sedat” ve “Arif” özel adlarının genelleştirilmiş biçimiyle yinelenmiştir.

- Sedat kafa çocuktur. Arif’i tanımıyorum ama eminim o da öyledir. (s.21)

- Kımıldamıyordu Sevim(...).

“Aç gözlerini! Gerizekalı. Aç gözlerini.”(s.25)

Aporia

Aşağıdaki cümlede “gerizekalı” sözcüğü öyküde “Tunç” ve “oğul” kelimelerini kapsayacak şekilde kullanılmıştır.

- Gerizekalı, diye söylendi(...).(s.29)

Kör Dövüşü

Aşağıdaki cümlelerde “yüreğinin vuruşları” ad öbeği “ürperti” sözcüğü ile genelleştirilmiştir.

- Bir ürperdi yokladı bedenini.(...) Yüreğinin vuruşları, duvardaki saatin insafsız tiktaklarına karışırken uzanıp kavradı tüfeğini.(s.35)

Bağbozumu

İncelenen öyküde genel kavram kullanımıyla ilgili örnek bulunamamıştır.

Bodrum Bodrum

Aşağıdaki cümlelerde “deniz” sözcüğü “su” sözcüğü ile genelleştirilmiştir.

- Gırgır şamata denize koştu çocuklar. Sarsak adımlarla gittim peşlerinden. Suya daldım, kollarım tutmuyordu. (s.45)

Hiç Olmadığımız Kadar

Aşağıdaki cümlelerde “yemek, salata ve peynir tabağı”, “şarap” sözcükleri “sofra” sözcüğü ile, “anne” ve “babaanne” sözcükleri “iki kadın” sözcüğü ile, “abla” sözcüğü “misafir” sözcüğü ile genelleştirilmiştir.

- Beş dakikaya hazır olur sofras. (...) Buzdolabından yemekleri çıkarıp ısıttım. Salata yaptım çabucak. Peynir tabağını hazırlayıp bir de şarap açtım. (s.52)
- “Abla,” dedim. Bu sen misin?”

- Ne de olsa ilk misafirimsin. (s.52)
- Ne de olsa birbirine düşman iki kadının çekişme nesnesiyiz biz. Annem niye beni seçmiş, o neden babaanneme kalmış(...). (s.53)

Ateş

Aşağıdaki cümlelerde “ölü” sözcüğü “ceset” sözcüğüyle genelleştirilmiştir.

- Battaniyeye sarılı cesedi kamyonetin arkasında. (...) Ölüsü meydanda daha. (s.57-58)

Miras

Aşağıdaki cümlelerde “hala” ve “enişte” sözcükleri “insan” sözcüğü ile genelleştirilmiştir.

- İnsan bu kadar mı yüzsüz olur, bu kadar mı düşünür kendini? (...) eniştem beyaz kanepeme uzanmış, ayakları koltuğun kolçağında. (...) halam çoktan kolları sıvamış sanırsın ev sahibi.(s.62)

Karar

Aşağıdaki cümlelerde “ölü” sözcüğü “ceset” sözcüğü ile, “anne” sözcüğü “insan” sözcüğü ile genelleştirilmiştir.

- Parçalanmış kafası, kırıklar içindeki gövdesi ceset torbasında şimdi. (...) Öldü Gülistan. (s.67)
- (...) elâlem iyisi annem, kendinden hoşnut, nasıl da çırpınıyor. (...)İnsan hiç mi bilmez kendini? (s.69)

Sanma ki Yaşıyorum

Aşağıdaki cümlelerde “t-shirt” sözcüğü “mal” sözcüğüyle genelleştirilmiştir.

- Işığın altında, bir kasa t-shirtü hızlı hızlı gözden geçirdim. (...) Yakalanırsak bütün mal elimizde patlar. (s.74)

Yılanlar ve Merdivenler

Aşağıdaki cümlelerde “babaanne” sözcüğü, “kadın” sözcüğü ile genelleştirilmiştir.

- Önce babaannesinin odasına girdi.(...)Yorganı tiksinererek ucundan tutup kadının başına kadar çekti.(s.79)

Gerekçe

Aşağıdaki cümlelerde “evin kredisi” ve “faturalar” sözcükleri “masraf” sözcüğü ile genelleştirilmiştir.

- Evin kredisi, faturalar elime bir şey kalmıyor gene.(...) Bir kuru emekli maaşıyla bunca masrafın altından nasıl kalkacağım diye düşünürken bir de bunun aylığı çıktı başıma. (s.83)

Yarın Mutlaka

Aşağıdaki cümlelerde, “aldatıcı beyazlık” söz öbeği “kar” sözcüğü ile, “Melek” sözcüğü “kadın” sözcüğü ile, “can dostu” ve “koca yürekli adam” söz öbekleri “Sinan” özel adı ile genelleştirilmiştir.

- Kar durmuş. (...) şu saatte nasıl ihtiyaç duyuyordu yaşamı yanılısamaya dönüştüren aldatıcı beyazlığa. (s.87)
- Hareketsiz yatan kadının yüzüne vurdu ışık. (...) Melek'im, diye fısıldadı, canım. (s.89)
- Hani Sinan'ı hatırlayacaktın, diye söylendi. O koca yürekli adam beklemiş miydi, hem de en zorunu seçmişti can dostu. (s.89)

Bitti

Aşağıdaki cümlelerde “Çiçek” özel adı ve “kız” sözcüğü “çocuk” sözcüğü ile genelleştirilmiştir.

- Boylanmış Çiçek. Kocaman kız olmuş. (...) Çocuk meşgaledir. (s.93)

2.1.2.1.1.5 Kısmi Yinelemeler

Metin içinde aynı sözcüğün, farklı sözcük türüyle oluşturularak yinelenmesidir. Kısmi yinelemelerin kullanımıyla metindeki tekdüzelik kırılarak metnin bütünlüğünün sağlanması amaçlanmıştır.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Aşağıdaki cümlelerde “haberdarım” ve “haberim var” sözcükleri metinde kısmi olarak yinelenmiştir.

- Sizle ilgili her şeyden haberdarım(...). Okan’dan okulu bitirip Kanada’ya yerleştiğinden bile haberim var.(s.16)

Baraka

Aşağıdaki cümlelerde “baktı”, “bakışları” ve “baktıkça” sözcükleri metinde kısmi olarak yinelenmiştir.

- Sıkıntıyla saatine baktı(...)(s.23)
- Bakışları tuhaftı, ona baktıkça sonsuza dek çıkamayacağı bir çemberin içine çekildiğini hissediyordu.(s.25)

Aporia

Aşağıdaki cümlelerde “söyledim” ve “söylendi” sözcükleri metinde kısmi olarak yinelenmiştir.

- Kaç defa söyledim eve getirme şunları diye.(s.28)
- İyi ki duvarlar yüksek, diye söylendi iyi ki bir gören yok şu halimizi.(s.27)

Kör Dövüşü

Aşağıdaki cümlelerde ilk örnekte; “alıştın” ve “alışık sözcükleri”, ikinci örnekte; “anlatmak”, “anlayış” ve “anlaşılmak” sözcükleri, üçüncü cümlede; “evlendiğini” ve “evliliği” sözcükleri metin içinde kısmi olarak yinelenmiştir.

- Günleri saymayı bıraktın mı alıştın demektir,(...).
- Alışık olmadığı bir şey bu(...).(s.33)
- Anlatmak istiyordu, hislerini paylaşmak, anlayış umuyordu içten içe.(s.34)
- Anlaşılmak ne zor diye inledi.(s.34)
- Babam öğrenmiş evlendiğini, kıyameti koparıyor.(s.33)
- Acımasız, çetin bir kıştan farksız ilk evliliği (...).(s.34)

Bağbozumu

Aşağıdaki cümlelerde; “boş” ve “boşlukta” sözcükleri, “evi”, “evlenmeden”, “evlilikleri” sözcükleri, “iş” ve “işçilik” sözcükleri, “kül”, “küllük” ve “kül tablası” sözcükleri metinde kısmi olarak yinelenmiştir.

- Ayağının dibindeki boş kolilere bir tekme savurdu(...) (s.37)
- Balkonlardan sarkan halılara baktı, boşlukta sallanan çamaşırlara. (s.37)
- Suratı kararmış, ağlamaklı olmuştu evi dolaşırken. (s.38)
- En başında, daha evlenmeden, maaşım düşük, bıktım(...) (s.38)
- (...) üç ayda bu noktaya gelir miydi evlilikleri? (s.38)
- “İşi bitti dolabın.” (s.39)
- İşçilik iyi. (s.39)
- Avucunun içine biriktirdiği külleri gösterip küllük istedi. (s.39)
- Lambayı yakıp masanın üzerindeki kül tablasını verdi adama. (s.39)

Bodrum Bodrum

Aşağıdaki cümlede “ev” ve “evlikten” sözcükleri metinde kısmi olarak yinelenmiştir.

- Ev evlikten çıktı, ganyan bayiine döndü mübarek.(s.42)

Hiç Olmadığımız Kadar

Aşağıdaki cümlede “sessizliğinden” ve “sesle” sözcükleri kısmi olarak yinelenmiştir.

- Sessizliğinden sıkıldığını belli ederek boş kadehini gösterdi. (s.54)
- “Ne yapmaya çalışıyorsun,” diye bağırdı öfkeden titreyen bir sesle. (s.54)

Ateş

Aşağıdaki cümlelerde “bomboşmuş” ve “boşluk” sözcükleri kısmi olarak yinelenmiştir.

- (...) bomboşmuş gibi kullanıyor kamyoneti.(s.57)
- Dipsiz bir boşluk.(s.58)

Miras

Aşağıdaki cümlelerde “ses” ve “sessiz”, “anlat” ve “anlamaya”, “hassasiyet” ve “hassas” sözcükleri metinde kısmi olarak yinelenmiştir.

- “N’apacaksın be yavrum,” dedi sesi titreyerek. (62)
- Ayıp olmasın deyip sessiz kalarak zayıflık etmişim belli ki. (s.64)
- “Gel hadi, geç karşıma da anlat bakayım ne var aklında.” (s.65)
- “Anlamaya niyetin yok senin.” (s.65)
- Neyin hassasiyeti bu? (s.65)
- “Bu kadar hassas olmaya gerek yok.” (s.65)

Karar

Aşağıdaki cümlelerde “ölü”, “öldü” ve “ölüm” sözcükleri metinde kısmi olarak yinelenmiştir.

- Öldü Gülistan. (s.67)
- Öylece, sakın sakın otururken kendi ölümünü kurabilir mi insan? (s.67)
- Evi ölü evi şimdi. (s.68)

Sanma ki Yaşıyorum

Aşağıdaki öyküde “makine” ve “makineci” sözcükleri metinde kısmi olarak yinelenmiştir.

- Makinelerin arasından çıkıp sessiz bir köşe bulmaya çalışırken bir saniye durmaksızın verip veriştiriyordu. (s.72)
- Birkaç makineci dışında herkes ayaktaydı. (s.73)

Yılanlar ve Merdivenler

Aşağıdaki cümlelerde; “düşünmemek”, “düşünce”, “korkudan”, “korkmasına”, “sessizlik”, “sesler”, “bekledi”, “bekleyiş” sözcükleri metinlerde kısmi olarak yinelenmiştir.

- Bekledi. Başka türlü bir bekleyiş bu, ânın içinde kendi iradesinin tohumları saklı. (s.77)
- Bir şey düşünmemek için, aklına üşüşenlerin kısılcısından kurtulmak için hep zar atıp duruyor. (s.78)
- İki düşünceyi uç uca ekleyemiyor korkudan. (s.78)
- Ondan korkmasına gerek kalmadığı halde (...) (s.79)
- Sessizlikte büyüyen, insanı çaresiz bırakan, kulakları göz eden sesler. (s.79)

Gerekçe

Aşağıdaki cümlelerde “para” ve “paracı”, “bağrı” ve “bağrınmak”, “aptallaştı” ve “aptallık” sözcükleri metinde kısmi olarak yinelenmiştir.

- Parayı saydım. (...) Söylemeye kalksam amma paracı oldun anne diye heyheylenirler hemen. (s.83)
- Kapıya varamadan bir bağrı koptu. (s.84)
- Duyuyor musun, bak hâlâ bağrınıyor. (s.84)

- Dışarıdaki çıldırdıkça, ben söylendikçe büsbütün aptallaştı. (...) aptallık etme, dedim kendime, fırsat bu fırsat, kurtul şundan. (s.84)

Yarın Mutlaka

Aşağıdaki cümlelerde “bakışlarla” ve “bakındı” sözcükleri metinde kısmi olarak yinelenmiştir.

- Yadırgayan bakışlarla bakındı sağa sola. (s.87)

Bitti

Aşağıdaki cümlelerde; “tuhaf” ve “tuhaflık”, “yazılı”, “yazı”, “yazmıyordu” sözcükleri kısmi olarak yinelenmiştir.

- Bir tuhafılık vardı halinde. Gerçi hep tuhaftır, ama bu defa bir başkaydı hali. (s.92)
- Yarın yazılım var benim. (s.92)
- Ne tarih ne bir yazı, adım dahi yazmıyordu taşta, hiç var olmamışım gibi. (s.94)

2.1.2.1.2 Eşdizimsel Örüntüleme

“Eşdizimlilik aynı bağlamda kullanılarak ilişkilendirilen kelimelerin meydana getirdiği bağlantıları içerir. Yazar metnini oluştururken gerçekliği etkin bir biçimde yansıtip belli açıdan sunabilmek için eşdizimsel örüntüleme tekniğinden yararlanabilmektedir. Çünkü dil kullanımı, toplumsal anlamlar arasından oluşturulan ve düzenlilik gösteren seçimlerden oluşmaktadır” (Yağcıoğlu, 1999: 56).

“Ortak bir göndergeye sahip veya kavram alanını paylaşan ya da ortak bir kavram alanından pay alan sözcüklerin aynı bağlamda bir arada kullanılmasıyla eşdizimsel örüntüleme oluşturulur” (Uzun, 1995: 64; Dilidüzgün, 2008:78).

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Çünkü Yanlış Yerdeydik adlı öyküde yer alan ve birbirleriyle ilişkili sözcüklerin eşdizimsel örüntüleme yoluyla bir arada kullanıldığı sözcükler şunlardır:

- Kadın Terimi etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: Yemek ısıtmak, çay koymak, ihanete uğramak, suçlanmayı beklemek, yüklenmek, tedirgin olmak.
- Erkek Çocuk ve Baba Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: Baş belası, kavga, bakış, ısrar, vurgu, yapay ton, inatçılık, hayal kırıklığı, nefret.
- İhanet Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: afallamak, ne diyeceğini bilememek, yutkunmak, küçük düşmek.

Baraka

Baraka adlı öyküde yer alan ve birbirleriyle ilişkili sözcüklerin eşdizimsel örüntüleme yoluyla bir arada kullanıldığı sözcükler şunlardır:

- Deniz motifi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: kumsal, sahil, sazlık.
- Tecavüz Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: bağırma, beyaz çıplak bir sırt, üzerine abanmak, geniş terli bir sırt, yatağa çivilenmek, karşı koymak, kâğıt gibi ten, ayak bileklerine dek sıyrılmış külot.
- Paniklemek Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: yabani bir güç, üstüne atılmak, tüm gücüyle devirmek, itmek, tepesine indirmek, şuursuzca vurmak, korkuyla fırlamak.
- Ev Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: oda, kapı, kilit, pencere, güneşlik, cam, şap zemin, eşyalar, perde.

Aporia

Aporia adlı öyküde yer alan ve birbirleriyle ilişkili sözcüklerin eşdizimsel örüntüleme yoluyla bir arada kullanıldığı sözcükler şunlardır:

- Yabancılaşma Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: konuşamıyor, erişemiyor, tek taraflı yorucu bir monotonluk.

- Tahakküm Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen İfadeler:

- İnsanda kaçma isteği uyandıran bir kadın.(s.30)

(Cümlesinde Cenk'in annesi hakkındaki düşüncesi ifade edilmiştir.)

- Kim zavallıymış göreceksin şimdi(...)(s.31)

(Cümlesinde Cenk'in annesi hakkındaki düşünceleri karşısında annenin gösterdiği tepki ifade edilmiştir.)

- Oğlunun tüm kartlarını iptal etmişti bile.(s.31)

(Cümlesinde de Cenk'in annesi hakkındaki düşünceleri karşısında annenin gösterdiği tepki ifade edilmiştir.)

- Öfke Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: ayağa fırlamak, kışını yırtmak, parça parça etmek, zapt etmek, fırlatmak, hırsını alamamak.

Kör Dövüşü

Kör Dövüşü adlı öyküde yer alan ve birbirleriyle ilişkili sözcüklerin eşdizimsel örüntüleme yoluyla bir arada kullanıldığı sözcükler şunlardır:

- Sitem Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen İfadeler: Gücenik, “kabullenemediğiniz ne?”, “görmediniz mi?”, “umursadınız mı?”.
- Çevrenin Söylemlerini Gözeten Aile Bireylerinin Tutum ve Davranışları Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen İfadeler: kıyameti koparmak, öfke, boğazına sarılmak, “delirdin mi?”, “bizi rezil mi edeceksiz?”, “aklını mı kaçırdın?”, iş açmak.

- Kaygı Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen sözcükler: Zarar vermeye çalışmak, hiç âdeti olmadığı halde kapıyı kilitlemek, ürperti yoklamak, korku peyda olmak.

Bağbozumu

Bağbozumu adlı öyküde yer alan ve birbirleriyle ilişkili sözcüklerin eşdizimsel örüntüleme yoluyla bir arada kullanıldığı sözcükler şunlardır:

- Ev Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: oturmak, rutubet kokusu, duvar, parke, banyo, karo, apartman, taşınmak, salon, balkon.
- Kavgı Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Kelimeler: tartışma, iğneleyen, aşağılayıcı, ima dolu, suçlayıcı, sert sözcükler, oyuna getirmek, kandırmak.
- Hayal Kırıklığı Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: memnuniyetsizlik, suratı kararmak, ağlamaklı olmak, iflah olmamak, gözlerinden yaş boşanmak.

Bodrum Bodrum

“Bodrum Bodrum” adlı öyküde yer alan ve birbirleriyle ilişkili sözcüklerin eşdizimsel örüntüleme yoluyla bir arada kullanıldığı sözcükler şunlardır:

- Deniz motifi etrafında eşdizimsel örüntülenen kelimeler: koy, dalga, balık, yüzmek, şezlong, kum, kulaç, plaj, dalga.

Hiç Olmadığımız Kadar

Hiç Olmadığımız Kadar adlı öyküde yer alan ve birbirleriyle ilişkili sözcüklerin eşdizimsel örüntüleme yoluyla bir arada kullanıldığı sözcükler şunlardır:

- Kürtaj Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: hamile, menopoz, beraberlik, başı belada olmak.

- Dışlanmışlık Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: işe yaramaz hissetmek, dışarıda bırakılmışlık.
- Umursamazlık Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: çekinmemek, birilerini düşünmemek, kendi için bir şeyler yaşamak, anın tadını çıkarmak.
- Tereddüt Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen sözcükler: karar vermemek, bilmemek.

Ateş

Ateş adlı öyküde yer alan ve birbirleriyle ilişkili sözcüklerin eşdizimsel örüntüleme yoluyla bir arada kullanıldığı sözcükler şunlardır:

- Ölüm Motifi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: ceset, mezar, ölü, toprak.
- Dağ Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: sapak, tepe, toprak, yol, çamlık, dağ başı, kayalık, dar, taşlı.
- Beddua Terimi Etrafında Eşdizimsel Örüntülenen İfadeler:
 - Yakın! Cayır cayır yansın iblis. Ateşte kavrulsun eti. (s.58)
- Öfke Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: sövmek, tekmelemek, bağırarak, başını taşla ezmek.
- Çaresizlik Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: Feryat figan tepinmek, başını duvarlara vurmak.

Miras

Miras adlı öyküde yer alan ve birbirleriyle ilişkili sözcüklerin eşdizimsel örüntüleme yoluyla bir arada kullanıldığı sözcükler şunlardır:

- Ev Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: apartman, merdiven, asansör, kapı, balkon, mutfak, koltuk, kanep, fırın, çaydanlık, sandalye, tezgâh, dolap, tepsi.
- Sıkıntı Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: Göğsü sıkışmak, kaçmak, başından defetmek, kara kara düşünmek, iç burkan sessizlik, kapalı panjurlar, terk edilmişlik havası, içi daralmak.
- Israr Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen sözcükler: Başka çare bırakmamak, kalk, üstüne gelmek, yine, yapmamak, rica etmek, biran önce satılmak, baskı yapmak.
- Akraba Motifi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Kelimeler: hala, abinler, enişte, anne, baba.

Karar

Karar adlı öyküde yer alan ve birbirleriyle ilişkili sözcüklerin eşdizimsel örüntüleme yoluyla bir arada kullanıldığı sözcükler:

- Acımak Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: insanlık, merhamet, yazık.
- Ölüm Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: kan, ceset torbası, parçalanmış kafa, kırıklar içinde gövde.
- Tedirginlik Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen İfadeler:
 - (...) tanımadığın, etmediğin birini nasıl sokarsın evine...(s.68)
 - Sonu nelere varabilir, düşünmüyor musun hiç? (s.68)
 - Şşşt, diye telaşla fırladı ayağa. Sessiz ol duyacak.(s.69)
 - Ev Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler:
Apartman, kapı, pencere, saksı, balkon, mutfak

Sanma ki Yaşıyorum

Sanma ki Yaşıyorum adlı öyküde yer alan ve birbirleriyle ilişkili sözcüklerin eşdizimsel örüntüleme yoluyla bir arada kullanıldığı sözcükler:

- Tedirginlik Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler:
aman, kaygı, ödü kopmak,
- Canına tak etmiş bir koca, sikerim böyle işi deyip kapıya dayansa, biri cinnet geçirip gırtlığıma çökse, daha da kötüsü sevkiyat bitmeden gitmeye kalkışsalar, ne yaparım hiçbir fikrim yok. (s.71-72)
- Öfke Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen İfadeler: parlamak, verip veriştirmek, bağırarak, eli ayağı titremek, yeter,
 - Anlamıyor musun? (s.72)
 - Yetmedi mi? (s.72)
- Sitem Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen İfadeler:
- İnsanlar niye böyle diye söyleniyordum. Hayat yeterince zor değilmiş gibi daha da zorlaştırmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyorlar. (...). Eleştirmedeği laf sokmadığı tek bir gün yok. Neden? Nasıl bir zevk bu? (s.73)

Yılanlar ve Merdivenler

Yılanlar ve Merdivenler adlı öyküde yer alan ve birbirleriyle ilişkili sözcüklerin eşdizimsel örüntüleme yoluyla bir arada kullanıldığı sözcükler:

- İğrenmek Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler:
berbat, içini bulandırmak, tiksiniyor, tiksindiği.
- Korkmak Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler:
açılıveriyor gözleri, korkarak, ödü koparak, kıpırdamadan, yüreğinin atışları, tedirginlik.

- Oyun Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: zar, üç küçük siyah nokta, beş, kenarları aşınmış, rengi solmuş karton, piyon, sarı piyon
- Tecavüz Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: Her gece, ne zaman bitecek, katlanılmaz sesler, kemerini çözüyor, pantolonunu indiriyor, sıyrıyor donunu, iğrenç bacakları.

Gerekçe

Gerekçe adlı öyküde yer alan ve birbirleriyle ilişkili sözcüklerin eşdizimsel örüntüleme yoluyla bir arada kullanıldığı sözcükler:

- Para Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: zarf, bin beş yüz, dört bin beş yüz lira, hesap makinesi, kredi, faturalar, iş, emekli maaşı, masraf, paracı.
- Çaresizlik Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: bıraksalar, göz korkutmak, başına iş almak, anlatamamak, sıkıntı,
- Kaygı Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: dert, şüphe, altından nasıl kalkacağım, ürkütücü,
- Şaşkınlık Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: eyvahlar, donup kalmak, aptallaştı, aman yarabbi, afallamak.
- Öfke Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: kan beynine sıçramak, asabını bozmak, bağrıış, bağrınmak, sinir, hınç, kapıya dayanmak, tehditler, hakaretler.

Yarın Mutlaka

Yarın Mutlaka adlı öyküde yer alan ve birbirleriyle ilişkili sözcüklerin eşdizimsel örüntüleme yoluyla bir arada kullanıldığı sözcükler:

- Cinsellik Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: kasık, sancı, erkeklik, okşamak, kaskatı beden.
- Güçsüzlük Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: zar zor toparlanmak, zar zor doğrulmak, aciz, korkak, yorgun, yenilmiş.

Bitti

Bitti adlı öyküde yer alan ve birbirleriyle ilişkili sözcüklerin eşdizimsel örüntüleme yoluyla bir arada kullanıldığı sözcükler:

- Direnç Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: denemek, boğuşmak, gayret etmek, koşturmak, çabalamak.
- Sıkıntı Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: anlatamadıklarım, kederim, acı bir sızı, katı, kaskatı, karanlık, ürpermek.
- Çaresizlik Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: elinden bir şey gelmemek, ah etmek, ilenmek, acizlik, umutsuzluk, anlaşılmamak, kıymeti olmamak.
- Ölüm Terimi Etrafında İlişkilendirilerek Örüntülenen Sözcükler: vakit tamam, bitti, mezar, var olmamış.

2.1.2.2 Dil Bilgisel Bağlılık

Dil bilgisel bağlılık metin içinde yer alan öbekler ve tümceler arasındaki dil bilgisel bağlantılarla oluşturulur. Dil bilgisel bağlılık, gönderim, eksilteli yapı, değiştirim ve bağıntı ögeleri olmak üzere dört başlıkta incelenmektedir (Öztürk, 2018: 1141).

2.1.2.2.1 Gönderim

Dil bilgisel bağlılık başlığı altında incelenen gönderim ögesi metinlerde yer alan kelime, cümle ve paragraflar arasındaki bağlantıyı oluşturan dil bilgisel araçlardır.

“Gönderim ögesinin anlamsal yorumunun yapılabileceği gönderimde bulunulan birim, metnin içinde bulunuyorsa iç gönderim, metnin dışındaki bir dünyada bulunuyorsa dış gönderim olarak isimlendirilir. Ayrıca iç gönderimi oluşturan gönderim ögeleri gerek gönderimde bulunulan isim gerekse de isim öbeklerinin metin içinde birbirlerine göre dizilimleri artgönderim ve öngönderim olmak üzere iki çeşit gönderimin oluşmasına yol açar” (Dilidüzgün, 2008: 58, 60).

“Bir metinde yer alan gönderim ögeleri genellikle boş adılar, kişi adıları, iyelik ekleri, belirtme durumu eki, gösterme sıfatları, gösterme adıları, dönüşlülük adıları, kişi ekleri olarak sıralanırlar” (Aydın: 2012, 387).

2.1.2.2.1.1 Dış Gönderim

“Gönderim ögesinin, araçsal olarak işaret ettiği varlık metin dışında ise buna dış gönderim denir. Dış gönderim metnin oluşturulmasına katkı sağlasa da metnin içindeki anlamsal yapılar arasında herhangi bir ilişki kurmaz” (Günay,2013:77-79).

Bu bölümde Baraka, Aporia, Kör Dövüşü, Gerekçe, Yarın Mutlaka ve Bitti öykülerinde dış gönderim ögelerine rastlanılmıştır.

Baraka

Aşağıda verilen cümlede metin içinde bulunan diğer birimlerle anlamsal açıdan bir bağ kurulmasa da okurun öykü karakterinin “*Hı*” seslenmesiyle metne dahil edilmesi sağlanmıştır.

- Söyle de yakın bir yere gidelim. *Hı*? (s.20)

Aporia

Soru sorma yöntemiyle okurun dikkati çekilerek metne dahil edilmesi sağlanmıştır.

- (...) ambulans *mı* çağırsa, kendi haline bırakıp ayılmasını *mı* beklese?(s.27)
- *Daha ne* yapsaydı?(s.29)

Kör Dövüşü

Soru sorma yöntemiyle okurun dikkati çekilerek metne dahil edilmesi sağlanmıştır.

- Rahminde can bulan eller, düşmanı olup boğazına *mi* sarılacak yani? (s.33)
- *Bu kadar mı* kısa huzurun ömrü? (s.34)

Gerekçe

Aşağıda yer alan cümlelerdeki “şu” , “bu” kelimeleriyle oluşturulmuş gönderimler metindeki kahramanların (dış gönderimin yazılı metinlerde karşılık bulduğu) diyalog ve monolog biçimindeki ifadelerinden meydana gelerek oluşturulmuştur.

- Altmış yaşında çektiğim *şu sıkıntıya* bak. Bırak iyileşmeyi daha da yamulacağım *bu gidişle*. (s.82)
- Söyle çeksin *şu* halıyı.(s.83)
- “*Hah, işte bu,*” diyerek eğilip sokağa baktı. (s.84)

Yarın Mutlaka

Aşağıdaki cümlede yazar kahramanın iç monolog belirten cümlesindeki “bu” sözcüğüyle dış gönderimde bulunmuştur.

- Kurulu oyuncak gibi, hep bu saatlerde bir ağlama tutturuyordu (...). (s.88)

Bitti

Aşağıdaki cümlede yazar kahramanların iç monolog belirten cümlelerindeki “şöyle” ve “şu” sözcükleriyle dış gönderimde bulunmuştur.

- Şöyle bi güm güm etti kalbim. (s.92)
- Alışamadım *şu* üzerime sinmiş tuhaf kokuya. (s.94)

2.1.2.2.1.2 İç Gönderim

Bir metinde gönderim ögesi tarafından işaret edilen kavram metnin içinde yer alarak okuru metne yönlendiriyorsa iç gönderim sağlamaktadır. Metinde iç gönderimi sağlayan gönderim ögelerinin (boş adılar, kişi adıları, iyelik ekleri, belirtme durum ekleri, gösterme sıfatları, gösterme adıları, dönüşlülük adıları, kişi ekleri) konumları ön gönderim ve art gönderim olmak üzere iki türlü gönderim meydana getirir.

Bu bölümde öykülerde yer verilen iç gönderim ögelerinin örneklendirilmesiyle Ayşen Işık'ın kelime tekrarlarından kaçınarak öykülerin anlaşılabilirliğini kolaylaştırdığı açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

2.1.2.2.1.2.1 Ön Gönderim

“Gönderim ögesinin, kendisine gönderimde bulunan ögeden önce geldiği, yani gönderimin metinde ileriye doğru bir ilişki meydana getirdiği gönderim türüdür”(Aydın: 2012, 386). Böylelikle bu gönderim türüyle bilinenden bilinmeyene doğru atıfta bulunularak sözcüğe gönderimde bulunulur.

Metinde ön gönderim ögesi art gönderim ögesine oranla daha az kullanılır. Böylelikle yazar metnindeki odaklanmayı artırarak belli bir duruma ya da nesneye odaklanma sağlayabilir.

Bu bölümde gönderim ögesinin metnin ilerleyen kısımlarında yer alan başka bir sözcüğe işaret etmesi durumu açıklanmıştır.

Çünkü Yanlış Yerdedik

Aşağıda verilen cümlelerde gönderimsel bağlaşıklık ön gönderim yoluyla sağlanmaktadır. Aşağıdaki örneklerde yer alan “eller-i-nin” sözcüğündeki iyelik eki Süheyla'ya, “onu” adılı Cenk'e, “ağırlayacaktı” sözcüğündeki “o” gizli öznesi

Süheyla'ya, “o” sözcüğü Cenk'in “annesine”, “yanaklarından yaşlar süzülüyordu” ifadesi “sessizce ağlıyordu” ifadesine ön gönderimde bulunmaktadır.

- Yastığa kılıf geçirirken ellerinin titrediğini görünce canı sıkıldı Süheyla'nın. (s.11).
- Süheyla salona yönlendirmişti onu. “Önce banyoya girebilir miyim ,” diye sordu Cenk. (s.12)
- Sadece bir gece ağırlayacaktı onu, tek bir gece. (...) Cenk küçücük bir çocukken bile onunla baş başa kalmaktan tedirgin olurdu Süheyla (s.11).
- Lütfen girmeyelim bu konulara, diyecekken, “O nasıl?” diye soruverdi.” Eskisi gibi formunda mı, yoksa yumuşadı mı biraz?” (...) Şaşırdı Süheyla. Suçlanmayı beklerken dostça bir sohbete girişmişti. Cenk, annesinden yakınıyordu. (s.14-15)
- Süheyla'nın yanaklarından yaşlar süzülüyordu, ellerini kucağına kenetlemiş, başı önde sessizce ağlıyordu. (s.18)

Baraka

Aşağıdaki örnekte yer alan “aklına bir şey gelmiş”, “bir şey göstereceğim”, “Baksana Sedat ne almış.” ifadeleri “telefon” sözcüğüne ön gönderimde bulunmaktadır.

- Üst geçidin merdivenlerinden çıkarken aklına bir şey gelmiş gibi birden durdu Sevim. Azıcık soluklanıp “Sana bir şey göstereceğim,” dedi.” Vallahi çatlayacağım yoksa.” Elini bir sihirbaz edasıyla çantasına soktu. “Baksana Sedat ne almış. Dün akşam verdi. Nefise arkadaşının elindeki telefonu kaptı (s.20-21).

Aporia

Aşağıdaki örnekte yer alan “baba” kelimesi “Erkan” sözcüğüne ön gönderimde bulunmaktadır.

- Erkan bir otelden ötekine, bir şehirden diğerine zırt pırt iş değiştirirken, evin tüm yükünü üstlendiği zamanlarda bile onu ihmal etmemeye çabalamıştı. Aman babasının yokluğunu hissetmesin diye didinmişti hep (s.28-29).

Kör Dövüşü

Aşağıdaki cümlede yer alan “göz-ler-i-ni”, “kafa-s-ı-nın” “kız-ı-nın” iyelik ekleri “anne” sözcüğüne ön gönderimde bulunmaktadır.

- Gözlerini tavana dikmiş, kımıldamadan yatıyor. Yorgun, huzursuz kafasının içinde bitimsiz bir kör dövüşü. Sabahtan beri kızının korku dolu, bir o kadar da öfkeli sesi gitmiyor kulaklarından.(...)Anne kesin bir şey var kafasında, dikkatli ol.”(s.33)

Bağbozumu

Aşağıdaki cümlede yer alan “şunu” sözcüğü “matkap sesine” ön gönderimde bulunmaktadır.

- İçeri dalıp adama kes şunu dememek için zor tutuyor kendini, dolap falan umrumda değil, bas git.(...) Matkap sesinden beterdi kafasındaki sesler. (s.37)

Bodrum Bodrum

Aşağıdaki cümlelerde yer alan “adi herif”, “ iç etmiş”, “bu şerefsiz”, “şahıs” sözcükleri “baba” sözcüğüne, “o canım şarkı” ifadesi “Bodrum Bodrum” sözcüklerine ön gönderimde bulunmuştur.

- Adi herif deyip kulaklarına bulaşan bira köpüğünü yaladı. Koca kış çalışıp kazandığım parayı iç etmiş. Hangi orospuyla yedi kim bilir? Var

ya, adamı katil eder bu şerefsiz.(...) Adres şu, şahıs suç mahallinde, bir zahmet gelip alıverin. Acırsam namerdim bundan sonra. Babaymış. (s.46)

- Mutlu mesut valizimi toplarken, o canım şarkı pelesenk olmuştu dilime. Nasıl anlatsam, nereden başlasam, Bodrum Bodrum... (s.42)

Hiç Olmadığımız Kadar

Aşağıdaki cümlede verilen “gelmese”, “giymiş”, “geçirmiş” sözcüklerindeki “o” gizli öznesi ve “saç-lar-ı-nı”, “yüz-ü-n-de” ve “sırt-ı-n-a” sözcüklerindeki iyelik ekleri “abla” sözcüklerine, “Yılmaz Enişte”, “koca” sözcüğüne, “bu” sözcüğü “dokunaklı” ve “kederli” sözcüklerine ön gönderimde bulunmaktadır.

- Kalabalığın içinden çıkıp yanıma gelmese imkânı yok tanıyamam. Sarıya boyatmış saçlarını, parıltılı bir makyaj yüzünde. Daracık bir kot giymiş, kırmızı deri ceket geçirmiş sırtına.“Abla,” dedim.(s.49)
- Yılmaz Enişte gibi bir dediğini iki etmeyen bir kocan(...) (s.51)
- Sesinin bu tonunu hiç bilmiyordum. Öyle dokunaklı, öyle kederli. (s.55)

Ateş

Aşağıdaki cümlede yer alan “o” adılı “dayım” sözcüğüne ön gönderimde bulunmaktadır.

- Evden çıktığımızdan beri ne o yeltenmiş konuşmaya ne ben. İki tepenin arasında sarsıla sarsıla toprak yolu çıkıyoruz. (...) Uzunları yakmış dayım. (s.58)

Miras

Aşağıdaki cümlelerde yer alan “onlar” ve “o” gizli özneleri “kurnaz hala” ve “enişteye”, “su”, “çaydanlık” ve “kaynar su” “çay” sözcüğüne ve “orasıydı” sözcüğü “o güzelim ev” sözcüklerine ön gönderimde bulunmuştur.

- İŖten döndüğümde kapıda bekliyorlardı. Yüksek arkalıklı iki sandalyede biri ellerini göbeğinde kavuşturmuş uyukluyor, öbürü ayaklarını valizin üzerine uzatmış örgü örüyordu. Kaçmaya fırsatım olmadı. Kurnaz halam (...)Suratımdaki ifadeyi yakaladı eniŖtem. (s.61)
- Tepsiyi fırına sürdü, baktı su kaynıyor, ocağın altını kısı, çaydanlığı tezgahın üstüne aldı. Kaynar suyu birden boca edince haşlanıyormuş çay(...). (s.63)
- Ŗu hayatta kendimi ait hissettiğim tek yer orasıydı. Daha eşyalara dokunamazken, hiçbir Ŗeye el süremezken o güzelim evi nasıl satabilirdim.(s.64)

Karar

AŖağıdaki örnekte yer alan “kan-ı-nı”, “kafa-s-ı”, “gövde-s-i”, “üzer-i-n-de”, “bebek-i” sözcüğündeki iyelik eki Gülistan’a ön gönderimde bulunmaktadır.

- İki kova suyla yıkadılar kanını, parçalanmış kafası, kırıklar içinde gövdesi ceset torbası Ŗimdi. Üzerinde annemin diktiğı mavi elbise, karnında bebeğı. Öldü Gülistan.(s.67)

Sanma ki Yaşıyorum

AŖağıdaki örnekte yer alan “el” sözcüğü “bekçi” sözcüğüne ön gönderimde bulunmaktadır.

- Kendimle cebelleŖirken bir el dokundu omzuma. Baktım, bekçi.(s.73)

Yılanlar ve Merdivenler

AŖağıdaki örnekte yer alan “bir Ŗey” sözcüğü “bundan böyle kendini başkalarının eline, başkalarının yargısına bırakmayacak.” ifadesine ön gönderimde bulunmaktadır.

- İsteddiği tek bir şey var.(...) bundan böyle kendini başkalarının eline, başkalarının yargısına bırakmayacak.(s.79)

Gerekçe

Aşağıdaki örnekte yer alan “üst kattaki” ve “başladı” ifadesindeki “o” gizli öznesi görgüsüz kadın ad öbeğine, “kızlar” ifadesi “öğrencilerimdi” ifadesine ön gönderimde bulunmaktadır.

- İki dakika geçmedi, üst kattaki koca halıyı sarkıttı aşağı. Başladı pat pat sirkelemeye.(...)Görgüsüz kadın. (s.83)
- Kızları kapıdan geçirirken eskiden olduğu gibi kucaklamadım.(...) Öğrencilerimdi, dedim tüm aksiliğimle.(s.81-82)

Yarın Mutlaka

Aşağıdaki örneklerde yer alan “hafif şeyler” niteleme sıfatı “sebze, az yağlı az tuzlu” sözcüklerine, “hareketsiz yatan kadın” sözcükleri Melek’e ön gönderimde bulunmaktadır.

- Sağlıklı hafif şeyler yiyorlardı nicedir, ekseriyetle sebze, az yağlı az tuzlu.(s.88)
- Hareketsiz yatan kadının yüzüne vurdu ışık.(...) Melek'im, diye fısıldadı, canım. (s.89)

Bitti

Aşağıdaki örnekte yer alan “bu” adılı “görümcem” sözcüğüne art gönderimde bulunmaktadır.

- Kim bu sabahın köründe? Kapıyı açtım karşımda görümcem. (s.92)

2.1.2.2.1.2.2 Art Gönderim

“Gönderim ögesi kendisine gönderimde bulunulan ögeden sonra gelip geriye doğru bir ilişkiyle oluşturulmuş gönderim türüdür” (Coşkun, 2005: 57).

Bu bölümde gönderim ögesinin metnin kendinden önceki kısımlarında yer alan başka bir sözcüğe işaret etmesi durumu açıklanmıştır.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

İncelenen öyküde bulunan “onu” adılı Cenk’e, “burada” belirteci “balkonda” sözcüğüne, “ona” adılı Süheyla’ya, “onun” sözcüğü Cenk’e, birkaç güzel anıya art gönderimde bulunmaktadır.

- Masayı hazırlayıp üzerinde dumanı tüten tabağı Cenk’in önüne bıraktı(...).Küçük yudumlarla çayını içerken onu izledi, çatalın ucuna batırdığı ekmeği yemeğin suyuna bandırmasını, lokmaları iştahla çiğneyişini.(s.15)
- Süheyla ikisi için çay koyarken balkonda oturmayı teklif etti(...).”Manzara şahaneymiş. Eminim dünyayı unutuyorsunuzdur burada.”(s.15)
- Gözleri Süheyla’ya dikili, bir müddet durup bekledi Cenk. Sanki duyduklarını sindirmesi için ona zaman tanıyordu. (s.16)
- Cenk’i yolcu ettikten sonra onun için hazırladığı yatağa bıraktı Süheyla.(s.18)
- Böyle anlarda, duygularımı iyi yönde değiştirecek birkaç güzel anıyı sokuyordum devreye. Mektuplar bu anıları da devre dışı bıraktı(...).(s.16-17).

Baraka

İncelenen öyküde bulunan “ağız-ı” iyelik eki ve “onu” adılı Emine Teyze’ye, “bu” adılı “telefon” sözcüğüne art gönderimde bulunmaktadır.

- Ağzından girip burnundan çıkar, yine yumuşatırım Emine Teyze’yi. Baktık fazla uzatıyor, açarız kitapları oturup test çözmeye başlarız, şak

diye kapanır ağzı. “Sen öyle san,” deyip omuz silkti Nefise.” Kolaydı onu kandırmak.” (s.20)

- Nefise arkadaşının elindeki telefonu kaptı. (...) Kızım müthiş bir şey bu. (s.21)

Aporia

İncelenen öyküde bulunan; “gövde-s-i-ni”, “sırt-ı-nın”, “bacak-lar-ı-nın”, “baş-ı-nın”, “saç-lar-ı-na”, “el-ler-i” iyelik ekleri “oğlunun” sözcüğüne “onunla”, “ona” adıları ve “çocuktı” sözcüğü “Tunç” sözcüğüne, art gönderimde bulunmaktadır.

- Oğlunun gövdesini gücü yettiğince döndürüp sırtının, bacaklarının altına minderleri yerleştirmeye çalıştı. Birini de başının altına koydu. Uzun kıvrıkcık saçlarına dokununca elleri uyuştı.
- “Ne yapacağız Tunç?” (...) Onunla konuşamıyor, ona erişemiyordu (...) Ne tatlı ne sevimli bir çocuktı, Shadow derdi ona(...)(s.28)

Kör Dövuşü

İncelenen öyküde bulunan; “babam” ve “abimleri” sözcükleri “ailenin erkekleri”ne art gönderimde bulunmaktadır.

- “Babam öğrenmiş evlendiğini, kıyameti koparıyor. Akşama abimleri çağırdı. (...). Boşanacağım dediğinde ailenin erkeklerine (...). (s.33-34)

Bağbozumu

İncelenen öyküde bulunan; “bu” işaret sıfatı tazyikli suya, “oralarda” sözcüğü “etrafına” sözcüğüne ve son örnekteki “o” gizli özneleri “kocasına” sözcüğüne art gönderimde bulunmaktadır.

- Tazyikli suyun altına uzattı ellerini. Dağ suyu bu, buz gibi (...). (s.37)
- Etrafına bakındı aradığı cevap oralarda bir yerdeymiş gibi. (s.37)

- Kocası sabah sabah apartmanı ayağa kaldırmıştı gene. (...) köreldim İzmir’de deseydi, başka bir şehirde iş bulsam gene de evlenir misin benimle diye sorsaydı, oyuna getirmeseydi, kandırmasaydı, ister mi istemez mi düşünseydi (...) (s.38)

Bodrum Bodrum

İncelenen öyküde bulunan; “buranın” sözcüğü “mutfaktan” sözcüğüne art gönderimde bulunmaktadır.

- Yeni eleman sensin demek, dedi aynı anda mutfaktan çıkan biri. (...) Buranın aşçısıymış. (s.43)

Hiç Olmadığımız Kadar

İncelenen öyküde bulunan; “bunun” sözcüğü “can sıkıntısı” sözcüğüne art gönderimde bulunmaktadır.

- Bu nasıl bir can sıkıntısı diyerek yükselmek istedim. Sonu yok mudur bunun? (s.51)

Ateş

Aşağıdaki cümlelerde yer alan “diyor” sözcüğündeki “o” gizli öznesi ve “gözleri”, “yüzü” ve “onu” kelimeleri “dayı” kelimesine art gönderimde bulunmaktadır.

- Şafak sökmeden uyandırıyor dayım. Gözleri kanlanmış yüzü bembeyaz. “Hadi evlat,” diyor. (s.58)
- “Tamam,” diyor dayım. (...) Dinlemiyorum onu.(s.58)

Miras

İncelenen öyküde bulunan; “o” gizli özne ve “omuz-lar-ı-n-dan” iyelik eki “kurnaz hala” isim öbeğine art gönderimde bulunmuştur.

- Kurnaz halam tam asansörü görecek şekilde oturmuş, beni görür görmez bir telaş atıverdi şişleri, fırladı ayağa. Sarıldı, bırakmadı, bir daha sarıldı. Islak ıslak öptü yanaklarımdan. Omuzlarından itivermek istedim. (s.61)

Karar

İncelenen öyküde bulunan; “anne-m-in”, “yan-ı-n-a”, “omuz-lar-ı-n-dan”, sözcüklerindeki iyelik ekleri ve “görsün” sözcüğündeki “o” gizli öznesi “anne” sözcüğüne art gönderimde bulunmaktadır.

- Canını yakmak istiyorum annemin. Yanına kalmasın omuzlarından itip “dokunma bana” diye bağıışı. Görsün nasıl oluyormuş suçlamak insanı(...). (s.68).

Sanma ki Yaşıyorum

Aşağıda verilen cümlelerde yer alan “ateşi” ve “duruyor” sözcüğündeki “o” gizli öznesi Ezgi’ye, “şu” adılı “kontrol kağıdı” söz öbeğine “o soğukta” sözcükleri “hava buz gibiydi” ifadesine art gönderimde bulunmaktadır.

- “Ezgi nasıl oldu,” dememle parlaması bir oldu. (...) “Hâlâ düşmedi ateşi. Annemi istiyorum diye mızızlanıp duruyor. (s.72)
 - Hava buz gibiydi, kar atıştırıyordu. O soğukta dişlerim tıkırdayarak iki nefeste içtim sigarayı. (s.72-73)
 - Hayriye cebinde buruş buruş olmuş kontrol kâğıdını çıkarırken telefonum çaldı. (...)
- “Gel hadi, bakalım şu listeye.” (s.73-74)

Yılanlar ve Merdivenler

Aşağıdaki örneklerde yer alan “hal-ler-i”, “göz-ler-i” iyelik ekleri ve “kalktılar”, “yattılar” ifadelerindeki “onlar” gizli özneleri “babaanne” ve “o” sözcüklerine “on altı” sözcüğü “yaş” sözcüğüne, art gönderimde bulunmaktadır.

- Önce babaannesi sonra o. Oturacak halleri yok, gözleri kapanıyor (...).kalktılar sofradan. Yattılar.(s.77)
- Bodruma inen basamakların önünden yaşı kadar ileri gitti, tam on altı adım. (s.78)

Gerekçe

Aşağıdaki örneklerde yer alan “bu kız” işaret sıfatı Zeliha’ya art gönderimde bulunmaktadır.

- *Zeliha’nın* hapşırmasıyla irkildim. Kedi gibi *bu kız*. (s.81)

Yarın Mutlaka

- Aşağıdaki örneklerde yer alan “o koca yürekli adam” söz öbeği *Sinan* karakterine, “yürüyüşleri” sözcüğündeki “onlar” gizli öznesi ve “düşeceksiniz”, “bilmiyormuşsunuz” sözcüklerindeki “siz” gizli özneleri “insanlar” sözcüğüne art gönderimde bulunmaktadır.
- Hani *Sinan’ı* hatırlayacaktın, diye söylendi. *O koca yürekli adam* beklemiş miydi(...). (s.89)
- (...) Gölge gibi geçiyordu *insanlar*. Temkinli adımlarla *yürüyüşleri* ne aptalcaydı. (...) er ya da geç *düşeceksiniz işte, bilmiyormuşsunuz* gibi. (s.87)

Bitti

Aşağıdaki örnekte yer alan “kocaman kız” ad öbeği, “vermedi”, “sarıldı”, “dedi”, “çekecek” sözcüklerindeki “o” gizli öznesi, “huysuz” sözcüğü ve “üst-ü-n-ü”, “göz-ler-i” iyelik ekleri *Çiçek’e* art gönderimde bulunmaktadır.

- Boylanmış *Çiçek*. *Kocaman kız olmuş. Yüz vermedi pek, yalandan sarıldı. Uykum var, dedi. Anasına çekecek zahir. Huysuz. (...) üstünü, hemencecik kapandı gözleri.* (s.93)

2.1.2.2.2 Eksiltili Yapı

Eksilti, bir cümleden bir ya da daha fazla ögenin silinmesi ile ortaya çıkar.

“Aşkın’a göre; cümlelerin bağlamsal düzende anlaşılabilirliğini yitirmemesi için eksiltili yapıların dil bilgisel ve mantıksal açıdan doğru ifade edilerek kurulması gerekmektedir. Ayrıca eksiltili yapıların kullanımıyla cümle içindeki düşüncenin kısa ve özlü bir şekilde ortaya konulması sağlanarak eksik biçimde dile getirilen cümlelerdeki anlamlı yapıları kavramak gerekmektedir” (Akt. Balcı, 2006:194-195).

Ayşen Işık öykülerinde eksiltili yapıları özlü ve kısa şekilleriyle kullanarak metinde özgün bir anlatım oluşturmuştur. Böylelikle okur (gözünden incelendiğinde) kavramsallığı artan eksik şekilde verilmiş yargılar anlamlı yapıya ulaşır. Bu bölümde eksiltili yapıların örnekleri verilmiştir.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

- Korkular, koşullar, başka başka bir sürü sebep. (s.12)
- Farklı, yeni bir his *vardı* içinde. Hiç tatmadığı sakın bir mutluluk. (s.18)
- Küçük yudumlarla çayını içerken onu *izledi*, çatalın ucuna batırdığı ekmeği yemeğin suyuna bandırmasını, lokmaları iştahla çiğneyişini. (s.15)

Baraka

- Arasam Sevim’i, uydursam bir şeyler...(s.19)
- Aman sen de. (s.21)

Aporia

- Epeyce kalın, ciltli bir defter, kapağında kükreyen aslanlar, ağızlarını kocaman açmış timsahlar, boynuzları ihtişamlı geyikler. (s.30)
- Yine aynı cümle, tekrar tekrar aynı cümle. (s.31)
- Sen kalk, ah... (s.31)

Kör Dövüşü

- Yorgun, huzursuz, kafasının içinde bitimsiz bir kör dövüşü. (s.33)

- Rengi kirden griye çalmış duvarlar, örümcekler, toz toprak.(s.34)
- Her odada başka bir renk, leylak, gülkurusu, pembe.(s.35)
- Sessiz sedasız bir bakış, sıcak bir temas.(s.35)

Bağbozumu

- Bir elini göğsüne bastırmış sımsıkı, kulaklarında feci bir uğultu.(s.37)
- Bu yüz, gülüşünü yitirmiş bu ifade...(s.40)
- Gerçek niyetler, gerçek beklentiler.(s.40)

Bodrum Bodrum

- Saatlerce yüzebilirdim, öyle bir dirilme...(s.44)
- Çatısı kamışlarla örölü çardak, incir ağaçları, ahşap masalar, rengarenk minderli hasır sandalyeler, okaliptüslerle çevrelenmiş yay şeklinde bir koy, sabah sessizliğinde usul usul dalga sesleri.(s.43)

Hiç Olmadığımız Kadar

- Gözde neler oldu bilsen...(s.53)
- Omuzlarımda korkunç bir ağırlık...(s.54)
- Yine de...(s.54)
- Öyle dokunaklı, öyle kederli.(s.55)

Ateş

- İki adım ötemde annemin kana bulanmış terlikleri. (s.58)
- Ne annemi ne abimi. Yalnız onu. Başını duvarlara vura vura ağlayan yengemi.(s.59)

Miras

- Ömer abin de beni sıkıştırıp duruyor, *bankalar tepesinde bilmesen durumlarını neyse.*
- “Hala”, dedim.”Lütfen.” (s.62)

Karar

- Sus pus oturan.(s.68)
- Avuçlarına kolonya döküp şakaklarını ovan. Ortalıkta tarifsiz bir keşmekeş. Sehpalara gelişigüzel bırakılmış tabaklar, ucundan ısırılmış börekler, çaylar bardaklarda soğumuş, sandalyeler orada burada.8s.68)
- Ortalıkta iştah açıcı kokular.(s.68)

Sanma ki Yaşıyorum

- Gecenin en civcivli saatleri.(s.71)
- Tam tepemde bir hoparlör.(s.72)

Yılanlar ve Merdivenler

- Üç. Üç, küçük, siyah nokta.(s.77)
- Sonra her gece.(s.78)
- Kırçilli saçları, pis sırtı, uzun iğrenç bacakları.(s.79)

Gerekçe

- Bir pişkinlik, bir aymazlık. (s.81)
- Her yere girip çıkması, her şeye dokunması, sürekli etrafında dolanması, senli benli konuşması. (s.82)
- Öyle kaba ki. (s.82)
- Aferin beklerken azar işitmiş çocuk gibi. (s.84)

Yarın Mutlaka

- ay kahve çıkmıştı hayatlarından, papatya, ıhlamur, yeşil çay. (s.88)
- Zayıf, ince bir akıntı, acı veren, zoraki birkaç damla. (s.88)

Bitti

- İlle oyalanma, ille kandırmaca. (s.94)
- Anlaşılmadığını bile bile konuşmak. (s.94)

- Ne istediğinin, ne düşündüğünün kıymeti yokken, gün geçsin diye çabalamak. (s.94)

2.1.2.2.3 Değiş-tirir

Değiş-tirir bir metinde kimi zaman bir eylem kimi zaman bir isim bazen de cümlelerin yerini tutan sözcüklerle oluşturulur. Bu şekilde oluşturulmuş sözcüklerle hem gereksiz tekrarlardan kaçınılarak kısalık sağlanmakta hem de ilerleyen cümlelerdeki yeni bilgiler öne çıkarılmaktadır.

“Değiş-tirir, yerini tuttuğu öge ye göre metinlerde dört farklı şekilde yer alır. Eğer değiş-tirir ögesinin yerini tuttuğu öge ad veya ada dayalı bir öbekten oluşuyorsa ada dayalı; yerini tuttuğu öge eylem ise eyleme dayalı; yerini tuttuğu öge cümle ya da yan cümle ise cümle / yan cümle ye dayalı; yerini tuttuğu öge metnin bir bölümü ise sözcü ye dayalı değiş-tirir olarak ifade edilir” (Gürgün,2016: 1857).

Yazar, öykülerin üretiminde anlatımındaki anlamın ve söylemin değerini koruyarak değiş-tirimlere yer vermiştir. Bu bölümde değiş-tirir öğelerinden ada dayalı değiş-tirir ve tümce ye dayalı değiş-tirir çeşitleri açıklanmıştır.

2.1.2.2.3.1 Ada Dayalı Değiş-tirir

Bu bölümde Çünkü Yanlış Yerdeydik, Bağbozumu, Bodrum Bodrum, Hiç Olmadığımız Kadar ve Gerekçe öyküleri dışında kalan öykülerde ada dayalı değiş-tirir örneklerine rastlanmamıştır.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Aşağıdaki tümcelerde “*kocas*” sözcüğü “*baba*” yerine, “*birader*” sözcüğü “*Okan*” yerine kullanılmıştır.

- Kendi hatalarını sorgulamaya yanaşmazdı *kocas*, eleştirilmeye tahammülü yoktu. (s.11)
- Cenk’in şu halini görse bir *baba* olarak ne düşünürdü acaba? (s.11)

- *Okan'dan*, okulu bitirip Kanada'ya Yerleştikten bile haberim var.(s.16)
- *Biraderin* giysilerini kargoyla gönderirim artık.(s.18)

Bağbozumu

Aşağıdaki tümcelerde “*kül tablası*” tamlaması “*küllük*” sözcüğü yerine kullanılmıştır.

- Avucunun içine biriktirdiği külleri gösterip *küllük* istedi. (s.39)
- Lambayı yakıp masanın üzerindeki *kül tablasını* verdi adama. (s.39)

Bodrum Bodrum

Aşağıdaki kullanılan tümcede “*hepsi*” sözcüğü “*üç oğlan*” ad öbeği yerine, “*böyle*” sözcüğü “*Şans*” ve “*köpek adı gibi*” sözcükleri yerine kullanılmıştır.

- Baktım, ben *yaşlarında üç oğlan*. *Hepsi* benden yapılı, kolları pazulu, derileri şimdiden kararmış.(s.43).
- Ben de *Şans*, *deyip tokalaştım ayağa kalkarak(...)*oğlum ne o *köpek adı gibi*, kim koyar lan *çocuğuna böyle ad?*(s.43)

Hiç Olmadığımız Kadar

Aşağıdaki tümcede “*kalanı*” sözcüğü “*kolileri*” sözcüğü yerine kullanılmıştır.

- “İşi biten *kolileri* yüklemeye başlıyorum,” dedi Recep. (s.71)
- “*Kalanı* bir saate toparlanır herhalde?” (s.71)

Gerekçe

Aşağıdaki tümcelerde “*yabancı biri*”, “*bunda*” ve “*bunu*” sözcükleri “*Zeliha*” sözcükleri yerine, “*böyle*” sözcüğü ise “*edepsiz*” ve “*çirkef*” sözcükleri yerine kullanılmıştır.

- Evin içinde *yabancı biri* *katlanılır şey değil*. (...) *Aklım hep bunda*.(...)(s.82)

Zeliha, dedim, (...) (s.82)

- Ne edepsiz biriymiş bu. *Çirkef.(...) Böylesi* kibarlıktan anlamaz abla, ben onun anlayacağı dili biliyorum.(s.84)

2.1.2.2.3.2 Tümceye Dayalı Değişirir

Bu bölümde “Hiç Olmadığımız Kadar” ve “Ateş” öyküleri dışında kalan öykülerde tümceye dayalı değişirir örnekleri tespit edilmiştir.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Aşağıdaki tümcelerde “*bunu*” sözcüğü “*oğlanı anneannesinin evine götüreceği zamanı iple çeker*” tümcesinin yerine, “*böylesi*” sözcüğü “*Sesindeki bariz öfkeyi fark etmişti*” tümcesi yerine kullanılmıştır.

- Sabırlı değildi çocuğuna karşı, *oğlanı anneannesinin evine götüreceği zamanı iple çeker, bunu* saklama zahmetine girmezdi.(s.11)
- Kendi hatalarını sorgulamaya yanaşmazdı *kocas*, eleştirilmeye tahammülü yoktu(...). Cenk’in şu halini görse bir *baba* olarak ne düşünürdü acaba?(11)
- *Sesindeki bariz öfkeyi fark etmişti ama artık çok geçti, belki de böylesi* daha iyi diye geçirdi aklından, niye ona hoş görünmeye yaranmaya çalışacaktı ki.(s.14)
- Sizle ilgili *her şeyden haberdarım. Nerede oturuyorsunuz, neler yapıyorsunuz, hepsinden. Okan’ın okulu bitirip kanadaya yerleştiğinden bile* haberim var.(s.16)
- Ona karşı öyle nefretle falan dolu değildim ama yine de *ara ara öfkeli olduğim oluyordu tabii. Böyle* anlarda, duygularımı iyi yönde değiştirecek birkaç güzel anıyı sokuyordum devreye.(s.16)

- O kadar mektup yazacağına çıkıp *gelemez miydi?* Oturup konuşamaz mıydık? Çok mu zordu bunu yapmak?
- *Ona karşı öyle nefretle falan dolu değildim ama yine de ara ara öfkelandiğim oluyordu tabii. Böyle anlarda, duygularımı iyi yönde değiştirecek birkaç güzel anıyı sokuyordum devreye. (s.16)*

Baraka

Aşağıdaki tümcelerde “*öyledir*” sözcüğü “*Sedat kafa çocuktur*” tümcesi yerine kullanılmıştır.

- *Sedat kafa çocuktur.* Arif’i tanımıyorum ama eminim o da *öyledir.*(s.21)

Aporia

Aşağıdaki tümcelerde “*öyle*” sözcüğü “*insanda kaçma isteği uyandıran bir kadın. En iyi bildiği şey tahakküm, baskı. Zavallı, yaşadığını sanıyor, acıyorum ona.*” tümcesi yerine, “*böyle*” sözcüğü “*Çin alfabesine benzeyen tuhaf şekiller, maymun ve insan figürleri çizilmiş.*” tümcesi yerine, “*buydu*” sözcüğü “*Yatağındaki dağınıklık dışında düzenliydi odası, her şey yerli yerindeydi.*” tümcesi yerine, “*bu*” sözcüğü “*gerçekle yüz yüze gelivermişti.*” Tümcesi yerine kullanılmıştır.

- Annem, diye yazmıştı, *insanda kaçma isteği uyandıran bir kadın. En iyi bildiği şey tahakküm, baskı. Zavallı, yaşadığını sanıyor, acıyorum ona.*
- “Demek **öyle,**” diyerek ayağa fırladı, “demek **öyle!** Ben adam olasın diye kıcımlı yırtayım. Sen kalk, ah...(s.31)
- *Çin alfabesine benzeyen tuhaf şekiller, maymun ve insan figürleri çizilmiş. Öyle etkileyiciydi ki bakakaldı resimlere. Oğlunun böyle bir yeteneğinin olduğundan haberi yoktu.(s.30)*
- *Yatağındaki dağınıklık dışında düzenliydi odası, her şey yerli yerindeydi. Çocukluğundan kalan tek iyi alışkanlığı buydu belki de.(s.29)*

- Bir perde kalkmış, *gerçekle yüz yüze gelivermişti*, yıkıcı bir bozgundu **bu**.(s.31)

Kör Dövüşü

Aşağıdaki tümcelerde “*bu*” sözcüğü “*Bir şey duyduğunda nasıl istersen diye yanıtlıyordu hep, sen bilirsin.*” tümcesi yerine, diğer cümledeki “*bu*” sözcüğü “*Başkalarından duyacaklarına senden öğrensinler.*” tümcesi yerine kullanılmıştır.

- *Bir şey duyduğunda nasıl istersen diye yanıtlıyordu hep, sen bilirsin.*
Alışık olmadığı bir şey *bu* ne düşündüğü önemsenmemiş, örselenmiş
hep.(s.33)
- *Başkalarından duyacaklarına senden öğrensinler makbul olanı bu*.(s.34)

Bağbozumu

Aşağıdaki verilen tümcelerde “*böyle*” sözcüğü “*Sadece kavga ediyorlardı artık. Her kavgada başka bir gerçek ortaya çıkıyordu. Gerçek niyetler, gerçek beklentiler. Her konuşma alevli bir tartışmaya dönüşüyor, iğneleyen, aşağılayan, ima dolu, suçlayıcı, sert sözcükler uçuşuyordu havada. Kocası sabah sabah apartmanı ayağa kaldırmıştı gene.*” tümceleri yerine kullanılmıştır.

- *Sadece kavga ediyorlardı artık. Her kavgada başka bir gerçek ortaya çıkıyordu. Gerçek niyetler, gerçek beklentiler. Her konuşma alevli bir tartışmaya dönüşüyor, iğneleyen, aşağılayan, ima dolu, suçlayıcı, sert sözcükler uçuşuyordu havada. Kocası sabah sabah apartmanı ayağa kaldırmıştı gene.*(...) böyle olur muydu, üç ayda bu noktaya gelir miydi evlilikleri? (s.38)

Bodrum Bodrum

İncelenen öyküde Tümceye Dayalı Değiştirim örneği bulunmamaktadır.

Miras

Aşağıdaki tümcede “bunu” sözcüğü “Evi satmayacağım,” tümcesi yerine kullanılmıştır.

- “Evi satmayacağım,” dedim. “Bunu kafana sok artık. Boşuna çeneni yorma.” (s.65)

Karar

Aşağıdaki tümcelerde “bunlar” ve “her şey” sözcükleri kendinden önce gelen tümceleler yerine kullanılmışlardır.

- *Nasıl bir sorumluluğun altına girdiğinin farkında mısın? Şu durumun vahametine bir bak. İnsan hiç mi bilmez kendini. İki gün sonra başlayacaksın oflayıp puflamaya. Kızı başından atmanın yollarını arayacaksın. Kıza yazık. Vallahi yazık. (...) ne biçim laflar bunlar?*
- *Evi ölü evi şimdi. Kendi ölüden farksız. Etrafında bir oda dolusu kadın. Sersemlemiş, kahkahaları sönmüş. Sus pus oturan. Avuçlarına kolonya döküp şakaklarını ovan. Ortalıkta tarifsiz bir keşmekeş. (...)*

Sabahkinden ne kadar farklı *her şey*.(s.68)

Sanma ki Yaşıyorum

Aşağıdaki tümcede ikinci örnekte yer alan “böyle” sözcüğü “Yine bir şey demedi.” tümcesi yerine “bu” sözcüğü “Eleştirmedeği, laf sokmadığı tek bir gün yok.” tümcesi yerine, dördüncü örnekte yer alan “böyle” sözcüğü “Hayat yeterince zor değilmiş gibi daha da zorlaştırmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyorlar.” tümcesi yerine kullanılmıştır.

- *Yine bir şey demedi. Arkadan Ezgi’nin avaz avaz bağardığını duyabiliyordum. “Anne,” dedim. Konuşsana. Niye böyle yapıyorsun? (s.72)*
- *Eleştirmedeği, laf sokmadığı tek bir gün yok. Neden? Nasıl bir zevk bu?(s.73)*

- İnsanlar niye *böyle*, diye söyleniyordum. *Hayat yeterince zor değilmiş gibi daha da zorlaştırmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyorlar.* (s.73)

Yılanlar ve Merdivenler

Aşağıdaki tümcede “*böyle*” sözcüğü “*mümkün değil uyuyamıyor.*” sözcüğünün, “*her şeyi*” sözcüğü ise yaşanan taciz ve tecavüz olayına açıklık getiren “*İlk defa o gün geldi odasına sonra her gece.*” cümlesinin yerine kullanılmıştır.

- Kediyle anne öldüğünden beri *böyle, mümkün değil uyuyamıyor.* (s.78)
- *İlk defa o gün geldi odasına sonra her gece.* (...) En ufak bir söz, bir göz teması sanki açık edecek *her şeyi.* (s.79)

Gerekçe

Aşağıdaki tümelerde “*böyle*” sözcüğü “*Besbelli canı laflamak istiyor.*” yerine kullanılmıştır.

- *Besbelli canı laflamak istiyor.* Gözü de elimdeki zarfta. Mesafe koyduğum halde *böyle.* (s.81)
- Söylene söylene oturma odasına dönerken *Zeliha'nın* hapsirme sesiyle irkildim. (...) Evin içinde *yabancı biri* katlanılır şey değil. (...) Aklım hep *bunda.* (s.82)
- (...) bir de *bunun* aylığı çıktı başıma. (s.83)
- “Nerede *haddini bilmez, densiz biri* var beni bulur. (...) *Böylesi* kibarlıktan anlamaz abla, ben onun anlayacağı dili biliyorum. (s.84)

Yarın Mutlaka

Aşağıdaki tümcelerde “*hepsini*” sözcüğü “*İrili, ufaklı, renkli bir sürü hap, saydı, tam dokuz tane.*” tümcesi yerine kullanılmıştır.

- *Sağlıklı, hafif şeyler* yiyorlardı nicedir, ekseriyetle *sebze, az yağlı, az tuzlu.* (s.88)

- *İrili, ufaklı, renkli bir sürü hap, saydı, tam dokuz tane. İçecekken kararı geldi aklına, avuçladığı gibi çöpe attı hepsini.* (s.89)

Bitti

Aşağıdaki tümcelerde “*bunda*” sözcüğü “*başkaydı hali*” tümcesi yerine, “*böyle*” sözcüğü “*Asabidir, Tersleyiverir.*” tümceleri yerine, “*bu*” sözcüğü “*sustu*” ve “*Ağzına kilidi vurdu mu tamam.*” kullanılmıştır.

- **Sustu** gene. Bu kızın âdeti *bu. Ağzına kilidi vurdu mu tamam.* (s.93)
- Gerçi hep tuhaftır, ama bu defa *başkaydı hali. Bunda* bir iş var ya ne? (s.92)
- *Asabidir, Tersleyiverir.* Huysuz ata yaklaşır gibi ihtiyatlı usul usul sokulacaksın. Kocaya gideli beri *böyle.* (s.93)

2.1.2.2.4 Bağıntı Ögeleri

Dilsel yapıların metin durumuna gelebilmesi için, bu yapılar içindeki cümlelerin birbiriyle çeşitli düzeylerde ilişkili olmaları gerekir. Cümlelerin arasındaki ilişkiler, bağıntı ögeleriyle sağlanır.

“Bağıntı ögeleri cümleleri amaç (için, amacıyla, -In diye...), karşıtlık (ama, oysa, fakat, ancak, yalnız, buna karşın, bile, tam tersine, ne var ki, ne yazık ki), neden sonuç (çünkü, bu nedenle, bunun için, bu yüzden, o zaman, böylece...), birliktelik (ve, ile...), karşılaştırma (ya... ya, hem hem, ne... ne, gerek gerek), birliktelik (ve, ile...), pekiştirme (hatta, üstelik, ayrıca, bundan başka) anlamlarıyla birbirine bağlarlar” (Bölükbaş, 2010: 104).

Ayşen Işık öykülerinde bağıntı ögelerine yer vererek tümceler arasındaki sebep, sonuç, karşıtlık, zaman ve amaç düzenini sağlamaktadır. Bu bölümde bağıntı ögelerine yer verilmiştir.

Çünkü Yanlış Yerdedik

Aşağıdaki cümlelerde verilen “*sanki*”, “*hala*”, “*adeta*” ve “*ama*” bağlayıcı yapıları cümlelerde bağıntı ögesi oluşturmaktadır.

- Tıpatıp Asım’ın gençliğiymiş karşılarında duran. Uzun, dağınık saçlarını kestirip sakal tıraşı olsa, kocasının yüzü çıkıverecekti ortaya. Hizaya sokmaya meyilli, delici yeşil bakışlarıyla bütün bir geçmişi geri getirivermişti *sanki*.(s.12)
- Şu yaşına gelmişti, *hâlâ* insanlara karşı bir korku vardı içinde, güçsüz hissediyordu kendini.(s.11)
- Mektuplar bu anıları da devre dışı bıraktı. Olumsuz tüm düşüncelerimin ispatı oldu *adeta*.(s.16-17)
- Ona karşı öyle nefretle falan dolu değildim *ama* yine de ara ara öfkelendiğim oluyordu tabii.

Baraka

Aşağıdaki cümlelerde verilen “*sonsuz dek*”, “*diye*” ve “*ki*” bağlayıcı yapıları cümlelerde bağıntı ögesi oluşturmaktadır.

- Bakışları tuhaftı, ona baktıkça *sonsuz dek* çıkamayacağı bir çemberin içine çekildiğini hissediyordu.(s.25)
- Ne diye gelirim dedim ki? (s.19)

Aporia

Aşağıdaki örneklerde yer alan “*bile*”, “*belki de*”, “*ki*”, “*yine*” “*ve hâlâ*”, “*ama*”, “*bile*” bağlayıcı yapıları cümlelerde bağıntı ögesi oluşturmaktadır.

- (...) evin tüm yükünü üstlendiği zamanlarda bile onu ihmal etmemeye çabalamıştı.(s.29)
- Çocukluğundan kalan tek iyi alışkanlığı buydu belki de. (s.29)
- Öyle etkileyiciydi ki bakakaldı resimlere. (s.30)

- Yine aynı cümle tekrar tekrar aynı cümle. (s.30-31)
- (...) izin veriyorsun ve hâlâ kendin olmak istiyorsun. (s.31)
- Dünyaya getirilir ama yetiştirilmeyiz. (s.31)
- Oğlunun tüm kartlarını iptal etmişti bile. (s.31)

Kör Dövüşü

Aşağıdaki cümlelerde verilen “*yine*”, “*hala*”, “*bile*”, “*diye*” bağlayıcı yapıları cümlelerde bağıntı ögesi oluşturmaktadır.

- Tam ikna olacakken mutluluğa, *yine* bir duvar yükseliyor önünde, yine bir mücadele.(s.33).
- (...) *hâlâ* inanamıyordu, evleneli kırk gün geçmişti *bile*. (s.33)
- (...) *yine* bir duvar yükseliyor önünde, *yine* bir mücadele. (s.33)
- Bir şeye başlamak bir şeyi bitirmek insana güç diye söylendi. (s.35)

Bağbozumu

Aşağıdaki cümlelerde verilen “*e doğru*”, “*gene*”, “*kez*” bağlayıcı yapıları cümlelerde bağıntı ögesi oluşturmaktadır.

- Yeter, yeter, *diye* bağırdı. (s.37)
- (...) güpegündüz ışık yanan *evlere doğru* üfledi hırsla. (s.37)
- Kocası sabah sabah apartmanı ayağa kaldırmıştı *gene*. (s.38)
- Karşılık vermedi *gene*, ters ters bakmakla yetindi. (s.39)
- (...) bu *kez* daha güçlü çıkmıştı sesi. (s.40)

Bodrum Bodrum

Aşağıdaki cümlelerde verilen “*ama*”, “*diye*”, “*hâlâ*”, “*göre*”, “*dek*” bağlayıcı yapıları cümlelerde bağıntı ögesi oluşturmaktadır.

- Her gün arar *ama* bu saatte değil(...) (s.41)
- Kiraya ortak olsun *diye* aldık, beş kuruş verdiği yok. (s.42)

- Otuz oldu, *hâlâ* devam. (s.43)
- İşe giriştim girişmesine *ama* eğil bükül, belim koptu. (s.44)
- İngilizcen var *diye* aldık ona *göre*. (s.44)
- (...) bedeni tükeninceye *dek* presle presle aptala dönüyormuş insan. (s.46)

Hiç Olmadığımız Kadar

Aşağıdaki cümlelerde verilen “*neticede*”, “*ziyade*”, “*ki*”, “*hani*”, “*yine*”, “*artık*”, “*belli ki*”, “*daha*” bağlayıcı yapıları cümlelerde bağıntı ögesi oluşturmaktadır.

- Geçmişe uzanmıyorduk, tecrübeliydik *neticede*.(s.53)
- Söylediklerinden *ziyade*, sesindeki vurgu, yüzündeki o hınç dolu ifade ağırıma gitti.(s.53)
- Ne diye ısrar ettin *ki*?(s.49)
- Bırakıyordun *hani*, olmadı mı?(s.50)
- *Yine* de...(s.54)
- Bu gece bitsin istiyordum *artık*.(s.50)
- *Belli ki* önceden düşünülmüş tasarlanmış şeyler değildi söyledikleri.(s.50)
- *Daha* ne istiyorsun?(s.51)

Ateş

Aşağıdaki cümlelerde verilen “*-e doğru*”, “*-dan beri*”, “*sanki*”, “*bile*” bağlayıcı yapıları cümlelerde bağıntı ögesi oluşturmaktadır.

- Köyün içine girmeden sapaktan yukarı kıvrılıyoruz, tarlalara *doğru*. (s.57)
- Evden *çıktığımızdan beri* ne o yeltenmiş konuşmaya ne ben. (s.57)
- Karın boşluğumda koca bir oyuk var *sanki* midem yarıyor. (s.57)
- (...) bir mezarı *bile* hak etmedi o. (s.57)

Miras

Aşağıdaki cümlelerde verilen “*keşke*”, “*velev ki*”, “*hâlbuki*”, “*yine*” bağlayıcı yapıları cümlelerde bağıntı ögesi oluşturmaktadır.

- *Keşke* beni bekleseydiniz.(s.62)
- Bu saatten sonra işini gücünü bırakıp Bursa’ya dönecek halin yok. *Velev ki* döndün o koca evde tek başına oturacak değilsin ya. (s.64)
- Konuşmuştuk *hâlbuki*. (s.64),
- *Yine* peşimden geldi.(s.64)

Karar

Aşağıdaki cümlelerde verilen “*keşke*”, “*oysa*”, “*madem*” bağlayıcı yapıları cümlelerde bağıntı ögesi oluşturmaktadır.

- *Keşke*, keşke onu dinleseymişim.(s.68)
- Tam vaktiydi *oysa*.(s.68)
- Bizden hayır yokmuş *madem*.(s.68)

Sanma ki Yaşıyorum

Aşağıdaki cümlelerde verilen “*ama*” bağlayıcı yapıları cümlelerde bağıntı ögesi oluşturmaktadır.

- Seslendim *ama* duymadınız.(s.73)
- Kızacaksınız *ama* şaşırdım artık ne diyeceğimi.(s.73)

Yılanlar ve Merdivenler

- Aşağıdaki cümlelerde verilen “*sonra*”, “*dek*”, “*halde*” bağlayıcı yapıları cümlelerde bağıntı ögesi oluşturmaktadır.
- Önce babaannesi, *sonra* o.(s.77)
- Uyuduklarından emin oluncaya *dek* oyalandı.(s.78)
- Ondan korkmasına gerek kalmadığı *halde* midesinde kızgın, topak topak bir kütle oynayıyordu.(s.80)

- Şimdiye dek duymadığı bir heyecanla uzandı yatağına.(s.80)

Gerekçe

Aşağıdaki cümlelerde verilen “ki”, “gene”, “hem” bağlayıcı yapıları cümlelerde bağıntı ögesi oluşturmaktadır.

- Öyle de kaba ki. (s.82)
- Evi kredisi, faturalar, elime bir şey kalmıyor gene. (s.83)
- Lafımı bitirmeye kalmadan kapıya dayandı yukarıdaki, hem de nasıl dayanmak. (s.84)

Yarın Mutlaka

Aşağıdaki cümlelerde verilen “nihayet” ve “ki” bağlayıcı yapıları cümlelerde bağıntı ögesi oluşturmaktadır.

- Karar vermişti nihayet, mesele nihayete erdirmekten ibaretti. (s.87)
- Hissettiği acı öyle yoğundu ki öfkeleni birden. (s.89)

Bitti

Aşağıdaki cümlelerde verilen “öyle”, “gene”, “ama” bağlayıcı yapıları cümlelerde bağıntı ögesi oluşturmaktadır.

- Öyle acele ettirdi ki beremi bulamadım. (s.91)
- Yok mok geveledi gene. (s.93)
- Sustu gene. (s.93)
- Çok istedim ama bir defa olsun gidemedik evine. (s.93)

2.1.2.2.5 Benzerlik / Koşutluk

“Bir cümlede yer alan öge dizilişinin başka bir cümlede farklı bir içerikle ya da biçimle tekrardan kullanılması benzerlik / koşutluk olarak adlandırılır. Koşutluk, metnin bir bütün olarak algılanmasını sağlayarak akıcılığı ve kalıcılığı destekler” (Gürgün, 2016: 1858).

Ayşen Işık'ın öykülerinde benzer sözdizimsel örneklere yer vermesi metinde şekilsel olarak koşutluğun sağlanmasına yardımcı olmuştur. Bu bölümde öykülerin benzerlik / koşutluk yapıları incelenmiştir.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Aşağıdaki tümcelerde yüzey yapıda aynı öge dizilişine (Gizli Özne– Zarf tümleci – Edat tümleci – (Belirtili Nesne) – yüklem – dolaylı tümleç) sahip farklı tümceler kullanılarak koşutluk sağlanmıştır.

- Elektrikli şofbenin nasıl ayarlandığını gösterip banyo havlusuyla oğlunun çamaşırlarını ve pijamalarını bıraktı çamaşır makinesinin üzerine.(s.12)
- Havluyla başını kurularak şampuanın meyveli kokusuyla girdi mutfığa.(s.14)

Baraka

Aşağıdaki tümcelerde yüzey yapıda aynı öge dizilişine (Özne – yüklem – dolaylı tümleç) sahip iki farklı tümce kullanılarak koşutluk sağlanmıştır..

- Çatlak bir ses çıkmıştı gırtlığından.(s.24)
- Beyaz, çıplak bir sırt çarptı gözüne.(s.24)

Aporia

Aşağıdaki tümcelerde yüzey yapıda aynı öge dizilişine (Özne – yüklem) sahip farklı tümceler kullanılarak koşutluk sağlanmıştır.

- Kan yok.
- Herhangi bir şişlik, yara bere yok.(s.27)

Aşağıdaki tümcelerde yüzey yapıda aynı öge dizilişine (yüklem – (nesne) /yüklem – yüklem –yüklem) sahip farklı tümceler kullanılmıştır.

- Kızgındı, ter içindeydi, tatmin olamamış, hızını alamamıştı.(s.31)

Kör Dövüşü

Aşağıdaki tümcelerde yüzey yapıda aynı öge dizilişine (yüklem- özne) sahip farklı tümceler kullanılarak koşutluk sağlanmıştır.

- Haraptı ev.(s.34)
- Onun hatıralarıydı her eşyaya sinen.(s.34)
- Belki gönül koyardı adam.(s.34)

Bağbozumu

Aşağıdaki tümcelerde yüzey yapıda yer alan dilek/şart kipiyle çekimlenmiş kelimelerin art arda sıralanmasıyla oluşan tümceler bir arada kullanılarak koşutluk sağlanmıştır.

- En başında, daha evlenmeden, maaşım düşük, bıktım, köreldim İzmir’de *deseydi*, başka bir şehirde iş bulsam gene de evlenir misin benimle diye *sorsaydı*, *oyuna getirmeseydi*, *kandırmasaydı*, ister mi istemez mi *düşünseydi* (...) (s.38)

Bodrum Bodrum

Aşağıdaki tümcelerde yüzey yapıda aynı öge dizilişine (Nesne / Yüklem/Yüklem, Nesne / Yüklem / Yüklem, Nesne / Yüklem, Nesne / Yüklem, Nesne/Yüklem, Nesne / Yüklem) sahip farklı tümceler kullanılarak koşutluk sağlanmıştır.

- Şezlongları yıka kaldır, şemsiyeleri kapa taşı, yerleri süpür, çöpleri topla, duşları fırçala, tuvaletleri yıka.(s.45)

Aşağıdaki tümcelerde yüzey yapıda yer alan soru ifade eden yüklemlerin art arda sıralanmasıyla oluşan tümceler bir arada kullanılarak koşutluk sağlanmıştır.

- Neredeydin, kimleydin, nereye gittin, niçin geciktin, bütün gün didişip kapışacaksınız.(s.41)

Hiç Olmadığımız Kadar

Aşağıdaki tümcelerde yüzey yapıda yer alan dilek/şart kipiyle çekimlenerek art arda sıralanan kelimelerden oluşan tümcede koşutluk sağlanmıştır.

- Kaç cephede birden savaştığımı anlatmaya *kalksam*, tek başıma nelerin üstesinden gelmeye çalışacağımdan, ayakta kalabilmek için neleri ıskaladığımdan söz *açsam*, şöyle ucundan bir kaldırıp *göstersem* içimi dayanabilir mi acaba?(s.51)

Ateş

Aşağıdaki tümcelerde yüzey yapıda aynı öge dizilişine(Zarf Tümleci/Yüklem/Nesne) sahip farklı tümceler kullanılarak koşutluk sağlanmıştır.

- Koşup getiriyorum bidonu, boca edip çıkıyorum kibriti. (s.59)

Aşağıda tümceye olumsuzluk anlamı veren ne ne bağlacı koşut yapıda kullanılmıştır.

- Evden çıktığımızdan beri ne o yeltenmiş konuşmaya ne ben. (s.57)
- Dayım ne azarlıyor ne yeter artık diyor ne de teskin etmeye çalışıyor.(s.58)

Miras

Aşağıdaki tümcelerde yüzey yapıda aynı öge dizilişine(dolaylı tümleç / yüklem, dolaylı tümleç / yüklem, dolaylı tümleç / yüklem / dolaylı tümleç) sahip farklı tümceler kullanılarak koşutluk sağlanmıştır.

- Mutfaktan çıktım.
- Yine peşimden geldi.
- Koridorun sonunda yakaladı kolumdan. (s.65)

Karar

Aşağıdaki tümcelerde yüzey yapıda aynı öge dizilişine sahip farklı tümceler (yüklem/yüklem/yüklem/yüklem) kullanılarak koşutluk sağlanmıştır.

- Kaçmış, diyorsun. Hamileymiş, diyorsun.(s.68)

Aşağıdaki tümcelerde yüzey yapıda yer alan sıfat fiil ekiyle çekimlenerek art arda sıralanan kelimelerden oluşan tümcelerde koşutluk sağlanmıştır.

- Sus pus oturan. Avuçlarına kolonya döküp şakaklarını ovan.(s.68)

Sanma ki Yaşıyorum

Aşağıdaki tümcelerde yüzey yapıda aynı öge dizilişine (nesne/yüklem) sahip farklı tümceler kullanılarak koşutluk sağlanmıştır.

- Servisleri çağırdık de.
- Bir saate kalmaz çıkarlar de.(s.73)

Yılanlar ve Merdivenler

Aşağıdaki tümcelerde yüzey yapıda aynı öge dizilişine sahip farklı tümceler (yüklem/yüklem/yüklem/yüklem) kullanılarak koşutluk sağlanmıştır.

- Ne zaman bitecek, bitecek mi, bilmiyor, bekliyor.(s.78)

Gerekçe

Aşağıdaki tümcelerde yüzey yapıda aynı öge dizilişine (nesne/yüklem/özne/nesne/yüklem/özne/nesne/dolaylı tümleç/yüklem/özne)sahip farklı tümceler kullanılarak koşutluk sağlanmıştır.

- Her şeyi görme anne, her şeyi sorun etme anne, aklımız sende kalmasın anne. (s.82)

Aşağıdaki tümcelerde yüklemelerin zamanının aynı kiple (gelecek zaman) çekimlenmesi koşutluk sağlanmıştır.

- Elinden gelse çelik kapıyı *kıracak, dalacak içeri, parçalayacak* beni. (s.84)

Yarın Mutlaka

Bitti

Aşağıdaki tümcelerde yüzey yapıda bulunan yüklemelerin art arda kullanılması koşutluk sağlanmıştır.

- Karşılıklı sustuk, iç çektik, üç beş konuştuk, konuşmadık. (s.93)
- Bir yudum su içti, eğildi, kızı öptü. (s.93)
- Neden yaptı? Ne oldu? Ne bileyim? (s.93)

2.1.2.2.6 Zaman ve Kip Uyumu

Dil bilgisel bağlaşıklık, Türkçeye zaman anlamı katan çekim ekleriyle de sağlanmaktadır. Metinde yer alan bu ekler işlev bakımından zaman belirtmesinin yanı sıra farklı amaçlarda da kullanılarak metindeki oluşturulmak istenen yapıyı ön plana çıkarır. Burada kullanımlar zaman ve kip olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir.

2.1.2.2.6.1 Zaman

“Anlatı kuramsal olarak her zaman olmuş olayları anlatır ki bu nedenle geçmiş zaman içinde ele alınır. Metinde birçok zaman kullanılsa da bunların hepsi geçmişte olan olaylar olduğu için geçmiş zaman olarak algılanmalıdır. Diğer zaman ekleri ancak geçmişte anlatılan bir olayın sözceleme anına göre anlatılan olaylarla ilgili bir zamansal konum belirtebilir” (Günay, 2013: 93).

Çözümlenen metnin bu başlığında cümlelerde yer alan haber kipleri incelenmiştir.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

- Görülen geçmiş zaman eki: “sıkıldı, aldı, çalıştı, çıktı, ürperdi, koyduk, yoktu, değildi, öğrendim, çekildi, değildi, umdu, yoktu, değildi, aynıydı, bıraktı, çıktı, baktı, verdi, çekti, itti, duydu, yerleşti, girdi, buldu, kaygılandı, hasret kaldım yaptı, gerildi, içerledi, yumuşadı, geçti, cevapladı, kaçındı, bıraktı, oturdu, izledi, karar verdi(2), kalktı, geldi, geçirdi, teklif etti, aldı, verdi, anladı, öğrendim, ettim, buldum, gittim, anlattım, bekledi, etmedi, emindim, söylemedin, yutkundu, dayadı,

çevirdi, değildim, bıraktı, oldu, oldum, öksürdü, çatallaştı, edemedi, yüzleşti...”

- Şimdiki zaman: “oluyor, görüşmüyoruz, engellemiyorum, akıyor”
- Duyulan geçmiş zaman: “şahaneymiş”
- Geniş zaman: “gönderirim”
- Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi: “gelmişti, demişti, tanımıştı, getirivermişti, yetinmişti, yönlendirmişti, sezmişti, etmişti, bulmuştu, kaçmıştı, görmüştü, kararmıştı, girişmişti, afallamıştı, kalakalmıştı, değişmişti, hafıflemişti.”
- Geniş zamanın hikâyesi: “öfkelenirdi, yanaşmazdı, girmezdi, düşünürdü, sızlar mıydı, isterdi, yatıştırırdı, istemezdim”
- Gelecek zamanın hikâyesi: “çıkıverecekti”
- Şimdiki zamanın hikâyesi: “istiyordu, çalışıyordu, seviniyordu, belirliyordu, gidiveriyordu, geliyordu, gösteriyordu, yakınıyordu, oynuyor muydu, istiyordu, görüşüyordun, yazıyordu, çalışıyormuş, eriyordu, süzülüyordu, ağlıyordu”

Baraka

- Geçmiş zaman: “gerisindeydi, basmıştı, yasladı, pişman oldu, dedim, geldi, baktı, fırladı, süzüldü, fark etti, başladı, kaldım, ettim, ettin, aradı, gitti, oturdu, asıldı, dur, geçtiler, kaçmıştı, olurdu, güzeldi, homurdandı, durdu, verdi, kaptı, kalakaldı, aç, fırladı, aldı, geçti, atıldı, devirdi, indirdi, sarstı, vazgeçti, kırdı, etti, girdi, ilişti, fırladı, aldı geçti”
- Gelecek zaman: “yürüyeceğiz, göstereceğim”
- Geniş zaman: “dönerim”

- Şimdiki zaman: “parlıyor, diyorum, bekliyorlar, tanımıyorsun, duruyorsun”
- Görülen geçmiş zaman: “giymiş, maşalamış”
- Gelecek zamanın hikâyesi: “ağlayacaktı, geçecekti”
- Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi: “yapıştırmıştı, olmuştu, dönmüştü, çıkıyoruz, yakmıştı”
- Şimdiki zamanın hikâyesi: “atıyordu, duruyordu, zorluyordu, sıkılıyordu, ısıldıyordu, durduramıyordu, vuruyordu, yanıyordu, görünüyordu, bağırıyordu, kırılıyordu, uğulduyordu, kımıldamıyordu, vuruyordu, hissediyordu”

Aporia

- Görülen geçmiş zaman kullanımı: döndü, eğildi, bekledi, sarstı, kalktı, geldi, kusmuştu, söyledim, uğuldadı, sıkıştı, patladı, oldu, vazgeçmedi, çıkardı, gitti, durdu, çıktı, indi, çalıştı, örttü, uyuştı,
- Gelecek zaman kullanımı: sapıtacaksın, açmayacağım, geçmeyecek, geçecek, göreceksin
- Şimdiki zamanın kullanımı: “yatıyor, duyuyor, görmüyor, süpürüyorum, konuşamıyor, istiyor musunuz, onaylıyor musunuz”
- Geniş zaman: “toplar, büyütür, yetiştirilmeyiz, yaparlar”
- Duyulan geçmiş zaman kullanımı: “çarpmamış”
- Duyulan geçmiş zamanın hikâye kullanımı: “yaramıştı, yorulmuştum, gelmişti, bıkmıştı, gelivermişti, yazmıştı, alamamıştı”

Kör Dövuşü

- Görülen geçmiş zaman: “çağırdı, baktı, oldu, vardı, gücenikti, çıktı, duruldu, kaçırdın, çıktı, ilerledi, süzüldü, durdu, dinledi, inledi, yaktı,

düşündü, geçmişiydi, hatıralarıydı, geçti, attı, yıkadı, ütüledi, çıkardı, dikti, ettirdi, astı, kilitledi, yöneldi, çıktı, soktu, kavradı”

- Şimdiki zaman: “yatıyor, almıyor, gitmiyor, nüksediyor, yükseliyor”
- Gelecek zaman: “delirecekler, sarılacak, atılacak”
- Duyulan geçmiş zaman: “önemsenmemiş, örselenmiş, olmuş”
- Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi: “geçmişti, uyarmıştı, demişti, söyleyebilmişti, bağırmıştı, çıkarmıştı, unutturmuştu, sıvamıştı, başlamıştı”
- Şimdiki zamanın hikâyesi: “inanamıyordu, yanıtlıyordu, unutmuyordu, istiyordu, umuyordu, acıyorsun, belirliyordu, çekiliyordu”
- Geniş zamanın hikâyesi: “oturamazdı, sinmezdi”

Bağbozumu

- Görülen geçmiş zaman: “bağırdı, oyuldu, fırlattı, açtı, uzattı, fırlattı, açtı, uzattı, savurdu, sürükledi, başladı, ediyorlardı, kemirdi, geçirdi, seslendi”
- Gelecek zaman eki: “pışpışlayacağız”
- Şimdiki zaman eki: yapıyorsun, oynamıyoruz, çıkarıyorsun, bekliyorum, düşünüyorum, yerleştiriyorum, bekliyorsun, dönüşüyor, istemiyorum,
- Şimdiki zamanın hikâyesi: geliyordu, dönüyordu, çıkıyordu, uçuşuyordu, diyordu, soluklanıyordu”.
- Duyulan geçmiş zamanın hikayesi: “gitmişti”

Bodrum Bodrum

- Şimdiki zaman: “çalışamıyorum, kaldıramıyorum, gidiyor, istiyorsun, anlıyorum, titriyor, gülüyorum, seviyorum, küfrediyor”
- Geniş zaman: “eder, uzatmaz, etmez, ederim, dolanmam, bulurum, kaynaşırsınız, çocuklardır”

- Geçmiş zaman: “kötüydü, meraklandım, dedim, unuttun, neredeydin, kimleydin, gittin, geciktin, aradım, geçtim, uzattı, duydum, baktım, kaldım, geldiler, ayaklandı, dedi, düştü, süpürdüm, alıştı, üzereydi, koştu, uyurdum, değildi, sataşmadılar, oturduk, sildim, süpürdüm, geldi”
- Gelecek zaman: “olacak, geleceksin, soracak, kapışacaksınız, yaptırarak, yapacak, sıçacağım, getireceğim”
- Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi: “gelmiştim, girişmişti, kalmamıştı, koyultmuştu”
- Gelecek zamanın rivayeti: “arayacakmışım”
- Gelecek zamanın hikâyesi: “ulaşabileceklerdi”
- Geniş zamanın hikâyesi: “uyurdu, alamıyordum”

Hiç Olmadığımız Kadar

- Duyulan geçmiş zaman: “geçirmiş, bayatmış, giymiş, almamışım, yakışmış”
- Görülen geçmiş zaman: “dedim, delirttin, kaldın, sarıldım, yakalandım, sordu, kurtuldum, gitti, ettin, sustum, bekledi, geçti, aldı, yaktı, dedim, çarptı, araladım, karıştım, etti, tedirginleştirdim, tersledi, sızladı, çıktı, geldi, kurtuldun, kurguladın, yakındık”
- Gelecek zaman: “kalacak, alacak, çalışacağım”
- Şimdiki zaman: “diyorsun, istiyorsun, hissediyorum, bitiyor, bakıyor, çalışıyorsun, güvenmiyorum, istemiyorum, anlatıyor musun, bilmiyorum”
- Geniş zaman: “misafirimsin, beraberim, otur”
- Geniş zamanın hikâyesi: “gelirdim”
- Şimdiki zamanın rivayeti: “varmıyormuş”

- Şimdiki zamanın hikâyesi: “duruyordu, uzanmıyorduk, bilmiyordu, oturuyordu, zorlaştırıyordu”

Ateş

- Şimdiki zaman: “kıvrılıyoruz, ağlamıyorum, çıkıyoruz, kullanıyor, kırıyor, durduruyor, topluyorum, atıyor, uzatıyor, diyor, yarılıyor, işliyor, titriyorum, gitmiyor, uğulduyor, soluyor, tırmanıyoruz, uzanıyor, ağlıyorum, azarlıyor, diyor, çalışıyor, öğürüyorum, gidemiyorum, yırtılıyor, istiyorum, çıkmıyor, siliyor, doğruyor, tepiniyor, vuruyor”
- Duyulan geçmiş zaman: yeltenmiş, yakmış, olmamış, vermiş, kalmış, bulanmış, gelmiş, kızarmış, kilitlemiş, oynatmış, kanlanmış”
- Geniş zaman: “köydeyiz, hallederim”
- Görülen geçmiş zaman: “etmedi, kudurdu”
- Gelecek zaman: “rahatlayacağım, olacak, akıverecek, dönmeyeceğim, taşıyamayacak, kapaklanıverecek, diyeceğiz”

Miras

- Görülen geçmiş zaman: olmadı, fırladı, sarıldı, bırakmadı, öptü, istedim, yakaladı, vermedim, soktum, atıldı, etti, dedi, susturdu, oyalandım, etmedi, gerildim, bozduk, girdim, açtım, geçtim, koydum, döndü, süzdü, aldın, oldu, saydı”
- Şimdiki zaman: “uyukluyor, aktarıyor,, yanıyor, geliyor, kaynıyor, geliyoruz, üzülüyorum”
- Şimdiki zamanın hikâyesi: “bekliyorlardı, örüyordu, arıyordum, duruyordu, bağıırıyordu”
- Şimdiki zamanın rivayeti: “hoşlanıyormuş”
- Geniş zaman: “bilirsin, açarım, dolanır, kaldırırız”

- Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi: “yakmamıştı, başlamıştım, sarmıştı”
- Gelecek zamanın hikayesi: “açacaktı”

Karar

- Şimdiki zaman: “dağılıyor, geçiyor, diyor, geldim, bulandırıyor, olamıyorum, biliyorum, hışırıyor, gitmiyor, bakıyorum, kopuyor, korkuyor, sıçırıyor, katlanamıyorum, giriyorum, yöneliyorum, gidiyor musun, soruyor, kışkırtıyor”
- Duyulan geçmiş zaman: “parçalanmış, devrilmiş, dikmiş, giyermiş, yokmuş, giyinmiş, çekilmiş”
- Görülen geçmiş zaman: “gitti, öldü, gittim, dinlemedim, etti, geldiler, ortasındaydı”
- Gelecek zaman: “dinlemeyecek, okuyacak, başlayacaksın, duyacak, arayacaksın, giyermiş”
- Şimdiki zamanın hikâyesi: “düşünüyordum, titriyordu, oturuyordu”
- Geniş zaman: “olmaz, anlaşılmaz, istiyorum, arıyorum, bilmez”
- Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi: “diretmiştim, atmıştı”
- Gelecek zamanın rivayeti: “görecekmişim, getirecekmiş, sevecekmiş”

Sanma ki Yaşıyorum

- Şimdiki zaman: “başlıyorum, diyor, katlanamıyorum, yöneliyorum, gidiyor, sanıyor, kışkırtıyor, sıçırıyorum, korkuyor, ediyoruz, biliyorsun, söylüyor”
- Görülen geçmiş zaman: “sordu, dedim, bitmedi, hayıflandım, döndüm, kaldım, çağırdı, sıktım, kaldı, yürüdük, geçirdim, bağırdım”
- Gelecek zaman: “kopamayacak, çıkacak, yetişecek, koyduracağım”
- Geniş zaman: “toparlanır, var, dişliyordu, ediyordu”

- Duyulan geçmiş zaman: “göndermiş, delikmiş, sökükmüş, oturmuş, işaretlemiş”
- Geniş zamanın hikâyesi: “aldırdım”

Yılanlar ve Merdivenler

- Geçmiş zaman: “baktı, çalıştı, kaşdı, değildi, bekledi, oyalandı, çıkardı, aldı, hazırdı, çıktı, gitti, baktı, girdi, çekti, yaklaştı, koydu, bıraktı, tutuşturdu, sordu, uzandı, yaptı, Tanrı’daydı”
- Gelecek zaman: “oturacak, gelecekler, bırakmayacak”
- Şimdiki zaman: “duruyor, uyuyamıyor, ekleyemiyor, çalışıyor, bilmiyor, bekliyor, veremiyor, konuşmuyorsun, geliyor, çözüyor, indiriyor, soluyor, sıyrıyor, görünmüyor”
- Duyulan geçmiş zaman: “kalmış”
- Gelecek zamanın hikâyesi: “bitecekti, atacaktı, kurtulacaktı, atmayacaktı, koyacaktı”
- Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi: “sıkılmıştı, kalkmıştı, başlamıştı, bitmişti, sarmıştı”
- Şimdiki zamanın hikâyesi: istiyordu, ummuyordu, engelliyordu, bırakmıyordu, terliyordu, yaşıyordu, oynaşıyordu”

Gerekçe

- Görülen geçmiş zaman: kucaklamadım, tokalaştım, yatıştırmadım, dedim, yerleştim, bıraktı, düzeltti, oturdu, kolaydı, taktım, okudum, bekledim, sordu, kimdi, unuttu, seslenmedim, söyledim, koşturdu, getirdi, etti, verdi, yaptın, saldı”
- Şimdiki zaman: “basıyor, yatıyor, dolanıyor, geliyor, övüyor, kalmıyor, içiyor, duyuyor musun, bağırıyor, titriyor, diyorsun”

- Geniş zaman: “bulurlar, bilmek, duymaz”
- Gelecek zaman: kaçacak, yamulacağım, kalkacak, soracak, oluvereceğim, düşecek, olacak, vereceğim”
- Duyulan geçmiş zaman: “alırmışım, biriymiş”
- Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi: “defetmiştim”
- Duyulan geçmiş zamanın rivayeti: “olacaktım”
- Gelecek zamanın hikâyesi: “uymayacaktım”

Yarın Mutlaka

- Görülen geçmiş zaman: “açtı, düşündü, bakındı, açıldı, yerindeydi, doğruldu, aldı, değildi, ibaretti, uyuştı, bıraktı, gelmedi, çevirdi, sıkıldı, aptalcaydı, homurdandı, tuttu, bekledi, soktu, yıkadı, yatırdı, yöneldi, açtı, vardı, kıymetliydi, yayıldı, çiğnedi, bastı, açtı, çarptı, yaklaştı, ilişti, kalktı, istedi, tükendi, kapattı, kaldı, döndü, bıraktı, oturdu”
- Gelecek zaman: “düşeceksiniz”
- Şimdiki zaman: “söndürüyor”
- Duyulan geçmiş zaman: “durmuş”
- Şimdiki zamanın hikâyesi: “duruyordu, istiyordu, duyuyordu, geçiyordu, havalanıyordu, uçuşuyordu , yiyorlardı, tutuyorlardı, tutturuyordu, sanıyordu.”
- Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi: “vermişti, unutmuştu, yakmıştı, başlamıştı”
- Şimdiki zamanın rivayeti: “bilmiyormuşsunuz”

Bitti

- Görülen geçmiş zaman: uyandırdı, dedi, oldu, anlamadım, ettirdi, bulamadım, dedi, çekti, gördüm, çıktık, yürüdük, durdurdu, dedi,

kapıldım, başladım, bıraktı, soluklandı, asıldı, uyandırdı, vardı, uzaklaştım, konuşmadım, sonraydı, vuruldu, sustum, kalktım, geveledi, sustuk, konuştuk, bitti, içtim, ettim”

- Şimdiki zaman: “gidiyoruz, çeviriyor, işitiyorum”
- Gelecek zaman: “gideceğiz, başlayacağım, isteyecek, olacak, sokulacaksın”
- Geniş zaman: “asabidir, tersleyiverir, bırakmaz”
- Geniş zamanın hikâyesi: “tıklarlardı”
- Şimdiki zamanın hikâyesi: “geçiriyordu, hızlanıyordu, bırakmıyordu, duruyordu, kopuyordu, öksürüyordu, bekliyordu, tiksiniyordum, yazmıyordu”

2.1.2.2.6.2 Kip

“Anlatıcının bir olay karşısında dilek, istek, niyet gibi tavrını belli eden kategoridir”(Gürgün, 2016,1860).

Çözümlenen metnin bu başlığında cümlelerde yer alan dilek kipleri incelenmiştir.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Baraka

Emir kipi: “güven, yok, san, aç”

Aporia

Emir kipi: topla, keyif yap, başını topla, şu rahatlığa bak.

Dilek-Şart kipi: “çağırsa, beklese”

Kör Dövüşü

Emir kipi: “yap, getirsin”

Dilek-Şart kipi: “atsam, geçirsem, istiyorsan, kalkalarsa

Bağbozumu

Emir kipi: söyleyin, bas git, kalsın, bırakın.

Dilek-Şart kipi: “baksan, baksak”

Bilinen geçmiş zamanın şart kipi: “deseydi, sorsaydı, düşünseydi, kandırmasaydı, deyiverdi”

Bodrum Bodrum

Emir kipi: “gelelim, gel, etmeyin, takip et, yok, aç, al, bak, göster, yap, et, ver, mahvetme, kapa, taşı, süpür, topla, fırçala, yıka”

Dilek-Şart kipi: “bulursa, yetişmese, olsa”

Hiç Olmadığımız Kadar

Emir kipi: “yaksana, bak, söylesene, dalmak yok”

Dilek – şart kipi: “kalksam, açsam, göstersem, bıraksan, bilsem”

Ateş

Emir kipi: “yakın, yansın, kavrulsun, gel, ol, tut, çek”

Dilek – şart kipi: “kusabilsem”

Miras

Emir kipi: “gör, er, uzatma, girelim, gel, satılsın, sok”

Dilek- şart kipi: “bilmesen”

Karar

Emir Kipi: “kalmasın, görsün, kahretsin, bak, ol, gel, etme”

Sanma ki Yaşıyorum

Emir Kipi: “sanma, üzme, söyle, konuşsana, kaçırma, götürsünler, etsinler, söylesene, yap, et, çıkar, ara, gel, doldur, yesin, gelsin, dur, deme, etmeyin, koydur, yarasın.”

Şart kipi: “dayansa, çökse, kalkışsalar, etmese, olmasan, gelmiyorsam.”

İstek Kipi: “aratayım.”

Yılanlar ve Merdivenler

Emir kipi: “baksana”

Dilek-Şart kipi: “bitse, olsun, kalkarsa”

Gerekçe

Emir Kipi: “bitsin, kalma, söyle, uğraş, çeksin, bozmasın, gözüm görmesin, kurtul, topla, çık, git, vereceksin.”

Dilek-Şart kipi: “uyuyabilirsen, kalksam, bakacaksa”

Yarın Mutlaka

Bitti

Emir Kipi:” koş, acele et, sakın, dayan, sus”

Dilek-şart kipi: “havalandırsam, tutsam”

2.1.2.2.7 İşlevsel Tümce Yapısı

İşlevsel tümce yapısında amaç devrik cümle kullanımına yer vererek vurgulanmak istenen ögeyi ön plana çıkarmaktır. Bu tür cümlelerde yazar yüklemi vurgulamak istediği öge ile yan yana konumlandırır. Böylelikle Ayşen Işık’ın etkili ve özgün anlatım tarzı ortaya çıkmaktadır.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelerek yinelenen ve cümlelerin nesnesi durumundaki “*tek bir gece*” kelime grubuyla kahramanın kendi kendini teskin etmesi durumuna ve “*onu*” sözcüğüyle de cümlelerin nesnesine vurgu yapılmaktadır.

- Sadece bir gece ağırlayacaktı *onu*, *tek bir gece*.(s.11)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelerek cümlelerin nesnesi durumundaki öznel bir ifade olan “*baş belası*” nesnesine ve “*bu*” öznesi vurgulanmıştır.

- Çocuk değil *baş belası bu*.(s.11)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “*karşısında duran*” ifadesi ile özne durumundaki Cenk’e vurgu yapılmıştır.

- Tıpatıp Asım’ın gençliği *karşısında duran*.(s.12)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “*beraber büyümelerini*” söz öbeğiyle cümlelerin nesnesine vurgu yapılmıştır.

- Yaşanan onca şeye rağmen birbirlerini tanımlarını çok isterdi, *beraber büyümelerini*.(s.12)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “hayat” sözcüğüyle cümlelerin öznesine vurgu yapılmaktadır.

- Derken ne yaşadığını anlamadan, dilediğince yaşayamadan geçip gidiyordu *hayat*.(s.13)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “tekrar” sözcüğüyle cümlelerin tümlecine vurgu yapılmaktadır.

- Ardından özür diledi *tekrar*.(s.14)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “düşünmekten” sözcüğüyle cümlelerin dolaylı tümlecine vurgu yapılmaktadır.

- Baş ağrımaya başlamıştı *düşünmekten*.(s.15)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “bakışlarını” sözcüğüyle cümlelerin nesnesine vurgu yapılmaktadır.

- Konuşmak, sözcükleri bir araya getirmek gözüne öyle güç geldi ki çenesini avucuna dayadı, denize çevirdi *bakışlarını*.(s.16)

Baraka

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “öfkeyle” sözcüğü ile hem zarf tümleci hem de öznenin duygusu vurgulanmıştır.

- “Bakıyorum kafan iyi,” dedi *öfkeyle*.(s.23)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “gülmekten” sözcüğü ile hem dolaylı tümleş hem de öznenin durumu vurgulanmaktadır.

- Sevim kırılıyordu *gülmekten*.(s.22)

Aporia

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “en karanlık, en mahrem alanına” sözcüğü ile dolaylı tümleş vurgulanmıştır.

- Oğlunun iç dünyasına girivermişti, *en karanlık, en mahrem alanına* (s.31)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “hayatımı” sözcüğüyle nesne vurgulanmıştır.

- Bok ettiniz *hayatımı*.(s.28)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “hep” sözcüğüyle zarf tümleci ve yüklem devamlılık durumu vurgulanmıştır.

- Aman babasının yokluğunu hissetmesin deyip didinmişti *hep*.(s.31)

Kör Dövüşü

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “ kocası” sözcüğüyle özneye “sesi şefkatli yumuşak” sözcükleriyle hem zarf tümlecine hem de öznenin durumuna vurgu yapılmıştır.

- Günleri saymayı bıraktın mı alıştın demektir, demişti *kocas, sesi şefkatli yumuşak*. (s.33)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “hep” sözcüğüyle zarf tümleci ve yüklem devamlılık durumu vurgulanmıştır.

- Alışık olmadığı bir şey bu ne düşündüğü önemsenmemiş örselenmiş *hep*.(s.33)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “şimdi” sözcüğü ile zarf tümlecine, “umulmadık, ihtimal dışı” sözcükleriyle de hem zarf tümleci hem de yüklem durumuna vurgu yapılmaktadır.

- Bambaşka bir yaşamın içinde *şimdi umulmadık, ihtimal dışı*.(s.33)

Bağbozumu

Aşağıdaki verilen cümlede yüklemden sonra gelen “hırsla” sözcüğüyle zarf tümleci ve öznenin duygu durumu vurgulanmıştır.

- Dumanı tutabildiği kadar tuttu içinde, güpegündüz ışık yanan evlere doğru üfledi *hırsla*. (s.39)

Aşağıdaki verilen cümlede yüklemden sonra gelen “mutfağa niye geldiğini unutup” ifadesiyle hem zarf tümleci hem de öznenin dalgın olması hali vurgulanmıştır.

- Bir süre dikildi öylece, *mutfağa niye geldiğini unutup*. (s.39)

Aşağıdaki verilen cümlede yüklemden sonra gelen “aldırmaz gözlerle” söz öbeğiyle hem zarf tümleci hem de öznenin umursamazlığı vurgulanmıştır.

- Adamın işaret ettiği duvarlara baktı *aldırmaz gözlerle*.(s.40)

Bodrum Bodrum

Aşağıda verilen cümlede yüklemden sonra gelen “koruyup kollayan bir tavırla” ifadesiyle hem zarf tümleci hem de öznenin takındığı tavır vurgulanmıştır.

- Bakma bu hallerine, dedi *koruyup kollayan bir tavırla*. (s.43)

Aşağıdaki verilen cümlede yüklemden sonra gelen “ona göre” sözcüğüyle özne durumundaki göndericinin alıcıya telkinde bulunması anlamı vurgulanmıştır.

- İngilizcen var diye *aldık ona göre*. (s.44)

Hiç Olmadığımız Kadar

Aşağıda verilen cümlede yüklemden sonra kullanılan “çabucak” sözcüğüyle hem zarf tümlecine hem de özenin durumuna vurgu yapılmıştır.

- Salata yaptım *çabucak*.(s.52)

Aşağıda verilen cümlede yüklemden sonra kullanılan “beceriksizce” ifadesiyle hem zarf tümleci hem de özenin durumu vurgulanmıştır.

- Öne eğilip elime uzandı *beceriksizce*.(s.55)

Ateş

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “iblis” sözcüğüyle özne vurgulanmıştır.

- Cayır cayır yansın *iblis*.(s.57)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “eti” sözcüğüyle nesne vurgulanmıştır.

- Ateşte kavrulsun eti.(s.57)
- Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “kulaklarımda” sözcüğüyle dolaylı tümleç vurgulanmıştır.
- Boğuk feryatları uğulduyor *kulaklarımda*.(s.57)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “yüzüne” sözcüğüyle dolaylı vurgulanmıştır.

- Nasıl bakacağız *yüzüne*?(s.58)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “gözlerime” sözcüğüyle dolaylı tümleç vurgulanmıştır.

- Uğursuz bir ağırlık çöküyor *gözlerime*.(s.58)

Miras

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “aramıza” sözcüğüyle dolaylı tümleç vurgulanmıştır.

- Elimin ucuyla tokalaşıp kucaklamaya kalkışmasın diye omuz çantamı soktum **aramıza**.(s.61)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “titreyerek” sözcüğüyle zarf tümleci ve öznenin ruh hali vurgulanmıştır.

- N’apacaksın be yavrum,” dedi sesi *titreyerek*. (s.62)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “ev sahibi” söz öbeğiyle nesne vurgulanmıştır.

- Halam çoktan kolları sıvamış, sanırsın *ev sahibi*.(s.62)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “titrek titrek” ikilemesiyle zarf tümleci ve öznenin ruh hali vurgulanmıştır.

- “Yazıklar olsun,” dedi *titrek titrek*. (s.63)

Karar

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “omuzlarımdan itip “ dokunma bana ” diye bağıışı” ifadesi nesneye vurgu yapmaktadır.

- Yanına kalmasın *omuzlarımdan itip “ dokunma bana” diye bağıışı*. (s.67)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “*nasıl oluyormuş suçlamak insanı, sözcüklerle küçültüp ezmek.*” ifadesi nesneye vurgu yapmaktadır.

- Görsün *nasıl oluyormuş suçlamak insanı, sözcüklerle küçültüp ezmek*.(s.67)

Sanma ki Yaşıyorum

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “çatışmaya hevesli bakışlar arasına.” ifadesiyle hem dolaylı tümlecin hem de öznenin tedirginlik içerisinde bulunuşuna vurgu yapılmaktadır.

- *Depodan* dikim holüne döndüm, *çatışmaya hevesli bakışlar arasına*.(s.71)

Aşağıda sıralı cümle biçiminde oluşmuş yargılarda ilk cümlelerin yükleminden sonra kullanılan “çaresizce” ifadesiyle zarf tümlecine ve öznenin ruhsal durumuna vurgu yapılmıştır.

- “*Peki*”, *dedi çaresizce*, tam gidecekken geri döndü.(s.73)

Yılanlar ve Merdivenler

Aşağıda verilen cümlede yüklemden sonra kullanılan “tam on altı adım” ifadesiyle zarf tümlecine ve kahramanın yaşına vurgu yapılmıştır.

- Bodrum’a inen basamakların önünden yaşı kadar ileri gitti, *tam on altı adım*.(s.78)

Aşağıda verilen cümlede yüklemden sonra kullanılan “korkudan” sözcüğüyle dolaylı tümlece ve öznenin içinde bulunduğu ruh haline vurgu yapılmıştır.

- İki düşünceyi uç uca ekleyemiyor *korkudan*.(s.78)

Aşağıda verilen cümlede yüklemden sonra kullanılan “donunu boğuk boğuk soluyarak ifadesiyle” nesne, zarf tümleci ve kahramanın yaşadığı tecavüz anına vurgu yapılmaktadır.

- İşte kemerini çözüyor, pantolonunu indiriyor, sıyrıyor *donunu boğuk boğuk soluyarak*. (s.79)

Gerekçe

Aşağıdaki verilen cümlede yüklemden sonra gelen “sinirimi” sözcüğüyle hem nesneye hem de karakterin ruh haline vurgu yapılmaktadır.

- Elime tutuşturdukları zarfın içindeki şişkinlik bile yatıştırmadı *sinirimi*.(s.81)

Aşağıdaki verilen cümlede yüklemden sonra gelen “tüm aksiliğimle” sözcüğü zarf tümleci ve öznenin ruh haline vurgu yapılmıştır.

- Öğrencilerimdi, dedim *tüm aksiliğimle*. (s.82)

Aşağıda verilen cümlede yüklemden sonra gelen “belki” sözcüğüyle hem zarf tümlecine hem de öznenin kararsızlığına vurgu yapılmıştır.

- Yemeğe kadar uzanırım *belki*. (s.82)

Aşağıdaki verilen cümlede yüklemden sonra gelen “muhakkak” sözcüğüyle hem zarf tümlecine hem de özne hakkındaki varsayıma vurgu yapılmaktadır.

- Kendisinden hoşlanmadığımı seziyor *muhakkak*. (s.81)

Yarın Mutlaka

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “doğruyu yanlış” söz öbeğiyle hem nesneye hem de kahramanın umursamaz halde oluşuna vurgu yapılmıştır.

- İşemek bile meseleyken, sorgulamaya ne hacet *doğruyu yanlış*. (s.88)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “bir müddet” sözcükleriyle hem zarf tamlayanına hem de öznenin durumuna vurgu yapılmıştır.

- Eli yüreğinde holün ortasında kalakaldı *bir müddet*.(s.89)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “yeniden” sözcüğüyle hem zarf tamlayanına hem de yapılan eylemi öznenin tekrarlaması durumuna vurgu yapılmıştır.

- Mutfağa döndü *yeniden*.(s.89)

Aşağıdaki cümlede yüklemden sonra gelen “bedenini” sözcüğüyle nesneye vurgu yapılmıştır.

- Zar zor toparlanıp salona döndü, koltuğa bıraktı *bedenini*. (s.89)

Bitti

Aşağıda verilen cümlede yüklemden sonra gelen “zavallı” sözcüğüyle hem özne hem de özneye hem de anlatıcının öznel ifadesine vurgu yapılmıştır.

- “Çökmüş **zavallı**(...)” (s.92)

Aşağıdaki verilen cümlede yüklemden sonra gelen “nicedir” sözcüğüyle zarf tümlecine ve eylemin özne tarafından devamlılık gösterdiğine vurgu yapılmaktadır.

- Gebe kadınlar gibi öğürüp duruyordum *nicedir*. (s.94)

Aşağıda verilen cümlede yüklemden sonra gelen “içimdeki sesi” söz öbeğiyle nesneye vurgu yapılmaktadır.

- Susturamadım *içimdeki sesi*.(s.94)

Aşağıda verilen cümlede yüklemden sonra gelen “mezarımı” sözcüğüyle nesneye vurgu yapılmaktadır.

- Rüyamda bile gördüm *mezarımı*. (s.94)

2.1.2.2.8 Örtük Anlatım

“Bir sözcenin içerdiği açık anlam ile bu açık anlam üzerinden erişilebilecek öncüller aracılığıyla sezdirilen mana” olarak tanımlanan örtülü anlam, çıkarımlar yoluyla sezilir(Aktaş, Şentürk, 2015: 373). “Örtülü anlamda, anlam kesin bir biçimde gösterilmemiştir; fakat bir sözcenin içeriğinde gücül olarak vardır, bu anlam ilgili sözceden çıkarımsal yolla ortaya konulabilir” (Günay, 2007: 71). Metnin derin yapısının anlaşılabilmesinde dil bilgisel karşılığı bulunan ifadeler örtülü anlam açısından büyük bir öneme sahiptir.

Ayşen Işık’ın öykülerinde örtük anlatıma yer vermesi onun dili kullanım alanındaki genişliğine dikkat çeker. Bu bölümde örtük yapıdaki ifadeler açıklanmıştır.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Aşağıdaki cümlede yüzey yapıya yansıtılmayan *sevgisizlik hissi* örtük olarak verilmiştir.

- *Sabırlı değildi çocuğuna karşı, oğlanı anneannesinin evine götüreceği zamanı iple çeker, bunu saklama zahmetine girmezdi.*(s.11)

Aşağıdaki cümlede yüzey yapıda verilmeyen *tedirginlik hissi* örtük olarak ifade edilmiştir.

- Cenk’in bakışlarını üzerinde hissediyordu.(s.15)

Aşağıdaki cümlede yüzey yapıda verilmeyen *merak duygusu* örtük olarak ifade edilmiştir.

- O mektuplardan sonra en çok sizi düşündüm.(s.17)

Baraka

Aşağıdaki cümlede yabani bir güç ifadesi ile Nefise’nin *cesaret duygusu* örtük olarak anlatılmıştır.

- Sevim’in yatağa çivilenmiş, çaresizce karşı koymaya çalışırken görünce *yabani bir güçle* üstüne atıldı adamın.(s.24)

Aşağıdaki cümlede tir tir titreyen elleriyle ifadesi *korku duygusunu* örtük olarak anlatmıştır.

- Tir tir *titreyen elleriyle*, omuzlarından sarsıp “Hadi kalk!” diye bağırdı.(s.25)

Aşağıdaki cümlede aç gözlerini ifadesi ve ünlem işareti(!) endişe *duygusunu* örtük olarak anlatmıştır.

“*Aç gözlerini!* Gerizekalı. *Aç gözlerini.*”(s.25)

Aporia

Aşağıdaki cümlede anne oğul arasındaki *yabancılaşma* yüzey yapıya çıkarılmayarak örtük olarak verilmiştir.

- Onunla konuşamıyor, ona erişemiyordu, tek taraflı, yorucu bir monoloğa dönmüştü ilişkileri.(s.28)

Aşağıdaki cümlede annenin oğluna ettiği sitem ve öfke sözcükleri yüzey yapıya çıkarılmayarak örtük olarak verilmiştir.

- “Demek öyle diyerek ayağa fırladı, “demek öyle! Ben adam olasin diye kıcımlı yırtayım. Sen kalk, ah...”(s.31)

Aşağıdaki cümlede intikam duygusu örtük olarak verilmiştir.

- Kim zavallıymış göreceksin şimdi, “diye söylenerek dosdoğru çalışma odasına gitti.(s.31)

Kör Dövüşü

Aşağıdaki cümlede tedirginlik örtük olarak anlatılmıştır.

- “Anne kesin bir şey var kafasında *dikkatli ol.*” (s.33)

Aşağıdaki cümlede *şaşkınlık ifadesi* örtük olarak anlatılmıştır.

- Rahminde can bulan eller, düşmanı olup boğazına mı sarılacak *yani?* (s.33)

Aşağıdaki cümlede *sitem duygusu* örtük olarak anlatılmıştır.

- Sormak isterdi oğullarına, sesi titremeden, dimdik durarak karşılarında, kabullenemediğiniz ne? Kilometrelerce mesafe girmemişken aramıza, aynı çatının altındayken hepimiz, her şey ortadayken, görmediniz mi *çektiklerimi?* Ne yaşadım *umursadınız* mı hiç? (s.35)

Bağbozumu

Aşağıdaki cümlede kocası tarafından eşinin *çocukça tavırlar sergilediğinin iması* örtük olarak anlatılmıştır.

- Topla kendini oyun oynamıyoruz burada, işi gücü bırakıp seni mi *pışpışlayacağız* bırak şımarıklığı.(s.38)

Aşağıdaki cümlede yüzey yapıya çıkarılmayan kahramanın gösterdiği *sabretme durumu* örtük olarak anlatılmıştır.

- Afalladı, sanane demek istedi tuttu *dilini.*(s.39)

Aşağıdaki cümlede işçinin kendi yaptığı işle yüzey yapıya çıkarılmayan *övünme durumu* örtük olarak anlatılmıştır.

- *İşçilik iyi, ağaç iyi. Terletti ya değdi doğrusu.*(s.39)

Aşağıdaki cümlede kahramanın *sitem duygusu* örtük olarak anlatılmıştır.

- (...) *böyle olur muydu?* (s.38)

Aşağıdaki cümlede yüzey yapıya çıkarılmayan *alaya alma durumu* örtük olarak anlatılmıştır.

“Çok mu aradın bu rengi yenge.”(s.39-40)

Bodrum Bodrum

Aşağıdaki cümlede yüzey yapıda yer alan “*tabanları su toplamak*” ve “*kolunu kıpırdatacak hali kalmamak*” ifadeleriyle örtük olarak anlatılan *yorgunluk ve alışık olmama durumu* anlatılmak istenmiştir.

- Bir sandalyeye çöktüm, baktım *tabanlarım su toplamış. Kolumu kıpırdatacak halim kalmamıştı.* (s.45)

Aşağıdaki cümlede *kararlılık ifadesinin* yanı sıra şimdiye dek ailesi tarafından yönetilen bir çocuğun artık *bağımsız olma isteğinin* örtük ifadesi anlatılmak istenmiştir.

- Kapadım telefonu, *öyle karar almıştım*, ben ne zaman istersem o zaman ulaşabileceklerdi bana. (s.43)

Aşağıdaki cümlede yüzey yapıda yer alan “*ne o*” ve “*kim koyar lan çocuğuna böyle ad*” ifadeleriyle örtük olarak sezdirilmeye çalışılan *küçümseme ifadesi* anlatılmak istenmiştir.

- Oğlum **ne o** köpek adı gibi, *kim koyar lan çocuğuna böyle ad.* (s.43)

Aşağıdaki cümlede yüzey yapıda verilen “*kaçıp gitmek*” sözcüğüyle *yılgınlık ve tükenmişlik durumu* derin yapıda sezdirilmek istenmiştir. Ardından gelen “*alaycı*

ses” kelimelerinde ve “*Demıştim beceremez diye, iki gün bile dayanamadı bak, nazlı bu nazlı, alıştı tabi armut piş ağzıma düş, anca kışını yaysın.*” Cümlesindeki ifade ile babanın kahramanda yarattığı *hırs duygusu* örtük olarak sezdirilmeye çalışılmıştır.

- Her saat başı beyler bana müsaade, size hayırlı işler, deyip *kaçıp gitmek* geçti aklımdan. Her defasında babamın *alaycı sesi* yankılandı içimde. Demıştim beceremez diye, iki gün bile *dayanamadı bak, nazlı bu nazlı , alıştı tabi armut piş ağzıma düş, anca kışını yaysın.* (s.45)

Hiç Olmadığımız Kadar

Aşağıdaki cümlede yüzey yapıya çıkarılmayan *kuşku ifadesi* örtük olarak anlatılmıştır.

- Bakışlarındaki kopkoyu çaresizlik karşısında ezildim, *içime bir kurt düştü.*(s.53)

Aşağıdaki cümlede yüzey yapıya çıkarılmayan *şaşkınlık ifadesi* örtük olarak anlatılmıştır.

- *Donup kaldım.* Şakaklarımdaki basınç söylediklerini hazmetmemi zorlaştırıyordu.(s.53)

Ateş

Aşağıdaki cümlelerde yüzey yapıya çıkarılmayan “*utanç*” *duygusunu* örtük bir yapıda sunulmuştur.

- *Nasıl* bakacağız yüzüne.(s.58)
- *Ne diyeceğiz* Mesut’uma.(s.58)

Aşağıdaki cümlede yüzey yapıda verilen “*şafak vaktinin soğuğu*” ifadesi kahramanın kendini “*toprağa yüzükoyun bırakma*” durumuyla ilişkilendirilerek aslında kahramanın (ölüyü yakması) *cinayet işleyerek “yüreğini soğutması”* arasında anlamsal bağ kurulmuştur.

- Terli sırtımda şafak vaktinin soğuğu. Kendimi yüzükoyun toprağa bırakmış ateşe bakıyorum, kara kara yükselen dumana.(s.59)

Miras

Aşağıdaki cümlede Ayla'nın akrabalarıyla *karşılaşmak istememesi ve onlardan rahatsızlık duyduğu* örtük olarak ifade edilmiştir.

- *Kaçmaya fırsatım olmadı.* (s.61)

Aşağıdaki verilen cümlede *çaresizlik içinde olma durumu* sezdirilmiştir.

- Ömer abin de beni *sıkıştırıp duruyor, bankalar tepesinde*, bilmesen durumları neyse.

Aşağıdaki verilen cümlede *kararlılık ifadesi* örtük olarak ifade edilmiştir.

- “Evi satmayacağım,” dedim. “*Bunu kafana sok artık. Boşuna çeneni yorma.*” (s.65)

Aşağıdaki cümlede *duygu sömürüsü* anlatılmaktadır.

- Halanım ben senin, halan! Elime doğdun.(s.65)

Karar

Aşağıdaki cümlede *ruhsal bunalım* örtük olarak ifade edilmiştir.

- *Kayıtsız, suskun*, dimdik oturuyordu sandalyesinde.(s.69)
- Aşağıdaki cümleye *güya anlamı kazandırılarak karşıdaki kişiyi hoşnut bırakma çabası* örtük olarak ifade edilmiştir.
- Gülistan'ı, komşularıyla tanıştıracak, *hayatın iyi yüzü de var gösterecek kıza.*(s.69)

Aşağıdaki cümlede *sitem duygusu* örtük olarak ifade edilmiştir.

- *Allah kahretsin. Kader mi bu, kader mi?* (s.69)

Sanma ki Yaşıyorum

Aşağıdaki verilen cümlede *stres ve memnuniyetsizlik durumu* örtük bir biçimde ifade edilmiştir.

- *Yüzü düşmüş alt dudağını dişliyor* karşımda. (s.71)

Aşağıdaki verilen cümlede “*dişlerimi sıktım*” ifadesiyle *sabretmek eylemi* örtük olarak ifade edilmiştir.

- Kendimi kaybedip senin gerizekalılığın yüzünden dememek için *sıktım dişlerimi*. (s.74)

Yılanlar ve Merdivenler

Aşağıda verilen cümlede kahraman konuşması halinde *yaşadıklarının ortaya çıkacağından tedirginlik duymaktadır* yazar bu duyguyu örtük olarak ifade etmiştir.

- Öğretmenlerinin sorularına *yanıt veremiyor. Başı öne eğik gözleri hep ayak uçlarında. (...) En ufak bir söz bir göz teması sanki açık edecek her şeyi*. (s.78-79)

Gerekçe

Aşağıdaki verilen cümlede *yakınma ifadesi* örtük olarak ifade edilmiştir.

- Diplomaları duvara assınlar *diyeymiş bunca zahmet*. (s.83)

Aşağıdaki verilen cümlede *huzursuzluk ifadesi* örtük olarak ifade edilmiştir.

- **Uyu** uyuyabilirsen. (s.82)

Aşağıdaki verilen cümlede *tedirginlik durumu* örtük olarak ifade edilmiştir.

Milletin *diline düşeceğim. İki paralık olacak* adım. *Şu rezalete bak*. (s.84)

Yarın Mutlaka

Aşağıdaki verilen cümlede *daha önce yaşanmış bir olay olduğu bilgisi okuyucuya* örtük olarak ifade edilmiştir.

- Bell.eğine bıçak gibi saplanan *karmaşa ânını* düşündü. (s.87)

Aşağıdaki verilen cümlede *kadını ev idaresinden sorumlu tutan bir anlayış*

örtük olarak ifade edilmiştir.

- İkisi için *bu düzeni kuran, ihtimamla yürüten oydu, zamanı ilaç saatleri gibi aksatmadan ilerleten.* (s.88)

Bitti

Aşağıdaki verilen cümlede *telaş ve tedirginlik durumları* örtük olarak ifade edilmiştir.

- “*Gerçi hep tuhaftı ama bu defa bir başkaydı hali.*”

Aşağıda verilen cümlede içinde bulunulan *çaresizlik durumu* örtük olarak anlatılmıştır.

- “*Anlaşılmadığını bile bile konuşmak.*”

2.2 Öykülerin Feminist Yaklaşımla Söylem Çözümlemesi

2.2.1 Feminizmin Kısa Tarihi

Feminizm, kadınların haklarını tanıyarak bu hakların korunması amacıyla eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasına yönelik muhtelif ideolojiler, toplumsal hareketler ve kitle örgütlerinden oluşan harekettir. Feminizm kavramının kökeni Latince olup kadın anlamını taşıyan “femine” sözcüğünden türemiştir(<https://tr.wikipedia.org/wiki/Feminizm>).

Feminizm için evrensel bir temelin şart olduğu ve bu temelin de kültürlerarası bir kimlikte bulunması gerektiği yönündeki siyasi varsayım genellikle, kadınların ezilmesinin, ataerki ya da erkek egemenliğinin evrensel ya da hegemonik yapısı içinde kolayca ayırt edilebilecek tekil bir biçim aldığı görüşüne eşlik eder (Butler, 2005: 46).

Feminizm esasında bütün kamu ve özel alanlarda kadınların baskı ve şiddete maruz kalmasını yok etmeyi amaç edinen, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması gerekliliğini ön gören ve ataerki düzene karşı tavır olarak kadının meşru

hakkına ulaşması yolunda uğraş gösteren ve bir yaklaşımdır. Feminizm 18. yüzyılın ikinci yarısında İngiltereli ünlü feminist düşünür Mary Wollstonecraft'ın “Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi” adlı kitaba dayandırılıp akademik alana da bu eserle adım atmıştır. Bell Hooks feminizmi “Feminizm Herkes İçin: Tutkulu Politika” adlı eserinin giriş kısmında, “cinsiyetçilik veya cinsiyetçi sömürüyü ve zulmü sona erdirmek için bir hareket” olarak ifade etmiştir (Taş, 2016: 165). Yüzyıllar boyunca kadınlara karşı toplumsal, politik, ekonomik ve sembolik bir değersizleştirme politikası güdüldüğü de göz önünde bulundurulduğunda Bell Hooks bu cümlesindeki tanımıyla cinsiyetçiliği önemli bir problem olarak değerlendirilmekte ve bunun toplumsal yönden kadın ve erkek arasında ciddi problemlere yol açtığı gerçeğini vurgulamaktadır.

Feminizm içinde yaşadığı tarihin ve toplumun getirdiği toplumsal, siyasal ve sosyal problemlerle uğraşan, tarihin gölgesinde şekillenen ve içeriği sürekli değişen bir harekettir. Bu sebeple feminist teoriyi hiçbir zaman tek açıdan ele almak mümkün olmamıştır.

Feminizm üç dalgadan oluşur ve tarihsel olarak 19.yüzyıldan 21.yüzyıla kadarki dönemleri içine alır. Feminizmin, I. II. ve III. ve IV. dalga şeklinde süreçlere ayrılmasının en önemli sebebi, kadının toplumsal yapı içinde değişmekte olan konumuna paralel olarak farklı anlayışlar doğrultusunda değişik kuram ve ideolojilerden etkilenmesidir.

I. dalga feminizm 19.yüzyılın sonlarını ve 20.yüzyılın başlarını kapsayan aralıkta inşa edilmiştir. Wollstonecraft'ın “İnsan Haklarının Gerekçelendirilmesi” adlı kitabı bu kuşağın başlangıcını oluşturmakla beraber dönemin şartları düşünüldüğünde temel haklar niteliğindeki kadınların eğitim alanındaki fırsat eşitliği, oy kullanma ve mülkiyet hakkını kapsamaktadır. Bu bağlamda I. dalga feminizm

hem siyasi ve eğitim hem de çalışma alanındaki haklara sahip olabilme konusunda gerçekleştirdiği önemli mücadelesiyle radikal bir açılım gerçekleştirmiştir. II. dalga feminizmde ise yasalar kadın ve erkek eşitliğini güvence altına almış olsa da yaşamın bazı pratikleri eşitlik bağlamında kadının erkekten farklı oluşunu göz önüne sermektedir. Bu durum kadına göre ataerkil sistemin normlarından ileri gelmektedir. Bu açıklamaların da doğrultusunda Beauvoir'ın, “ Kadın doğulmaz, kadın olunur.” ve “Kadınların kurtuluşu karınlarından başlayacak,” sözleri bu sisteme karşı sloganlaşmış ifadelerdir (Akt. Taş,2016: 169-170). Ataerkil sistemin hüküm sürdüğü aile kurumu ve ev içinde eşitsiz roller uygulandığı takdirde bu alanlar cinsiyetçi sömürünün çoğaldığı alanlar olarak ifade edilecektir. Böylece “özel alan” konumundaki evi kapsayan alanların çok da özel olmadığı belirtilir. Hanish'in, “Kişisel olan politiktir.” sözü bu ifadeler II. dalga feminist hareketine slogan olmuş bir ifadedir (Kolay, 2015: 7-8).

1960-1988 yıllarında kadın homojen bir topluluk olarak değerlendirilmiştir. Hooks'un “Ben Kadın Değil Miyim: Siyah Kadınlar ve Feminizm” adlı kitabıyla siyah kadınların yok sayılmasını gündeme getirmiştir. Bu tavır feminist hareketin içindeki ırkçılık ve ayrımı kuvvetlendirip yalnızca kadınların zarar gördüğünü ifade etmiştir. 1980'lerin ortasına gelindiğinde, kadınları kapsayıcı ortak değerleri ve yaşantıları olan bir sınıf olarak gören anlayış derinden parçalanmıştır. Siyah kadınlar, engelli kadınlar, Latin kadınlar, lezbiyenler, biseksüel kadınlar ve diğerleri hareket içerisindeki egemen ideolojiyi eleştirmeye başlamış ve bu da bir gerilim yaratarak farklı feminist teorilerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu kuşağın en büyük katkısı homojen, tek bir kadın olgusu yerine farklı ve çoklu kadınlık durumlarını ön plana çıkarmanın kapılarını açmış olmasıdır (Görgün Baran, 2021).

III. dalga feminizm ise 1988-2010 yıllarını kapsar. III. dalga feminist akım, genellikle toplumsal cinsiyet, sınıf, ırk, etnisite, cinsellik, milliyetçilik, siyaset, iktisat vb. konuları ele almış ve bu olguları feminist bir bakış açısıyla teorikleştirmeye çalışmıştır. Farklılıkların ortaya çıkmasıyla var olma yöneliminde olan III. dalga feministler genelleyici kadın sorunlarından çok bireysel düzlemde yer alan kadın sorunlarına yönelmek istemektedirler. (Taş, 2016: 171-172). III. dalga feminizm “kişisel olan politiktir” anlayışının aksine bireysel özgürleşmeye odaklanır (Görgün Baran, 2021).

IV. Dalga feminizm ise “kitlesel sokak eylemleri” şeklinde faaliyet gösterirken “dijital feminizm” ya da “hashtag feminizmi” olarak adlandırılan sanal araçlar yoluyla kadının haklarına odaklanılan bir aşamadır (Akdere: 2020)

Feminist hareket tarihsel süreç içerisinde modernite olgusuna paralel ve de eleştirel bir zeminde gelişmiştir. Yani modernleşmenin ortaya koyduğu yeni çelişki alanları, feminist hareketin hatta daha birçok sosyal hareketin gelişmesinde belirleyici olmuştur. (Sarı, 2008:34)

Feminizm ırksal ve sömürgeci baskıya karşı mücadelelerle iç içe olmayı hedeflediğinden, farklı tahakküm biçimlenimlerini kültürötesi bir ataerki mefhumu altında toplayıp ikincil kılan sömürgeci epistemolojik stratejiye direnmesi giderek daha önemli hale gelmiştir (Butler, 2005: 91-92).

Beauvoir, kadınlara da erkeklere davranıldığı gibi davranılması gerektiğini ve yasaların, geleneklerin ve eğitim sisteminin bunu teşvik edecek biçimde düzenlenmesi gerektiğini ifade eder. İkinci Cins, cinsiyet, sınıf ve yaş ayrımı yapmaksızın her bireyin kendisini tanımlaması ve özgürlüğünün sorumluluğunu yüklenmesi için cesaretlendirilmesi gerektiğini de çokça vurgular. Bu ise ancak,

yalnızca evrensel kurumlara değil, fakat bir belirsizlik konumunda bulunan bireylere de odaklaşarak başarılabılır (Akt. Bayoğlu, 2010: 76).

Bu bilgiler doğrultusunda feminizm, kapitalist sistemdeki patriarkal düzeni kapsayan tüm yapılara eleştirel bir biçimde karşıt tepki oluşturarak kadının hak ve özgürlükleri çerçevesindeki talep ve amaçlarını kuram ve uygulama düzeyinde gündeme getirmiştir.

2.2.2 Feminist Söylem Çözümlemesi

“Bucholtz’a göre; dil ve cinsiyet açısından söylem çözümlemeleri ve buna ilişkin teoriler çok boyutlu bir yaklaşım sergilemektedir. Söz gelişi iletişim etnografyasında, analitik vurgu kültürün yansıtıcısı olarak kişilerin söyleminin üzerindedir; bir diğer yaklaşım olan etkileşimsel sosyo-dilbilim araştırmalarında ise dil ve cinsiyet temelinde bulunan kültür araçlarının aydınlatılması odak noktadadır” (Akt. Çimen, 2021: 57).

Bu noktada önemli bir kavram olan feminizm gerek kamusal alanın gerekse de özel alanın farkına karşı çıkararak var olan hegemonik sistemi değiştirme gayesindedir.

“Varolan iktidar ilişkilerini her özgün durumda toplumsal ve kültürel açıdan incelemek, farklılıkları ve farklı insan (bu örnekte kadın) gruplarının yaşamış deneyimini hesaba katan ve bir yandan kadınların ezilmesini incelerken aynı zamanda bir karşı-kültür ve direniş olasılığına da yer açan bir teoriyi gerektirir” (Berkday, 2003: 86).

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de 1980 ve sonrasında eser veren feminist kadın yazar ve öykücülerine yer verilmiştir.

Füruzan’ın eserlerinde “hırslı, otoriter, sevgisiz, yasaklayıcı” öykü tiplerine yer verilerek bu özellikteki (daha çok anne rolündeki) kadınlar, eşi ve kızlarına yabancılaşmaktadırlar. Anne kaynaklı yabancılaşma durumu aynı zamanda kadının kızının kendi varoluşsal mücadelesine yenik düşmesine sebep olduğundan kutsal anneliğin yıkılışı ortaya çıkmış olur.

Türk Edebiyatında yer alan diğer feminist yazar ise Leyla Erbil'dir. Öykülerinde kadınlığın geleneksel çizgisini tabularla kuşatıl原因en bir dünyadan bahsederek ironik bir şekilde ele almıştır.

Hem eş hem de anne rolünü üstlenen kadının baba ve koca evinde kendisine uygulanan tahakkümü çocuğuna taşımasıyla sancılı döngünün devamcısı olmaktadır. Ebeveynlerin bu tutumu sebebiyle varoluşunu gerçekleştiremeyen kız çocukları ya bu döngünün devamcısı olacak ya da eril dünyaya başkaldıracaktır (Kaya, 2019)

Mine Söğüt ise çoğu romanını terk edilmiş kahramanlar üzerine kurmuştur.

“Terk edilmiş çocuklar bakımından zengin olduğu anlaşılan romanlarda söz konusu izleğin büyük ölçüde ebeveyn kaynaklı bir görünüm sergilediği ve ebeveynlerin ihmalkârlıkları ile çocukların ruhsal dünyasında onulmaz yaralar açtığı tespit edilmiştir” (Ayan, 2020: 366).

Mine Söğüt'ün anlatılarında “erkekler tarafından yaratılan ataerkinin erkekleri de tutsak ettiğini” ve kadın ile erkeğin cinsiyet rollerinde bocaladığı gözlenebilir. Yazar romandaki varoluşunu bir şekilde gerçekleştiremeyen kadınları “delirterek” özgür bir alana taşır. Öykülerinde kadının her alanda denetlenmesi, geleneksel tahakkümler ve kadına biçilmiş roller somutlaşmış bir biçimde yer almıştır (Güneş, 2013: s.91).

Pınar Kür'ün pek çok eseri kadın üzerinde kurulan tahakküm ve şiddetin yazıya döküldüğünde “hakaret, işkence, taciz ve tecavüz” gibi ana konular öne çıkar. Bu konular öykülerde “kadının mutsuzluğu, edilgenliği, ruhsal bunalımları” gibi sorunlarla çevrelenerek işlenmektedir (Çin, 2010: 272).

Duygu Asena Türk Edebiyatında özellikle “Kadının Adı Yok” adlı eseriyle kadınların belli sınırlar dâhilinde yaşamını sürdürmeleri, evine ve kocasına hizmet

etmesi gerektiği ögütleyen sisteme eleştiri olarak kaleme alınmıştır (Kapuzkaya, 2020: 248).

Çalışmada yukarıda verilen yazar ve öykücülerin oluşturduğu geleneğe bağlı kalarak kendi kuşağını öykü dili ve feminist üslup bakımından temsil eden Ayşen Işık'ın ilk öykü kitabında yer alan öykülerindeki feminist unsurlar çözümlenmeye çalışılmıştır.

2.2.3 Öykülerdeki Erkekler ve Kadınların Üstlendiği Toplumsal Roller

“Simone de Beauvoir, İkinci Cins'te “erkek faaliyeti”nin “yaşamın karmaşık güçleri”ne üstün gelirken Doğa'yı ve kadını itaat altında tuttuğunu belirtir. (...) Rasyonel bilgi doğa güçlerinin bir tür aşılması, dönüştürülmesi veya kontrol altına alınması olarak anlaşılmıştır. Buna karşılık, kadınlık rasyonel bilginin aştığı, tahakküm altına aldığı veya sadece geride bıraktığı şey ile eş tutulmuştur” (Lloyd,2015: 22-23).

Öykülerde ele alınan kadınlar, bir şekilde toplumda ataerkil yapılanmanın devam ettirici öznelerinin (anne, baba, eş ve akrabaların) gerçekleştirmeye çalıştığı ve toplumsal bağlamda kurumsallaşan erkek egemen sisteme karşı ya da ailede kadının disipline edilerek üzerinde hâkimiyet kurma çabalarına karşı gösterilen mücadele açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Kitaptaki on beş öykünün olay örgüsü süresince erkek tip ve karakterlerinin değişkenlik göstermediği yönündeki bulgulara saptanırken, öyküdeki kadın tip ve karakterlerinin ise tam tersine pasif edilgen durumlarından anlatı sonunda olayların akışına müdahalede bulunarak düzenli bir dinamizm ortaya koymaları öne çıkarılmıştır.

2.2.3.1 Erkeklerin Toplumsal Roller

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Asım: Baba (Cenk ve Okan), eş (Süheyla ve ilk karısı)

Cenk: Asım'ın ilk evliliğinden olan büyük oğlu, torun, Okan'ın abisi

Okan: Süheyla'nın oğlu, Cenk'in kardeşi

Baraka

Sedat: Nefise'nin sevgilisi, Arif'in arkadaşı

Arif: Sedat'ın arkadaşı

Aporia

Tunç: oğul

Erkan: Tunç'un babası, eş

Halım Usta: Bekçi

Suat

Kör Dövüşü

Annenin ilk eşinden olan erkek çocukları

Annenin ilk eşi (baba)

Annenin ikinci eşi

Bağbozumu

Boyacı

Erkek (eş)

Bodrum Bodrum

Şans: oğul, sevgili arkadaş

Şans'ın babası, eş

Alper: Şans'ın ev arkadaşı

Okan: Alper'in arkadaşı

Şans'ın iş arkadaşları (katil surat- babası)

Aşçı

Şınavcı

Hiç Olmadığımız Kadar

Yılmaz: enişte, ablanın eşi, Tuğçe'nin babası

Ateş

Kayınpeder: Baba, eş

Dayı: Erkek kardeş

Oğul: Yeğen, Mesut'un kardeşi

Mesut: Güler'in eşi, oğul, yeğen

Miras

Ömer: enişte, Halanın eşi,

Ayla'nın abileri (halanın yeğenleri)

Karar

Gülistan'ın babası

Sanma ki Yaşıyorum

Recep: Fabrika çalışanı

Patron

Ersin: Bekçi

Yılanlar ve Merdivenler

Amca:(ensest saldırgan), oğul

Gerekçe

Kız çocukları ve eşleri

Yarın Mutlaka

Melek'in kocası,

Sinan

Bitti

Hüseyin: abi, eş, baba

2.2.3.2 Kadınların Toplumsal Roller

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Süheyla: Asım'ın ikinci evliliğini yaptığı eş, Okan'ın annesi

Asım'ın ilk eşi: anne

Cenk'in anneannesi

Baraka

Sevim: Nefise'nin arkadaşı, Sedat'ın sevgilisi

Nefise: Sevim'in arkadaşı, kız çocuk

Nefise'nin annesi

Aporia

Tunç'un annesi, Erkan'ın eşi

Temizliğe gelen kadın

Küçük faise

Kör Dövüşü

Anne (eş)

Annenin ilk eşinden olan kız çocuğu

Bağbozumu

Kadın (eş)

Bodrum Bodrum

Şans'ın annesi, eş

Şans'ın sevgilisi

Hiç Olmadığımız Kadar

Abla: eş anne, evlat, misafir

Kız kardeş: kız çocuk, teyze

Tuğçe: yılmaz ile ablanın eşi, Tuğçe'nin babası

Abla ve kız kardeşin annesi, anneanne

Abla ve kız kardeşin babaannesi

Ateş

Anne, kayınpederin eşi

Güler: yenge, gelin, eş,

Miras

Firdevs: hala, eş

Ayla: Yeğen, evlat, kız kardeş

Komşu

Müşteri

Karar

Gülistan: anne adayı, kız çocuk (annesini kaybetmiş)

Anne ve öz kızı ve ablası

Gülistan'ın annesi

Misafirler

Sanma ki Yaşıyorum

İnci: Tekstil mühendisi, anne, evlat, eş

Ezgi: İnci'nin kızı, torun

Hayriye Usta

İki kadın işçi

Anneanne

Yılanlar ve Merdivenler

Babaanne

On altı yaşındaki kız

Anne (ölmüş)

Gerekçe

Anne: öğretmen, alt komşu

Annenin kız çocukları

Öğrenciler (Metinde örtük olarak ifade edilmiştir.)

Zeliha: hizmetli

Üst komşu

Yarın Mutlaka

Melek:eş

Bitti

Nergis: anne, kız çocuk, eş, kardeş

Çiçek: yeğen, kız çocuk

Yenge: eş, anne

2.2.4 Beden ve Cinsellik

Toplumsal cinsiyetin örüntüleriyle anlaşılan “namus” kavramının tanımı Türk Dil Kurumu sözlüğündeki ilk anlamıyla; “bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet” şeklinde ifade edilmiştir. Burada yer alan namus kavramının eş anlamlısı “iffet” sözcüğü ise Türk Dil Kurumu sözlüğündeki anlamıyla; “Cinsel konularda ahlak kurallarına bağlılık, sililik” ve “namus” olarak tanımlanmıştır. (<https://sozluk.gov.tr/>)

“Namus sözcüğü etimolojik açıdan ele alındığında sözcüğün geçmişinin iktidar kaynaklı yasa, kural, düzenleme, emir anlamlarıyla sahiplenildiği ifade edilmiştir. Sözcük çıkış noktası bakımından incelendiğinde Eski Yunancada yer alan “nomos” eril yapıdaki sözcükten geldiği düşünülse de farklı bazı kaynaklar Türkçeye Arapça veya Farsçadan geçmiş olabileceğini de ifade etmektedir. Sözcüğün kökü “nema” olarak geçer ve anlamsal olarak yiyecekleri paylaşmak anlamında

kullanılmaktadır. Bu kavram aynı zamanda “bir erkeğin sahip olduğu ve üzerinde hayvanların otlatıldığı alan” şeklinde de ifade edilmektedir” (Kalav, 2012:153).

“Foucault’un “Cinselliğın Tarihi” adlı eserinin tahlilinde değindiği odak noktası cinsellik olan 17.yydan itibaren iktidar mekanizmaları, bilgi ve cinselliğın üretimini birbirleriyle ilişkilendirmektedir. Kadınların toplumsal bir biçimde öğretilen ve benimsenen değerlere daha yakın olması sebebiyle öz denetimlerini ve gözetimlerini disipline edici tavır takınmaları bağılı bulundukları ölçütlerin özgürce seçilememiş olmasından kaynaklanmaktadır. Namus kavramı devamlı bir şekilde “kadının cinsel davranışlarıyla ilişkilendirilirken, kadın kimliğinin önemli bir parçası kılınmaya devam edilmektedir.” Aşk kavramının kadının evlilik öncesi cinsel edimi meşrulaştırma ve deneyimlerini haklı hale getirmede gerekçe olarak nitelendirilme sebebi toplumsal dışlanma kaygısıdır” (Ellialtı, 2012).

Bu ifadeler doğrultusunda ataerkil ideolojinin kadının ve bedeninin üzerinde hâkimiyet kurması ve onu kontrol altına alması olgusu kadın-erkek arasında eşitsizliğe yol açarak bedenin cinsiyetlendirilip dişiliğe ve erillliğe evrilmesine sebebiyet verir. Bu sebeple de incelemede “Erkek Bedenleri” ve “Kadın Bedenleri” şeklinde alt başlıklar oluşturulmuştur.

Kitaptaki öykülerin bir kısmı “Beden, Aşk ve Cinsellik” başlığı adı altında incelenmiştir. Bu başlıkta ele alınan öykülerde genel anlamda kadının cinsel bir obje olarak algılanması ve bu sebeple hem fizyolojik hem de psikolojik anlamda zarar görmesi kadın bedenine dayatılmakta olan cazibe, ayartıcılık, güzellik ve çekicilik unsurlarından kaynaklandığı algısı açığa çıkarılmıştır.

2.2.4.1 Erkek Bedenleri

2.2.4.1.1 Erkek Bedenleri İçin Kullanılan Sıfatlar

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Cenk:

Aşağıda yer verilen sıfatlarda Cenk'teki beden hareketleri kadın tarafından tahakküm unsuru olarak nitelendirilmektedir. Yüzdeki belirgin çizgilerin ifadesi yaşanmışlıkların izlerini yansıtırken saçların dağınık ve uzun olması umursamazlığın sembolü niteliğindedir.

- Uzun dağınık saçlar
- Hizaya sokmaya meyilli delici yeşil bakışlar
- Belirgin çizgiler
- Konuşma biçimindeki zorlama saygı
- Sesindeki yapay ton

Baba:

Aşağıda ifade edilen sıfatlarda babanın “sabırsız” ve “öfkeli” olma durumu oğulun ruhsal dünyasında gelgitler yaratarak babanın “inatçı bir adam” şeklinde ifade edilmesine sebep olmaktadır. Her ne kadar bu durum sonrasında baba tarafından “tumturaklı sözler” aracılığıyla telafi edilmeye çalışılsa oğul tarafından fayda sağlamayacaktır.

- İnatçı bir adam
- Öfkeli
- Sabırsız
- Tumturaklı sözlerin

Baraka

Sedat:

Aşağıda yer verilen sıfatlarda “sırt” ile yapılan tasvirler Sevim’in tecavüz anına göndermede bulunmaktadır.

- Kısa boylu
- Başının tepesi kelleşmiş
- Sırıtarak el sallayan
- Beyaz çıplak bir sırt
- Kız arkadaşının üstüne abanmış, geniş, terli bir sırt

Arif:

Aşağıda yer verilen sıfatlarda “ifadesiz yüz” ve “katı sessizlik” öykünün ilerleyen kısımlarında olayların kötü yönde ilerleyeceğine işaret etmektedir. Ayrıca yapılan görünüş betimlemesiyle Sedat’ın aksi bir profil çizilmiştir.

- Siyah kıvrıkcık saçlı, pörtlek gözlü, kupkuru bir tip
- İfadesiz yüz
- Katı sessizlik

Aporia

Tunç:

- Uzun kıvrıkcık saçlar
- Nefesi ihtiyar birinin göğsünden kopup geliyor gibi kesik kesik

Kör Dövüşü

Kocası:

Aşağıda yer alan sıfatlarla ikinci evliliğindeki huzur erkeğin davranışlarıyla bağlantı kurularak açığa çıkarılmıştır.

- Derin, huzurlu uykuda

- Sesi şefkatli yumuşak
- Sıcak bir temas

Oğulları:

Aşağıda yer alan sıfatlarla toplumun düşüncelerine göre hareket eden aile yapısı dile getirilerek anneye karşı sergilenen tutum ifade edilmiştir.

- Düşman bir sessizlik
- Ur gibi yayılıp büyüyen bir sessizlik

Bağbozumu

Boyacı:

Aşağıda yer alan sıfatlarda boyacının düşüncesiz konuşmaları kadının sayıp dökmelerine yol açmaktadır.

- Laubali
- Bir patavatsız cümle

Kocası:

Aşağıda yer alan sıfatlar üç aylık bir evliliğin bozulma sürecine ortam hazırlamaktadır.

- Aldırmaz gözler
- İğneleyen, aşağılayan, ima dolu, suçlayıcı, sert sözcükler (eşiyle arasında)
- Alevli bir tartışma (eşiyle arasında)

Bodrum Bodrum

Patron:

Aşağıda yer alan sıfatlar Öykü kahramanı olan Şans tarafından tasvir edilmektedir. Dolayısıyla Şans'ın bedensel özelliklerinin patronuyla örtüşmüyor olması metinde erkekle erkeğin hegemonya alanına dikkat çekmektedir.

- Mavi gözlü

- Yakışıklı
- Boy bir doksan

Üç Erkek Arkadaş:

Aşağıda yer verilen sıfatlar erkek bedenlerinin güç ve dayanıklılık özelliklerini ön plana çıkarmaktadır.

- Hepsi birbirinden yapılı, kolları pazulu, derileri şimdiden kararmış

Baba:

Aşağıda yer alan sıfatla babanın oğluna karşı sergilediği tutum ifade edilerek ebeveyn ile çocuk arasındaki mesafeye dikkat çekilmektedir.

- Sinirli

Şans:

Aşağıda verilen sıfatlar, yukarıda tasvir edilen üç erkek arkadaşın beden hareketleriyle karşılaştırıldığında erkekler arası hegemonya alanına girerek hiyerarşik bölünmeye dikkat çekilmektedir.

- Yavaş
- Sızlayan ayaklar
- Çarpık bir gülümseme

Şınavcı:

Aşağıda yer verilen sıfatla erkek bedenindeki kuvvet ön plana çıkarılmaktadır.

- Komando kılıklı herif

İzbandut gibi herifler

Ateş

Dayı:

Aşağıda yer alan sıfatlar öykü kahramanının cinayet vakasının içindeki bulunuşunu pekiştirmektedir.

- Göz aklarına kadar kızarmış suratı
- Yüzü bembeyaz

Kayınpeder:

Aşağıda yer alan “tabanları ak” sıfatıyla tecavüzcünün öldürüldüğü “koca ayak” sıfatıyla da öldürülenin bir erkek olduğu açığa çıkarılmaktadır.

- Tabanları ak koca ayaklar

Oğul:

Aşağıda yer alan sıfatlar kahramanın çaresizlik durumunu pekiştirmektedir.

- Yumrukları ve dişleri sıkılı
- Terli sırt

Yılanlar ve Merdivenler

Aşağıda yer alan fiziksel betimlemelerle metne ön gönderimde bulunularak gerçekleşecek olayların kötü yönde gelişim göstereceği sezdirilmektedir.

Amca:

- Kırçılı saçlar
- Pis sırt
- Uzun iğrenç bacaklar

Yarın Mutlaka

Erkek:

Aşağıda yer alan “kasığındaki berbat sancı” sıfatıyla adamın duyduğu şehvetin şiddetini belirtilmiştir. “Yorgun beden” ve “alnına düşen gümüş saç telleri” ise erkeğin yaşını açığa çıkaran sıfatlardır. Başlık bölümünde de değinildiği üzere Yarın Mutlaka” ifadesi adamın hem eşini hem de kendi hayatını sonlandırma

cesaretini gösteremeyerek sürekli bir erteleyiş içerisinde oluşu burada “korkak” ve “kalbinde bir çarpıntı” sıfatlarıyla pekiştirilmiştir.

- Yorgun beden
- Kasığındaki berbat sancısı
- Korkak
- Kalbinde bir çarpıntı
- Alnına düşen gümüş saç telleri

2.2.4.1.2 Erkek Bedenleri için Kullanılan Zarflar

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Cenk:

Öyküde kahramanın “pasif agresif” olarak tanımladığı annesiyle “yüz yüze görüşmesi halinde” onun maraza çıkarmasına engel olamama sebebiyle telefondaki iletişimlerinin daha sağlıklı sonuçlandığını ifade etmektedir. Cenk’in “peşi sıra kalkmak, kışkırtıcı bir cümleye başlamak” ifadelerindeki öykünün ilerleyen bölümlerinde Süheyla’da tedirginlik hissine yol açmaktadır. “Dostça bir sohbete girişmek” ve “usulca elini uzatmak” ifadeleriyle Cenk, Süheyla’nın tedirginliğinin boşa olduğunu gerekçelendirecek hareketlerde bulunmaktadır. “Olduğundan birkaç yaş daha büyük göstermek” ifadesiyle yaşanmışlıkların izleri Cenk’in fiziksel görünüşüne yansıtılmıştır. “En ufak bir çekingenlik belirtisi olmamak” ifadesiyle erkeğin hareketindeki rahatlık sezdirilmiştir.

- Telefonda konuşurken daha anlayışlı, sabırlı davranmak
- Peşi sıra kalkmak
- Kışkırtıcı bir cümleye başlamak
- Dostça bir sohbete girişmek
- Olduğundan birkaç yaş daha büyük göstermek

- En ufak bir çekingenlik belirtisi olmamak
- Usulca elini uzatmak

Baraka

Sedat:

- Aşağıda tecavüz eylemini gerçekleştiren Sevim'in erkek arkadaşının “göz kırpmak” eylemini olay öncesinde tecavüz mağduru Sevim'in arkadaşı Nefise'ye yapıyor olmasındaki tutarsızlık öykünün ilerleyen kısımlarında gerçekleşecek olan kötü olayları sezdirmektedir. “Dans eder gibi zıplamak” ifadesinde Sedat'ın aldığı alkolün etkisiyle kendinden geçmesi açığa çıkarılırken öykünün ilerleyen kısımlarında planladığı tecavüz eylemini hareketine yansıtmayışı karakterindeki rahatlık ve kaygısızlık durumu da açığa çıkarılmaktadır.
- Bir sırrı paylaşıyor edasıyla göz kırpmak
- Dans eder gibi zıplamak

Aporia

Tunç:

Öyküde nesnenin kullanılış biçimi kahramanın, (anneye) öfkeli olma biçimini açığa çıkarmaktadır.

- Kalem ucuna bastıra bastıra yazmak

Kör Dövüşü

Oğulları:

Aşağıda yer alan ifadede yaşayış biçimini toplumsal düzene göre şekillendirmiş eril yapının öfkesini yansıtırma biçimi açığa çıkarılmaktadır.

- Ailenin erkeklerine özgü o hırçınlıkla tepki vermek

Bodrum Bodrum

Şans:

Aşağıda yer alan zarflarda kahramanın bedenindeki güç ve dayanıklılığın derecesi açığa çıkarılarak erkeğin hegemonik alanına dikkat çekilmiştir.

- Pek beyaz çelimsiz kalmak
- Şiddetli bir darbe almak

Ateş**Oğul:**

Aşağıda yer alan zarflardan babanın yengeye tecavüzünün kahramanda duygusal ve fiziksel tükenmişliğe sebebiyet verişini açıklanmaktadır. Tecavüzcünün yakılarak öldürülmesinin ardından kahramanın “kendini yüzükoyun toprağa bırakmak” ifadesiyle alınan intikamdan dolayı duyulan rahatlık açığa çıkarılmaktadır.

- Sıtmaya tutulmuş gibi titremek
- Uğursuz bir ağırlık çökmek (göz kapaklarına)
- Salya sümük ağlamak
- Bağıra bağıra ağlamak
- Kendini yüzükoyun toprağa bırakmak

Dayı:

Öyküdeki kahramanın cinayet vakasının içinde bulunuşu ve tedirginlik durumu pekiştirmelerin de ifadedeki anlatımı güçlendirmesi yoluyla açığa çıkarılmaktadır.

- Nefessiz kalmış gibi kesik kesik solumak
- Gözleri kanlanmış
- Sessiz, çabuk çabuk (kanı siliyor)

Kayınpeder:

Kayınpederin eşi tarafından söylenen bu ifadeler, aile bireylerinin tecavüz mağduru olan gelinin tarafında olarak suçlunun cezalandırılması gerektiğini savunması ve toplumdaki eril sisteme karşı başkaldırıları da açığa çıkarmaktadır.

Miras:

Enişte:

Aşağıdaki ifadede erkeğin rahatlığı ve umursamazlığının deyimlerden de yararlanılarak açığa çıkarılması anlamı güçlendirmektedir.

- Çat kapı çıkıp gelmek

Yarın Mutlaka

Erkek:

Aşağıda yer alan “zar zor doğrulmak, kendini aciz bulmak, dengesini yitirir gibi olmak” ifadeleriyle erkeğin (eşini kaybetmesinin ardından) tükenmişlik durumu açığa çıkarılmaktadır. Ayrıca “öfkeleni birden” ifadeleriyle duygusal gelgitler yaşamakta olduğu sezdirilmektedir.

- Zar zor doğrulmak
- Kendini aciz bulmak
- Öfkeleni birden
- Dengesini yitirir gibi olmak

2.2.4.1.3 Erkek Bedenleri için Kullanılan Eylemlilik Halleri

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Cenk:

Öyküde, “adıyla hitap etmeye yanaşmayı” ifadesi uzun bir aradan sonra gerçekleşen görüşme üzerine araya giren mesafeyi belirgin kılarken “boğazını rahatlatmak için öksürmek, birden sesi çatallaşmak” ifadeleri erkeğin (Cenk) duygularını dışa vurmakta güçlük çektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca “sandalyeye

yayılmak, elindeki havluyu boynuna atıp arkasına yaslanmak” eylemleri hareketin rahatlığını ortaya koymaktadır. Böylece erkeklerle bütünleşen duygularını gizleme ve hareket bağlamındaki rahat davranma durumunu ifade eden eylemler öyküde ön plana çıkarılmaktadır.

- Adıyla hitap etmeye yanaşmayışı
- Elindeki havluyu boynuna atıp arkasına yaslanmak
- Sandalyeye yayılmak
- Boğazını rahatlatmak için öksürmek
- Birden sesi çatallaşmak

Baraka

- Öyküde alkolün etkisiyle ortaya çıkan bazı sıra dışı eylemlere yer verilmiştir. “Sırıtarak el sallamak, kafayı bulmak, bağırmak, Sevim’i belinden kavrayıp kendine çekmek ve canını acıtmak” gibi eylemler Sedat’ın kontrolsüz davranışlarıyla bilinçaltını gün yüzüne çıkardığına işaret etmekte ve tecavüze zemin hazırlamaktadır. Kanındaki alkole rağmen fiziksel gücünü tecavüz sırasında ortaya koyabilen Sedat, kendisine yapılan saldırı karşısında “neye uğradığını şaşırıp yığılıp kalarak”, alkole yenik düşmekte ve savunmasız kalmaktadır. Böylece kontrollü ve kontrolsüzce gerçekleşen bir dizi eylemler kadının çaresizliği ile sonuçlanmaktadır.

Sedat:

- Sırıtarak el sallamak
- Kafayı bulmak, bağırmak
- Sevim’i belinden kavrayıp kendine çekmek.
- Canını acıtmak

- Neye uğradığını şaşırarak
- Yığılıp kalmak

Aporia

Erkan (Tunç'un babası)

Toplumda genelde kadına atfedilen “ortalığı velveleye vermek, olayı büyütme” eylemleri baba rolünü üstlenen eril sistemin temsilcisi anne tarafından eşine yüklemektedir. Dolayısıyla eril sistemin bakış açısını kadın kendi kocasına aktarmaktadır. Ayrıca ikilemelerle kurulmuş eylemlilik haliyle anlatım pekiştirilmiştir.

- Ortalığı velveleye vermek
- Olayı büyütme
- Zırt pırt iş değiştirmek

Kör Dövüşü

İki evlilik tecrübe eden kadının ilk eşi ile ilgili “kıyameti koparmak” eyleminin ilişkilendirilmesinin ardından kadının ikinci eşinin “sessiz sedasız bir bakış” ile anılması iki erkek arasındaki karakteristik farklara dikkat çekerken kadının bir önceki ilişkisinde yaşadığı sorunların tekrarlanmadığına işaret edilir.

İlk Eşi:

- (Karısının ikinci evliliği sebebiyle) kıyameti koparmak

Kocası:

- Sessiz sedasız bir bakış

Bağbozumu

Boyacı:

Eve badana için gelen boyacı ev sahibinin ikram ettiği suyu içerken sandalyenin ucuna iliştiği ifadesi kullanılarak boyacının çekingenliğine dikkat

çekilmiş fakat aynı boyacı boyanın rengi konusunda ısrarcı olarak kendi fikrinde diretmiştir. Böylece çekingenliğiyle pasif karakter izlenimi veren boyacı ev sahibinin samimiyetine güvenerek fikrini kabul ettirmeye çalışmış ve aktif bir role bürünmüştür.

- Sandalyenin ucuna ilişip suyu içmek
- Direktmek

Kadının Kocas:

Kadının kocası ile arasında çıkan kavganın şiddeti apartmanı ayağa kaldırmak şeklinde ifade edilmiş, bağırıp çağırmak, kapıyı çarpıp çıkmak gibi eylemlilik halleriyle ise sesin şiddetiyle kadın üzerinde kurulan tahakküm pekiştirilmiştir.

- Apartmanı ayağa kaldırmak
- Bağırıp çağırmak
- Kapıyı çarpıp çıkmak

Bodrum Bodrum

Şans:

- Öyküde zayıf, çelimsiz, güçsüz bir erkek profili çizilmiş ve bu profile paralel eylemlilik halleriyle tutarlılık sağlanmıştır. Bir işte çalışırken “eline yakışmamak, donuna kadar terlemek, tabanları su toplamak, kolunu kırıdatacak hali kalmamak, kolları tutmamak, serilmek, bedeni tükeninceye dek preslemek” gibi eylemler bu bağlamda şekillenmiştir. Güçlünün zayıf üzerindeki hegemonik etkisi ise iş yerinde çıkan kavgada savunmasız kalan zayıf erkeğin eylemlilik halleriyle “Ne bok yiyeceğini bilmemek, göğsü ve sırtı darbelerle paralanmak, sıkı bir dirsek yemek, şiddeli bir darbe almak, nefesi kesilmek, can havliyle son gücünü

toparlayıp doğrulmaya çalışmak, yığılmak, bacaklarını hissetmemek” şeklinde ele alınmaktadır.

- Donuna kadar terlemek
- Eline yakışmamak
- Tabanları su toplamak
- Kolunu kıpırdatacak hali kalmamak
- Kolları tutmamak
- Serilmek
- Bedeni tükeninceye dek preslemek
- Yere kapaklanmak
- Yere yapışmak
- Ne bok yiyeceğini bilmemek
- Göğsü ve sırtı darbelerle paralanmak
- Sıkı bir dirsek yemek
- şiddeli bir darbe almak
- Nefesi kesilmek
- Can havliyle son gücünü toparlayıp doğrulmaya çalışmak
- Yığılmak
- Bacaklarını hissetmemek

Şınavcı:

Güç unsuru kadın-erkek arasında hiyerarşik bir alana sebebiyet verebildiği gibi erke- erkek arsında da aynı durumdan söz etmek mümkündür. Öyküde de bu yönde “kükremek” eylemlilik haliyle fiziksel güç unsurları öne çıkarılarak hegemonik alana vurgu yapılmıştır.

- Kükremek

Üç Erkek Arkadaş:

Aşağıda yer alan ifadelerde öykünün Şans adındaki kahramanının arkadaşları tarafından arabaya taşınma durumu deyimlerle pekiştirilerek ifade edilmiştir.

- Karga tulumba arabaya taşımak

Ateş

Oğul:

- Kayınpederin yengeye tecavüz etmesi oğulda önce sadece “kol ve bacakların tutmaması” ve “midede yarılma hissini” öne çıkarırken öykünün ilerleyen kısımlarında “sövmeye, tekmelemeye başlamak ve hayvan diye bağırarak” eylemlilik halleriyle yengenin çaresizliğinden etkilenerek öfke ve sinir kontrolünü kaybetmesi açıklanmıştır.
- Kolları, bacakları kesilmek
- Sövmeye, tekmelemeye başlamak
- Midesi yarılmak
- “Hayvan,” diye bağırarak

Dayı:

Aşağıda yer alan direksiyonu kırma eylemi metnin ilerleyen kısımlarında olayların seyrinin kötüye gideceğine işaret etmektedir.

- Direksiyonu sağa kırmak
- Sırt sıvazlamak

Miras

Enişte:

Metnin başında eniştenin burada kullanılan eylemlilik halleriyle “rahat bir karaktere sahip olduğu ifade edilmektedir.

- Ellerini göbeğine kavuşturup uyuklamak

- Uzanmak

Yılanlar ve Merdivenler

Amca:

Aşağıda ifade edilen eylemlilik halleriyle ensest saldırgan konumundaki amcanın tecavüz anı ortaya çıkarılmaktadır.

- Kemerini çözmek, pantolonunu indirmek, donunu sıyrıyor, boğuk boğuk soluyarak

Yarın Mutlaka

Erkek:

Aşağıda yer alan “uyuyakalmak” ve “cesareti tükenmek” eylemleri kahramanın tükenmişlik durumunu açığa çıkarmaktadır. Ayrıca “tuvaletin yolunu tutmak” ve “elini erkekliğine götürmek” eylemleriyle kahramanın içinde bulunduğu tükenmişlik durumuna karşılık bir rahatlama arayışı içinde olduğu söylenebilmektedir. Kadın bedeninin cinsel bir obje olarak algılanması durumu ataerkil ve eril sisteme hizmet eden “usul usul okşadı” ve “kaskatı bedene sokuldu” ifadeleriyle sezdirilmiştir.

- Uyuyakalmak
- Elini erkekliğine götürmek
- Tuvaletin yolunu tutmak
- Cesareti tükenmek
- Usul usul okşamak
- Kılıftan farksız soğuk deriyi dudağına götürmek

2.2.4.1.4 Erkek Bedenlerinde Öne Çıkan Organlar

Bu bölümde öykülerdeki erkek bedenlerinde sıklıkla kullanılan göz, dudak, bel, baş, erkeklik organı, el, kol ve bacak organları incelenmiştir. Erkek bedenlerinde

kullanılan bu organlarının hareketleriyle erkeklerin daha pasif bir yaşam alanına sahip oluşu ve bu alanlarındaki rahatlıkları ön plana çıkarılmıştır.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Cenk:

El

- Elindeki havluyu boynuna atmak
- “Cenk usulca eline uzandı.”

Göz

Cenk:

- Gözleri Süheyla’ya dikili bir müddet beklemek
- “Haberiniz olmadığından emindim, bakışlarınız haklı çıktığımı kanıtlıyor.”
- “Gözlerinde öyle bir hiddet vardı ki tepkisinden çekindiği halde aklındaki soruyu sormadan edemedi Cenk.”

Baraka

Dudak

Arif:

- İki dudağının arasında yaktığı sigara

Bel

Sedat:

- Belinden kavrayıp kendine çekmek

Kör Dövüşü

Göz

Kadının İkinci Eşi

- Sessiz sedasız bir bakış.

Bağbozumu

El

Usta

- Avucunun içine biriktirdiği külleri gösterip küllük istedi.
- Adamın işaret ettiği duvar

Bodrum Bodrum

El – Kol

Şans

- Açlıktan eli ayağı titremek
- Eline yakışmamak
- Kolunu kıpırdatacak hali olmamak
- Kolları tutmamak

Üç Arkadaş

- “İki elinle yapamadığını tek elinle nasıl yapacaksın be oğlum (...)”
- Pazulu kollar

Ateş

Baş

Dayı:

- “Sanki bir şey olmamış, kafası bomboşmuş gibi kullanıyor kamyoneti.”

Oğul:

- Dayım bıraka taşla ezeceğim başını

Göz

Dayı:

- Gözleri kanlanmak
- Göz aklarına kadar kızarmış surat

Yeğen:

- Göz kapaklarına uğursuz bir ağızlık çökmek

Ayaklar**Yeğen:**

- “Holden öte gidemiyorum. Kollarım, bacaklarım kesik.”
- “Dinlemiyorum onu. Koşup getiriyorum bidonu.”

Miras**El****Enişte:**

- Ellerini göbeğine kavuşturmuş uyumak

Ayak**Enişte:**

- Eniştem beyaz kanepeme uzanmış, ayakları koltuğun kolçağında.”

Sanma ki Yaşıyorum**Dudak****Recep**

- Alt dudağını dişlemek

Yarın Mutlaka**Erkek:****Erkeklik Organı**

- Elini erkekliğine götürdü, kalktı tuvaletin yolunu tuttu. (...) zayıf ince bir akıntı, acı veren, zoraki birkaç damla. İşemek bile meseleyken, sorgulamaya ne hacet doğruyu yanlışı.

Ayaklar**Erkek:**

- Toparlanıp ayağa kalkmak
- Dengesini yitirir gibi olmak
- Yıkılıvermek istemek
- Yorgun çöküp kalmak
- Zar zor toparlamak

2.2.4.2 Kadın Bedenleri

2.2.4.2.1 Kadın Bedenleri İçin Kullanılan Sıfatlar

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Süheyla:

Öyküde kullanılan sıfatlarla kadın karakterin suçlanma kaygısıyla kendini sıkıntıda hissetmesi ve sakın görünmeye çalışsa da (küçük yudumlar) ihanete uğramışlık hissinin patlak verdiği öfkeli ve kızgın olma durumları ifade edilmiştir.

- Sesindeki bariz öfke
- Kızgın şekilde
- Küçük yudumlar
- Ruhunu saran sıkıntı

Cenk'in Annesi:

Aynı zamanda Süheyla'nın eşi Asım'ın da ilk eşi konumundaki kadının sıfatlarla açığa kavuşturulan ruhsal bozukluklarının Cenk'e yansması ebeveynlerin çocuklar üzerindeki olumsuz psikolojik travmalara sebep olabileceği gerçeğini açığa çıkarmaktadır.

- Pasif agresif biri
- Hasta ruhlu bir kadın

Baraka

Nefise:

Kullanılan sıfatlarla karakterin endişe içerisinde oluşuna odaklanılmıştır.

- Tetikte bir duruş
- Terli avuçlar
- Yüzündeki tiksinti dolu ifade

Sevim:

Aşağıda kullanılan sıfatlarla tecavüz sonrası yaşanan travma sonrası kendine geleme durumuyla açıklanmıştır.

- Kâğıt gibiydi bedeni
- Gözleri kapalı

Aporia

Anne:

Aşağıda yer verilen sıfatlar annenin merak duygusunu öne çıkarır. Sonrasında oğlunun günlüğünü bulan annenin oğlu tarafından konumlandırıldığı noktanın farkına varmasıyla hissettiği duygular açığa çıkarılmıştır.

- Karşı koyamayacağı bir dürtü
- Yorgun
- Kızgın

Kör Dövüşü

Anne:

Aşağıda yer verilen sıfatlarla bir taraftan kadının ilk evliliğinde yaşadığı problemlerin onu yorması ve çocuklarından beklediği anlayışı bulamayarak onlara gücenik olma durumları ifade edilirken diğer taraftan da ikinci evliliğine zarar gelmesinden huzursuz olarak harekete geçmesi durumu sezdirilmiştir.

- Yorgun
- Huzursuz

- Gücenik
- Acele adımlar
- Yüreğinin vuruşları

Kız Çocuk:

Aşağıdaki verilen sıfatlarla kız çocuğun bir yandan başta babası olmak üzere erkek kardeşlerinin anneye yapabileceklerinden endişe duyarken diğer yandan da annenin ikinci evliliğine karşı gösterdiği tepki ifade edilmiştir.

- Korku dolu
- Öfkeli ses

Bağbozumu

Aşağıdaki sıfatla kadının üç aylık evliliğindeki hayal kırıklığı ve psikolojik yıkım ifade edilmiştir.

- Gülüşünü yitirmiş bu ifade

Bodrum Bodrum

Anne:

Öykünün giriş paragrafında oğlunun gözünden anne ve baba mukayese edilerek babanın her görüşme sırasında lafı uzatarak emir ve buyruklarıyla kendini sinir etmesine aşağıda kullanılan sıfatla da annesinin tam tersine bu ifadelerin hiçbirini yapmadığından “akıllı kadın” olarak nitelendirilmesi ifade edilmiştir.

- Akıllı kadın

Hiç Olmadığımız Kadar

Abla:

Aşağıdaki sıfatlarda kadın fiziksel görünümüyle toplumdaki tahakküme bir başkaldırı gerçekleştirmiştir. Fakat evlilik dışı ilişki sonucu hamile kalması duygusal

gelgitlerin yüzüne solgun bir ifade şeklinde yansıması ve kürtaj kararıyla kardeşinin desteğine ihtiyaç duyması sıfatlarla pekiştirilmiştir.

- Tekinsiz ifade
- Dalgın
- Düşünceli
- Titreyen bir ses
- Kopkoyu çaresizlik
- Sesindeki vurgu
- Yüzündeki o hınç dolu ifade
- Dokunaklı kederli (ses)
- Bakışlarındaki kopkoyu çaresizlik
- Parıltılı bir makyaj
- Yeşil gözleri fersiz
- Yüzü soluk

Kız Kardeş

Aşağıda verilen sıfatlarla kız kardeşin yalnızlık duygusu ve abladan tedirginlik duymasının yanı sıra ablasının evlilik dışı ilişkisinden hamile kalarak kürtaj kararını vermesiyle yaşadığı endişe ve şaşkınlık ifadesi açığa çıkartılmıştır.

- Hançer gibi duygusu

Ateş

Anne:

Aşağıda dehşet anının anlatıldığı her bir sıfatla kadının karşılaşılan dehşet karşısında kendini bağırarak ifade edişi ortaya koyulmuştur.

- Boğuk feryatlar
- Öd koparan bir ses

- Annenin kana bulanmış terlikleri

Güler:

Aşağıda kullanılan sıfatla tecavüz mağduru yengenin çaresizliği ve kederi ifade edilmiştir.

- Başını duvarlara vura vura ağlayan yenge

Miras

Hala:

Aşağıda görünüş tasvirinin bir parçası olarak verilen sıfatlarla halanın yeğeninden umduğu sözleri ve tavırları bulamayışı açığa çıkarılmıştır.

- Şaşkınlık
- Titrek titrek

Karar

Gülistan:

Aşağıda Gülistan'ın bedeniyle ilgili verilen sıfatlar onun mağduriyetini ve ölüme yakınlığını ifade etmektedir.

- Teni pütür pütür
- Benzi soluk
- Gözlerinin altında koyu halkalar

Anne:

Aşağıda görünüş tasvirini oluşturan sıfatlara yer verilerek kadının Gülistan'ın sadeliğinin tam tersine canlılığı ifade edişi aradaki psikolojik mesafeyi ifade etmektedir.

- Dudaklarında kırmızı ruj
- Boynunda inci kolyesi

Annenin Arkadaşları:

Yukarıda açıklandığı gibi burada kullanılan sıfatlar da Gülistan ve misafirler arasındaki psikolojik mesafeye ve ilaveten maddi mesafeye de dikkat çekmektedir.

- Fönlü saçlar
- Ayaklarında sivri burunlu, topuklu papuçlar
- Cevap bekleyen bakış

Sanma ki Yaşıyorum

İnci:

İnci'nin eril mekanizmanın birinci uygulayıcısı konumundaki annesinin tahakkümüne maruz kalarak çaresiz bırakılışı aşağıda yer verilen sıfatlarla desteklenmektedir.

- Boğazındaki yumru
- Zihnindeki düğüm

Yılanlar ve Merdivenler

Yeğen:

Aşağıda verilen sıfatlarla yeğenin ensest saldırıya uğramasının öğretmenleri tarafından açığa çıkmasından endişe duyması ifade edilmektedir.

- Şaşkın
- Başı öne eğik, gözleri hep ayak uçlarında

Yarın Mutlaka:

Kadın:

Aşağıda ölü bir kadının tasvirlerine yer verilen sıfatlarla, eşinin kadını gömemeyişi durumu dolayısıyla da psikolojik bağlamda değerlendirildiğinde kadına bağımlı oluşu ifade edilmektedir.

- İnce beyaz örtünün altındaki kaskatı beden
- Bembeyaz geniş bir alın

- Donmuş çizgiler
- Kıpırtısız, sakın
- Kılıftan farksız soğuk deri

Bitti

Nergis:

Aşağıda verilen sıfatla Nergis'in erken yaşta evlendirilmesiyle ortaya koyduğu tepki açığa çıkarılmaktadır.

- Asabi

2.2.4.2.2 Kadın Bedenleri için Kullanılan Zarflar

Öyküde eylemleriyle pasif yönde yer alan karakterler zarflar kullanılarak aktif roller üstlenmişlerdir. Böylece öyküde dinamizm sağlanmıştır.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

Süheyla:

Suçluluk hissi karşısında iyi davranma eylemi bu ön yargıyı kırmaktadır. Karakterdeki duygu değişimi sessizce ağlamakla sonuçlanmaktadır.

- Suçlu hissetmek
- İyi davranmak
- Sessizce ağlamak

Baraka

Nefise:

Karakter başta edilgin bir yapıdayken arkadaşı Sevim'in tecavüze uğraması sonucu etken bir duruş sergileyerek metindeki dinamizmi pekiştirmiştir.

- Olduğu yerde dikilmek
- Kedi gibi adımlayıp sokağa süzülme
- Gönülsüz takip etmek

- Koştura koştura geçmek
- Yüzü tokat yemiş gibi yanmak
- Kalbi deli gibi atmak
- Yabani bir güçle üstüne atılmak

Sevim:

Süreç içerisinde Sevim'in Sedat'a kendini teslim etmesi zarflar aracılığıyla vurgulanmıştır.

- Dans eder gibi zıplamak
- Gömleğini çıkarıp beline bağlamak
- İp askılı atletinin yakası çekiştirilmekten sünmek

Aporia

Anne:

Anne karakteri öykünün başında oğlunu düşünüp onun için endişelenirken metnin ilerleyen kısımlarında oğlunun günlüğüyle yüzleşmesi sonucu kutsal anneliğin yıkılışı annenin oğluna karşı sert ve acımasız bir tavır takınmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla metinde bir dinamizm sağlanmıştır.

- Telaşla oğlunun yanına dönmek (oğlunun sarhoş olması sebebiyle dengesini kaybederek düşmesi)
- (İlk anda)kaygısı hafiflemek
- Başı ellerinin arasında olmak
- Gerizekalı diye söylenmek
- Oturduğu yerden düşecek gibi olmak
- Derin bir soluk alarak kendini toparlamaya çalışmak
- Sayfaları yırtmak
- Yüzü alev alev yanmak

- Düşecek gibi olmak
- Hırslanıp kalkmak
- Lokmalarını sinirle çiğnemek
- İçinin en derininde bir şeyler yerle bir olmak
- Çekmecelerde ne var ne yok doldurmaya başlamak

Bağbozumu

Kadın:

Aşağıdaki örneklerde kadının tahammül sınırının zarflar aracılığıyla derece derece aşılması kadının evlilikteki beklentilerinin eşi tarafından karşılanamaması dolayısıyla yaşadığı hayal kırıklıkları öykünün kadının evliliğini aniden bitirme kararıyla sonuçlanmasını pekiştirmiştir.

- Yeter diye bağırarak
- Bezi olanca gücüyle duvara fırlatmak
- Dudaklarını kemirmek
- Sesi daha güçlü çıkmak

Hiç Olmadığımız Kadar

Abla:

Kahramanın evlilikte yalnızlaşması ve dışlanmışlığı onun evlilik dışı bir ilişki yaşamasına sebep olmuştur. Evlilik dışı ilişkiden hamile kalan karakter kürtaç mevzusunda kardeşinden destek beklemesi sonucunda aralarında “hiç olmadığı” kadar yaklaşma ve dayanışma sağlanmıştır. Bu olaylar metinde zarfların kullanımıyla ve bağdaşıklıkta biçime hizmet eden ikilemelerin de katkısıyla açıklanmaktadır.

- Soruları kesik kesik geçiştirmek
- Kendini işe yaramaz hissetmek

- Kendi sesini kaybetmek
- Dik dik bakmak
- Kaşlarını kaldırıp cevap beklemek
- Dalgın oturmak
- Yüzüne tekinsiz bir ifade oturmak
- Kendi için bir şeyler yaşamak
- Kendini aradaki çekime bırakmak
- Sinirle omuz silmek
- Şarabından büyük bir yudum daha alıp doğrulmak
- Öne eğilip beceriksizce eline uzanmak

Kız Kardeş:

Kahramanın ablası ile karşılıklı iletişim kurmaktan çekinmesi ve ablasının çaresizliği üzerine endişe duyması zarflarla derece derece açıklanarak pekiştirilmiştir.

- Midesinden göğsüne sıkıntı yükselmek
- Üstüne gitmek
- Bakışlarını kaçırmak
- Geçmişe uzanmamak
- Donup kalmak
- Şakaklardaki basıncın söylenenleri hazmetmeyi zorlaştırması
- Cesaret edememek
- En kötü ihtimalleri sıralayıp durmak
- Hareketsiz tepkisiz öylece beklemek
- (Ablanın) elini ellerinin arasına alıp kuvvetlice sıkmak

Ateş

Anne:

Öyküde gelininin eşi tarafından tecavüze uğratılması sonucu annenin yaşadığı acı ve beden hareketleri zarflarla pekiştirilerek eril yapıya karşı bir başkaldırı gerçekleştirmiştir.

- Öd koparan bir sesle (...) demek
- Gövdesi bir öne bir arkaya devrilmek
- Kolları ağırlığını taşımayacak

Yenge:

Tecavüz sonrası travmanın meydana getirdiği beden hareketleri zarflarla pekiştirilmiştir.

- Feryat figan tepinmek
- Başını duvara vura vura ağlamak

Miras**Ayla:**

Halanın ev mevzusunda Ayla'ya uyguladığı baskıcı tutumun Ayla'yı rahatsız etmesi ve onun bedensel hareketlerinin zarflarla pekiştirilmesi durumu aşağıda örneklenmektedir.

- Tiksinerek bakmak
- Sırtından buz gibi bir ter boşanmak
- Elinin ucuyla tokalaşmak
- Söylene söylene girmek
- Dolap beygiri gibi dönmek (halanın söylemiyle)

Hala:

Öyküde halanın ev mevzusunda Ayla'dan beklenmedik tepkiler alması sonucunda ona karşı gösterdiği tepki ve öfkenin zarlar aracılığıyla derece derece artması gözlenmektedir.

- Ayağa fırlamak
- Islak ıslak öpmek
- Çat kapı çıkıp gelmek
- Ağlamaklı olmak
- Sesi titremek
- Başka çare bırakmamak
- Ağlamaklı olmak
- Yusuvarlak suratına bir ifade oturtamamak
- Düşmanlıkla gözleri ısıldamak

Karar

Annenin Arkadaşları

Aşağıdaki yer alan zarfta komşuların maddi görünüşüyle Gülistan'a mesafeli oluşu ifade edilmiştir. Ayrıca bağdaşıklıkla hizmet ederek biçem başlığında incelenen pekiştirme bölümünün de örneği anlamı güçlendirmiştir.

- Şımşıkırdak giyinmiş gelmek

Gülistan:

Öyküde Gülistan için kullanılan zarflar onun mağduriyetini ortaya çıkarmaktadır.

- Kayıtsız, suskun, dimdik durmak

Sanma ki Yaşıyorum

Ezgi:

Aşağıda yer alan ağlamak durum zarfı anneannenın torununu yatıştırmakta güçlük çekerek kızına baskıda bulunmasına gerekçe oluşturmaktadır. Ayrıca bağdaşıklığa hizmet ederek biçem başlığında incelenen ikileme bölümünün de örneğı anlamı pekiştirmektedir.

- Avaz avaz ağlamak

İnci:

Öyküde yer alan “derin nefes alma” eylemi ile kadının toplumsal yaptırımları destekleyen annesine gösterdiği direncin ifadesi olarak kullanılırken “hışımla arkaya dönüp bağırma” eylemiyle İnci’nin direncinin kırıldığı nokta ifade edilmektedir.

- Derin bir nefes almak
- Hışımla arkaya dönüp bağırma

Yılanlar ve Merdivenler

Yeğen:

Ensest mağdurun tecavüzü yaşadığı ana dönmesiyle bu durumu tekrar yaşayacağına dair endişesi bağlaşıklık bölümünde yer alarak biçeme konu olan pekiştirmelerle de anlam güçlendirilmiştir.

- Gözlerini sımsıkı yumarak sakinleşmeye çalışmak

Gerekçe

Hizmetli

Aşağıda verilen cümlelerde hizmetlinin evin hanımına karşı baskın gelme çabaları bağdaşıklığa hizmet eden biçem başlığında incelenen benzetme bölümündeki örnekle anlam pekiştirilmektedir.

- Donup kalmak
- Yaptığından memnun ellerini çırpma
- Dövecek gibi üzerine yürümek

Bitti

Yenge:

Erken yaşta ailesi tarafından zorla evlendirilen Nergis'in psikolojik sorunlarla mücadelesi onun asabi bir karaktere dönüşmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla yengesinin ona usul usul yaklaşma eylemiyle yengenin çekincesi göz önüne serilmiştir.

- Usul usul sokulmak

2.2.4.2.3 Kadın Bedenleri İçin Kullanılan Eylemlilik Halleri

Süheyla:

- Aşağıdaki örneklerde yer verilen “ellerin titremesi” eylemi kahramanın endişesini yansıtırken, “sabahlığın önünü kapayıp kollarını göğsüne kavuşturmak” ve “izlemek” eylemleri kahramanın sessiz ve düşünceli durumunu yansıtmaktadır. “Serin rüzgârı teninde hissederek oturmak” eylemi kahramanın içini yatıştırma isteğini açığa çıkarırken “afallamak”, “kalakalmak” ve “deyivermek” eylemleri kahramanın suçlanmayı beklerken beklenmedik bir anda aklanmasıyla verdiği ani tepkiyi ifade etmektedir. Aklanmanın ardından gelen huzur ve duygulanma hali “hafifleme” ve “gözleri dolmak” eylemiyle karşılanmaktadır.
- Serin rüzgârı teninde hissederek oturmak
- Sabahlığın önünü kapayıp kollarını göğsüne kavuşturmak
- Çatalın ucuna batırdığı ekmeği yemeğin suyuna bandırmasını, lokmalarını iştahla çiğneyişini izlemek
- Afallamak
- Kalakalmak
- Deyivermek

- Ellerin titremesi
- Hafiflemek
- Gözleri dolmuştu

Baraka

Sevim:

- Aşağıda yer alan “dirseğinden kolundan çekiştirip kendi temposuna uydurmaya zorlamak” ve “canlanıvermek” eylemleri Nefise’nin Sedat’la buluşmak için sabırsızlanması durumunu ifade ederken, “kafayı bulmak” ve “gülüp durmak” eylemleri Nefise’nin alkol sebebiyle kendini kaybetmesi ve “bağırarak”, “yatağa çivilenmiş, çaresizce karşı koymaya çalışmak” ve “kııldamamak” eylemleriyle uğradığı tecavüz anı ifade edilmektedir.
- Canlanıvermek
- Dirseğinden kolundan çekiştirip kendi temposuna uydurmaya zorlamak
- Kafayı bulmak
- gülüp durmak
- Bağırarak
- Yatağa çivilenmiş, çaresizce karşı koymaya çalışmak
- Kııldamamak

Nefise:

- Aşağıda yer alan “tıslamak, homurdanmak, mızıldanmak, terslemek, somurtup durmak, tavır yapmak, yüzünü ateş basmak, birden durmak, öfkeden büzüşmek” eylemleriyle Nefise’nin memnuniyetsizliğini ifade edilirken, “saçları ensesine yapışmak” ifadesinde stres anını açıklamaktadır. Ayrıca “sesi normal çıksın diye çabalamak” eylemiyle

yaşanılan tedirginliği gizleme durumu açığa çıkartılarak “kulakları uğuldamak, eli panikle kapı koluna gitmek, yerinden sıçramak, fırlamak” eylemleri ise arkadaşının tecavüz anını” açıklamakta ve belinden kavrayıp doğrultmaya çalışmak, yüzüne bir tokat çalmak, panikle giysilerini toplamak, eli ayağı büsbütün karışmak, gücü tükenmek, umutsuzca bir kez daha sarsmak” eylemleriyle de tecavüze uğrayan Sevim’in çaresizlik ve sarsıntı anını ifade etmektedir.

- Tıslamak
- Homurdamak
- Mızıldanmak
- Terslemek
- Somurtup durmak
- Tavır yapmak
- Yüzünü ateş basmak
- Birden durmak
- Öfkeden büzüşmek
- Saçları ensesine yapışmak
- Kulakları uğuldamak
- Sesi normal çıksın diye çabalamak
- Eli panikle kapı koluna gitmek
- Yerinden sıçramak
- Fırlamak
- Belinden kavrayıp doğrultmaya çalışmak
- Yüzüne bir tokat çalmak
- Panikle giysilerini toplamak

- Eli ayağı büsbütün karışmak
- Gücü tükenmek
- Umutsuzca bir kez daha sarsmak

Aporia

Anne:

Aşağıdaki eylemlilik halleri annenin oğlunun günlüğünü bulmadan önce onunla ilgili olan endişeleri ve günlüğü bulduktan sonrasında da oğlunun gözünden anneliğinin sorgulanması durumları ifade edilmiştir.

- Göğsü Sıkışmak
- Başı Ellerin Arasında Oturmak
- Güçsüz Hissetmek
- Kollarını dizlerine sarmak
- Gözleri Dalmak
- Huzursuz Olmak
- Tereddüt Etmek
- Nabzı Hızlanmak
- Ayağa Fırlamak
- Kendini Zapt Etmek
- Fırlatmak
- Tatmin Olamamak
- Hırslını Alamamak
- Orada öylece durup kendini toparlamaya çalışmak

Bağbozumu

Kadın:

Aşağıda yer verilen örneklerde “bağırarak, bezi olanca gücüyle duvara fırlatmak, suratı kararmak, ağlamaklı olmak, hırsla üflemek, gözlerinden yaş boşanmak, çenesi titremek, dudaklarını kemirmek” eylemleri kadının sinir ve öfkeli halini ifade ederken “eşinin tahakkümünü evdeki işçiye “Duraksamak, tekrarlamak, çenesi titremek, dövecek gibi bakmak, ters ters bakmak” eylemleriyle yansıtmaktadır. “Tişörtünü poposunun üstüne çekmek” eylemi kadının çekinme durumu toplumsal cinsiyet alanında kadına yüklenen rollerden birini ifade etmektedir. “Adımlarına can gelmek” ifadesiyle kadının eril tahakküme başkaldırısı açığa çıkartılmaktadır.

- Tişörtünü Poposunun Üstüne Çekmek
- Bağırarak
- Bezi Olanca Gücüyle Duvara Fırlatmak
- Suratı Kararmak
- Ağlamaklı Olmak
- Hırsla Üflemek
- Gözlerinden Yaş Boşanmak
- Dudaklarını Kemirmek
- Duraksamak
- Tekrarlamak
- Çenesi Titremek
- Dövecek Gibi Bakmak
- Ters Ters Bakmak
- Adımlarına can gelmek

Bodrum Bodrum

Anne:

Toplumda eril sistemin bakış açısını yansıtan “lafı uzatmamak, şunu yap bunu yap diye emir verip buyruklarla sinir etmemek” eylemleri kadına atfedilen bir özelliktir. Ancak burada oğul rolündeki kahramanın bu özelliklere babasının sahip oluşunu ifade etmesiyle öyküde baba – oğul arasındaki çatışma açığa çıkarılmaktadır.

- Lafı uzatmamak
- Şunu yap bunu yap diye emir verip buyruklarla sinir etmemek

Hiç Olmadığımız Kadar

Abla:

Hem toplumsal yapıların hem de kültürel değerlerin beden üzerinde nasıl bir etki yarattığı ve toplumda yer alan söz konusu yapı ve değerlerin öyküde yer alan kadın karakter tarafından reddedilerek hem fiziksel açıdan bedenine hem de yaşayış biçimi (evlilik dışı ilişki sonucu hamile kalması ve olayların kürtaj noktasına kadar gelmesi) bakımından özel hayatına topluma aykırı bir varoluşsal edim kazandırmaya çalışarak dolaylı ya da doğrudan kadın bedenine ve yaşamına bazı sosyal anlamlandırmalar yüklemiştir. Ayrıca kadın bedenindeki yeni sunum tarzı ile benlik projesinin özgünlüğünü de açığa çıkarmaktadır. Böylelikle kişisel alandaki davranışla ilgili ilişki örüntüsünde önemli dönüşümler gözlemlenebilmektedir.

- Saçlarını Sarıya Boyatmak
- Daracık Bir Kot Giymek
- Sırtına Kırmızı Deri Ceket Geçirmek
- Kendini Koltuğa Bırakmak
- Savaşmak
- Bozulmak
- Kaşlarını kaldırmak
- Çabalamak

- Duraksamak
- Gücünü toplamak
- Saldırganlaşmak
- Sırtını kanepeye yaslayıp bacaklarını uzatmak

Kız Kardeş:

Aşağıda yer alan eylemlilik halleriyle kahramanın ablası için endişelenme durumu anlatılmaktadır.

- Tedirginleşmek
- Midesinden göğsüne bir sıkıntı yükselmek
- Yorgunluktan haşatı çıkmak
- Donup kalmak
- Dili çözülmek
- İçine kurt düşmek

Ateş

Anne:

Aşağıda hem anne hem de yenge için kullanılan eylemlilik hallerinde bir felaket anında kadınların kendi kendilerini bağırarak ya da ani beden hareketleriyle ortaya koymaları durumu açığa çıkarılmaktadır.

- Kapının önüne çökmek
- Yere kapaklanıvermek
- İnlemek

Yenge:

- Çığlıkları etini dilim dilim doğramak
- Feryat figan tepinmek
- Başını duvarlara vurmak

Miras

Hala:

Aşağıda yer alan eylemlilik hallerindeki öfkenin derece derece artması öyküde ev mevzusu üzerine gelişen olayların halanın aleyhine işliyor oluşunu pekiştirmektedir.

- Gücenmek
- Gözüne uyku girmemek
- Bocalamak
- Boynundan alnına kadar kızarmak
- Burnundan solumak
- Sıkıntıyla çevirip durmak(sigarayı)
- Sesi değişmek
- Burnunu çekmek
- Sinirlenmek
- Çıkışmak
- Sıkıştırıp durmak
- Sararıvermek
- Bağırarak
- Çıkışmak
- Arkadan koşturmak (ayla'nın arkasından)
- Baskı yapmak peşinden gitmek(ayla'nın)
- Kolundan yakalamak(ayla'nın)

Ayla:

Aşağıda yer alan ifadelerde ev mevzusu sebebiyle akrabaları (hala ve enişte) tarafından baskı altına alınma durumu ifade edilmektedir. İfadelerde başta edilgen

yapıya sahip olan kahraman öykünün ilerleyen kısımlarında “ferahlama ve cesaret gelme” ifadelerinden de anlaşılacağı üzere etken bir yapıya bürünmektedir.

- İçinden sayıp dökmek
- Göğsü sıkışmak
- Sessiz kalarak zayıflık etmek
- Sigarayı söndürüp mutfağa kaçmak (haladan)
- Ferahlama ve cesaret gelmek

Karar

Gülistan:

Aşağıda yer alan ifadelerde kadının nesneleştirilmesi sebebiyle topluma ve geleneğe intihar ederek başkaldırışı ifade edilmektedir.

- Sakin sakin otururken ölümünü kurmak

Anne:

Aşağıdaki ifadelerde anne rolündeki kadının arkadaşlarını eve çağırarak Gülistan’la tanıştırma hevesi üzerinden onu adeta bir nesneymişçesine komşularına sunması anlatılmaktadır.

- Öğleni zor etmek
- Ortalıkta dolanıp durmak

Annenin Öz Kızı:

Aşağıda yer alan ifadelerde karakterin annesinin eve aldığı kadını nesneleştirmesine ve bu sistemin sürdürücülerine başkaldırması durumu açıklanmaktadır.

- Sardunyaları topuğunun altında ezivermek istemek
- Kaçmak
- Soluk soluğa olmak

- Omzuna dokunan bir elle sıçramak
- Sıvışmak
- Süzülüp içeri girmek
- Elleriindeki titreme
- Nefes alamamak
- Dosdoğru kapıya yönelmek

Sanma ki Yaşıyorum

Anne:

Aşağıda yer alan eylemlilik hallerinde annenin kızına tahakkümü açığa çıkarılmaktadır.

- Parlamak
- Bağırarak
- Verip veristirmek
- Bağırarak

İnci:

Aşağıda yer alan eylemlilik halleriyle öykü karakterinin annesinin kendine yüklediği baskın roller ve baskılara karşı gösterdiği direnç ifade edilmektedir.

- Telefonu suratına kapamak
- Eli ayağı titremeye başlamak
- İçindeki sesleri bastırmak

Yılanlar ve Merdivenler

Yeğen:

Ensest mağdur konumundaki yeğenin amcanın tecavüzü sonrası yaşadığı tedirginlik hali ve korku durumu açığa çıkarılmaktadır.

- Nefes almaktan korkmak

- İki düşünceyi uç uca ekleyememek (korkudan)
- Ödö kopmak

Gerekçe

Hizmetli

Aşağıda yer alan ifadelerde evin hanımı üzerinde otorite kurmaya çalışan hizmetlinin çabalarının boşa çıkması sonucu işten atılma pahasına hem komşusuna hem de evin hanımına karşı tutum ve hareketlerindeki umursamazlık ve saygıyı aşma durumu açığa çıkarılmaktadır.

- Afallamak Üstüne salmak
- Kenara çekilivermek
- Elinden parayı kapmak

Kadın:

Aşağıda yer alan eylemlilik halleriyle karakterin tedirginlik ifadesi açığa çıkarılmaktadır.

- Bağırırvermek
- Korktuğunu gizlemeye çalışmak

Üst Komşu:

Öyküde halı nesnesi üzerinden komşunun evin hanımı ve hizmetlisi ile yeni bir çatışma alanı yaratarak kadının kadınla olan çatışma noktalarını açığa çıkarması durumu ifade edilmiştir.

- Ağzını açmak
- Demediğini bırakmamak
- Bağırmak

Bitti

Kız Çocuk:

Aşağıda verilen ifadede kız çocuğun yengesine yabancılık çekmesinden dolayı verdiği tepki açığa çıkarılmaktadır.

- Öteye kayıp uzaklaşmak

Yenge:

Öyküde Nergis'i ve kızını uzun zamandır görmeyen yengenin beklenmedik bir anda ve zamanda evine gelmeleri sonucu telaşlı, endişeli ve meraklı ruh haline bürünmesi ifade edilmektedir.

- Ünlemek
- Kalbi güm güm etmek
- Şaşalamak
- İşkillenmek

Nergis:

Aşağıda yer alan eylemlilik halleriyle ailesi tarafından zorla evlendirilen karakterin yaşamakta olduğu psikolojik travmalar ifade edilmektedir.

- İçi ürpermek
- Nefes alamaz olmak
- Öğürüp durmak

2.2.4.2.4 Kadın Bedenlerinde Öne Çıkan Organlar

Bu bölümde öykülerdeki kadın bedenlerinde sıklıkla kullanılan el, kol, göz (kaş), dudak(dil, diş), bel, ayak, kalça, yüz, baş(saç), omuz, organları incelenmiştir. Kadın bedenlerinde kullanılan bu organlar erkek bedenlerinin tersine öykülerde önce pasif haldeyken sonradan aktif konuma gelerek belli bir dinamizm sağlamış kadınların ifadesini sağlamaktadır. Ayrıca erkeklerin rahat konum kadınlarda tam tersine burada kullanılan organlarla tedirginlik ve endişe halini açığa çıkarmaktadır.

Süheyla:

- İki parmağıyla alnını sıvazlamak
- Kendine uzatılan eli sıkamakla yetinmek
- “Ellerini kucağına kenetlemiş, başı önde, sessizce ağlıyordu.”

Göz

Süheyla:

- Yüzüne daha dikkatli bakma imkânı bulmak
- Küçük yudumlarla çayını içerken onu izlemek
- Gözleri dolmak

Baraka

Göz

Nefise:

- Tülü hafifçe aralayıp bakmak
- Bulutlanan gökyüzüne bakarak (...) homurdanmak
- Hava durumuna özellikle bakmak
- Adamı göz ucuyla incelemek
- Gözlerini yola dikmek

Sevim:

Kaş

- Kaşlarını çatıp hafifçe dirsek atmak
- Kaş göz etmek
- Göz kırmak

Dudak

Sevim:

- Dudakları parlamak

El

Nefise:

- Terli avuçlar

Saç**Nefise:**

- Saçları ensesine yapışmak

Bel**Nefise:**

- Doğrulamaya çalışmak

Aporia**Göz****Anne:**

- Göz atmak
- Etrafa bakınmak
- Resimlere bakakalmak
- Gözlerinin dolduğunu fark etmek
- Gözleri kararmak
- Gözüne çarpmak
- Gözlerini dikmek

El**Anne:**

- Başı ellerinin arasında durmak
- Uzun, kıvrıkcık saçlarına dokununca elleri uyuşmak
- Yere oturup kollarını dizlerine sarmak
- Tek eliyle koltuğun minderini sımsıkı kavramak
- Elleri titreyerek bir sayfa daha çevirmek

Kör Dövüşü

El

Kadın:

- Parmaklarını alçak bir dalın pütürlü kabuğunda gezdirirken buraya geldiği ilk günü düşündü.
- Evdeki her şey tek tek elinden geçti.

Ayak

Kadın:

- Ayaklarının ucunda yürüyüp çıktı odadan. Karanlık halde körlemesine ilerlemek.

Bağbozumu

Kalça

Kadın:

- Tişörtünü poposunun üzerine çekti.

Dudak

Kadın:

- Dudağı kıvrılmak
- Gülüşünü yitirmiş bu ifade

Hiç Olmadığımız Kadar

Yüz

Abla:

- Yüzüne soğuk ıslak bir rüzgâr çarpmak.
- Ağırlanmaktan bu hap kadar evle tanıştırmaktan memnun oldu, yüz ifadesi değişti, gülümsedi.
- Yüzüne tekinsiz bir ifade oturmak

Saç

Abla:

- Saçlarını sarıya boyatmak
- Sesindeki vurgu, yüzündeki o hınç dolu ifade ağırıma gitti

Kız Kardeş:

- “Saçın yakışmış,” diyerek laf attım. Gerçi biraz iddialı ama nasıl cesaret ettin söylesene?”

Göz

Abla:

- Dik dik bakmak
- Kaşlarını kaldırıp cevap beklemek
- Gözü elindeki kadehte, dalgın oturuyordu.
- Bakışlarındaki kopkoyu çaresizlik
- “Gözleri gözlerimde, düşüncelerimi tartmak için çabalıyor.”
- Bakışlarını tavana dikmek
- Yeşil gözleri fersiz

Kız Kardeş:

- Bakışlarını kaçırmak

El

Kız Kardeş:

- Düğmeye uzanıp tepedeki lambayı söndürmek
- Uzatmak (sigara)
- “Cevap vermek yerine elini ellerimin arasına alıp kuvvetlice sıktım.”

Abla:

- Şarabı kafasına dikmek

- “Sessizliğimden sıkıldığını belli ederek boş kadehi gösterdi.”
- “Öne eğilip elime uzandı beceriksizce.”

Baş

Abla:

- Başını geriye yatırmak

Omuz

Abla:

- “Uzattığım şalı omuzlarına sararken(..)”
- “Omuzlarımda korkunç bir ağırlık...”
- Sinirle omuz silmek

Ateş

Baş

Yenge:

- Başını duvarlara vura vura ağlamak

Miras

El

Ayla:

- Elinin ucuyla tokalaşmak

Hala:

- Teftiş eder gibi dolap kapaklarını açıp kapatmak
- “Sigarayı yakamamıştı sıkıntıyla çevirip duruyordu elinde”
- “İlle de hazır bir şeyler olacak dolapta, yoksa elim ayağıma dolanır.

Kol

Hala:

- Koridorun sonunda kolundan yakalamak.

Ayla:

- Kolunu çekip kurtarmak

Ayak**Hala:**

- Ayaklarını valizin üzerine uzatıp örgü örmek
- “Sana kısmetmiş,” diyerek kalktı.
- “(...) geldi oturdu karşıma
- “(...) arkamdan koşturdu.”

Ayla:

- Merdivenlerden inmek
- Merdivenlerden koşturmak

Göz**Hala:**

- Geceleri gözüne uyku girmemek
- Gözleri düşmanlıkla ısıldamak

Ayla:

- Yüzüne tiksinierek bakmak

Karar**Göz****Gülistan:**

- Gözlerinin altındaki koyu halkalar

Kadının Öz Kızı:

- Kimseyle göz göze gelmeden dosdoğru kapıya yönelmek
- “Her şey yanlış, her şey anlamsız geliyor gözüme.”

El

Kadının Öz Kızı:

- Ellerindeki titremeye engel olamamak
- Omzuna dokunan bir elle sıçramak

Anne:

- “Omuzlarından itip “dokunma bana” diye bağıışı.”

Annenin Arkadaşları:

- Avuçlarına kolonya dökerek şakaklarını ovmak

Yüz**Gülistan:**

- Sakin sakin otururken kendi ölümünü kurmak. (Gülistan) ?

Dil**Kadının Öz Kızı**

- Dilinin ucuna gelmek
- “Dilimin ucuna neler gelmişti de susmuştum.”

Karın**Gülistan:**

- “(...) karnında bebeği. Öldü Gülistan.”

Anne:

- “Boydan yapmış ki karnı büyüyünce de giyermiş.”

Dudak**Anne:**

- Kırmızı ruj

Ayak**Anne:**

- Ortalıkta dolanıp durmak

Annenin Arkadaşları:

- Ayaklarında sivri burunlu, topuklu papular

Kadının z Kızı:

- Kıp kırmızı açmış çiçeklerini topuğunun altında ezivermek istemek.

Sanma ki Yaşıyorum**Yüz****İnci:**

- Yüzü dışmek

Diş**İnci:**

- Dişleri takırdamak
- Dişini sıkmak

El**İnci:**

- Sinirden eli ayağı titremek

Göz**İnci:**

- “Gel hadi, bakalım şu listeye.”
- Saatine bakmak

Yılanlar ve Merdivenler**Göz****Yeğen:**

- “Görünmediğinden, gözetlenmediğinden emin olsa da yürürken temkini elden bırakmıyordu.”
- Gözlerini sımsıkı yummak

- “Başı öne eğik, gözleri hep ayak uçlarında.”

El

Yeğen:

- Avuçları yapış yapış olmak, terlemek

Ayak

Yeğen:

- Yalın ayak yürümek

Gerekçe

Göz

Hizmetli:

- Gözü elindeki zarfta olmak
- “Hınçla ısıldadı kara gözleri”
- Bir kapıya bakıyor bir bana

Kadın:

- Gözüm görmesin seni.

Ağız

Kadın:

- Hırsından dişlerini sıkamak

El

Kadın:

- Sinirden eli ayağı titremek

Ayak

Hizmetli:

- “His mis kalmadı bacaklarımda”
- Zeliha koşturdu, kolonya getirdi.

- “Fırladı çıktı balkona.”

2.2.5 Aile ve Evlilik

Aile kavramıyla ilgili farklı birçok kaynakta pek çok tanımlamalar bulunmaktadır. Sözlükte en genel tanımıyla bir toplum bilimi olan aile; “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik, olarak tanımlanır” (TDK). “Aile yapısı genel olarak geleneksel ve geleneksel olmayan aile şeklinde ikiye ayrılır. Geleneksel aile yapısı toplumda daha çok kabul gören bir yapıdır. Geleneksel form dışındaki yapılar ise normal dışı veya normalden sapma olarak görülür” (Hallaç ve Öz, 2014: 149).

Evlilik, bireylerin hayatlarındaki en belirleyici unsurdur ve her toplum için değişik formlarda da olsa varlığını uzun zamandır sürdüren bir oluşumdur. Karşı cinsten iki kişinin hayatlarını birlikte devam ettirmek, hayatlarını paylaşmak gibi amaçlar doğrultusunda yapmış oldukları sözleşmedir (Kabasakal ve Soylu, 2016: 208).

“Evlilik uyumu ve yaşam doyumu ile alakalı çalışmalarda evli bireylerin evlilik ve hayattan aldıkları yaşam doyumları, cinsiyet rollerindeki yeniden yapılanan görevler doğrultusunda farklılaşabilmektedir” (Çelik ve Tümkaya, 2012: 230).

Bu tanım ve tespitlerden yola çıkarak çalışmada bazı öykülerin aile yapısındaki geleneksel cinsiyete ait ayrımlara ve evlilik içi geçimde eş desteği ve cinsiyet parametrelerinin etkisi açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

- “Bağlantılar sandığınız kadar kopmamıştı yani.”

“Nasıl?” dedi Süheyla. “Kim? Kimle görüşüyordun ki?”

“Buna görüşme denmez ama olsun. Babam birkaç senedir düzenli olarak yazıyordu bana. Ben yazmayınca mektupların arkası kesilir demiştim ama azimliymiş doğrusu, pes etmedi.”

Süheyla öyle afallamıştı ki ne düşüneceğini ne diyeceğini bilmez halde kalakalmıştı.

“Haberiniz olmadığından emindim, bakışlarınız haklı çıktığımı kanıtlıyor. Ne diyeyim gerçekten tuhaf bir durum. Size niye söylemedi kim bilir?”

Yutkundu. Kendini küçük düşmüş, ihanete uğramış hissediyordu. Gerçekten niye saklamıştı Asım? Engelleyeceğini mi sanmıştı? Konuşmak, sözcükleri bir araya getirmek gözüne öyle güç geldi ki çenesini avucuna dayadı, denize çevirdi bakışlarını (s.16)

(Asım’ın oğluyla mektuplaşmalarını sonradan öğrenen Süheyla eşi tarafından ihanete uğratıldığını düşünür. Metnin başında Cenk tarafından suçlanmayı beklerken Asım’ın Süheyla’nın arkasından gizli saklı işler çevirmesi olay örgüsünün ilerleyen kısımlarında Süheyla’nın aklanacağı durumuna işaret etmektedir.)

Aporia

- Erkan bir otelden ötekine, bir şehirden diğerine zırt pırt iş değiştirirken, evin tüm yükünü üstlendiği zamanlarda bile onu ihmal etmemeye çabalamıştı. Aman babasının yokluğunu hissetmesin diye didinmişti hep (s.28-29).

(Ev içi roller hem Erkan hem de anne (eş) karakteri üzerinden evlilikteki sorumlulukların da göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi sonucunda cinsiyetin farklılaştırıcı rolü ortaya çıkarılarak tüm yükü hem anne hem de eş konumunda olan kadının üstleniyor olması ifade edilmektedir. Ayrıca eşten gelen sosyal desteğin boşluğu ve yitiminin kadının psikolojik düzeyini etkileyerek elinin de rollerini üstlenmesiyle oğlu üzerindeki tek otorite haline dönüşmesi ifade edilmektedir.)

Kör Dövüşü

- Boşanacağım dediğinde, ailenin erkeklerine özgü o hırçınlıkla verdikleri tepkileri, delirdin mi, bu yaşta bizi rezil mi edeceksin el âleme deyişlerini, bencilliklerini, öfkelerini unutamıyordu. Evlendim kızım, deyip kalbi ağzında bekleyişi geldi hatırına. Anlatmak istiyordu anlayış istiyordu, hislerini paylaşmak, anlayış umuyordu içten içe. Anne sen ne diyorsun, diye feryat figan bağırmıştı kızı. Bu da nereden çıktı? Tam ortalık duruldu derken. Aklını mı kaçırdın, ne diye iş açıyorsun başımıza? Delirecekler duyunca, nasıl zapt ederim? (s.34)

(Kadının boşanma kararı alması ve ardından kısa bir süre sonra evlenmesi üzerine aile üyelerini özellikle de ailenin erkeklerinin (baba ve oğullarının) ortaya çıkardığı gerilimler yansıtılmıştır. Öyküde boşanmış kadınların toplum tarafından nasıl karşılanacağını ve toplumun boşanan kadına bakış açısının nasıl olacağı derin yapıda verilen aile üyelerinin tedirginliğiyle sezdirilmiştir.)

Bağbozumu

- Memnuniyetsizliği burada mı oturacağız, diye çıkıvermişti ağzından. (...) Sadece kavga ediyorlardı artık. Her kavgada başka bir gerçek ortaya çıkıyordu. Gerçek niyetler, gerçek beklentiler (s.38).

(İfadelerinde kadın ve erkeğin evlilik kurumundaki konumlarına değinilip duygu durumları hakkında verilen bilgiler doğrultusunda evlilikteki gizli niyetlerin açığa çıkarılması sağlanmıştır.)

- Konuşma alevli bir tartışmaya dönüşüyor, iğneleyen, aşağılayan, ima dolu, suçlayıcı, sert sözcükler uçuşuyordu havada. Topla kendini, oyun oynamıyoruz burada, işi gücü bırakıp seni mi pıspışlayacağız, bırak şımarıklığı, sana da beş karış suratına da çileden çıkarıyorsun insanı! Bende kabahat dedi ayağa kalkarken hâlâ tabak çanak yerleştiriyorum

dolaplara. Daha ne düşünüyorum, neyi bekliyorum, sabahki kavga da mı açmadı gözümü? (s.38)

(“İğneleyen, aşağılayan, ima dolu, suçlayıcı, sert sözcükler uçuşuyordu havada” ve “seni mi pırpıslayacağız, bırak şımarıklığı, sana da beş karış suratına da çileden çıkarıyorsun insanı” ifadelerindeki kadına karşı söylenen onur kırıcı ve rencide edici sözler olay örgüsünün ilerleyen kısımlarının şekillenmesine yardımcı olarak, “Daha ne düşünüyorum, neyi bekliyorum, sabahki kavga da mı açmadı gözümü?” ifadeleriyle kadının ayrılık kararını aldığıın açıklanması onun tahammül sınırlarını aşarak evlilikteki gerçek ve gizli niyetlerin farkına vardığı sezdirilmiştir.)

- En başında, daha evlenmeden, maaşım düşük, bıktım, köreldim İzmir’de deseydi, başka bir şehirde iş bulsam gene de evlenir misin benimle diye sorsaydı, oyuna getirmeseydi, kandırmasaydı, ister mi istemez mi düşünseydi, böyle olur muydu, üç ayda bu noktaya gelir miydi evlilikleri? Evini, işini, çevresini yok sayılmak, aşağılanmak için mi bırakmıştı?

(Yukarıdaki ifadelerde kadının eşiyle ortak sürdürebileceği bir evlilik hayatının beklentilerinin karşılık bulamaması sonucunda gerçekleşmediği sezdirilmektedir.)

- Gözlerini duvara yöneltirken aynada kendi görüntüsüyle karşı karşıya geldi. Bu yüz gülüşünü yitirmiş bu ifade (s.40).

(Yukarıda verilen ifadelerde kullanılan ayna metaforu üzerinden kadının kendine yabancılaşması ifade edilmektedir.)

Bodrum Bodrum

Baba:

- Şimdi geleceksin sana saracak. Neredeydin, kimleydin, nereye gittin, niçin geciktin, bütün gün didişip kapışacaksınız. İkinizi birden idare edemem. (s.42)

(Anne kahramanın eşini kastettiği; “Neredeydin, kimleydin, nereye gittin, niçin geciktin,” ifadelerinde babanın otoriter bir yapı sergiliyor olmasıyla ailedeki konumuna dikkat çekilmek istenmiştir. Anne, baba ve oğul arasındaki çatışmanın altında ezileceğini düşündüğünden yaz talinde Şans’ın İstanbul’a gelmesini istememektedir.)

- Sen üzülme yeter. Gelip ayak altında dolanmam, babamın gözüne gözükmem. Bulurum bir iş çalışırım ne olacak, memlekette iş mi yok? (s.42)

(Şans’ın, “ayak altında dolanmam” ve “gözüne gözükmem” ifadelerindeki söylemleriyle baba otoritesine karşı başlatılmakta olan isyan öne çıkarılmaktadır. Aynı zamanda Şans’ın bu kararı kendi ayakları üzerinde durmayı isteyerek önemli bir atılım göstermesiyle açıklanabilmektedir.)

Hiç Olmadığımız Kadar

- “Yılmaz Enişte gibi bir dediğini iki etmeyen bir kocan, akli başında güzeller güzeli bir kızın var. Para desen bok gibi daha ne istiyorsun?”

Kendimi işe yaramaz hissediyorum, dışlanmış, dışarıda bırakılmış... Kendi sesimi kaybettim sanki. Ne düşündüğüm kimsenin umurunda değil. Yılmaz’ın varsa yoksa işi. Gençken sahip olma hırsı, şimdi elindekileri kaybetme korkusu. Bıraksan fabrikada yatacak. Tuğçe desen kendi dünyasında aramasam aradığı yok. (s.51)

(Saygısızlık, değersizlik ve isyan gibi duygu durumların dile getirilmesi örtük olarak ifade edilen “ayrılık” kavramının gerekçelendirilmesine katkı sağlamaktadır.)

- “Boşanmaya karar verdin o halde? Sinirle omuz silkti. Saçlarını huysuz bir el hareketiyle tepesinde topladı.

“Henüz bir şeye karar vermedim. Bunu Yılmaz’a nasıl söylerim, yapabilir miyim bilmiyorum” (ss.55).

(“Kahramanın kız kardeşinin sorduğu “ayrılık” durumuna yanıtı “Sinirle omuz silkti. Saçlarını huysuz bir el hareketiyle tepesinde topladı.” ifadeleriyle belirtilerek kahramanın bu konuda “karamsar ve kararsız” olma durumu beden dili kullanılarak okura sezdirilmiştir.)

- Öne eğilip elime uzandı beceriksizce.

“Yanımda olacak mısın?” (s.55)

(Kadının kız kardeşinden destek beklemesiyle özgüven ve öz değer duygusunun eksikliğini yaşıyor olmasıyla açıklanabilmektedir.)

Miras

- Kalk gidelim dedim eniştene. Kendi gelmiyorsa, gidip biz getirelim. Çözelim artık şu meseleyi.

Yapma hala. Rica ediyorum. Ev diye başlama yine. Çok üstüme geliyorsun. Bunaldım. (...) Ev öyle duruyor hazır müşterisi çıkmış(...). bir an önce satılsın işte. Ömer abin beni sıkıştırıp duruyor (s.64).

(“Kendi gelmiyorsa, gidip biz getirelim. Çözelim artık şu meseleyi.” ve “Yapma hala. Rica ediyorum. Ev diye başlama yine. Çok üstüme geliyorsun. Bunaldım.” İfadelerinde halanın bu konuda Ayla’ya sürekli baskı yaptığı ancak Ayla’nın evi satmak istemediği sezdirilmektedir.)

- Ayıp olmasın deyip sessiz kalarak zayıflık etmişim belli ki. Daha konuyu ilk açtıklarında ev babamın evi, size ne oluyor ne karışyorsunuz deseydim, akbaba gibi üşüşmezlerdi başıma (s.64).

(Yukarıda verilen ifadelerde Ayla'nın evi başından beri satmak istemeyişi ve "Ayıp olmasın deyip sessiz kalarak zayıflık etmişim belli ki." ifadesindeki "sessiz kalarak" sözüyle hem kendi öz eleştirisini yapmış hem de bu sebeple akrabalarının tahakkümüne maruz kaldığını ifade etmiştir.)

"Yeter hala," dedim. "Bana baskı yapmayı bırak. (...) bin kez anlattım sana. Anlamaya niyetin yok senin. Mutfaktan çıktım. Yine peşimden geldi. Koridorun sonunda yakaladı kolumdan. (...) çektim kurtardım kolumu.(...) şaşkınlığı geçmeden tuttum omuz başlarından, "evi satmayacağım," dedim. "Bunu kafana sok artık. Boşuna çenenin yorma."

Düşmanlıkla ışıldadı gözleri. Ağzını açacaktı fırsat vermedim parmaklarımı var gücümle etine bastırdım. (...)

Birden sararıverdi. "Yazıklar olsun," dedi titrek titrek. (...) Hiç mi utanmıyorsun yaptığından?

İşitmemiş gibi döndüm arkamı, çantamı aldım, çıktım evden. Ben merdivenlerden inerken kapıyı açmış arkamdan bağıırıyordu.

"İstediğin kadar kaç Ayla Hanım! Bu mesele burada bitmedi. Duyuyor musun? Bitmedi!" (s.65)

(Yukarıdaki cümlelerde Ayla'nın; "Yeter hala," "Bana baskı yapmayı bırak", "bin kez anlattım", "Anlamaya niyetin yok", "şaşkınlığı geçmeden tuttum omuz başlarından", "Evi satmayacağım," "Bunu kafana sok artık. Boşuna çenenin yorma." şeklindeki ifadeleri; halanın ise "yakaladı kolumdan", "Düşmanlıkla ışıldadı gözleri.", "sararıverdi. "Yazıklar olsun," dedi", "Hiç mi utanmıyorsun", "Bağıırıyordu", "İstediğin kadar kaç Ayla Hanım! Bu mesele burada bitmedi. Duyuyor musun? Bitmedi!" ifadeleriyle Ayla, tahammül sınırları aşıldığında kadınların uğradığı değişimi, hala ise akrabalarının uygun koşul ve ortamı

bulduğunda nasıl da acımasız bir biçimde çıkarları doğrultusunda hareket edebileceklerine açıklık getirmiştir.)

Karar

- İki kızının neler yaşadığını bile bilmezken. Ablam kanser, kocam evi terk etti haberin yok bir gün olsun sordun mu acaba kendine, niye uzağız sana niye doğru dürüst bir ilişki yok aramızda, niye paylaşamıyoruz iyi kötü hiçbir şeyimizi. Bizden hayır yokmuş madem. Öz çocuğu gibi sevecekmiş Gülistan'ın çocuğunu. (s.68-69).

(Yukarıdaki ifadelerde kız çocuk, kendisinin ve ablasının aile içinde yaşadıkları sorunlara değinerek annesinden bu sorunlar karşısında olumlu ve destekleyici bir tutum beklerken beklentilerinin karşılık bulamaması sonucunda anneye karşı takınılan eleştirel yaklaşımı ifade edilmektedir.)

Eril sistemin eleştirisi ve kadının metalaştırılması:

- Beton zeminde belli belirsiz bir ıslaklık. İki kova suyla yıkadılar kanını. Parçalanmış kafası, kırıklar içindeki gövdesi ceset torbasında şimdi. (...)

Saksılardan biri devrilmiş, sardunyanın kökü dışarıda. Topuğumun altında ezivermek istiyorum kıpkırmızı açmış çiçekleri. (s.67)

(“Saksılardan biri devrilmiş, sardunyanın kökü dışarıda. Topuğumun altında ezivermek istiyorum kıpkırmızı açmış çiçeklerini.” ifadesiyle Gülistan'ın yere düşmesi ve kanının yayılması aynı durumu ifade ederken kızın topuğunun altında ezmek istediği çiçekle Gülistan'ın kanını bu şekilde döken sisteme bir karşı çıkma durumu ifade edilmektedir. Annenin kadını bir nesneye çevirme durumu aynı sisteme hizmet etmektedir. Aynı zamanda Gülistan'ın hamile kalmasına sebep olan eril sistemin eleştirisi de anlatılmaktadır.)

On yedisindeymiş daha. Babası annesini vurmuş sokak ortasında. Tek kurşunla. Başından. Buncağızın gözleri önünde. Allah kahretsin. Kader mi bu, kader mi? (s.69)

(Aileye ve topluma karşı gerçekleştirilen eleştiri durumu dile getirilmiştir.)

- Enstitü mezunu becerikli, el âlem iyisi annem, kendinden hoşnut nasıl da çırpınıyor. İnsan içine çıkaracak Gülistan'ı komşularıyla tanıştıracak, hayatın iyi yüzü de var gösterecek kıza. (...) Gel bak sana ne göstereceğim, deyip çıktı mutfaktan (...) uçuk mavi bir elbise. Bugün giysin diye dikmiş. (...) Helva kavuralım, bir de Yasin okuruz aramızda. Ne dersin? Kadının cevap bekleyen bakışlarına katlanamıyorum (s.69-70).

(“el âlem iyisi annem, kendinden hoşnut nasıl da çırpınıyor.”, “İnsan içine çıkaracak Gülistan'ı komşularıyla tanıştıracak”, “Bugün giysin diye dikmiş.” ifadelerinde kadının birilerine sunuluyormuşçasına tanıtılması ve ölümünün hemen ardından; “Helva kavuralım, bir de Yasin okuruz aramızda. Ne dersin?” ifadeleri doğrultusunda kadının metalaştırılması durumu ön plana çıkarılmaktadır.).

Sanma ki Yaşıyorum

- Canına tak etmiş bir koca, sikerim böyle işi deyip kapıya dayansa, biri cinnet geçirip gırtlığma çökse, daha da kötüsü sevkiyat bitmeden gitmeye kalkışsalar, ne yaparım hiçbir fikrim yok. (s.71-72)

(Kadının çalışma hayatındaki yere değinen öyküde; “Canına tak etmiş bir koca”, “kapıya dayansa”, “cinnet geçirip gırtlığma çökse” ifadeleriyle geleneksel cinsiyet rollerine bağlı olarak eşlerinin kadınlardan hem iş (sosyal kurumlar) hem de ev içi rollerini yerine getirme beklentileri kahraman anlatıcının tedirginlik içeren ifadelerinden açığa çıkarılmaktadır.)

- Baktım arayan annem.

“Kalkıp gelemedin. Anlamıyorum. Ne biçim annesin sen. Yazık. İnsan iş mi düşünür bu durumda? Koca fabrikada başka adam mı yok? Sen olmazsan duracak mı işler?” (...) “Anne,” dedim.” Konuşsana. Niye böyle yapıyorsun? Gelmiyorsa keyfimden mi? Çalışıyorum işte. Anlamıyor musun? Çalışıyorum.”

“Sana çalışma diyen yok,” diye bağırdı. Kantarın topuzunu kaçırma yeter. Yuvar yıkıldı yetmedi mi?” (s.72).

(Öyküde anneye göre İnci, iş ve özel hayatını uzlaştıramamaktadır. Annenin ifadelerindeki tutum ve niyetler İnci’nin anneliği üzerinden eleştirilerek baskı altında tutulmasına sebep olacak niteliktedir. Söylemlerle açığa çıkarılan bu düşünce yapıları annenin toplumsal yaptırımları destekleyen bir karakter taşıyor olmasını ön plana çıkarmaktadır.)

- Ne boğazımdaki yumru çözüldü ne zihnimdeki düğüm. İnsanlar niye böyle diye söyleniyordum. Hayat yeterince zor değilmiş gibi daha da zorlaştırmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyorlar. Birbirlerini yetersiz, beceriksiz hissettirmeye can atanlarla dolu etrafım. Annem bile çuvallamamı istiyor. Eleştirmedeği laf sokmadığı tek bir gün yok. Neden? Nasıl bir zevk bu? (s.73).

(“İnsanlar niye böyle”, “Hayat yeterince zor değilmiş gibi daha da zorlaştırmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyorlar”, “Birbirlerini yetersiz, beceriksiz hissettirmeye can atanlarla dolu etrafım.”, “Annem bile çuvallamamı istiyor.” ifadelerinde toplumda tahakkümü eline alarak kadın üzerindeki hâkimiyetlerini sürdüren ataerkil destekçilere eleştirel bir yaklaşım biçimi ifade edilmiştir.)

Bitti

- Kendi başına iş çeviriyor, ama ne. Kesin haberi yoktur babamın. (s.91)

(“Kesin haberi yoktur babamın.” ifadesinde ev içi hâkimiyetin bir erkek tarafından kontrol ediliyor olduğu açığa çıkarılmaktadır.)

- El kadardı, zorla everdiler. Yıktı ortalığı canıma kıyarım, dedi. Kocaya varmayacağım okuyacağım ben, dedi. Nafile. Söz verilmiş, karar alınmış, geri dönülür mü? Nikâh kıyıldı (s.93).

(Ebeveynlerinin baskı ve zorlamaları üzerine zorunlu evliliğe sürüklenen kadının varlığının etkisiz duruma getirilişi ifade edilerek kadının duygu ve düşüncelerinin bastırılması vurgulanmaktadır.)

- Çocuk meşgaledir. Kendini dinleyecek vakit bırakmaz insana.

(Kadının istemediği bir evliliğe maruz kalması sonucu “umutsuzluk”, “çaresizlik” ve “tükenmişlik” gibi ruhsal bozukluklarının ancak ileride bir çocuk sahibi olup “annelik” rolünü üstlenmesiyle düzeleceğine inanılan geleneksel bir düşünce yapısının varlığı öne çıkarılmaktadır.)

- Neden yaptı? Ne oldu? Ne bileyim? Bir şey anlatmadı ki. (s.93).

Kendim ettim kendim buldum demek ne güzel laf, yaşamak var içinde. Elinden bir şey gelmemenin acısı büyük. Umutsuzluk her acıdan beter. Hevesin kalmamışsa yaşamaya, yüreğin ha çarpmış ha çarpmamış ne hükmü var (s.94).

(İfadelerinde kadının aile ve eş tahakkümüne maruz kalması sonucu hayata karşı eylemsizliği ve duyarsızlığı ifade edilir.)

- Bazı bazı ayna tutardım yüzüme, gözlerime bakardım. Bir tuhaf karanlık yutacak gibi olurdu beni. İçim ürperirdi. Tamam, derdim, bekleme daha. Çiçek geliverirdi aklıma. (s.94)

(“Bazı bazı ayna tutardım yüzüme, gözlerime bakardım. Bir tuhaf karanlık yutacak gibi olurdu beni.” ifadelerinde ayna metaforu kullanılarak kadının edilginliğiyle yüzleşmesi durumu açığa çıkarılmaktadır.)

- Neyse bitti artık. Bitti. Rüyamda bile gördüm mezarımı. Ne tarih ne bir yazı, adım dahi yazmıyordu taşta, hiç var olmamışım gibi. (s.94)

(Yukarıdaki ifadelerde kadının varoluş sorunsalına değinilerek derin yapıda gizlenmiş kahramanın yaşamaya elverişsiz bu hayat düzenine kendi canına kıyarak bir son vermek istemesindeki karar okura sezdirilmektedir.)

2.2.6 Toplum ve Gelenek

Türk Dil Kurumu sözlüğünde “toplum”, belli bir tarihsel gelişim içerisinde bir toprak parçası üzerinde beraberce yaşayarak bir uygarlık oluşturan ve temel çıkarlar gözeterek yaşamlarını sürdüren insanların tümüne verilen addır (<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 18 Mayıs 2021)

“Doğup büyüdüğü toplumun izlerini taşıyan insanın toplumsallaşma süreci ailede başlayarak zamanla genişler ve geleneğin iskeleti durumundaki kültüre göre şekillenirler” (Dikici, 2001).

“Türk Dil Kurumuna göre gelenek kavramı:” Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane.” şeklinde tanımlanmıştır” (Türkçe Sözlük, 1992: 534).

“Geleneksel yaşam tarzı ise esasında geçmişin bugün ile sorgulanmadan tekrar edilmesine dayanır. Ancak geleneksele karşı oluşan modernite de toplumsal yapıda hızla gerçekleşen değişim ve hareketliliğin kişilerin sosyal hayatta etkin konuma gelmesinde büyük rol oynar. Bu doğrultuda kadın modernitenin etkisiyle yeni ve çeşitli deneyimler elde edip içinde bulunulan dönüşüm sürecinde yeni roller edinerek kendini gerçekleştirebilme imkânı bulur” (Özkan, 2014).

Kitaptaki öykülerin bir kısmı “Toplum ve Gelenek” başlığı adı altında incelenmiş olup kadının toplumdaki geleneksel algıları yıkmasıyla ve özgerçekleşimlerini cesurca oluşturmasıyla öykü başındaki pasif edilgen durumlarının öykü sonlarına doğru dinamizme evrilmesi açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Hiç Olmadığımız Kadar

- Biriyle beraberim. Hamileyim. Kürtaj için geldim buraya. Kimse duymadan bu işi halletmem gerek. (...) kürtajla hallolacak mı mesele? Korkmuyor musun? Küçük yer, sizi tanımayan yok, ya duyulduysa? Hem kim bu adam Allah aşkına? (s.54)

(Öyküdeki ablanın evlilik sonrası istekleri ve beklentilerinin karşılığını pratikte bulamayışından söz edilir. Ablanın mensup olduğu toplumsal sınıfta evlilik dışı ilişki sonucu hamile kalması ve bu durumu göze alamayarak kürtaja başvurmasının yanı sıra kız kardeş, ablasının evlilik dışı ilişkisinden kaynaklı damgalama ve ayrımcılığa maruz kalacağı endişesi de sezdirilmiştir.)

- Geçen haftaya kadar kimseyi umursadığım yoktu. Hiçbir şeyden çekinmiyordum. Hayatımda ilk kez birilerini düşünmeden kendim için bir şeyler yaşıyordum. Yanında öyle iyi hissediyordum ki aramızdaki çekime bırakmıştım kendimi, yalnızca her ânın tadını çıkarıyordum. (s.54)

(Parçada kadının evlilik dışı ilişkide ait olduğu toplumun toplumsal, kültürel değerler ve normları göz ardı ederek kendini bu ilişkide özgür kılışı açıklanmaktadır.)

- “Bu ilişkiden bir gelecek filan beklediğim yok,” dedi.(s.54)

(Kadının yaşamakta olduğu evlilik dışı ilışkide 6zg6r oluşunu 6n plana çıkarması derin yapıda evliliğin kendine y6klemış olduğu bağlılık ve y6k6ml6đ6n de omuzlarında y6k oluşturduğunu sezdirmektedir.)

Ateş

- K6y6n içine girmeden sapaktan yukarı kıvrılıyoruz, tarlalara doğru. İki tepenin arasında sarsıla sarsıla toprak yolu ıkıyoruz. Yol dar, taşlı, etraf kapkaranlık.(...) Annemin hali g6z6m6n 6n6nden gitmiyor. Boğuk feryatları uğulduyor kulaklarımda. “Yakın! Cayır cayır yansın iblis. Ateşte kavrulsun eti. Toprağın huzurunu hak etmedi o, bir mezarı hak etmedi.(...) 6fkem diriliyor, s6vmeye, tekmelemeye başlıyorum. “Hayvan,” diye bağırıyorum. “Hayvan. Hayvan.” Dayım bıraksa taşla ezeceğim başını. “Tamam,” diyor dayım, “Tamam, gel otur şuraya. Ben hallederim gerisini.” Dinlemiyorum onu. Koşup getiriyorum bidonu, her yanına boca edip akıyorum kibriti (s.57-59).

(Kayınpederin cesedi, ailenin erkek bireyleri tarafından kimsenin bulamayacağı ıssız bir dağ başına g6t6r6l6r. Cesedin bulunmasını g6leştirici mek6nların seçilmesi kayınpederin açığa çıkarmayarak gizli tutma durumu, “Annemin “Yakın! Cayır cayır yansın iblis. Ateşte kavrulsun eti. Toprağın huzurunu hak etmedi o, bir mezarı hak etmedi.” ifadeleriyle de desteklenerek yaygın namus anlayışının aile 6zerindeki tahakk6m6 hissettirilip toplumun gerçekleştireceği sosyal baskının 6n6ne geçme durumu açığa çıkarılmaktadır.)

Yılanlar ve Merdivenler

- 6đretmenlerinin sorularına yanıt veremiyor. Başı 6ne eğik, g6zleri hep ayak uçlarında. Neyin var senin? Neden konuşmuyorsun kızım? Baksana

yüzüme? En ufak bir söz, bir göz teması sanki açık edecek her şeyi (s.78-79).

(Ensest saldırganlar çoğunlukla otorite sahibi erkeklerdir. Yukarıdaki ifadelerde mağdur dolaylı yoldan tacizi dışa vurmayarak olayların açığa çıkmasından tedirginlik duyacağını hissettirmiştir.)

2.2.7 Öykülerdeki Nesneler ve Bunların Feminist Söylemin Üretimine Katkıları

Öykülerde kullanılan nesneler öykü kahramanlarının ruh halini çözümleme noktasında yardımcı unsur konumundadır.

Çünkü Yanlış Yerdeydik

- Sandalye
- Karyola

Çünkü Yanlış Yerdeydik öyküsünde yer alan “karyolanın ucuna oturup derin bir soluk aldı.” cümlesinde “karyola” nesnesi, kadının tedirginlik ve rahatsız olma hallerini yansıtırken diğer bir nesne olan “sandalye”, “oturamadı oturduğu yerde.”, “(...) ellerini kucağına kenetlemiş, başı önde, sessizce ağlıyordu.” cümlelerinde Süheyla’nın endişeli durumu ve eşi tarafından uğradığı ihanet duygusunu ifade edilmektedir. Aynı nesne olan “sandalye”; “elini boynuna atıp arkasına yaslanınca (...)” ve “sandalyeye rahatça yayılıp çayından bir yudum aldı cenk.” cümlelerinde Cenk’in tavırlarında Süheyla’ya göre daha rahat bir tutum sergilediğini açığa çıkarmaktadır.

Baraka

- Kamyonet
- Baraka
- Direksiyon
- Sandalye

Baraka öyküsünde yer alan “baraka” nesnesi içinde barındırdığı; kenarları lime lime olmuş beyaz patiskadan kısa güneşlikler, tam örtülmeyen camlar, uyduruk, toplama eşyalarla dolu oda, kapkara şap zemin ve “direksiyon” nesnesinin kullanıldığı; direksiyonu sola kırmak, ifadeleri incelendiğinde detaylandırılan eşya ve renkler öykünün ilerleyen kısımlarında sevim’in uğrayacağı tecavüz olayıyla ilişkilendirilmektedir. “sandalye” nesnesi ise nefise’nin arkadaşı sevim’i kurtarabilmek pahasına tecavüzcüsü olan sedat’a saldırıp onu öldürme eğiliminde bulunması ve kendi canını tehlikeye atması bu nesneye kadınların her şeyi göze alabilen cesaretli ve yeri geldiğinde ne kadar tehlikeli, bir hâl alabileceği gerçeğini açığa çıkarmaktadır.

Aporia

- Defter (annenin kendiyle yüzleşmesine yardımcı nesne)

Aporia öyküsünde yer alan “defter” nesnesi annenin kendi kendisiyle yüzleşmesine aracılık etmesinin yanı sıra onu ataerkil düzene iten eril sistemin anlaşılması açısından da açıklayıcı konumdadır.

Kör Dövüşü

- Duvar

Kör Dövüşü öyküsünde yer alan duvar nesnesi öyküde iki şekilde kullanılmıştır. İlk kullanımda “rengi griye çalmış duvar” ikinci kullanımda “bütün duvarları badana ettirmek” şeklinde kullanılmıştır. İlk kullanımla kadının ilk eşiyle geçirmiş olduğu buhranlı ve sıkıntılı yıllar sezdirilmek istenirken ikinci kullanımda tam tersine ikinci eşiyle hayatının değişim ve yenilenme eşiğinde oluşu dile getirilerek kadına özgü duygulanım durumları duvar nesnesine atfedilerek anlam kazandırılmıştır.

Bağbozumu

- Ayna
- Sigara

Bağbozumu öyküsüne yer alan “ayna” nesnesi kadının beklentilerinin eşi tarafından karşılanmaması sonucu yaşadığı iç hesaplaşmalarının yanı sıra eşiyle arasındaki ilişkiyi gözden geçirme noktasında öyküde yüzleşmeye yardımcı nesne olarak kullanılmıştır.

Ayrıca öyküde yer alan “sigara” nesnesinin “üst üste birkaç nefes çektikten sonra kadının onu terliğinin altında ezmesi” durumu evliliklerindeki ataerkil rollerin baskınlığına bir başkaldırı olarak gerçekleştirilmiştir.

Bodrum Bodrum

- Şezlong

Bodrum Bodrum öyküsünde yer alan “şezlong” nesnesi iki anlamda kullanılmıştır. Birinci anlamı rahatlık sağlamak ikinci anlamıysa Şans’a eziyettir. Bu durum nesne insan arasındaki farklı boyuttaki ilişkileri ortaya koyar.

Hiç Olmadığımız Kadar

- Şarap
- Pencere
- Sigara

Hiç Olmadığımız Kadar öyküsünde ablanın “şarap” ve “sigara” nesnelerini sürekli tüketip yenisini istemesi durumu onun psikolojik ve duygusal durumunun açığa çıkartılması bakımından önem taşımaktadır. Böylelikle ablanın duyguları öykü anlatımında sigara ve şarap nesnelerinin çeşitli şekillerde sık kullanılması yoluyla dile getirilmiştir.

Ayrıca öyküde yer alan “pencere” nesnesi perdenin olmayışı, boylu boyunca cam cepheden dışarı bakmış ve şehrin camın gerisinde ışıklı bir kütle olması kız

kardeşe göre rahatsız edici bir unsurdur. Ablaya göre kitapta da belirtildiği üzere yaşamın güçlüğü dışarıda bırakan mesafe onu rahatsız etmektedir. Çünkü öyküde abla konumundaki kadının fiziksel tasvirleri (sarı saç, parıltılı makyaj, dar kot, kırmızı deri ceket) bile hareketlidir. Bu sebeple pencere nesnesi öyküde yer alan her iki kadının da ruh hallerini ve duygu durumlarını açığa çıkartacak bir nitelikte işlevlenmiştir.

Ateş

- Direksiyon
- Kibrit

Ateş öyküsünde yer alan “direksiyon” nesnesi “direksiyonu sağa kırmak” ifadesiyle öykünün ilerleyen bölümlerinde gözlenecek kayınpederin tecavüzünün ev halkındaki ve mağdur yengedeki psikolojik travmaların habercisi durumundadır. Ayrıca “kibrit” nesnesi de öyküde yer alan “Koşup getiriyorum bidonu, her yanına boca ediyorum kibriti” cümlesinde devrik bir yapıda kullanılarak oğulun babaya olan öfkeli olma durumu ortaya koyulmuştur.

Miras

- Sandalye
- Koltuk
- Fırın- börek
- Sigara

Miras öyküsünde yer alan “sandalye” ve koltuk nesneleri öyküde yer alan cümlelerde enişteyle ilgili olan “ellerini göbeğine kavuşturmuş uyukluyor”, “kanepeye uzanmış ayakları koltuğun kolçağında” ifadeleri ve halayla ilgili olan “ayaklarını valizin üstüne uzatmış”, “koca kışını kolçaklı koltuğa yerleştirirken” ifadelerinden de anlaşılacağı üzere hem kadının hem erkeğin davranışlarındaki

rahatlık yüzey yapıya çıkarılmıştır. Ancak öykünün ilerleyen bölümlerinde eniştenin hareketlerindeki rahatlık devam ederken öyküdeki diğer bir nesne olan “sigarayı”, “Sigarayı yakmıştı sıkıntıyla çevirip duruyordu elinde” ifadesiyle kullanımı halanın eve sahip olamama kuşkusundan kaynaklanan tedirginliğini yüzey yapıya çıkarmaktadır. Bu nedenle halada derece derece artmakta olan huzursuzluk ve buna bağlı olarak gösterdiği sinirlilik haliyle yavaş yavaş ısınan fırın özdeşleştirilerek onun eve sahip olma umutlarını ufak ufak yitirmesi öykünün en sonunda verilen “Yanık börek sarmıştı ortalığı.” ifadesinde de halanın evle ilgili tüm umutlarını yitirmesi açığa çıkarılmaktadır.

Karar

- Sardunya çiçeği
- Sandalye

Karar öyküsünde yer alan “sardunya çiçeği” nesnesi kadının cinsiyetini dolayısıyla “cinsini” öne çıkararak erkek egemen yapının derin yapısında yer alan niyet ve mantık sezdirilerek eril yapının eleştirisi (“kıpkırmızı açan çiçekleri topuğunun altında ezme isteği”) bir tepki olarak farklı bir boyutta ortaya koyulmuştur. Öykünün diğer bir nesnesi olan “sandalye” öyküde yer verildiği “kayıtsız, suskun ve dimdik” bir oturma şekliyle kadın için rahatsız ve huzursuz bir kavram olarak ifade edilmiştir.

Sanma ki Yaşıyorum

- Radyo

Öyküde yer alan “radyo” nesnesinde öykünün başında ve sonunda çalmakta olan iki şarkı bulunmaktadır. Öykünün başında yer verilen “Sanma ki yaşıyorum, sanma ki ben çok mutluyum.” şarkı sözleriyle kadının çalışma hayatındaki üretebilme yetisinin eril zihniyet tarafından denetlenmesi sezdirilirken ikinci şarkıda

“Yaşamak bu mu?” şarkı sözleriyle ana karakter İnci’nin gerek annesi gerekse de patronu tarafından eril zihniyetin etkisi altına alınmaya çalışılarak erkek egemen toplumda kendini var etmek üzere vermekte olduğu mücadele ortaya çıkarılmaktadır.

Yılanlar ve Merdivenler

- Zar
- Piyon
- Kapı

Yılanlar ve Merdivenler öyküsünde verilen “zar” nesnesi atıldığında gelecek olan sayının büyüklüğüne göre oyunun kaderi değiştiren bir parçadır. Bu sebeple “piyonlar” da nerede olması gerektiği konusunda “zar” nesnesine bağlıdır. Öyküde ansızın bir yılanla denk gelinerek aşağı çekilebilir ya da merdivene denk gelinip yukarı çıkılabilir. Dolayısıyla yılanla mı yoksa merdivene mi denk gelecekleri kişinin şansına bağlanmaktadır. Ensest saldırgan olan amcanın yeğen karşısındaki baskın tutumu ve hayatında meydana getirmiş olduğu travmalar “zar” nesnesiyle benzerlik kurularak açığa çıkarılmaktadır. Bu durumun farkına vararak mücadele etmeyi tercih eden yeğen yaşadığı travmayı olduğu gibi kabullenmek yerine olayların gidişatını değiştirmek adına bir atılımda bulunarak evi ve evdekileri yakma cesaretini göze almıştır. Öyküde yer alan “kapı” nesnesi ise “Kapı her açıldığında, her defasında, saat kaç olsa, açılıyor gözleri. Kapıya sırtı dönük yatıyor hep (...)” ifadeleriyle ensest mağdurun tedirginlik ve korkularının başlıyor olmasını dile getiren bir araç olarak geçmektedir.

Gerekçe

- Halı

Gerekçe öyküsünde yer alan “halı” nesnesi ile kadının kadına olan tahakkümü açığa çıkarılmaktadır. “Halı” nesnesiyle değinilmek istenen diğer bir

nokta ise öğretmenlik mesleğinden emekli kadın ile evin hizmetlisi olan kadının toplumsal yaşamın içindeki konumları ve rolleridir.

Yarın Mutlaka

- Kalorifer peteği
- Koltuk
- Zeytinyağlı pırasa

Yarın Mutlaka öyküsünde yer alan “petek” nesnesi “Kalorifer peteğine dayadığı sağ dizinden gevşeten bir sıcaklık yayıldı vücuduna” cümlesinde adamın ölmüş karısına duymuş olduğu özlem ifade edilerek yalnızlık durumu pekiştirilmiştir. Ayrıca öyküde yer alan “zeytinyağlı pırasa” yemeği “Dün mü bugün mü yoksa önceki gün mü karşılıklı oturup yemişlerdi (...) Açlık hissi duymuyordu esasında, üç beş kaşık koydu tabağına.” ifadeleriyle dolapta yarım kalan yemeğin ona eşinin eksikliğini hatırlattığı sezdirilmektedir.

Öyküde yer alan diğer bir nesne olan “koltuk” ise “sırtını koltuğa yaslamak”, “bedenini koltuğa bırakmak, koltukta uyuyakalmak” ifadeleriyle öykü kahramanındaki rahatlık unsuru ön plana çıkarılmıştır.

Bitti

- Ayna

Bitti öyküsünde yer alan “ayna” nesnesi kadının evliliğindeki eril zihniyet tarafından kuşatılmışlığına ve bu yapıya hizmet eden geleneksel aile yapısındaki bireysel duruşunu sorgulayıp bu pozisyonuyla yüzleşmesine yardımcı olan bir araç niteliği taşımaktadır.

Bölüm 3

SONUÇ

Söylem, dille ilgili göstergelerin meydana getirdiği ve öğelerinin bütüncü aracılığıyla seçilip cümle diziliminde bireysel olanın belirgin duruma getirilmesi yoluyla alıcıya aktarılacak istenen ideolojik düşünceler sisteminin tekrardan tasarlanmasıdır.

Söylem çözümlemesi ise söylemin değindiği/ürettiği göstergeler zincirindeki gösterilen halkasının tespit edilip çözümlenmesiyle oluşan yapıdır. Söylem çözümlemesinin disiplinler arası özelliklerine sahip bir bilim dalı olması söylemin dil çalışmaları açısından köklü bir alanda konumlandırılmasını desteklemektedir. Bu doğrultuda Ayşen Işık'ın “Kör Dövüşü” adlı öykü kitabında yer alan 15 öykünün her birinde metin dilbilimsel unsurlar tespit edilerek açıklanmıştır. Bu incelemede bağdaşıklık ve bağlaşıklık unsurlarına göre çözümleme yapılmıştır. Üst metnin yapısında bulunan somut hâldeki bağlaşıklık unsurlarından yola çıkarak soyut haldeki alt metne inildiğinde her bir öykünün feminizmle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Örneğin; bağdaşıklığın alt başlıklarından ilkinin oluşturan konuda kadınlara yer verilerek onların çaresizlikleri tahakkümleri/tahakküm altına alınışları, çatışma ve dayanışmaları ifade edilmiştir. Alt metindeki ideolojilerin öykülerin başlık seçimi üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Örneğin “Bitti” başlığıyla erken yaşta evliliğe zorlanan kadının kendi öz kısıyımını gerçekleştirerek sisteme baş kaldırısı başlıkla sezdirilmiştir. Ayrıca çalışmada anahtar sözcüklere yer verilmesiyle kurgusal yapının kuvvetlendirildiği tespit edilmiştir. Öykülerde yer alana ana düşünce tümceleriyle alt

metin hakkındaki ipuçlarına ulaşılmaktadır. İçerik şeması ve konu değişim belirleyicileriyle öykülerdeki olay akışı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Biçimde ise dilin kullanılış şekli ifade edilmiştir. Biçimin alt başlığını oluşturan devrik cümle, ikileme, pekiştirme, benzetme, derecelendirme ve deyimlerle anlam güçlendirilirken betimle ile ön plana çıkarılmak istenen karakter ve nesnelerin belirgin özellikleri açığa çıkarılmıştır. İç monolog tekniğiyle ise karakterin ideolojik yapısı açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca izlekte metindeki öngörüsül tespit sağlanırken işlev aracılığıyla da üst metinde yer alan bütünün alt metne hizmet eden ideolojisi yansıtılarak sonuç cümlelerine yer verilmiştir. Çalışmanın bağlaşıklık kısmında ise sözcüksel bağlaşıklıkları oluşturan yinelemelere yer verilerek metnin iletişimsel işlevi irdelenmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda eş dizimsel örüntüyle metnin bağlamının oluşumuna hizmet edilmiştir. Dil bilgisel bağlaşıklıkta yer alan gönderimlerin tespit edilmesi metindeki anlamsal bütünlüğü ortaya çıkarmıştır. Eksilteli yapılar ve örtük anlatımla okur metne dahil edilirken değiştirim ögesiyle anlam ve söylemlerin değeri güçlendirilmiştir. Bağıntı ögeleri ise cümlelerin birbirleriyle olan ilişkisini kurmuştur. Bununla birlikte öykülerdeki benzerlik ve koşutluğun saptanmasıyla metinler kendi içinde bir bütün olarak algılanırken zaman ve kiplik uyumlarıyla da zamansal tespitler ve konu değişimleri açığa çıkarılmıştır. Metindilbilimsel incelemedeki bağlaşıklığın son iki alt başlığında incelenen işlevsel tümce yapısıyla vurgulanan öge ön plana çıkarılarak özgünlük yansıtılırken örtük anlatımla ise metnin derin yapısının anlaşılabilirliği sağlanmıştır.

Öyküler feminist bakış açısıyla değerlendirildiğinde kadının toplumsal cinsiyet üzerinde nasıl görünür kılındığı, kadınlara ve erkeklere verilen toplumsal rollerin nasıl saptandığı ve farklı yapılardaki ideolojilerin kadın ve erkek üzerinden konumlandırılışının dilsel düzlemdeki ifade edilebilirliği feminist yaklaşım teknikleri

ve toplumsal cinsiyet çalışmalarına odaklanılarak incelenmiştir. Bireylerin toplum tarafından düzenlenmiş biili rol ve yaptırımlara maruz kalması kimlik dönüşüm süreçlerinin sorgulanmasına sebep olmaktadır. Öykülerde erkek ve kadınların üstlendiği toplumsal rollere değinilerek onların toplumsal cinsiyet ve rollerinde kısıtlanan ve bireyselleşen kimlik dönüşümleri açığa çıkarılmıştır. Örneğin; “Kr Dövüşü” adlı öyküde oğulun günlüğüne annesi hakkında yazdığı “Annem, insanda kaçma isteği uyandıran bir kadın. En iyi bildiği şey tahakküm, baskı. Zavallı yaşadığını sanıyor, acıyorum ona.” ifadeleriyle kadının anneliğinin sorgulanması, “Hiç Olmadığımız Kadar” öyküsündeki abla rolündeki kadının kız kardeşine “şartmış gibi evlenmedin. Bir de bana bak. Elli yaşına geldim. Her şeyi yanlış yapmışım gibi hissediyorum. Birilerinin, bir şeylerin peşinden sürüklenmişim hep.” cümlesi; “Bağbozumu” öyküsündeki kadın kahramanın “Bende kabahat dedi, ayağa kalkarken. Aptal gibi hâlâ tabak çanak yerleştiriyorum dolaplara. Daha ne düşünüyorum, neyi bekliyorum, sabahki kavga mı açmadı gözümü?” cümlesi ve “Bitti” öyküsündeki anne rolündeki kadının “ Niye bunca söz, kim için? Anlaşılmadığını bile bile konuşmak. Ne istediğinin ne düşündüğünün kıymeti yokken gün geçsin diye çabalamak.” ifadeleriyle kadının evliliğinin sorgulanması, “Bodrum Bodrum” öyküsünde erkeğin “Her defasında babamın alaycı sesi yankılandı içimde. Demiştim beceremez diye, iki gün bile dayanamadı, bak, nazlı bu nazlı, alıştı tabi armut piş ağzıma dş (...).” ebeveynlerinin tutumlarına karşı evlatlığını sorgulaması “Sanma ki Yaşıyorum” öyküsünde ise kadının çalışma hayatındaki ve özel hayatındaki konumunu sorgulaması öyküde yer alan “Hayat yeterince zor değilmiş gibi daha da zorlaştırmak için fırsatı hiçbir fırsatı kaçırmıyorlar. Birbirlerini yetersiz, beceriksiz hissettirmeye can atanlarla dolu etrafım. Annem bile çuvallamamı istiyor. Eleştirmediği, laf sokmadığı tek bir gün

bile yok” ifadelerinden de anlaşılacağı üzere onların tahakküm altına alınarak bireyselleşmiş bir kimliğe dönüşmelerine sebep olmuştur.

Öykülerde ele alınan kadın-erkek bedenlerinin sıfat, zarf, eylemlilik halleri ve öne çıkan organlar şeklinde incelenmesiyle erkeklerin yaşam alanlarında daha rahat konumlandıkları kadınların ise öyküler ilerledikçe edilgin durumdan etken duruma dönüşümlerinin verilen beden hareketleriyle açığa çıkarıldığı tespit edilmiştir. Örneğin; erkeklerde “en ufak bir çekingenlik belirtisi olmamak, sandalyeye yayılmak, ellerini göbeğine kavuşturup uyuklamak” gibi rahatlığı ve konforu simgeleyen beden hareketlerine rastlanırken kadınlarda ise “bocalamak, gücenmek, boynundan alnına kadar kızarmak, burnundan solumak, sesi değişmek, çıkışmak, bağırarak” gibi kızgınlık, kırgınlık, mücadele, kendini ifade edebilme sıkıntısı, anlaşılama göstergesi olan hareket ve duygu durumları ön plana çıkmaktadır.

Bu çalışmada, evlilik kurumunun yapısına dair psikolojik, sosyal ve biyolojik olmak üzere üç temel boyut tespit edilmiştir. Örneğin; “Çünkü Yanlış Yerdeydik” öyküsünde “Haberiniz olmadığından emindim (...) Ne diyeyim gerçekten tuhaf bir durum. Size niye söylemedi kim bilir?”, “Yutkundu. Kendini küçük düşmüş, ihanete uğramış hissediyordu. Gerçekten niye saklamıştı Asım?” ifadeleriyle kocasının ilk eşinden olan oğluyla mektuplaşmalarını sonradan öğrenen Süheyla eşi tarafından ihanete uğradığını düşünüp suçluluk duygusuyla kendisiyle yüzleşmiştir. Aporia öyküsünde ise “Aman babasının yokluğunu hissetmesin diye didinmişti hep.” ifadesiyle erkek ve kadına toplum tarafından biçilen rollerin değiştiği ifade edilmiştir. “Sanma ki Yaşıyorum” öyküsünde; “Kantarın topuzunu kaçırma yeter. Yuvan yıkıldı yetmedi mi?”(s.72) ifadelerinde annenin İnci’yi anneliği üzerinden eleştirerek kontrol etmeye çalışması gözlemlenmiştir. Dolayısıyla yukarıdaki örneklerde yazarın aile ve evlilik konularına yer verdiği öyküler ihanet duygusu,

evlilikteki beklentilerin eş tarafından karşılanmaması ve boşanma sonrası uygulanan toplumsal tahakküm ile sonuçlanmıştır.

Toplumsallaşma süreci ailede başlayarak gelenekler çerçevesinde şekillendirilir. Yazarın ele aldığı metinlerde yaşayışını çevrenin tutum ve söylentilerine göre şekillendiren karakterlerin ikincil plana attığı karaktere karşı baskıcı tutumları alt metin aracılığıyla üst metne taşınmıştır.

Örneğin; “Kör Dövüşü” öyküsünde “ailenin erkeklerine özgü o hırçınlıkla verdikleri tepkileri, delirdin mi, bu yaşta bizi rezil mi edeceksin el âleme deyişlerini, bencilliklerini, öfkelerini unutamıyordu” cümlelerinde erkek-hırçınlık-tepki kelimelerinin aynı cümlede yan yana gelişi, kadının yeniden evliliğinin ailenin “delirme, (el âleme) rezil etme” kelimeleriyle karşılaşması, kadının eski eşi ve çocukları tarafından baskı altına alınırken toplumsal yaptırımdan da faydalandığını ortaya koymaktadır.

Öykülerde kullanılan nesneler öykü kahramanlarının ruh halini yansıtır ve öykünün ilerleyen kısımlarında gerçekleşecek olaylar hakkında bilgi edinilmesini sağlar. Örneğin; “Alnına düşen gümüş saç tellerini aynaya bakmadan ıslak elleriyle geriye yatırdı” ifadesindeki ayna nesnesiyle kahramanın kendiyi yüzleşememe durumu açığa çıkarılmaktadır. Ateş öyküsünde yer alan “direksiyon” nesnesi “direksiyonu sağa kırmak” ifadesiyle öyküde gerçekleşecek olay örgüsünün kötüye gideceğini önceden sezdirmektedir.

Yazarın öyküleri toplumsal eleştiri kapsamında ele alındığında ataerkil yapılanma ve bu yapılanmaya hizmet eden belli kimliklerle bu kimliklerin üzerinde tahakküm kurduğu/kurmaya çalıştığı karakterlerin varoluşsal bağlamdaki mücadeleleri ve yıkımları bütünüyle yansıtılmıştır. İncelenen öykülerden bir erkeklik eleştirisi olan Bodrum Bodrum” adlı öykü dışında kalan tüm öyküler kadını ön

planda tutacak şekilde oluşturulmuştur. “Bodrum Bodrum” öyküsünde “hepsi birbirinden yapılı, kolları pazulu, derileri şimdiden kararmış. Pek beyaz ve çelimsiz kaldım yanlarında” ifadeleriyle psikolojik ve fizyolojik anlamda otorite sahibi erkeklerle ikincil plana itilen erkek karakter arasında toplumsal cinsiyet alanında değerlendirilen hegemonik erkeklik ideolojisi güçlünün zayıfa olan üstünlüğü üzerinden açığa çıkarılmaktadır.

Öyküde iktidar mekanizması işleyişsel bağlamda kadın ve erkeğe anne baba rolleri (ebeveynlikleri) üzerinden farklı eleştiri alanları açmaktadır. Örneğin “Aporia” öyküsündeki “birinin gelip senin içinde yüzmesine, senin içine yerleşmesine, senin içine alçı dökmesine izin veriyorsun ve hâlâ kendin olmak istiyorsun”, “dünyaya getirilir ama yetiştirilmeyiz, bizi dünyaya getirenler yarattıkları yeni insanı yok etmek için gereken her türlü beceriksizliği ve akılsızlığı yaparlar.” İfadeleri örnek gösterilebilir. Bu ifadelerde oğlunun geleceği için endişelenen bir annenin tesadüfen oğlunun günlüğünü okuması üzerinden gelişen olaylarda annenin oğlu tarafından tanımlanışı ve kutsal anneliğin yıkılışı ruhsal betimlemelerden yararlanarak anlatılmıştır. Ayrıca bu ifadelerle anne oğul arasındaki çatışma alanı açığa çıkarılmaktadır. Böylelikle aile ilişkilerinin ne derece sağlam, anlaşılabilir ve uzlaşabilir olduğunu okura sorgulatmanın yanı sıra kadının baba rolünü üstlenerek eril sistemin sürdürücüsü konumuna gelişiyle annenin eleştirilmesine odaklanılmaktadır.

Sonuç olarak dilsel unsurlar bir metnin okunup anlaşılmasındaki en önemli aşamadır. Öte yandan biçim ve dili içinde barındıran metindilbilimsel yapılar metnin bütünsel açıdan ele alınmasını sağlar. Böylece incelenen çalışmada feminist unsurlar çerçevesinde kadının aile ve sosyal yaşamdaki çatışma alanlarına değinilerek üst

metinde yer alan metindibilimsel yapılar alt metindeki anlambilimsel öğelerin
çözümlemesine olanak sağlamıştır.

KAYNAKLAR

- Akdere, Ç. (2020), Pandemi Öncesi 4. Dalga Feminist Hareket, <https://kadinsavunmasi.org/pandemi-oncesi-4-dalga-feminist-hareket-cagla-akdere/> (Erişim Tarihi: 18.09.2021)
- Aksan, D. (1990), *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Aktaş, E. ve Şentürk, L. (2016), Örtülü Anlam Unsurlarının Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Çalışma Kitaplarındaki Yeri, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(1), 371-394.
- Aşcı, U. (2015), İngiltere’deki Türkçe Konuşan Toplumun Konuşma Dilinde Rastlanılan İkilemeler Üzerine, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, s.221-246.
- Ayan, E. (2020), Mine Söğüt’ün Romanlarında Terk Edilmiş Kahramanlar Üzerine Bir İnceleme, *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 5(2), s.354-367.
- Aydın, İ. (2012), İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nın “Duygular” Temasında Yer Alan Okuma Metinlerine Metindilbilimsel Bir Yaklaşım, *Turkish Studies*, 7(3), s.381-408.

- Aydın, İ. Torusdağ G. (2014), Türkçe Öğretimi Çerçevesinde Yazınsal Bir Metin
Özümleme Örneği Olarak Refik Halit Karay'ın Garip Bir Hikâyesi,
Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 3(4), s.109-134.
- Balcı, H. (2006), Metin Dilbilim Açısından Bir Çözümleme, *Sosyal Bilimler
Enstitüsü Dergisi*, 21, s.191-204.
- Balyemez, S. (2011), Dede Korkut Hikâyelerinin Metin Dil Bilimsel Yapısı, *Doktora
Tezi, G. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü*
- Bayoğlu, F. (2010), Simone de Beauvoir: Öteki Olarak Kadın, *Kaygı Dergisi*, sayı:
15, s.71-78.
- Berktaş F. (2003), *Tarihin Cinsiyeti*, Metis Yayıncılık, İstanbul
- Bilgin, R. (2016), Geleneksel ve Modern Toplumda Kadın Bedeni ve Cinselliği,
Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26(1), s.219-243.
- Bircan U. (2015), Sausure'de Dil, Dilbilim ve Göstergebilim, *Sosyal Bilimler
Araştırma Dergisi*, 13(25), s.43-66
- Bölükbaş, F.(2010), Metindilbilimsel Çözümleme Muzaffer İzgü'nün Yedi Uyurlar
Öyküsü, *Folklör/Edebiyat*, 16(63), s.99-116.
- Butler, J. (1999), *Cinsiyet Belası ve Feminist Kimliğin Altüst Edilmesi* (Çev. Ertür B.
2005), İstanbul, Metis Yayıncılık.

- Coşkun, E. (2005), İlköğretim Öğrencilerinin Öyküleyici Anlatımlarında Bağdaşıklık, Tutarlılık ve Metin Elementleri, *Yayınlanmamış Doktora Tezi, G. Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.*
- Çakıcı, D. (2011), Şema Kuramının Okuduğunu Anlama Sürecindeki Rolü, *Dumplupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 30, s.77-86.
- Çelebi, B. (2021), Kör Dövüşü Kitap Tanıtımı, Kadın/Woman 2000, *Journal for Women's Studies*, 22(1), 159–160.
- Çelik, H. ve Ekşi, H. (2008), Söylem Analizi, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, s.101-113.
- Çelik, M. ve Tümkaya S. (2012), Öğretim Elemanlarının Evlilik Uyumu ve Yaşam Doyumlarının İş Değişkenleri ile İlişkisi, *KEFAD*, 13(1), s.223-238.
- Çetinkaya, Ç., Ateş, S. ve Yıldırım, K.(2013), Anlam Kurmanın Zor ve Önemli Bir Becerisi: Ana Fikir Bulma, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9(3), s.188-210.
- Çimen, L. (2020), Feminist Söylem Çözümlemesi Açısından Marriage Story Filminin İncelenmesi, *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi* sayı:21, s.55-69.
- Çin, N. (2010), Pınar Kür'ün Romanlarında ve Öykülerinde Kadın Problemleri, *Yüksek Lisans Tezi, S.Ü.*

Devran, Y. (2010), *Haber Söylem İdeoloji*, İstanbul: Başlık Yayın Grubu.

Dikici, A. (2001), Geleneklerin Toplumdaki Yeri ve Önemi, *F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), s.193-206.

Dilidüzgün, Ş. (2008), Türkçe Öğretiminde Metindilbilimsel Bağlamda Uygulamalı Bir Yaklaşım, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü

Elbirlik T. Karabulut F. (2015), Söylem Kuramları: Bir Sınıflandırma Çalışması, *Dil Araştırmaları*, sayı:17, s.31-50.

Ellialtı, T. (2012), Evlilik Öncesi Cinsellik, Bekaret ve Beden Disiplini: Kadınların “Aşk” Üzerinden Cinsel Ahlak Mücadelesi, *Cogito*, Sayı:70(71), s.372-397.

Ercan, G. S. ve Danış P. (2019), Söylem, Söylem Çözümlemesi ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Tanımları ve Kapsamları, *DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6(2), . s.527-552.

Erdem M.D. , Gün, M. Şengül M. & Özkan, E. (2015), Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Alanında Yazılmış Bilimsel Makalelerde Geçen Anahtar Sözcüklere İlişkin Bir İçerik Analizi, *OMÜ Eğt. Fak. Derg.*, 34(1), 213-237

Ergin, M. (1993), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Yayınları.

Görgün Baran, E. (2021), *Feminizmin Gelişim Serüveni: Dalga Yerine Kuşak Diyelim Mi?*, <https://kockam.ku.edu.tr/feminizmin-gelisim-seruveni-dalga-yerine-kusak-diyelim-mi-aylin-gorgun-baran/> (23 Mayıs 2021)

Günay, D. (2007), *Sözcükbilime Giriş*, İstanbul, Multilingual Yayınları.

Günay, D. (2013), “Söylem Çözümlemesi”, İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Güneş E. (2013), Deli Kadın Hikâyelerinde Deliren Kadınlar, *Fe Dergi*, 5(2), s.89-91.

Güneş F. (2015), Başlık ve Zihni Yönlendirme, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), s. 290-305.

Güngör, B. (2020), Söylem Yaklaşımı Üzerine Bir Kavram Çalışması Ve Eleştirel Söylem Analizi, *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*, sayı:2 s.1-12.

Gür, T. (2013), Post-Modern Bir Araştırma Yöntemi Olarak Söylem Çözümlemesi, *Journal of World of Turks*, 5(1), s.185-202.

Gürgün, H. (2016), Metindilbilimsel yöntemle çözümlenen Sait Faik’in Dülger Balığının Ölümü’nde İnsanın Doğaya Tahakkümü ve Ötekileştirilmesi, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(4), s.1841-1882

Hallaç, S. Öz, F. (2014), Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(2), s.142-153.

Hirik, S. (2020). Türkçede Bağdaşıklık ve Bağdaşıklık Unsurları: Kürk Mantolu Madonna İncelemesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(1), s.221-238.

<https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi: 01.08.2021)

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Aporia> (erişim tarihi: 05.02,2021)

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Feminizm> (erişim tarihi: 04.04.2021)

<https://www.dersimiz.com/deyimler-sozlugu/kor-dovusu-deyimi-3104> (erişim tarihi: 02.01.2021)

Işık, A. (2018) *Kör Dövüşü*, Sel Yayıncılık, İstanbul

Kabasakal, Z. Soylu Y. (2016), Evli Bireylerin Evlilik Doyumunun Cinsiyet ve Eş Desteğine Göre İncelenmesi, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), s.208-214.

Kahya, H. (2017), Karamanlıca Bir Zebur'da Yapı Bakımından Devrik Cümleler, *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), s.679-692.

Kalav, A. (2102), Namus ve Toplumsal Cinsiyet, *Mediterranean Journal of Humanities*, 11(2), s.151-163.

Kavuran, T. Acar, H.M. (2014), Kayıp Balık Nemo”da Masal İşlevleri, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, sayı.39, s.148-158.

Kaya, E. (2019), *Edebiyatta Süresiz Bir Mekan: Anne* (<https://www.yeniduzen.com/edebiyatta-suresiz-bir-mekan-anne-89865h.htm>) (erişim tarihi 19.08.2021)

Kaya, E. (2019),Kör Dövüşü İçin bir Başlangıç, <https://www.yeniduzen.com/kor-dovusu-icin-bir-baslangic-111741h.htm> (erişim tarihi: 02.03.2021)

Kenzhalin, K. (2017), Türk Dünyasında Deyim Bilimi Çalışmaları, Türk Dünyası, *Dil ve Edebiyat Dergisi*, sayı:43, s.17-127.

Kıran Z. ve Kıran A. (2006), *Dilbilime Giriş*, Ankara: Seçkin Yayınları.

Kocaman, A. (2003), Dilbilim Söylemi, Söylem Üzerine, *Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş. Yayınları*, 1-10.

Kolay, H. (2015), Kadın Hareketlerinin Süreçleri, *Talepleri ve Kazanımları*, *EMO Kadın Bülteni*, Sayı 3, s.163-175.

Korkmaz, Z. (2003), *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara, TDK Yayınları.

Lloyd, G. (2015), *Erkek Akıl*, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Otan, O. ve Otan, D. (2014), Metinsel Bağdaşıklığın Sağlanmasında Sözcüksel Bağdaşıklığın Rolü, *International Journal of Language Academy*, 2(1), s.41-54.

Özkan, D. (2014), Modern Sosyal Hayatta Kadının Toplumsal Cinsiyetinin ve Rollerinin Dönüşümü: Geleneğe Karşı Modernite, *Turkish Studies*, 9(2), s. 1239-1252.

Özkan, İ. (2011), Türk Atasözlerinde Yinelemeler, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(1), 1649-1656.

Öztürk, B.(2008), Tartışma Metinlerinde Dilbilgisel Bağdaşıklık Kullanımı, *DTCF Dergisi*, 58(1), 1139-1168.

Sarı, İ. (2008), *Sosyoloji Notları*, Ankara: İdeal Copy.

Sarıgöl, B. (2020), *Muğlaklığı Eksik Kalan Hayat Gibi Bir Oyun: Yılanlar ve Merdivenler*, <https://geekyapar.com/oyun/hic-oynamadim-yilanlar-ve-merdivenler/> (erişim tarihi: 12.05.2021)

Sözen, E. (1999), *Söylem*, İstanbul: Paradigma.

Sözen, E. (2017), *Söylem: belirsizlik, mübadele, bilgi, güç ve refleksivite*, İstanbul: Paradigma Yayınları.

Şahin, H. (2005), *Öfke ve Öfke Denetiminin Kuramsal Temelleri*, SDÜ Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(10), s.1-22.

Şahin, Y. (2017), Michel Foucault'da Söylem Analizi, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* 3(6), s.11-135

Şeref, İ. Karagöz, B. Kaşaveklioglu G. (2019), Bir Akademisyenin Çocuk Edebiyatına Katkısı: Yeşil Gözlü Kardan Adam'da Bağlaşıklık, Bağdaşıklık ve Üst Yapı Görünümleri, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(2), s.1050-1070.

Şimşek, Y. (2019), İç Monolog ve Bilinç Akışı Tekniği Açısından Oğuz Atay'ın Unutulan Hikâyesi, *Söylem Filoloji Dergisi*, 4(2), s.307/329.

Taş, G. (2016), Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri, *Akademik Hassasiyetler*, 3(5), s.163-175.

Taşdelen, U. (2019) *Mutfak Çıkmaz ve Bıyık Söylencesi Romanlarının Söylem Çözümlemesi*, Yüksek Lisans Tezi, D.A.Ü.

Taştekin, A. (2016), Dil Psikolojisinin İlgi Alanları, *Turkish Studies*, 11(7), s.987-1000.

Toklu, O. (2015), *Dilbilime Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Türk Dil Kurumu [TDK], (2010).

Türk Dil Kurumu. (2011), *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türkçe Sözlük;(1992), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

Üstüner, A. (2003), Türkçede Pekiştirme, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Doktora Tezi*.

Vardar, B. (2001), *Dilbilim Yazıları*, İstanbul: Multilingual Yayınları.

Vardar, B. (2002), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Multilingual Yabancı Dil Yayınları.

Vardar, B. (2007), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Multilingual Yabancı Dil Yayınları.

Yağcıoğlu, S. (1999), Gazete Köşe Yazılarında Eşdizimsel Örünüleme ve İdeoloji, *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, cilt:10, s.55-64